

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN ACIMAK ROMANI
ÜZERİNDE SÖZ DİZİMİ İNCELEMESİ

Ekaterine Zaseshvili

2501040614

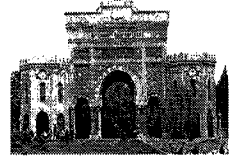
Tez Danışmanı

Doç. Dr. Hatice Tören

İstanbul 2010

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI** Anabilim Dalında ders dönemindeki Eğitim - Öğretim Programını başarı ile tamamlayan **2501040614** numaralı **EKATERİNE ZASESHVİLİ**'nin hazırladığı "**REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN ACIMAK, ROMANI ÜZERİNDE SÖZ DİZİMİ İNCELEMESİ**" konulu **YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca **13.08.2010 CUMA** günü saat **11.00'de** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezininne* **OYBİRLİĞİ /OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir. *Kabulüne*

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI(*)	İMZA
PROF.DR.MUSTAFA ÖZKAN	<i>Kabul</i>	<i>M. Özkan</i>
PROF.DR.MUSA DUMAN	<i>Kabul</i>	<i>M. Duman</i>
PROF.DR.MUHAMMET YELTEN	<i>Kabul</i>	<i>M. Yelten</i>
DOÇ.DR.HATİCE TÖREN	<i>Reddi</i>	<i>H. Tören</i>
YRD. DOÇ. DR.ENFEL DOĞAN	<i>Reddi</i>	<i>E. Doğan</i>

ÖZ

Bu tezin amacı, Türkiye Türkçesi Gramerinin önemli kısmı olan söz dizimi üzerinde bir inceleme yapılmasıdır. Türkiye Türkçesi Söz diziminin özellikleri tanıtmak için bir takım kitaplar okundu, Türkçenin Gramer kurallarına uyarak tutarlı bir sınıflandırmasını yapmak amacıyla Reşat Nuri Güntekin'in Acımak Romanı'nın cümle çeşitlerin örnekleri kullanarak Birinci Bölümde Cümle Bilgisi, İkinci Bölümde Cümle Çeşitleri ve Üçüncü Bölümde Kelime Grupları ayrıntılarıyla birlikte gösterildi. Bu romandan alınmış cümleler bu tezin her bir bölümünün oluşturması için yeterince verimli oldu.

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to study the Syntaxes in Turkish Grammer. In order to introduce the characteristics of Turkish Grammer several books were read and in order to bring up consistent classification that suits the rules of Turkish Grammer the book of Reshat Nuri Guntekin "The Hurt" was observed. All kinds of sentance assortments of this novel were studied: in the first part sentance structure, in the second part sentance assortments and in the third part word categories were brought together and researched in details. The sentences taken from this novel that were used in this thesis were productive enough for this study.

ÖNSÖZ

Tiflis İvane Javahishvili Devlet Üniversitesi Doğu Bilimler Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü bitirdim. Üniversitede okurken Türkçenin Gramerine ilgi duyuyordum ve bu sebeple Türkçeyi daha derinden daha yakından öğrenmek için İstanbul Üniversitesi'ne Yüksek Lisans okumaya geldim, İstanbul Üniversitedeki hocalarıma teşekkür etmek isterim, onlar bana çok yardımcı olup Türk Dili daha da sevdirdiler. Bir dili öğrenmek benim için büyük bir zevktir. Bu zevki daha da hissetmek için Türk Dilinin söz dizimi bahsini incelemek istedim. Tez çalışmamda Türkiye Türkçesi Gramerinin önemli kısmı olan “söz dizimi” üzerinde bir inceleme yapmaya çalıştım. Türkiye Türkçesi söz diziminin özellikleri tanımak için bir takım kitaplar okudum, Türkçenin Gramer kurallarına uyarak tutarlı bir sınıflandırmasını yapmaya çalıştım.

Tez çalışmam için (Muharrem Ergin, Leyla Karahan, Zeynep Korkmaz, Mustafa Özkan, Tahsin Banguoğlu, H. İbrahim Delice, Sezai Güneş, Fuat Bozkurt, Vecihe Hatiboğlu, M. Kaya Bilgegil, Muhammet Yelten...) gibi daha önce yapılmış çalışmaları inceledim. Belirtmiş olduğum çalışmalardan yola çıkarak cümle çeşitlerinin ve kelime gruplarının ortaya konması için Reşat Nuri Güntekin'in Acımak Romanı'ndaki örnek cümlelerinden yararlanarak bir uygulama çalışmasını yaptım. Üç bölümünden oluşan tezin Giriş bölümünde söz diziminin genel kavramları açıklamakla birlikte incelemiş olduğum eserlerin hazırlanış yöntemlerini ve bu yöntemlerden tezimin hangisinin çalışma sistemine uygun olduğunu belirttim.

Cümlenin incelendiği birinci bölümünde cümle bilgisinin kısa anlatımı ve cümleyi oluşturan temel (yüklem, özne) ve yardımcı öğeler (nesne, yer tamlayıcısı, zarf) üzerinde durulmuştur. Cümle Dışı Unsurlar “Ünlem, Senslenme Unsuru taşıyan cümleler” de bu bölümde koyuldu.

İkinci Bölümde cümle çeşitleri yapıları, anlamları, dizilişleri, türlerine göre gösterilmiştir. Yapılarına göre : Basit, Birleşik, Sıralı, Bağlı, Eksilteli ve Ara Cümleli Cümleler olarak ayırdık. Birleşik cümleleri ise “şartlı, ki'li, iç içe birleşik” cümleler olarak inceledik. Ayrıca yüklem yerine göre cümleler ve anlamlarına göre cümleler üzerinde de bu bölümde durulmuştur.

Üçüncü Bölümde ise kelime grupları gösterildi. Metnimizde yer alan ve üzerinde durulan kelime grupları şunlardır: isim tamlaması, iyelik grubu, sıfat tamlaması, ikilemeler (tekrarlar), birleşik fiil grubu, fiil şekillerinde dayalı kelime grupları: isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, unvan grubu, sayı grubu, birleşik isim grubu, edat grubu, bağlama grubu, aitlik grubu, kuvetlendirme grubu, hâl ekli isimlerle kurulmuş kelime grupları (kısaltma grupları): yönelme grubu, bulunma grubu, ayrılma grubu, vasıta grubu, isnat grubu, akkuzatif grubu, kısaltma (İsim) gruplarının tersi görünüşünde olan kelime grupları.

Bu tezi yazmamda yardımcı olan sabırlı hocalarıma son derece minnettarım.

İstanbul 2010

Ekaterine Zaseshvili

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. CÜMLE BİLGİSİ	5
1.1. Cümlenin Öğeleri.....	5
1.1.1. Cümlenin Temel Öğeleri	5
1.1.1.1. Yüklem.....	5
1.1.1.1.1. Yüklemi Fiil Olan Cümleler.....	6
1.1.1.1.2. Yüklemi İsim Olan Cümleler.....	13
1.1.1.1.2.1. Yüklemi Tek İsimden Oluşan İsim Cümleler.....	13
1.1.1.1.2.1.1. Yüklemi “var” ve “yok” Kelimelerden Oluşan İsim Cümleler.....	14
1.1.1.1.2.2. Yüklemi Kelime Grubundan Oluşan İsim Cümleler.....	17
1.1.1.2. Özne.....	20
1.1.1.2.1. Fiil Cümlelerinde Özne.....	21
1.1.1.2.1.1. Öznesi Tek Kelimedden Oluşan Fiil Cümleleri.....	21
1.1.1.2.1.2. Öznesi Kelime Grubundan Oluşan Fiil Cümleleri.....	27
1.1.1.2.2. İsim Cümlelerinde Özne.....	47
1.1.1.2.2.1. Öznesi Tek Kelimedden Oluşan İsim Cümleleri.....	47
1.1.1.2.2.2. Öznesi Kelime Grubundan Oluşan İsim Cümleleri.....	49
1.1.2. Cümlenin Yardımcı Öğeleri.....	58
1.1.2.1.1. Nesne	58
1.1.2.1.2. Nesnesi Tek Kelime Olan Cümleler.....	58
1.1.2.1.3. Nesnesi Kelime Grubu Olan Cümleler.....	66

1.1.2.2. Zarf.....	88
1.1.2.2.1. Fiil Cümlelerinde Zarf.....	89
1.1.2.2.1.1. Zarf Ögesi Tek Kelime Olan Fiil Cümleleri.....	89
1.1.2.2.1.2. Zarf Ögesi Kelime Grubu Olan Fiil Cümleleri.....	100
1.1.2.2.2. İsim Cümlelerinde Zarf.....	124
1.1.2.2.2.1. Zarf Ögesi Tek Kelime Olan İsim Cümleleri.....	124
1.1.2.2.2.2. Zarf Ögesi Kelime Grubu Olan İsim Cümleleri.....	126
1.1.2.3. Yer Tamlayıcısı	128
1.1.2.3.1. Fiil Cümlelerinde Yer tamlayıcısı.....	129
1.1.2.3.1.1. Yer Tamlayıcısı Tek Kelime Olan Fiil Cümleleri.....	129
1.1.2.3.1.2. Yer Tamlayıcısı Kelime Grubu Olan Fiil Cümleleri.....	141
1.1.2.3.2. İsim Cümlelerinde Yer tamlayıcısı.....	157
1.1.2.3.2.1. Yer Tamlayıcısı Tek Kelime Olan İsim Cümleleri.....	157
1.1.2.3.2.2. Yer Tamlayıcısı Kelime Grubu Olan İsim Cümleleri.....	157
1.1.2.4. Cümle Dışı Unsurlar.....	159
1.1.2.4.1. Seslenme Unsuru.....	159

İKİNCİ BÖLÜM

2. CÜMLE ÇEŞİTLERİ.....	161
2.1. Yapılarına Göre Cümleler.....	161
2.1.1. Basit Cümle.....	161
2.1.2. Birleşik Cümle.....	165
2.1.2.1. Şartlı Birleşik Cümle	166
2.1.2.2. Ki'li Birleşik Cümle.....	170
2.1.2.3. İç İçe Birleşik Cümle.....	173
2.1.3. Sıralı Cümle.....	179
2.1.3.1. Bağımlı Sıralı Cümle.....	179
2.1.3.2. Bağımsız Sıralı Cümle.....	189
2.1.4. Bağlı Cümle.....	190
2.1.5. Ara Sözlü (Cümleli) Cümle.....	199
2.1.6. Eksilteli Cümle.....	200
2.2. Yüklem Türüne Göre Cümleler.....	203
2.2.1. İsim Cümlesi	203
2.2.2. Fiil Cümlesi.....	206
2.3. Yüklem Yerine (Kuruluşuna) Göre Cümleler.....	219

2.3.1. Kurallı Cümle	219
2.3.2. Devrik Cümle	231
2.4. Anlamlarına Göre Cümleler.....	233
2.4.1. Olumlu Cümle.....	234
2.4.2. Olumsuz Cümle.....	243
2.4.3. Olumlu-Soru Cümle.....	247
2.4.4. Olumsuz Soru Cümle.....	248

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KELİME GRUPLARI.....	250
3.1. Kelime Grubu Kavramı.....	250
3.2. Kelimelerin Gruplanması.....	250
3.3. YAPILIŞLARI VE KULLANIŞLARI BAKIMINDAN KELİME GRUPLARI.....	254
3.3.1. İsim Tamlaması.....	254
3.3.1.1. Yapılışları Bakımından İsim Tamlamaları.....	254
3.3.1.1.1. Belirtili isim Tamlaması.....	255
3.3.1.1.1.1. Her İki Ögesi Tek Kelime Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	255
3.3.1.1.1.2. Öğelerinden Biri Kelime Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	260
3.3.1.1.1.2.1. Tamlayanı Kelime Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	260
a) Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	260
b) Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	264
c) Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	264
d) Tamlayanı İyelik Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	264
e) Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	265
f) Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	265
g) Tamlayanı Bulunma Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	267
h) Tamlayanı Ayırılma Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	267
3.3.1.1.1.2.2. Tamlananı Kelime Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	268
a) Tamlananı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	268
b) Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	268
c) Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	271
d) Tamlananı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	272
e) Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları.....	274
3.3.1.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması.....	274

3.3.1.1.2.1.	Her İki Ögesi Tek Kelime Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları.....	274
3.3.1.1.2.2.	Öğelerinden Biri Kelime Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları...	282
3.3.1.1.2.2.1.	Tamlayanı Kelime Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları.....	282
a)	Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları.....	282
b)	Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları.....	283
c)	Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları.....	283
d)	Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları.....	284
e)	Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları.....	285
f)	Tamlayanı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları.....	285
3.3.1.1.3.	Zincirleme İsim Tamlaması.....	285
3.3.1.1.4.	Farsça İsim Tamlaması.....	286
3.3.1.2.	Kullanışları Bakımından İsim Tamlamaları.....	287
3.3.1.2.1.	İsim Tamlamalarının Özne İşleviyle Kullanılması.....	287
a)	Ana Cümle Yüklemine Öznesi Olan İsim Tamlamaları.....	287
b)	Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Öznesi Olan İsim Tamlamaları.....	291
3.3.1.2.2.	İsim Tamlamalarının Nesne İşleviyle Kullanılması.....	292
a)	Ana Cümle Yüklemine Nesnesi Olan İsim Tamlamaları.....	292
b)	Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Nesnesi Olan İsim Tamlamaları.....	295
3.3.1.2.3.	İsim Tamlamalarının Zarf İşleviyle Kullanılması.....	296
a)	Ana Cümle Yüklemine Zarfı Olan İsim Tamlamaları.....	296
b)	Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Zarfı Olan İsim Tamlamaları.....	297
3.3.1.2.4.	İsim Tamlamalarının Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması.....	297
3.3.1.2.4.1.	İsim Tamlamalarının Yönelme Hâli Eki Alarak Yer tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması.....	297
a)	Ana Cümle Yüklemine Yönelme Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları.....	297
b)	Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Yönelme Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları.....	300
3.3.1.2.4.2.	İsim Tamlamalarının Bulunma Hâli Eki Alarak Yer tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması.....	302
a)	Ana Cümle Yüklemine Bulunma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan İsim	

Tamlamaları.....	302
b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Bulunma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları.....	304
3.3.1.2.4.3. İsim Tamlamalarının Ayrılma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması.....	305
a) Ana Cümle Yüklemının Ayrılma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları.....	305
b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Ayrılma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları.....	306
3.3.1.2.5. İsim TamlamalarınınYüklem İşleviyle Kullanılması.....	307
3.3.2. Sıfat Tamlaması.....	307
3.3.2.1. Yapıları Bakımından Sıfat Tamlamaları.....	308
3.3.2.1.1. Sıfat Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlamaları.....	308
3.3.2.1.1.1. Sıfat Unsuru Niteleme Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları.....	308
a) Basit Kelime Hükümünde Olan Niteleme Sıfat Tamlamaları.....	308
b) Türeme Yoluyla Oluşturulan Niteleme Sıfat Tamlamaları.....	322
3.3.2.1.1.2. Sıfat Unsuru Belirtme Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları.....	326
a) Sıfat Unsuru Belirsizlik Sıfatıyla Kurulan Sıfat Tamlamaları.....	326
b) Sıfat Unsuru İşaret Sıfatıyla Kurulan Sıfat Tamlamaları.....	344
c) Sıfat Unsuru Sayı Sıfatıyla Kurulan Sıfat Tamlamaları.....	352
d) Sıfat Unsuru Soru Sıfatıyla Kurulan Sıfat Tamlamaları.....	255
3.3.2.1.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	356
a) Sıfat Unsuru Belirtili İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları.....	356
b) Sıfat Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları.....	356
c) Sıfat Unsuru Aitlik Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	357
d) Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	358
e) Sıfat Unsuru İyelik Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	359
f) Sıfat Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	360
g) Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	361
h) Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	363
3.3.2.1.3. İsim Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	371
a) İsim Unsuru Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları.....	371
b) İsim Unsuru Farsça İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları.....	373
c) İsim Unsuru Unvan Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	373

d) İsim Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	374
e) İsim Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	374
f) İsim Unsuru Bir Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları.....	375
3.3.2.1. Kullanışları Bakımından Sıfat Tamlamaları.....	382
3.3.2.2.1. Sıfat Tamlamalarının Özne İşleviyle Kullanılması.....	382
3.3.2.2.2. Sıfat Tamlamalarının Nesne İşleviyle Kullanılması.....	387
a) Ana Cümle Yüklemının Nesnesi Olan Sıfat Tamlamaları.....	387
b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Nesnesi Olan Sıfat Tamlamaları.....	392
3.3.2.2.3. Sıfat Tamlamalarının Zarf İşleviyle Kullanılması.....	393
a) Ana Cümle Yüklemının Zarfı Olan Sıfat Tamlamaları.....	393
b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Zarfı Olan Sıfat Tamlamaları.....	395
3.3.2.2.4. Sıfat Tamlamalarının Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması.....	396
3.3.2.2.4.1. Sıfat Tamlamalarının Yönelme Hali Eki Alarak Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması.....	396
a) Ana Cümle Yüklemının Yönelme Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları.....	396
b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Yönelme Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları.....	398
3.3.2.2.4.2. Sıfat Tamlamalarının Bulunma Hali Eki Alarak Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması.....	399
a) Ana Cümle Yüklemının Bulunma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları.....	399
b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Bulunma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları.....	400
3.3.2.2.4.3. Sıfat Tamlamalarının Ayrılma Hali Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Kullanılması.....	401
a) Ana Cümle Yüklemının Ayrılma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları.....	401
b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Ayrılma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları.....	402
3.3.2.2.5. Sıfat Tamlamalarının Yüklem İşleviyle Kullanılması.....	402
3.3.3. İkilemeler (Tekrarlar)	403

3.3.3.1. Yapıları Bakımından İkilemeler (Tekrarlar).....	405
3.3.3.1.1. Aynı Kelimenin Tekrarı ile Yapılan İkilemeler	405
3.3.3.1.2. Zıt Anlamlı Kelimelerle Kurulan İkilemeler.....	408
3.3.3.1.3. Eş Ya da Yakın Anlamlı Kelimelerle Kurulan İkilemeler.....	408
3.3.3.1.4. İlâveli (Pekiştirmeli) İkilemeler.....	410
3.3.3.2. Kullanışları Bakımından İkilemeler (Tekrarlar).....	410
3.3.3.2.1. İkilemelerin Zarf İşleviyle Kullanılması.....	410
3.3.4. Birleşik Fiil Grubu.....	413
3.3.4.1. Yapı Bakımından Birleşik Fiiller.....	414
3.3.4.1.1. Bir İsim Unsuru ile Bir Yardımcı Fiilden Kuru Birleşik Fiiller.....	414
a) et- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller.....	415
b) ol- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller.....	425
c) yap- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller.....	427
3.3.4.1.2. Bir Fiil Unsuru ile Bir Yardımcı Fiilden Kurulan Birleşik Fiiller....	427
3.3.4.1.3. Yarı Tasvir Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiil.....	429
3.3.5. Fiil Şekillerinde Dayalı Kelime Grupları.....	429
3.3.5.1. İsim-Fiil Grubu	430
3.3.5.1.1. Yapı Bakımından İsim-Fiil Grupları.....	432
3.3.5.1.1.1. - mA Eki ile Kurulan İsim-Fiil Grupları.....	432
3.3.5.1.1.2. – mAk Eki ile Kurulan İsim-Fiil Grupları.....	437
3.3.5.1.2. Kullanışları Bakımından İsim-Fiil Grupları.....	442
3.3.5.1.2.1. İsim-Fiil Grubunun Özne İşleviyle Kullanılması.....	442
3.3.5.1.2.2. İsim-Fiil Grubunun Nesne İşleviyle Kullanılması.....	442
3.3.5.1.2.3. İsim-Fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması.....	443
3.3.5.1.2.4. İsim-Fiil Grubunun Yüklem İsmi İşleviyle Kullanılması.....	445
3.3.6.1. Sıfat- Fiil Grubu.....	445
3.3.6.1.1. Yapı Bakımından Sıfat-Fiil Grupları.....	456
3.3.6.1.1.1. Geniş Zaman Eki ile Kurulan Sıfat- Fiil Grupları.....	456
3.3.6.1.1.2. Geçmiş Zaman Eki ile Kurulan Sıfat-Fiil Grupları.....	462
3.3.6.1.1.3. Gelecek Zaman Eki ile Kurulan Sıfat-Fiil Grupları.....	471
3.3.6.1.2. Kullanışları Bakımından Sıfat-Fiil Grupları.....	474
3.3.6.1.2.1. Sıfat-Fiil Grubunun Özne İşleviyle Kullanılması.....	474
3.3.6.1.2.2. Sıfat-Fiil Grubunun Nesne İşleviyle Kullanılması.....	475
3.3.6.1.2.3. Sıfat-Fiil Grubunun Zarf İşleviyle Kullanılması.....	475

3.3.6.1.2.4. Sıfat-Fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması.....	475
3.3.7.1. Zarf-Fiil Fii Grubu.....	476
3.3.7.1.1. Yapı Bakımından Zarf-Fiil Grupları.....	476
a) -ArAk Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları.....	476
b) -Ip Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları.....	480
c) -IncA Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları.....	480
d) -mAdAn Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları.....	481
e) -DIkçA Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları.....	481
f) -ken Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları.....	481
g) -All Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları.....	482
3.3.7.1.2. Kullanışları Bakımından Zarf-Fiil Grupları.....	482
3.3.8. Unvan Grubu	482
3.3.8.1. Yapıları Bakımından Unvan Grupları.....	483
3.3.8.2. Kullanışları Bakımından Unvan Grupları.....	486
3.3.9. Sayı Grubu	487
3.3.9.1. Yapıları Bakımından Sayı Grupları.....	487
3.3.10. Birleşik İsim Grubu.....	488
3.3.10.1.Yapıları Bakımından Birleşik İsim Grupları.....	488
3.3.11. Edat Grubu	489
3.3.11.1.Yapı Bakımından Edat Grupları	490
3.3.11.1.1. “ile” Edatı ile Kurulan Edat Grupları.....	490
3.3.11.1.2. “ için” Edatı ile Kurulan Edat Grupları.....	500
3.3.11.1.3. “ gibi” Edatı ile Kurulan Edat Grupları.....	504
3.3.11.1.4. “kadar” Edatı ile Kurulan Edat Grupları.....	508
3.3.11.1.5. “diye” Edatı ile Kurulan Edat Grupları.....	510
3.3.11.1.6. “değil” Edatı ile Kurulan Edat Grupları.....	511
3.3.11.1.7. “bile” Edatı ile Kurulan Edat Grupları.....	512
3.3.11.1.8. “sonra” Edatı ile Kurulan Edat Grupları.....	512
3.3.11.1.9. “evvel” Edatı ile Kurulan Edat Grupları.....	513
3.3.11.1.10. “beri” Edatı ile Kurulan Edat Grupları.....	514
3.3.11.1.11. “A” Datif Eki Alan Edatlar.....	515
3.3.11.2. Kullanışları Bakımından Edat Grublar.....	517
3.3.11.2.1. Edat Grubunun Yükleme İşleviyle Kullanılması.....	517
3.3.11.2.2. Edat Grubunun Zarf İşleviyle Kullanılması.....	517

3.3.12.	Bağlama Grubu.....	517
3.3.12.1.	Yapı Bakımından Bağlama Grubu.....	518
3.3.12.1.1.	Sıralama Bağlaçları ile Kurulan Bağlama Grupları.....	518
3.3.12.1.2.	Karşılaştırma Bağlaçları ile Kurulan Bağlama Grupları.....	525
3.3.12.2.	Kullanışları Bakımından Bağlama Gruplar.....	526
a)	Bağlama Grubunun Özne İşleviyle Kullanılması.....	526
b)	Bağlama Grubunun Nesne İşleviyle Kullanılması.....	527
c)	Bağlama Grubunun Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması.....	527
d)	Bağlama Grubunun Zarf İşleviyle Kullanılması.....	528
e)	Bağlama Grubunun Yüklem İsmi İşleviyle Kullanılması.....	528
3.3.13.	Aitlik Grubu	529
3.3.14.	Kuvvetlendirme Grubu	531
3.3.15.	Hâl Ekli İsimlerle Kurulmuş Kelime Grupları (Kısaltma Grupları).....	534
3.3.15.1.	Yönelme Grubu.....	535
3.3.15.2.	Bulunma Grubu.....	535
3.3.15.3.	Ayrılma Grubu.....	537
3.3.15.4.	Vasita Grubu	539
3.3.15.5.	Akkuzatif Grubu	539
3.3.15.6.	Kısaltma (İsim) Gruplarının Tersî Görünüşünde Olan Kelime Grupları.....	539
SONUÇ		541
KAYNAKÇA		543

KISALTMALAR

a.g.e.	:	Adı geçen eser
Bkz.	:	Bakınız
bs.	:	Baskı
s.	:	Sayfa
vb.	:	Ve benzeri
vs.	:	Ve saire
ty.	:	Tamlayan
tn.	:	Tamlanan

GİRİŞ

Yan yana dizilen kelimeler, ya yargı bildirerek cümleyi, ya da varlık, kavram ve hareketleri karşılayarak kelime gruplarını meydana getirir. Bu diziliş, belirli kurallara dayalı bir diziliştir. Kurallar dillere göre farklılıklar gösterse de diller arasında *Söz Dizimi* yapıları bakımından bazı ortaklıklar ve benzerlikler bulunabilir.

Türkçede söz dizimin en belirgin özelliği, kelime gruplarında ve cümlede ana unsurun genellikle sonda bulunmasıdır.

Türkçe ÖNY(özne, nesne, yüklem) kuruluşunda bir dildir. İşte cümle kuruluş eğilimleri, bu düzen içerisinde ele alınıp incelenir.

Soz Dizimi'nin konusu, yargısız bir anlatım birimi olan *kelime grupları* ile yargılı bir anlatım birimi olan *cümlenin yapısı, işleyişi, görevleri ve anlam özellikleridir*. Cümlelerin bağlanma şekilleri ile bağlanan cümleler arasındaki şekil ve anlam ilişkileri de söz dizimin konusudur.¹

Türkçe'nin Sözdizimi üzerine daha önce Muharrem Ergin, Tahsin Banguoğlu, Zeynep Korkmaz, Leyla Karahan, Mustafa Özkan, H. İbrahim Delice, M. Kaya Bilgegil, Fuat Bozkurt gibi gramerciler tarafından çalışmalar yapılmıştır.

Muharrem Ergin “Türk Dilbilgisi” kitabında Türkçenin gramerini yeni bir şemaya oturtmaya çalışmıştır. Doğu ve Batı Gramerinden ziyade Türkçenin karışık gramer şekillerini kendi bünyesinde bir sisteme oturtmuştur. Batı Türkçesinin tüm evreleri tarihi ve karşılaştırmalı olarak verilmiş, herhangi bir devreyle sınırlı kalınmamıştır. Gramer şekilleri bugünkü halinden geriye doğru karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Bu şekil oluşturulurken şiveler, ağızlar ve Batı Türkçesi vurgu sistemi üzerinde de durularak karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu sayede “vurgu sistemi” de derinlemesine açıklanmıştır.

Leyla Karahan “Türkçede Söz Dizimi” çalışmasını edebi metinlerden seçtiği örnekleri alarak hazırlamıştır. Çalışmasını yedi bölüme ayırarak ilk altı bölümü; cümle öğeleri, kelime

¹ Leyla Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, 9. bs. Ankara , 2005, s. 9

gruplarının yapısı görevleri, çeşitleri, cümlelerin bağlama şekilleri, yüklem yeri ve türüne göre cümlelerin özellikleri, olumluk, olumsuzluk ve soru kavramları çerçevesinde anlam özellikleri de verilerek hazırlanmıştır. Her yapı, görev, sınıflandırma ve özellik ele alınan örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır. Uygulamaya ayrılan 7. bölümde ise çeşitli tür ve yazarlardan seçilmiş cümleler daha önceki bölümlerde verilen bilgiler ışığında tahlil edilmiştir.

Zeynep Korkmaz “Türkiye Türkçesi Grameri” (Şekil Bilgisi) eseri tasvirici gramer yöntemi ile hazırlanmıştır. Çalışmasındaki sınıflandırma doğrudan doğruya dilimizin işleyişinin ön gördüğü bir sınıflandırmaya yer vererek uygulanan bu yöntem gereğince eldeki gramerin bölümleri: I. Şekil Bilgisi Özellikleri ve Kelime Yapımı, II. Anlamlı Kelimeler, III. Görevli kelimeler, IV. Anlamlı ve Görevli kelimeler olmak üzere dört ana bölüme ayırmıştır. Türkiye Türkçesinin başlangıç sınırı olarak kabul edilen ortalama 1910 yılından günümüze kadar uzanan eserler üzerinde durulmuş, örneklendirmede bu sınırın aşılmasına özen gösterilmiştir.

Mustafa Özkan, Osman Esin, Hatice Töre’e ait “Yüksek Öğretimde TÜRK DİLİ Yazılı ve Sözlü ANLATIM” kitap Türkçeyi her yönüyle ele alıp onun sahip olduğu tüm zenginliği ve imkânlarını göstermeye amaçlamaktadır. Kitapta dil hakkında genel bilgiler verildikten sonra Türkçenin, ilk ürünlerinden günümüze gelinceye kadar geçirdiği tarihî serüven, yayılma alanları, yapı, ses, yazım, söz dizimi özellikleri, yazılı ve sözlü anlatım bilgileri bir bütün olarak verilmiştir. Ayrıca tarihî devreler anlatılırken, okuyucuyu orijinal metinlerle buluşturmak amacıyla her devrenin özgün eserlerinden kesitler de sunulmuştur.

Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli’ye ait “Türkiye Türkçesi SÖZ DİZİMİ” adlı kitap Türkiye Türkçesinin söz dizimi kuralları üzerinde cümle çözümlemelere birlikte dört bölümden oluşan geniş kapsamlı bir çalışma olarak sunulmuştur.

Ben de bu tez çalışmamda yukarıda bahsettiğim Türk Dili Grameri üzerine yapılmış çalışmalardan yola çıkarak Türkçe’nin Sözdizimini Reşat Nuri Güntekin’in Acımak romanındaki cümle çeşitleri ve kelime gruplarını belirleyerek incelemeye çalıştım.

Birinci bölümde cümle bilgisinin kısa anlatımı ve cümlenin temel (yüklem, özne), yardımcı (tamamlayıcı) öğeleri (nesne, yer tamlayıcısı ve zarf) üzerinde duruldu. Cümle öğeleri cümlede tek kelime olabileceği gibi cümlede bir kelime grubu olarak görüldüğünden çalışmamızda bu sıralamaya dayanarak cümle öğeleri incelendi. Cümle dışı unsurları da cümle bilgisine ait bir konu olduğu için bu bölümde incelendi.

“Cümle” bir fikri, bir düşüncüyü, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm halinde ifade eden kelime grubudur. Cümle bir *hüküm grubu*’dur. Cümlenin temel fonksiyonu hüküm ifade etmektir. Onun için cümle en tam, en geniş kelime grubudur. Cümlenin

varlığı için asgari şart bir çekimli fiildir. Çekimli fiil cümlelerin varlığı için lazim ve kafidir. Demek ki çekimli fiil olmak şartıyla tek kelime de bir cümle olabilmektedir. Hükümü daha geniş, daha etraflı, çeşitli şartları ile daha tam olarak ifade etmek için ise cümle birden fazla cümle öğelerinden kurulur. Cümle öğeleri yüklem, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf'tır. Hükümün genişliğine göre de cümlede cümle öğelerinden biri, bir kaç veya hepsi birlikte bulunur.²

“**Özne**” bir eylemin dile getirdiği olayın, işin veya durumun doğrudan doğruya ilişkili olduğu, yöneldiği ya da içinde bulunan kişi ya da şeye verilen isimdir.³

“**Nesne**” cümlede yüklem bildirdiği, öznenin yaptığı işten etkilenen öğedir. Nesne, sadece yüklemi geçişli fiil olan cümlede bulunur. Geçişli fiiller, nesneye yönelerek onu etkiler. Nesne, geçişli fiil cümlelerinin zorunlu öğesidir. Geçişsiz fiillerde ise kılış ve oluş öznenin üstündedir. Böyle fiiller nesne istemez.⁴

“**Zarf**” Fiilin muhtelif şartlarını ve zamanını gösteren cümle usurudur. Hareketin nasıl, niçin, ne şekilde, hangi vasıtalarla, hangi sebeple, hangi şartlarla yaptığını veya olduğunu ve hangi zamanda cereyan ettiğini göstermek için zarf unsuru kullanılır. Bu unsur zarf olarak kullanılan isim cinsinden bir kelime veya kelime grubu, bir gerundium(zarf-fiil grubu) grubu veya bir edat grubu olur. Zarf da çekimsiz bir cümle usurudur, fiile olduğu gibi, doğrudan doğruya bağlanır.

“**Yer tamlayıcısı**” Fiilin mekanını ve istikametini gösteren cümle usurudur. Her hareketin zaman ve mekan içinde bir yeri ve bir istikameti(yönü) vardır. İşte yer tamlayıcısı hareketin cereyan ettiği bu yeri ve yönü ifade eder. Bu unsur da isim cinsinden bir kelime veya kelime grubu olur. Fiile yer ve yönü ekleri olan datif(-A), lokatif (-DA), ablatif (-Dan) hali ekleriyle bağlanır.⁵

“**Yüklem**” cümlelerin temel öğesi olup cümleyle dile getirilen iş, olay, duygu, düşünce, ya da yargıyı içeren öğedir. İster isim ister fiil cümlesi olsun, anlambilim açısından yüklem, bir olay çekirdeği ya da olayın betimlenmesi olarak görülür. Tez çalışmamda yüklem cümlelerin üzerinde genel bir açıklama verilerek kısıtlı örneklendirme verildi.

Türkçede yüklem cümleye çeşirli yapılar kazandırır. Bir cümle yüklemine göre geniş bir sınıflandırmaya sahiptir. Yüklem türüne göre cümleleri **İsim** ve **Fiil cümlesi** olarak ayrılır. Yüklem yerine göre **kurallı ve devrik**; yüklem anlamlarına göre de: **olumlu, olumsuz, soru, ünlem ve emir cümlesi** olarak görünmektedir.

²Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak basımevi, 2004, s.398.

³Doğan Aksan, **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**, 3. bs. Ankara, Türkl Dil Kurumu Yayınları, 2003, s.124-125

⁴Leyla Karahan, **Türkçede Söz Dizimi**, 9. bs. Ankara, 2005, s. 25

⁵Ergin, **a.ge.**, s.400-401

Bir cümleye yüklem yapıya göre baktığımızda da karşımıza bir **Basit, Birleşik, Sıralı, Bağlı, Eksilteli ve Ara Cümleli Cümleler** çıkmaktadır.

İçinde bir tek yargı bulunan cümlelere **basit cümle** adı verilir. “ Yalnız bir tek duyguyu, bir tek düşüncüyü, bir tek isteği, bir tek olayı, bir tek yargıyı anlatan” bu cümlelerin içinde yardımcı cümle, iç cümle ve cümlemsi bulunmaz. Basit cümleler kendinden önceki ya da sonraki cümlelere herhangi bir bağlaçla veya noktalama işaretiyle bağlanmazlar.⁶

Anlam ve şekil ilişkileri olan birden fazla yargının biraraya gelmesiyle kurulmuş cümleye **BİRLEŞİK CÜMLE** adını veririz.

Basit cümle bir tek yargıyı kapsar ve bir tek başına ibaret olunur. Orada öbür cümle üyeleri birden fazla olabilir, fakat yargının ilk unsuru olan yüklem tektir. Bitirmemiş fiil yargıları, yarım yargılar da böyledir. Buna göre bir birleşik cümlede ne sayıda yüklem varsa o kadar birleşen vardır, deriz.

Ana fikri taşıyan ve mutlaka bir tam yargı teşkil eden cümleye **baş cümle, yani ana cümle** deriz. Buna karşı birleşik cümlenin her türlü öbür birleşenlere **ikincil cümle, yani yardımcı cümle** adını veririz.⁷

Türkçede üç çeşit birleşik cümle ayırıyoruz: **Şartlı Birleşik cümle; Ki’li Birleşik cümle; İç İçe Birleşik cümle.**

“Kelimeler teker teker yalnız birtakım nesnelere, hareketlerin ve kavramların karşılığı olurlar; tam bir dilek duygu ve düşünce bildirmezler. Meramımızı anlatmak istediğimiz zaman, kelimeleri bir düzen içerisinde birleştiririz. Kelimeler ancak söz içinde ilişkileri belirlenmiş olarak kullandıkları zaman anlatımdeğeri kazanırlar.”⁸

Yapısında birden fazla kelime bulunan yapı ve anlam bakımından bir bütünlük gösteren, cümlede de bir bütün olarak kullanılan dil birliğidir. Kelime grubu tek bir nesneyi veya tek bir hareketi karşılamak üzere yan yana gelen kelime topluluklarıdır. Dolayısıyla kelime grupları cümlede veya başka bir kelime grubunun içinde tek bir kelime gibi rol üstlenir. Kelime gruplarında grubu oluşturan kelimeler belli bir düzen ve kural çerçevesinde arka arkaya gelirler. Türkçede kelimelerin sırasını belirleyen temel kural yardımcı unsurların önce, asıl unsurların sonra gelmesidir.⁹

⁶ Enfel Doğan, “**Ahlâk-ı Alâî (Metin-Sözlük-Sentaks İncelemesi)**”, (İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi), İstanbul, 2006, s. 54.

⁷Tahsin Banguloğlu, **Türkçenin Grameri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 7. bs. Ankara, 2004, s. 546

⁸Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli, **Türkiye Türkçesi SÖZ DİZİMİ**, 3E Yayınevi, Yayın NO: 51, İstanbul,2008, s.11.

⁹Ergin, **a.ge.**, s.374-375.

BİRİNCİ BÖLÜM

CÜMLE BİLGİSİ

Bir duyguyu, düşünceyi, hareketi, bir olayı, bir isteği, tam bir hüküm halinde ifade eden kelime ya da kelime grubuna cümle denir.

Cümlenin varlığı için yargı bildiren çekimli bir fiil veya ek fiille çekimlenmemiş bir isim yeterlidir. Demek ki çekimli fiil olmak şartıyla tek kelime de bir cümle olabilmektedir: “*geliyorum.*”, “*güzeldir.*” gibi.¹⁰

Çekimli bir fiilden oluşan tek kelimelik bir cümlede iki temel öge bulunmaktadır. “yüklem” ve “özne” ; bu öğeler cümlenin asıl öğeleridir. Bu sebeple bir cümle kuruluşu için cümlenin temel unsuru olarak algılanan yüklem ve öznenin varlığı yeterli görülmektedir.

1.1. Cümlenin Öğeleri

Yukarıda dediğimiz gibi yüklem ve özne cümlenin ana öğeleri; nesne zarf ve yer tamlayıcıları ise tamamlayıcı öğeleridir. Cümlede cümle dışı unsurlar da yer alabilir. Her cümlede temel öğelerin bulunması şarttır; fakat tamamlayıcı unsurlar cümlede her zaman bulunmayabilir.

Cümlede en önemli öge yüklemidir. Bundan dolayı yükleme yakın olan söz önem kazanır, başa alınmış bir yüklemde sonra yer alan öteki kelimelerin önem sırası büsbütün azalır.

1.1.1. Cümlenin Temel Öğeleri

1.1.1.1. Yüklem

Cümlede yargı bildiren çekimli unsur yüklemidir. Kılış, oluş ve durum yüklem tarafından karşılanır. Yüklem cümlenin ana öğesidir. Diğer öğeler, yüklem anlamını çeşitli bakımlarından tamamlamak üzere cümlede yer alır.¹¹

¹⁰Ergin, a.g.e., s. 398.

¹¹ Karahan, a.g.e., s.18-24.

Yüklem, bildirme ya da tasarlama kipinde fiil olabileceği gibi ek fiilin bağlandığı bir isim veya isim çeşidi bir kelime da olabilir. Yüklem fiil cümlelerinde birleşik fiil grubu şeklinde, isim cümlelerinde ise yükleme bağlı olan bir isim grubu olarak karşımıza çıkabilir.¹²

Yüklem ya bildirme veya tasarlama kipiyle çekimlenmiş bir fiil olur ya da ek fiille çekimlenmiş bir isim veya isim soylu sözcük olur. Yüklemin fiil veya isim olduğuna göre cümle ya isim cümlesidir ya da fiil cümlesidir.

Fiil Cümlesi: Bildirme veya tasarlama kipindeki çekimli fiillerin hepsi cümlede yüklem olur.

İncelediğimiz eserde yer alan bazı fiil cümleleri; ***yüklemi bildirme, tasarlama kipinde olan cümleler ve yüklemi birleşik çekimli (kipli) olan cümleler***

1.1.1.1.1. Yüklemi Fiil Olan Cümleler

Bana babası filan olduğundan hiç bahsetmedi... Mamafih, kendisine **sorarız.** (sf-7)

"Zehra Hanım Mektebi" diye **tanır.** (sf-8)

Fakat çalışan ve irade sahibi bir insanın da az para ile ne büyük işler yapabileceğine bu mektepten güzel misal **gösterilemez.** (sf-9)

Bundan dört sene evvel küçük bir kız, minimini bir Darümuallimat mezunu olarak buraya **gelmiş.** (sf-9)

Eşraftan biri, vefat eden anası için türbe şeklinde bir mükellef mezar **yaptıracaktı.** (sf-10)

Onda en ehemmiyetsiz bir zaaf **gösterilemez.** (sf-11)

Mebus, dizlerine tırmanan bir kediyi **oksuyor,** ona sofraya artıklarıyla **ziyafet çekiyordu.** (sf-10)

¹² Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı Sözlü Anlatım,** İstanbul, Filiz Kitabevi, 2001, s. 582

Evet, bu katiyeti, bu huşuneti bir hakim için bir dereceye kadar **anlarım.** (sf-12)

Zehra Hanım'ı size bir kemal heykeli, ideal bir roman kahramanı olarak **tasvir ettim.** (sf-12)

Yine Zehra Hanım'a **geliyorum.** (sf-13)

Biliyor musunuz, bu fikrimi ben kendisine de daima **söylerim.** (sf-13)

Uzun uzun **münakaşalar ederiz.** (sf-13)

Erken gelmelerini, ders başladıktan sonra gelirlerse mektebe kabul etmeyeceğini **söylemiş...** (sf-13)

Affedilmez bir kabahati varmış; arkadaşlarından bir kısmının para ile vazifelerini **yapıyormuş.** (sf-14)

Zehra Hanım' a rica ettim, sözlerimi hayretle **dinledi.** (sf-14)

Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran bir talebenin mektepte kalmasını istemenize **şaşıyorum.** (sf-14)

Mazeretini **anlattım, ısrar ettim.** (sf-14)

Müsaade ederseniz ben sade bir muallim olarak **çalışırım.** (sf-14)

Arkadaşlardan birini başmuallim **yaparsınız...** (sf-14)

Görüyor musunuz, ne dikkatle çocukları **muayene ediyor.** (sf-16)

Bilhassa sevdiği çocukların sözü olurken küçük siyah gözleri **canlanıyor,** yüzü hemen hemen **güzelleşiyordu.** (sf-17)

Gözleri karanlık, çehresi çatkın, başını önüne **eğiyordu**. (sf-18)

Misafir mebusa sınıfları gezdirmek **istedi**. (sf-19)

Yalnız, her sınıfta bir köşeye ayrılmış birkaç sıra vardı ki muallim, onların önünde haşin bir çehre ile **süküt ediyordu**. (sf-19)

Küçük kız, "Teyzemin evinden **geliyordum**... Köpeklerden **korktum**, karanlıkta yolumu **kaybettim**" diye **ağlıyormuş**. (sf-20)

Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben bir küçük avans **veriyorlar**...(sf-21)

Çocuk, işi, olduğu gibi **anlatıyor**, kendini **müdafaa etmiyordu**. (sf-21)

Mamafih itiraf edeyim ki, şimdiye kadar nazar-ı dikkatimi **celp etmemişti**.... (sf-26)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını **bildiriyordu**. (sf-27)

Maarif müdürü yerinden kalktı, telgrafı parmakları arasında bükerek:

- Bir telgraf aldım, dedi, hemen İstanbul'a hareket etmenizi **bildiriyorlar**. (sf-27)

Zehra Hanım, hala o vaziyette **duruyordu**. (sf-28)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima bu çehreyi alır ve dediğinden **dönmezdi**. (sf-29)

Ben o vakte kadar size bir otomobil **buldururum**. (sf-29)

Maarif müdürü onu çok iyi **tanıyordu**. (sf-29)

Onun için bana böyle cevap vermenizi **doğru bulmadım**. (sf-29)

Bunu söylediğim için beni **ayıplamazsınız**. (sf-31)

Tevfik Bey, onu derin bir sükunet ve hayret içinde **dinlemiş**, söyleyecek söz **bulamamıştı**. (sf-31)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne başıyla hafif bir selam verdi, kapıyı vurarak çıkıp **gitti**. (sf-31)

Merdiven başında tekrar başmuallim ile **karşılaştı**. (sf-32)

Zehra Hanım'ı iki saat uzaktaki istasyona götürmek için bir otomobil bulmalarını **tembih etti**. (sf-32)

Vakaya temas edecek bir şey söylemekten ikisi de **çekindiler**. (sf-32)

Gece böceklerinin vagona dolmaması için lambaları **söndürmüşlerdi**. (sf-33)

Torununu bu sefil, sarhoş babanın yanında bırakmaya gönlü **razı olmamış**. (sf-33)

Birkaç defa onu saçlarından tutup yerlerde sürükleyerek **dövmüştü**. (sf-35)

Dertli anne, çocuğunun fotoğrafına bakmaya tahammül edemediği için bu odaya hiç **girmezdi**. (sf-35)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu

yanak yanağa saatlerce **ağlatırdı.** (sf-35)

Evlenmek için küçük yaşta verdiği kararda hala **sebat ediyordu.** (sf-35)

Haline göre onunla evlenmek isteyenler de **olmuştu.** (sf-36)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, yataklarında büzülerek koyun koyuna ağlamak ve dua etmekten başka bir şey **yapamazlardı.** (sf-36)

Necib Bey, tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi 'yi kendi maiyetine almış, ona mühim bir iş **tevdî etmişti.** (sf-37)

Velinimetine bir gün iş başında en ağır hakarete **bulunmuştu.** (sf-37)

Fazla olarak Mesadet Hanım 'ın da evlerine gelip gitmelerini **menetmişti.** (sf-37)

Yavaş yavaş varlığını, benliğini **unuttu.** (sf-43)

Zehra, arkadaşlarıyla beraber rıhtımdan mendil **sallıyordu.** (sf-40)

Onlara bu fenalığı etmek için kesesinden mektep parası vermekten bile **çekinmemişti.** (sf-41)

Zehra, ona bir kere çarşıda, bir kere de bir mektep gezintisi esnasında **tesadüf etmişti.** (sf-42)

Yalnız bir insan için yer değiştirmenin büyük bir ehemmiyeti **olamazdı.** (sf-43)

Yavaş yavaş varlığını, benliğini **unuttu.** (sf-43)

Küçükten beri uğraşmaya **alışmıştı**. (sf-44)

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı bu muvaffakiyet, ona nihayetsiz bir gurur **veriyordu**. (sf-44)

Merhum, vefatından üç dört saat evvel kendini **kaybetti**. (sf-45)

Eyüpsultan'ın harap bir mahallesinden **geçiyorlardı**. (sf-45)

Kendi yaşındaki karısıyla beraber Eyüpsultan'da eski bir evde **oturuyordu**. (sf-45)

Onu bu halde, yol üstünde bırakmaya bir türlü gönlüm **kail olmuyordu**. (sf-46)

Küf ve rutubet kokan toprak bir avludan geçirdi, basık tavanlı bir sofaya **çıkardı**. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek ona sıcak bir çorba **hazırlamıştı**. (sf-48)

Bir yabancı bile bir ölü evinde bu kadar lakayt ve sakin **görünemezdi!** (sf-48)

Mürşid Efendi'nin metrukatını yarın mezarlığa gelecek ıskatçılara **verirsiniz**. (sf-48)

Biraz sonra Vehbi Efendi, tekrar Zehra 'yı cenazenin yanına götürmeyi **teklif etti**. (sf-48)

Aşağıdaki misafir odasında Zehra 'ya temiz bir yatak **hazırlamışlardı**. (sf-49)

Uyumak için kendini bırakırsa bu soğuk mantık sönecek, dört bir taraftan hücum edecek hatıralar, kabuslar içinde boğulacak, mefluç bir insan aczine **düşecekti**. (sf-50)

Zehra makasın ucuyla kilidi kırdı, kutudaki eşyayı muayeneye **başladı**. (sf-50)

En altta, sedef kakmalı bir ceviz kutu dikkati **celp etti**. (sf-50)

Kimsenin fikrine **karışmam**. (sf-52)

Yakında iyi bir memuriyete **tayin edileceğim**. (sf-52)

Ne çare ki kendi onlara **yetişemedi**. (sf-53)

Annemi **düşünüyorum**. (sf-53)

Annem beni okutup adam etmek için senelerce türlü mahrumiyetlere **katlandı**. (sf-53)

Bin türlü cefa ve mihnet içinde sönüp **gitti**. (sf-53)

Evet, dünyada tam saadet **olmuyor**. (sf-53)

Bazıları da İzmir, Bursa gibi yakın ve parlak vilayetleri **istiyorlar**. (sf-54)

Diplomamı alalı üç ay bile olmadığı halde hayat hakkında epeyce tecrübelerle **sahip oldum**. (sf-54)

Bu üç ayı Nezaret koridorlarında, kapı diplerinde iş dilencililiğiyle **geçirdim**. (sf-54)

Böyle olduğu halde müdür-i umuminin sözlerine inanmış görünerek **teşekkür ettim**. (sf-54)

Gezilecek, görülecek, sefahat edilecek yeri olmayan küçük kasabalarda daha iyi **çalışılır**. (sf-54)

Bundan sonra da şüphesiz öyle **yapacağım**. (sf-54)

Dün akşam Sivas'a geldim, bugün işe **başladım**. (sf-55)

İndiğim han odasında dün gece sabaha kadar ateşler içinde **yattım**. (sf-55)

Bir arkadaşın delaletiyle ihtiyar, kimsesiz bir Ermeni kadının evinde bir oda **tuttum**. (sf-56)

Bu yemini bu küçük masaya bakan ıslak göz karşısında bir kere daha **tekrar ettim**. (sf-56)

1.1.1.1.2. Yükleme İsim Olan Cümleler

İsim Cümlesi: Yükleme isim cinsinden bir kelime veya kelime grubu olan ve ek fiil i-mek ile çekime giren cümleye *isim cümlesi* denir. İsimler, sıfatlar, zamirler, mastarlar, edatlar, zarflar; isim hükümünde olan kelime grupları isim cümlesinin yükleme olabilir. İsim cümlelerinde hüküm bildirişi ek fiil ile sağlanır.

Ek fiilin sadece dört çekimli şekil (şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart) bulunmaktadır. İsimler, ancak bu kiplerle çekimlenerek yükleme olurlar. Bu çekimlerin en çok kullanılanı ise, şimdiki zamanın teklik üçüncü şahıs eki olan “-dır,-dir; -tır,-tir” ekiyle kullanılan şeklidir.¹³

1.1.1.1.2.1. Yükleme Tek İsimden Oluşan İsim Cümleler

Hayatı **tehlikeymiş**. (sf-7)

Zehra Hanım, icraatında hemen hemen **müstakildir**. (sf-8)

Manevi ciheti **nasıl** acaba? (sf-10)

¹³ Özkan, Sevinçli, **a.g.e.**, s.127.

Bilakis, Allah 'ın en basit bir hakikatini söylediğime **kaniim**. (sf-12)

Ben, insan ruhlarındaki derinliğin ancak onunla ölçülebileceğine **kaniim**. (sf-12)

Bunun için acımak, birbirimizin feryadını, iniltisini duyabilmek de **lazım**. (sf-13)

Annem **hasta**. (sf-13)

"Olabilir dedi, fakat ben elime teslim edilmiş yüz kadar çocuğun ahlakından **mesulüm**. (sf-14)

Haşin, hakim bir insan olmak için mutlaka iriyarı olmak mı **lazım**? (sf-15)

Bu yerler, fena ana babalardan doğmuş, fena muhitlerde büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle beden ve ruh maluliyetlerine uğramış biçarelere **mahsustur**. (sf-19)

İnsanlıktır bu.(sf-23)

Hırsızlık **hırsızlıktır**... (sf-23)

Yol yorgunluğundan **hastayım**. (sf-55)

1.1.1.1.2.1.1. Yükleme “var” ve “yok”Kelimelerden Oluşan İsim Cümleler

Kasabanızda Zehra Hanım isminde bir başmuallim **varmış**. (sf-7)

İstanbul 'da ihtiyar ve alil bir babası **varmış**. (sf-7)

Şimdi yirmidokuz, otuz yaşlarında **vardır**... (sf-9)

Sonra onda bir nevi hastalık, hiç durmayan, onu daima için için yakan bir humma **var**. (sf-10/11)

Bilakis geniş bir ruhu **var**. (sf-12)

Demek, onun da evinde saat **yokmuş**. (sf-14)

[Zavallının ya giyecek potini **yoktu**], yahut da ailesi bin zahmetle aldığı bir potini her gün giyip çabucak eskitmesine müsaade etmiyordu. (sf-14)

Benim yeni fotinlerim **var**. (sf-14)

Zavallının ya giyecek potini **yoktu**. (sf-14)

Affedilmez bir kabahati **varmış**. (sf-14)

Zehra Hanım, otuz yaşlarında **vardı**. (sf-17)

Donuk, esmer bir çehresi, irice bir burnu, çıkık elmacık kemikleri, kuvvetli bir çenesi **vardı**. (sf-17)

Benim babam **yok** efendim... (sf-17)

- Kasabada bir ikinci Zehra Hanım **yok** ki... (sf-17)

- Nesi **varmış** acaba? (sf-18)

Muallimin canlı bir lisanı, boya gibi, çizgi gibi sarıh kelimeleri **vardı**. (sf-19)

Bunların içinde, haşın bir ahlakçı olan Zehra Hanım'ın

yanlış anladığı çocuklar da **var**. (sf-19)

Bu sözün doğru olmasına imkan **yoktu**. (sf-21)

Hem güpegündüz kasaba sokaklarında dolaşan üç yabancıнын kimse tarafından görülmemiş olmasına nasıl imkan **vardı**? (sf-21)

Yine cevap **yok**. (sf-21)

Fakat anlamadıkları noktalar **vardı**. (sf-23)

Çok tatlı ve samimi konuştuğumuz, bir baba-kız gibi dertleştiğimiz saatler de **vardır**. (sf-25/26)

Yüreğinde müphem bir sıkıntı, hoşnutsuzluk, ağzında garip bir acılık **vardı**. (sf-31)

Sofanın bir köşesinde kendine mahsus bir yeri **vardı**. (sf-38)

Birkaç da candan arkadaşı **vardı**. (sf-41)

[Benim böyle şeylere pek itikatım **yoktur**] ama adamcağız, adeta sakinledi. (sf-45)

Vehbi Efendi'nin Mürşid Efendi ile uzaktan uzağa akrabalığı **vardı**. (sf-45)

En sefil meczup dilencilerde bile bu kıyafet **yoktur**. (sf-46)

Hacca gidecek, zekat verecek halimiz **yok** ya.. (sf-46)

Burada başörtülü iki ihtiyar kadın **vardı**. (sf-47)

Asabi bir tavırla:

- Hayır... dedi. [Hacet **yok**]... (sf-47)

- Zehra Hanım kızım... [Merhum pederinizin bir tahta sandık derununda birkaç parça eşyası **var**]... (sf-48)

Biçarenin yeryüzünde sizden başka kimsesi **yok**... (sf-48)

Sandıkta eski püskü çamaşırlar, yamalı çoraplar, yırtık bir seccade, bir kütlü makas, birkaç kitap **vardı**. (sf-50)

Son taraflarında karışık çizgiler, rakamlar, tarihler, adresler **vardı**. (sf-50)

Benimle beraber diploma alan arkadaşlarımda arasında istikbalden şüphe edenler **var**. (sf-52)

Evet, çalışmak arzuma hudut **yok**. (sf-52)

Kalbimde bir gizli düğüm **var**. (sf-53)

Bunun da bence pek ehemmiyeti **yok**. (sf-54)

1.1.1.1.2.2. Yükleme Kelime Grubundan Oluşan İsim Cümleler

a) Yükleme İsim Tamlaması Olan İsim Cümleleri

Maarif müdürü gülerek:

- Zahmet etmeyin efendim, malum, dedi, Zehra Hanım, **vilayetin en maruf bir simasıdır**. (sf-7)

Kasabanın en sevilen, emniyet edilen, hatırı sayılan bir insanıdır. (sf-9)

Dörtbuçuk seneden beri (...) de **maarif müdürüydü**. (sf-8/9)

Bunlar, **mektebin göze görünen kısımları.** (sf-10)

Hatta **zaafların en büyüğü..**(sf-12)

"Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları umumun sıhhati namına nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, [bunları da yine **umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz**]" der... (sf-14/15)

Ne de olsa **bir meslektaşımın babası...** (sf-18)

b) Yükleme Sıfat Tamlaması Olan İsim Cümleleri

Mümkün tabii... Ancak, benim bildiğime göre Zehra Hanım, **kimsesiz bir kadındır.** (sf-7)

Çok garip... Bu Zehra Hanım, size karşı adeta **istiklal ilan etmiş vaziyette...** (sf-7)

Mebus Şerif Halil Bey ile Maarif Müdürü Tefik Hayri Bey, **iki eski mektep arkadaşı idiler.** (sf-8)

Daire-i intihabiyenizde göreceğiniz en şayan-ı dikkat müessesesi **bu mekteptir.** (sf-8)

Mesleğin kutsiyetine inanmış bir idealistti. (sf-8/9)

Bu mütevazı kasabada **umulmayacak kadar güzel bir şeydir.** (sf-9)

Bir kere **çok müspet kafalı bir kadın.** (sf-10)

Bu, **onbir yaşında kimsesiz bir kızdı.** (sf-20)

Hakikaten **ne korkunç bir mikroptu.** (sf-22)

Bütün bu mahrumiyetlerle bu lekeyi temizledim sanıyordum. Halbuki
[ben, **açık alınla yaşamaya en layık bir insanım.**] (sf-30)

Bu, **bir kuvvetli sinir buhranıydı.** (sf-31)

Zavallı kadının yegane tesellisi, **gündüzleri yalıtı hemen hiç boş
bırakmayan misafirleriydi.** (sf-37)

Feriha, **büyümüş de küçülmüş gibi bir çocuktü.** (sf-38)

Bu Vehbi Efendi, yetmiş yaşlarında, mütekait bir tabur katibi idi. (sf-45)

c) **Yüklemi Bağlama Grubu Olan İsim Cümleleri**

Fakat **bir parça gevşek ve hayalperestti.** (sf-8/9)

Çocuklarımıza verdiği terbiye de aynı derecede
temiz ve mükemmeldir. (sf-10)

**Donuk, esmer bir çehresi, irice bir burnu, çıkık elmacık kemikleri,
dişleri bembeyaz ve sağlamdı.** (sf-17)

d) **Yüklemi Edat Grubu Olan İsim Cümleleri**

Zaten elinden gelmeyen iş **yok gibidir.** (sf-9)

Kabahatli insan, düşkün insan onun gözünde **ekin tarlalarında bitmiş muzır
bir ot gibi.** (sf-12)

Dört seneden beri Zehra Hanım 'la **baba kız gibiyiz.** (sf-18)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için
bir maiyet memuru maaşı, **nazır maaşı gibidir.** (sf-54)

e) Yükleme Yönelme Grubu Olan İsim Cümleleri

Bu yerler, **fena ana babalardan doğmuş, fena muhitlerde büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle beden ve ruh maluliyetlerine uğramış biçarelere** mahsustur. (sf-19)

1.1.1.2. Özne

Cümlede yapılanı veya olanı karşılayan öge, öznedir. Yüklemin gösterdiği kılışı, oluşu ve durumu üzerine alır. Fiile en yakın, fiilden ayrılmaz bir cümle unsurudur. Özne daima yalın halde bir isim veya isim işlevli bir kelime grubudur. Hal eklerinden hiç birini almaz, tabi hal ekleri dışındaki isim çekim eklerini alabilir. Cümlede özneyi bulabilmek için yükleme kim-kimler ve ya ne-neler soruları sorulur.

Özne yalnız etken çatılı (dönüşlü, işteş, geçişli, geçişsiz, ettirgen, oldurgan) fiillerin yüklem olduğu cümleler ile isim cümlelerinde bulunur. Edilgen çatılı fiiller özne almaz. Bu tür cümlelerde cümlenin asıl nesnesi olan öge, özne görünüşündedir. Ama bu özne cümlenin asıl öznesi değil, şekil olarak öznesi durumundadır. Meçhul fiillerde ise özne bulunmaz. Gereklik kipinin 3. şahsında ve aynı işlevdeki *-mAk lazım/gerek* ekini tek başına kullanıldığı zaman özne bulunmaz: “*gitmeli*”, “*yazmalı*” gibi.”

Türkçede bazı cümlelerde, şahıs ifadesi yükleme şahıs ekleri getirilerek karşılandığından, şahıs zamirleri kullanılmaz. Bu cümlelerdeki öznelere “*gizli özne*” adı verilmektedir. Ancak buradaki gizlilik sadece şekildedir, anlamca bir gizlilik söz konusu değildir: **Geldim – Ben geldim; Geldin- Sen geldin; Geldi- O geldi; Geldiler - Onlar geldiler gibi.**¹⁴

İncelenen kitapta rastladığımız “*gizli özne*”lerin bazı örneği şunlardır:

Son günlerde ağır surette hastalanmış. (sf-7)

Zahiren çok faal ve işgüzar görünen insanlardan

¹⁴ Özkan, Tören, Esin, **a.g.e.**, s. 583. Ayrıca bkz. Ergin, **a.g.e.**, s. 399. Ayrıca bkz. Karahan, **a.g.e.**, s. 18- 24.

daima bir parça şüphe ediyorum. (sf-10)

Hırsızlardan aldığı paranın üç misli para gösterdiler. (sf-21)

1.1.1.2.1. Fiil Cümlelerinde Özne

1.1.1.2.1.1. Öznesi Tek Kelimededen Oluşan Fiil Cümleleri

Yan Cümlelerde

Hava kapalı olursa geç gelmek mi lazım kızım! (sf-13)

Mebus, yavaşça gülerek dedi ki:

Zehra Hanım bu ufak tefek, kara kuru kız mı? (sf-15)

İnsan görmese ondört, onbeş yaşındaki kızlardan biri gülüyor zanneder. (sf-15)

Düşman bu küçük kızı ele geçirse, sual sorsa... Cevap alamasa... işkence etse... Yine sükut ile mukabele görse, ila ahirihi...
Bu çocuğa iftihar nişanı ihsan etmez miydiniz? (sf-24)

Zehra, yirmi senelik bir eski maziye ait olan bu rüyaya öyle dalmıştı ki o sıcaklığı tekrar ensesinde duyuyor gibi yerinden sıçradı. (sf-40)

Yine **siz** pekala bilirsiniz ki, ben Müslüman adamım. (sf-49)

Temel Cümlelerde

Halk, mektebin asıl ismini unutmuştur. (sf-8)

Birisi, "[**Ben** çocuğumu maarif mekteplerine vermem]...

Zehra Hanım'ın mektebinde okutacağım!" diyordu. (sf-8)

Mebus, gülmeye başladı. (sf-8)

Bu, sizin maarif müdürü, idareci izzetinefsinizi rencide etmez mi? (sf-8)

Türbe, ancak zaman zaman yalağından su içmeye gelecek birkaç kuşa yarayacak. (sf-10)

Mebus, dizlerine tırmanan bir kediyi okşuyor, ona sofradaki artıklarıyla ziyafet çekiyordu. (sf-10)

Hayat beni biraz reybi yaptı. (sf-10)

İnsan olsun da hiçbir zaafı olmasın? (sf-11)

Biliyor musunuz, bu fikrimi **ben** kendisine de daima söylerim. (sf-13)

Halbuki **onlar** uzaktan bana bakıyorlar, hatta bir şey sormamı bekliyorlardı. (sf-13)

Ben ev işlerine bakarım. (sf-13)

Bazı günler de **hava** kapalı oluyor.(sf-13)

Bu işler bitinceye kadar **vakit** geçiyor. (sf-13)

Çocuk, hiç aklıma gelmeyen yerinde bir cevapla ağzımı tıkadı. (sf-14)

Kızcağz ağlaya ağlaya geldi. (sf-14)

Müsaade ederseniz [**ben** sade bir muallim olarak çalışırım.] (sf-14)

Maarif müdürü, şemsiyesini;[**mebus**, bastonunu aldı], sokağa çıktılar. (sf-15)

Mektebe girdikleri zaman **ders** bitmişti. (sf-15)

Siz, onu bana heykel gibi heybetli, korkunç bir insan gibi tasvir etmişsiniz... (sf-15)

İnsan, Şu bahçeyi adeta bir fabrikadan çıkmış zannedecek. (sf-16)

Mebus:

- Siz çok zehirli ve zalim bir insan olmuşsunuz, diye gülüyordu. (sf-16)

Tevfik Bey sadece:

- [**Ben** muallimliği, terbiyeyi başka türlü anlıyorum], dedi ve bahsi değiştirdi. (sf-16)

Allah Şifasını versin.. (sf-18)

O söyledikçe, **sınıf** yavaş yavaş hayali çocuk alayıyla doluyordu. (sf-19)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti, arkadaşına, önünde süküt edilen sıraları göstererek dedi ki:

- Sınıfların bir kısmı bende, **duvarlar**, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "islahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Küçük kızın mücrim olduğunda **Şüphe** kalmıyordu. (sf-20)

Çocuk, işi, olduğu gibi anlatıyor, kendini müdafaa etmiyordu. (sf-21)

[**Çocuk**, herhalde mücrimleri biliyor], fakat nedense kim olduklarını söylemekten çekiniyordu. (sf-21)

Polisler artık bu inatçı yumurcağa iyiden iyi kızıyorlardı. (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak kirli bir çamur

vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından **kan** sızıyordu. (sf-21)

Fakat [**hepsi** tesirsiz kalıyor.] (sf-21)

-Beyim, **bunlar** bana biraz sizin şairane hülyalarınız gibi geliyor.(sf-23)

Gerçi **ümit** kesilmez ama... (sf-28)

Tevfik Bey: - Hemen hazırlanmalısınız kızım, dedi, [**tren** (...) istasyonuna ikibuçukta geliyor...] Onikide, nihayet yarımda buradan çıkmalısınız ki yetişesiniz... [**Ben** o vakte kadar size bir otomobil buldururum.](sf-28-29)

- Pederiniz hasta... hatta ziyadece hasta, dedi. Sizin mutlaka İstanbul'a gelmenizi istiyorlar. [**Siz** gitmeyeceğinizi söylüyorsunuz.] Sebebini izah edebilir misiniz? (sf-29)

Babamı inkar ettim... Fakat [**bu**, büsbütün yalan sayılamaz.] (sf-30)

Velev ki böyle bir dakika **biz** yüz yüze gelemeyiz. (sf-31)

Nihayet bir manevi felce uğramış gibi bu acılar duruyor, [**benliği** ortadan kayboluyor], artık sırf başkaları için düşünmeye, ağlamaya, yaşamaya başlıyordu. (sf-34)

Komşular, onun haline acırlar, ara sıra onu gizlice gezmeye götürürlerdi. (sf-39)

Yalnız **yavrucağ** bir şeyi düşünememişti: Korkudan ağlarken çıkardığı hafif iniltileri babasının duyması ihtimalini... (sf-39)

Zehra, bu suale cevap vermemiş, ıslak yüzünü yastığa gömerek uyku taklidi yapmıştı. (sf-39)

Feriha daha ondört yaşını bitirmeden veremden ölmüştü. (sf-40)

Zehra, arkadaşlarıyla beraber rıhtımdan mendil sallıyordu. (sf-40)

Fakat [**müdire**, zavallıyı, "Babasının tembihi var, kimse ile görüştüremeyiz!" diye geri çevirmişti.] (sf-41)

Zehra, ona bir kere çarşıda, bir kere de bir mektep gezintisi esnasında tesadüf etmişti. (sf-42)

Zehra, o dakikada ölecek gibi olmuştu. (sf-42)

Herkes hatrını sayıyor, **iyiler** kendisini seviyor; **fenalar** çekiliyordu. (sf-44)

Merhum, vefatından üç dört saat evvel kendini kaybetti. (sf-45)

Benim böyle şeylere pek itikatım yoktur ama **adamcağız**, adeta sakinledi. (sf-45)

Bizimki, "Mürşid Efendi, bak kızının kurdelesini bulup getirdik... Kokla ferahlarsın"...diye kulağına bağırdı. (sf-45)

Vehbi Efendi, inmeli ayağını güçlkle sürüyor, ikide bir bastonuna dayanarak duruyor, **Zehra** elinde küçük valiziyle onu takip ediyordu; çehresi çatkın, gözleri karanlık, tek bir kelime söylemiyordu. (sf-45)

Zehra, Eyüpsultan iskelesinde Vehbi Efendi 'nin evini nasıl arayacağını düşünürken, onunla karşı karşıya gelmişti. (sf-46)

Lakırdı söylerken tıkanıyor, göğsü hırılıyordu. (sf-46)

Kadınlar, mükedder bir çehre ile Zehra 'yı karşıladılar. (sf-47)

Zehra, günün bütün yorgunluğunu bu dakikada hissediyormuş gibi, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun bu kapiya baktı. (sf-47)

Komşu, namaz bezini düzelterek, hafif bir dua mırıldanarak cenazenin yanına döndü. (sf-47)

Fakat o, yemek sonuna doğru berrak ve canlı sesiyle konuşmaya başlayınca **ihthiyarlar** şaşırıldılar, hatta biraz da içlerinden kızdılar. (sf-48)

Zehra, süratle elini çekti:

- Hayır, hayır, dedi, bu zat ile aramda hiçbir münasebet kabul etmiyorum... (sf-48)

Bu, onun fikrince, mutlaka ifa edilmesi lazım gelen dini bir vazife idi. Fakat [**muallime**, bu defa açıkça reddetti:] (sf-49)

Bunu **siz** bizden iyi bilirsiniz...(sf-49)

Zehra makasın ucuyla kilidi kırdı, kutudaki eşyayı muayeneye başladı. (sf-50)

Zehra, biraz evvelki safdilliğine acı acı gülümsedi: (sf-50)

Bunların titrek bir sarhoş elinden çıktığı belliydi. Fakat [sondan başa doğru sahifeler çevrildikçe **yazı** nispeten güzelleşiyordu.] (sf-50)

Zehra, aynı zehirli gülümseme ile başını salladı: sf-51)

Lambayı minderin üstüne koydu, **kendi** yere oturdu, ağrıyan şakakları avuçlarının içinde, okumaya başladı... (sf-51)

Ne çare ki **kendi** onlara yetişemedi. (sf-53)

Annem beni okutup adam etmek için senelerce türlü mahrumiyetlere

katlandı. (sf-53)

"[Mürşid inşallah bir gün **adam** olursun]. Elin ekmek tutar. Garip annene evinde bir köşecik gösterirsin. Baban, beni güldüremedi. İnşallah senin yüzünden gülerim. Bu çektiklerimi unuturum!" derdi. (sf-53)

Neticede şuna kanaat getirdim ki memuriyet almak için sade **diplama** kifayet etmiyor. (sf-54)

Memleket, bu makamı bana sırf kendi emeğimin mükafatı olarak verdi. (sf-55)

Ben, başkaları gibi bu küçük memuriyeti azımsamıyorum. (sf-55)

Bunu **ben** daima böyle bilmeye ve ona göre çalışmaya azmettim. (sf-56)

Burada büyük millet asil ve mağdur çehresiyle bakıyor, ıslak gözleriyle yardım istiyor zannediyorum ve [**bu** beni daha derin ürpermelerle sarsıyor, sarsıyor.] (sf-56)

1.1.1.2.1.2. Öznesi Kelime Grubundan Oluşan

Fiil Cümleleri

a) Öznesi İsim Tamlaması Olan Fiil Cümleleri

Yan Cümlelerde

Mübarek adamın böyle bir şeyi olsa derhal satıp parasını meyhaneciye götürmez miydi? (sf-50)

Temel Cümlelerde

Maarif müdürü gülerek:

- Zahmet etmeyin efendim, malum, dedi, Zehra Hanım, vilayetın en maruf bir simasıdır. (sf-7)

Maarif müdürü, pencereden uzaklara bakarak gülümsedi. (sf-8)

Yavrucakların burada sıcak sıcak, rahat rahat eğlenmeleri, merhumeyi mezarında daha memnun eder. (sf-10)

Şu halde **bu hanımın** kasabada **birçok düşmanları** olacak. (sf-10)

Maarif müdürü, kesik kesik gülerek cevap verdi. (sf-10)

Fena insanlar, suçlu insanların kendilerini telin ve tecziye eden insanlara daima düşman olmaları lazım gelmiyor. (sf-11)

Doğruluk, temizlik, fedakarlık hastalığı onda insanlığın en kıymetli bir kabiliyetini öldürmüştür: Acımak kabiliyeti. (sf-12)

Fikrimce yalnız **doğruluk hastalığı, bir hak ve hakikat meselesi etrafında toplanmak kabiliyeti**, bir cemiyeti mesut etmeye kafi gelemez. (sf-13)

Maarif müdürü, şemsiyesini; mebus, bastonunu aldı, sokağa çıktılar. (sf-15)

Kasabayı dolaşmaya başlamak zamanı gelmişti. (sf-15)

Maarif müdürü söze karıştı: (sf-17)

[**Maarif müdürü**, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti], arkadaşına, önünde süküt edilen sıraları göstererek dedi ki:

- **Sınıfların bir kısmı** bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "ıslahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

İki sene evvel bir yaz gecesi, **zenginlerden birinin evi** soyuldu. (sf-20)

Bir aralık **mahalle bekçisi** evin karşısındaki çeşmenin kenarına oturmuş, bir sigara içmeye başlamış. (sf-20)

Bu rolü öyle tabii oynuyormuş ki **adamcağızın merhamet damarları** kabarmış. (sf-20)

Ses ve tavırlarıyla arasına Zehra Hanım'ı taklit etmek istediği anlaşılıyordu. (sf-22)

Maarif müdürü, yavaş yavaş ayağa kalktı. (sf-24)

Maarif müdürü düşünerek: - Zannedirim ki o... dedi. (sf-25)

Sonra **maarif müdürü** kati bir kanaatle: - Zan dedim ama, şimdi eminim ki odur, dedi. (sf-25)

[**Maarif müdürü** yerinden kalktı], telgrafı parmakları arasında bükerek: - Bir telgraf aldım, dedi, hemen İstanbul'a hareket etmenizi bildiriyorlar. (sf-27)

Çehresi o kadar vakur ve sakindi ki **maarif müdürü**, böyle zamanlarda söylenmesi mutad olan beylik ve teselli sözlerine cesaret edemiyor, bekliyordu. (sf-28)

Muallimin gözlerindeki yaşlar kuruyor, **yanaklarının etleri** çekiliyor, sesi tıkanıyordu. (sf-31)

Trenle yarış eder gibi uçan büyük bir kuşun gölgesi bir zaman bu ışığın içinde koştu, sonra yavaş yavaş geri kaldı, kayboldu. (sf-34)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek Akka zindanına gönderilmiş,

bir iki sene sonra oradan **ölüm haberi** gelmişti. (sf-35)

Zehra'nın Ruhsar Teyze'den dört yaş küçük olan annesinin de yüzü gülmemişti. (sf-36)

Yalnız bir insan için **yer değiştirmenin büyük bir ehemmiyeti** olamazdı. (sf-43)

Vehbi Efendi 'nin karısı, Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek ona sıcak bir çorba hazırlamıştı. (sf-48)

Sofada bir eski saat işliyor, **cenazeyi bekleyen kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu** işitiliyordu. (sf-48)

Vehbi Efendi ile karısı kendilerini tutamadılar, bu kızın katı kalpliliği karşısında ağlamaya başladılar. Fakat onun karanlık bir kinle dolu gözleri, onların bu gözyaşlarını görmüyor, [**çatık çehresi** bir türlü açılmıyordu.] (sf-49)

Annemin hatırası sade bugün değil, her zaman beni zehirleyecek. (sf-53)

b) Öznesi İyelik Grubu Olan Fiil Cümleler

Yan Cümlelerde

Keşke bütün mekteplerimizin başında Zehra Hanım gibi muallimler olsa da bizim hiç **hakkımız** kalmasa... (sf-8)

Keşke **böyle birçok muallimimiz** olsa da bizi hiçe saymalar... (sf-10)

Babası olsaydı herhalde bilecektim. (sf-18)

Başkaları olsa bir daha semtlerine uğramazlardı. (sf-37)

Benim yerimde **başka birisi** olsaydı, çalıştığı odayı, pencereden görünen manzarayı, etrafındaki insanları yadırgardı. (sf-55)

Temel Cümlelerde

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran aynı günah ve zaaf ile malul olduğunu bildiğimiz bir insana çıldırıyoruz, isyan ediyoruz. Fakat **infiallerimiz, kinlerimiz** evvelki kadar kuvvetli olmuyor. (sf-11)
İnsan olsun da **hiçbir zaafi** olmasın? (sf-11)

Birisi, "Gittik ama muallim hanım bizi mektebe sokmadı...
Evimize gönderdi" dedi. (sf-13)

O, şüphesiz çok mükemmel mahluk, çok iyi muallim...
Fakat bu söylediğim eksikliği tamamlanmadıkça
hiçbir zaman **istediğimiz muallim** olamayacak. (sf-13)

Birisi, "Annem hasta... Ben ev işlerine bakarım... Küçük kardeşimin yiyeceğini yediririm... Kuyudan su çekerim... Ateş yakarım... Bu işler bitinceye kadar vakit geçiyor" dedi. (sf-13)

Bu saatte sokakta dolaşmaları dikkatimi celp etti. (sf-13)

Evvela onları mektep kaçağı zannettim... Fakat öyle olsa beni görünce **tabanı kaldırıp kaçmaları** lazım gelirdi. (sf-13)

Uzun uzun münakaşalar ederiz. Hatta bu yüzden **bazı idari ihtilaflarımız** da olmuştur. (sf-13)

Zavallının ya giyecek potini yoktu, yahut da **ailesi** bin zahmetle aldığı bir potini her gün giyip çabucak eskitmesine müsaade etmiyordu. (sf-14)

Hatta ayak üzerinde, **sökük elbise, kopuk düğme diktiği** olurdu. (sf-15)

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar, hatta **bazen onları mektebe davet edip haşladığı** da olur. (sf-16)

Fakat **kuvvetli bir irade sahibi olduğunu ve etrafındakilere çok tath muamele etmekle beraber emretmeyi de bildiği** anlaşılıyordu. (sf-17)

Bilhassa sevdiği çocukların sözü olurken **küçük siyah gözleri** canlanıyor, **yüzü** hemen hemen güzelleşiyordu. (sf-17)

Muallim, "peder" sözünü işitince vaziyetini değiştirdi, kaşlarını çattı; **yüzü** sert bir mana aldı: (sf-17)

Şerif Halil Bey, izin meselesini açtı; Zehra Hanım 'ı birdenbire korkutmamak için:

- [**İstanbul' daki bir dostum** bilhassa sizi gönnemi rica etti]. Galiba pederinizi tanıyormuş, dedi. (sf-17)

Kemikleri çıkmış zayıf göğsü, şiddetle kabarıp iniyor, **vücudu** korkudan, acıdan titriyordu. (sf-21)

Bugün sizin öğrendiğiniz hakikati yarın bizzaruri **başkaları** da öğrenecek. (sf-30)

Muallimin gözlerindeki yaşlar kuruyor, yanaklarının etleri çekiliyor, **sesi** tıkanıyordu. (sf-31)

Torununu bu sefil, sarhoş babanın yanında bırakmaya **gönlü** razı olmamış. (sf-33)

Nihayet bir manevi felce uğramış gibi bu acılar duruyor, [**benliği** ortadan kayboluyor], artık sırf başkaları için düşünmeye, ağlamaya, yaşamaya başlıyordu. (sf-34)

Fakat ne çare ki **kızları** çok ahlaksız adamlara düşmüşlerdi. (sf-35)

Kocası aldığıını, bulduğunu sefahat yerlerinde yer, evine gece yarılardı dönerdi. (sf-36)

Ev misafirsiz kaldığı zaman **annes**i odasına kapanır, saatlerce kendi kendine ut çalardı. (sf-38)

Annesi, uzun bir hastalıktan sonra ölmüştü. (sf-41)

[**Bütün sevdikleri** ölmüştü], babası hapisteydi. (sf-41)

Zehra, o dakikada ölecek gibi olmuştu. Ya bu serseri, kızım diye yaklaşmış olsaydı, **hali** ne olacaktı? (sf-42)

Biraz sonra **soluğu** kesildi. (sf-45)

Vücudu iskelet haline gelmiş, saçında, sakalında bir tek siyah tel kalmamıştı. (sf-46)

İşitilmeyecek kadar yavaş bir sesle: "Hastayım, göğsüm tıkanık, [**sesim** çıkmıyor...]" dedi. (sf-46)

Lakırdı söylerken tıkanıyor, **göğsü** hırlıyordu. (sf-46)

Ayrıldım, yürümeye başladım. Fakat **ayaklarım** geri geri gidiyordu. (sf-46)

Onu bu halde, yol üstünde bırakmaya bir türlü **gönlüm** kail olmuyordu. (sf-46)

Kur'an okuduğu işitiliyordu. (sf-48)

Cenab-ı Hakkın ism-i mukaddesine yemin ederim ki **babanız** "Zehra, Zehra..." diye inleyerek öldü. (sf-49)

Fakat **onun karanlık bir kinle dolu gözleri**, onların bu gözyaşlarını görmüyor, çatık çehresi bir türlü açılmıyordu. (sf-49)

"Mürşid inşallah bir gün adam olursun. [**Elin** ekmek tutar.] Garip annene

evinde bir köşecik gösterirsin. [**Baban**, beni güldüremedi.] İnşallah senin yüzünden gülerim. Bu çektiklerimi unuturum!" derdi. (sf-53)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem **gözü** kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Terakki edersen ne ala, terakki edemezsem **şimdiki aylığım** beni nasıl olsa geçindirir... (sf-54)

Bazıları da İzmir, Bursa gibi yakın ve parlak vilayetleri istiyorlar. (sf-54)

c) Öznesi Sıfat Tamlaması Olan Fiil Cümleler

Yan Cümlelerde

Teneffüshanenin içine **merhumeye ait bir de kitabe vazına** müsaade buyurulursa vesile-i rahmet olur. (sf-10)

Evet, **dibi görünmeyen kuyulara atılan taş**, nasıl çıkardığı sesle onların derinliğini gösterirse başkalarının elemi de bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, insanlığımızın derecesini öğretir... (sf-12)

Akşamüstü sokakta **kirli ve kılıksız bir talebe** görülürse pek fena üzülür, "Vazifemi yapamadım, rezil oldum" diye asabileşir. (sf-16)

Bu çocuk, farz-ı mahal olarak, hali vakti yerinde bir ailenin kızı olsaydı.. Yine farzen, bu kasabada yaşayacağı yerde düşman istilasına uğramış şehirlerimizden birinde yaşasaydı... Tesadüfen düşman karargahı hakkında malumatı olsaydı... Bir gün, üç vatandaşını o karargaha sevk etse, onlar da memleketimiz için faydalı bazı evrak ve haritaları çalsalardı... Düşman bu küçük kızı ele geçirse, sual sorsa... Cevap alamasa... işkence etse... Yine sükut ile mukabele görse, ila ahirihi... Bu çocuğa iftihar nişanı ihsan etmez miydiniz? (sf-24)

- **Maarifle alakadar bir mesele** olsaydı arz etmekte tereddüt etmezdim. (sf-29)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha **iki ay** geçmemişti ki Mürşid Efendi,
Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere bir Marabet mektebine yazdırıyordu. (sf-41)

Zehra, o dakikada ölecek gibi olmuştu. Ya [**bu serseri**, kızım diye
yaklaşmış olsaydı], hali ne olacaktı? (sf-42)

Akraba değil ya **yedi kat** el olsa insan, bu vaziyette bir biçareyi çiğneyip
geçemiyor... (sf-46)

Temel Cümlelerde

Geçenlerde bir çeşme başında **iki kadın** konuşuyordu. (sf-8)

Bundan dört sene evvel **küçük bir kız**, minimini bir Darümuallimat
mezunu olarak buraya gelmiş... (sf-9)

[**Parasız hiçbir şey** olmaz], deriz... Esas itibariyle çok doğrudur...
Fakat çalışan ve irade sahibi bir insanın da az para ile
ne büyük işler yapabileceğine **bu mektepten güzel misal**
gösterilemez. (sf-9)

Daire-i intihabiyesini gezmeye gelen Şerif Halil Bey,
onun evine misafir olmuştu. (sf-9)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada
öğle yemeğini yedikleri esnada, **bu Zehra Hanım bahsi** açılmıştı. (sf-9)

Ne yaptı, ne söyledi bilemiyorum. Fakat [hadd-i zatinde
çok iyi ve rakik bir adam olan bu zengin, bir gün daireye geldi],
aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Türbe, ancak zaman zaman yalağından su içmeye gelecek

birkaç kuşa yarayacak. Fakat [bu teneffüshanede karda kışta **yüzlerce çocuk** barınacak.] (sf-10)

Bu kadının hususi hayatında **en küçük bir leke**, ahlakında **en ehemmiyetsiz bir zaaf** gösterilemez. (sf-11)

Onda **en ehemmiyetsiz bir zaaf** gösterilemez. (sf-11)

Bu mantık tuhafıma gitti. (sf-13)

Bir gün **başmuallim**, talebeden Ferhunde isminde bir kızın kaydını silmek mecburiyetinde olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

Konuşurken **bu kaşlar** büyük bir süratle hareket ediyor, teessür ve infiallerinin cinsine göre çehresindeki manayı değiştiriyordu. (sf-17)

- Belki **bir başka Zehra** olacak... (sf-17)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti, arkadaşına, önünde süküt edilen sıraları göstererek dedi ki:

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, **kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler**; kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "ıslahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Küçük kız, "Teyzemin evinden geliyordum... Köpeklerden korktum, karanlıkta yolumu kaybettim" diye ağlıyormuş. (sf-20)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, soyacakları evi teferruatıyla bilen yegane aç ve muhtaç çocuğu samanlıkta oynayan bir alay çocuğunun arasından nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak kirli bir çamur

vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

İnatçı yumurcak Nuh diyor, peygamber demiyor, hırsızları himayede devam ediyor. (sf-21)

Yaşamış olsaydı cemiyet için **bir felaket** olacaktı. (sf-22)
"Müttefiklerini, arkadaşlarını satmaktan çekindi" deseniz
daha doğru olmaz mı? (sf-22)

Evet, **bu parmak kadar çocuk** yetmişbeş kuruş için hırsızlarla bir mukavele yaptı... (sf-23)

Ne güzel bir fırsat değil mi? Fakat [**bu çocuk**, yetmişbeş kuruşa o adamlarla mukavele yaptığını düşünüyor...] (sf-23)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona bu "ahde vefasızlık"ın fena bir şey olduğunu söylüyor... (sf-23)

Kitaplar içinde yaşayan, hayatla pek az teması olan Tevfik Bey, biraz fikirlerini müdafaa ihtiyacıyla, biraz da bu azimkar, cesur, fakat mahdut arkadaşına muziplik etmek için açtığı bu münakaşalarda bazen kuvvetli bir mantıkla, bazen mahirane mügalatalar ve safsatalarla onu çıkmaza sokar, asabiyet ve hiddetiyle eğlenirdi. (sf-23)

Artık **iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım**, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

Asıl **o izah** midemi bulandırdı ya... (sf-25)

İki gün sonra **İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf**, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Bu adam, ailemizi mahvetti. (sf-30)

Bir ben kendimi kurtarabildim...(sf-30)

Muallimin gözlerindeki yaşlar kuruyor, yanaklarının etleri çekiliyor, sesi tıkanıyordu. (sf-31)

İhtiyar kadın, kızından sonra yaşamak istemiyordu. (sf-33)

Nihayet bir manevi felce uğramış gibi **bu acılar** duruyor, benliği ortadan kayboluyor, artık sırf başkaları için düşünmeye, ağlamaya, yaşamaya başlıyordu. (sf-34)

Dertli anne, çocuğunun fotoğrafına bakmaya tahammül edemediği için bu odaya hiç girmezdi. (sf-35)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

Hususiyle bir Mesadet Hanım vardı ki Meveddet için **bir ikinci abla** olmuştu. (sf-37)

Zavallı kız, o hevesle Beykoz'daki bir akrabasına gidecek, birkaç gece misafir kalacaktı. (sf-38)

Zavallı çocuk, evde can sıkıntısından çıldıracak gibi olurdu. (sf-39)

Adeti üzere gece yarısı evine gelen Mürşid Efendi, çok sarhoş olmasına rağmen bu sesi duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

İhtiyar kadın birkaç defa onu mektepte görmeye gelmişti. (sf-41)

Büyükanne, ara sıra mektebin karşısındaki viranede dolaşır,

torununun pencerelerden bakmasını beklerdi. (sf-41)

Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakmak, hafifçe başını okşamak,
onu esir etmeye kafi gelirdi. Fakat [**bu istidat** pek çabuk sönmüştü.](sf-43)

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı bu muvaffakiyet,
ona nihayetsiz bir gurur veriyordu. (sf-44)

Uzakta manevra yapan bir lokomotif kesik kesik düdük çalıyor,
yol kenarında **fenarlı memurlar** dolaşıyordu. (sf-44)

Herkes hatrını sayıyor, iyiler kendisini seviyor; fenalar çekiliyordu. (sf-44)

Bu kısa tevakkuf, muallimenin sınırlarına muvakkat bir sükunet
getirdi. (sf-44)

Zavallı adam ıstırap çekiyor....(sf-45)

Elimize **bir kurdele** geçti. (sf-45)

İhtiyar adam, onu dar, karanlık, yokuşlu sokaklardan evine götürürken
mütemadiyen anlatıyordu. (sf-46)

Vücudu iskelet haline gelmiş, saçında, sakalında **bir tek siyah tel**
kalmamıştı. (sf-46)

Muallimenin feryat ederek odaya atılmasını bekleyen kadınlar
şaşırdılar. (sf-47)

Zehra'daki sükunet, Vehbi Efendi'nin ve karısının dikkatini
celp ediyordu. (sf-48)

Bu sandık, nasılsa arkadaşlarının birinin evinde unutulup kalmış...(sf-48)

İhtiyar adam, bir bez parçasının ucuna bağlanmış küflü bir anahtar uzatıyordu. (sf-48)

Uyumak için kendini bırakırsa **bu soğuk mantık** sönecek, dört bir taraftan hücum edecek hatıralar, kabuslar içinde boğulacak, **mefluç bir insan** aczine düşecekti. (sf-50)

En altta, **sedef kakmalı bir ceviz kutu** dikkati celp etti. (sf-50)

Biçarenin beklediği günler geldi. (sf-53)

Evet, dünyada **tam saadet** olmuyor. (sf-53)

Burada **büyük millet** asil ve mağdur çehresiyle bakıyor, ıslak gözleriyle yardım istiyor zannediyorum ve bu beni daha derin ürpermelerle sarsıyor, sarsıyor. (sf-56)

d) Öznesi İsim-Fiil Grubu Olan Fiil Cümleler

Zehra Hanım beş on saniye derin derin havuza bakarak düşündü, sonra gülümseyerek:

- Sualimi mazur görünüz... [**Alakadar olmamak** kabil olmuyor...] (sf-18)

Onun içindir ki başmuallime **bir şey söylemek** içinden gelmemişti. (sf-32)

Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakmak, hafifçe başını okşamak, onu esir etmeye kafi gelirdi. (sf-43)

Arkadaşlarım arasında ilk memuriyet alan benim. Mamafih, **bununla pek fazla iftihar etmek** doğru olmaz. (sf-53)

e) **Öznesi Sıfat-Fiil Grubu Olan Fiil Cümleleri**

O kadar taze idi ki, **onları -ana kız- beraber görenler** kardeş sanırlardı. (sf-36)

f) **Öznesi Unvan Grubu Olan Fiil Cümleleri**

Mebus Şerif Halil Bey, cüzdanını, yelek ceplerini karıştırıyordu. (sf-7)

Şerif Bey, sonradan mesleğini değiştirmiş, **Tevfik Bey**, maarifçi kalmıştı. (sf-8)

Tevfik Bey devam etti: (sf-9)

Zehra Hanım, günlerce gitti, geldi. (sf-10)

Tevfik Bey, elini eski arkadaşının dizine vurarak:

- Bir insan için zaaftan mahrumiyet de büyük bir zaaf değil midir? (sf-12)

Birisi, "Gittik ama **muallim hanım** bizi mektebe sokmadı...

Evimize gönderdi" dedi. (sf-13)

Gittik ama **muallim hanım** bizi mektebe sokmadı... (sf-13)

“ Efendim, **muallim hanım**, nalinla mektebe gelme”, diyor. (sf-14)

Zehra Hanım, onları koleralı hastalar gibi derhal öteki çocuklardan ayırır ve son derece huşunetle muamele eder. (sf-14)

Tevfik Bey sadece:

- Ben muallimliği, terbiyeyi başka türlü anıyorum, dedi ve bahsi değiştirdi. (sf-16)

Biraz sonra **Zehra Hanım**, mektep kapılarını kapattı; misafirlerinin yanına geldi. (sf-16)

Şerif Halil Bey, izin meselesini açtı; Zehra Hanım 'ı birdenbire korkutmamak için:

- İstanbul' daki bir dostum bilhassa sizi gönnemi rica etti.
Galiba pederinizi tanıyormuş, dedi. (sf-17)

Tevfik Bey:

- Ben de bu işte bir yanlışlık olacağını beyefendiye söylemişim, dedi. (sf-18)

Zehra Hanım beş on saniye derin derin havuza bakarak düşündü, sonra gülümseyerek:

- Sualimi mazur görünüz... (sf-18)

Maarif müdürü bu son sözleri söylerken **Zehra Hanım** tekrar içeri girmişti. Fakat **Tevfik Bey** sözünü değiştirmeye sebep görmeyerek devam etmişti. (sf-22)

Zehra Hanım, maarif müdürünün fikirlerini bildiği için Şerif Halil Bey'e hitap ediyordu. (sf-22)

Tevfik Bey, boş sıralardan birine oturmuştu. (sf-22)

Zehra Hanım, cevap vermeye hazırlanıyordu. (sf-22)

Hafifçe dudağını ısırıldı. Fakat [**Tevfik Bey** onu bırakmamak, bir münakaşaya sürüklemek istiyordu.] (sf-22)

Zehra Hanım, düşüdüklerinin doğruluğuna inanmakla beraber, bir yabancıнын yanında mağlup olmaktan korkuyor, ağzını açmıyordu. (sf-23)

Şerif Halil Bey, Zehra Hanım'ın kızdığını anlamıştı. (sf-23)

Tevfik Bey, hafifçe içini çekerek kapıya doğru yürüyor ve gülümsüyordu. (sf-24)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit **Şerif Halil Bey**:

- Hayret edilecek şey, dedi, demek babası hasta olan Zehra Hanım, bu değilmiş... (sf-25)

- **Zehra Hanım** yalan söylemedi ya? (sf-25)

Tevfik Bey dudağının ucuyla: - Bilinmez, dedi. (sf-25)

Tevfik Bey, telgrafın zorla alınmasından korkuyor gibi birdenbire elini çekti. (sf-28)

Zehra Hanım, yine sakin, fakat çok yavaş bir sesle sordu: (sf-28)

Zehra Hanım, hala o vaziyette duruyordu. (sf-28)

[**Tevfik Bey**: - Hemen hazırlanmalısınız kızım, dedi], tren (...) istasyonuna ikibuçukta geliyor. (sf-28)

Tevfik Bey, müşfik ve biraz mahzun bir sesle: - Zehra Hanım kızım... Bu suali maarif müdürü değil, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş bir dostunuz sordu, dedi. (sf-29)

Tevfik Bey, onu derin bir sükunet ve hayret içinde dinlemiş, söyleyecek söz bulamamıştı. (sf-31)

Tevfik Bey sadece: - Pek güzel, dedi. (sf-32)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek Akka zindanına gönderilmiş, bir iki sene sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

Necib Bey, tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi 'yi kendi maiyetine almış, ona mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Mürşid Efendi, o günden sonra kızını sokağa çıkmaktan menetmişti. (sf-39)

Mürşid Efendi, bunu haber alsa evi mutlaka başlarına yıkardı. (sf-39)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemişti ki **Mürşid Efendi**, Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere bir Marabet mektebine yazdırıyordu. (sf-41)

Bizimki, "**Mürşid Efendi**, bak kızının kurdelesini bulup getirdik... Kokla ferahlarsın"...diye kulağına bağırdı. (sf-45)

Vehbi Efendi, inmeli ayağını güçlkle sürüyor, ikide bir bastonuna dayanarak duruyor, Zehra elinde küçük valiziyle onu takip ediyordu; çehresi çatkın, gözleri karanlık, tek bir kelime söylemiyordu. (sf-45)

Vehbi Efendi, Zehra 'nın bu sözleri kendisine bir taş zannetmesinden korktu. (sf-46)

Vehbi Efendi, eve gelinceye kadar mütemadiyen söyledi; Zehra 'ya, babasının hastalığını ve ölümünü bütün teferruatıyla anlattı. (sf-46)

Vehbi Efendi, Zehra 'yı cumbalarının kafesleri dökülmüş harap bir eve soktu. (sf-47)

Vehbi Efendi tereddütle:

- Zehra Hanım kızım, merhumu görmek ister misin? dedi. (sf-47)

Vehbi Efendi, bahsi tekrar Mürşid Efendi' ye intikal ettirdi: (sf-48)

Vehbi Efendi, artık kendini tutamadı:

- Ona niçin babam, demiyorsunuz kızım...(sf-48)

Biraz sonra **Vehbi Efendi**, tekrar Zehra 'yı cenazenin yanına götürmeyi teklif etti. (sf-49)

Vehbi Efendi, titremeye başladı: (sf-49)

g) Öznesi Edat Grubu Olan Fiil Cümleleri

Hatta **katiplerimiz bile** bazen şaşırırlar, resmi evrakta, "Zehra Hanım Mektebi" diye yazarlar. (sf-8)

Bir yabancı bile bir ölü evinde bu kadar lakayt ve sakin görünemezdi! (sf-48)

- Biliyorum, fakat ne de olsa babanızdır kızım. [**Allah bile** günahkar kulunu affeder.] (sf-49)

h) Öznesi Kuvetlendirme Grubu Olan Fiil Cümleleri

Çocuk da mektebe kabul edilir. (sf-14)

Tevfik Bey:

- **Ben de** bu işte bir yanlışlık olacağını beyefendiye söylemişim, dedi. (sf-18)

Şimdi **daha başka şeyler de** aklıma geliyor Şerif Bey... (sf-25)

Vakaya temas edecek bir şey söylemekten **ikisi de** çekindiler. (sf-32)
ortalık, iyiden iyiye karanmıştı. (sf-33)

Demek ki bu karardan dönmek için artık **vakit de** kalmıyordu. (sf-35)

Haline göre onunla evlenmek isteyenler de olmuştu. (sf-36)

i) Öznesi Bağlama Grubu Olan Fiil Cümleleri

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi yere çömelmiş, minimini bir ana sınıfı çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Maarif müdürü ile mebus birbirlerine baktılar. (sf-18)

Bu yaşta bir çocukta **bu kadar melanet ve habaset** akla sığar mı? (sf-21)

Maarif müdürü ile başmuallim birbirlerini hürmetle severlerdi. (sf-23)

Tevfik Bey, müşfik ve biraz mahzun bir sesle: - Zehra Hanım kızım...
Bu suali [**maarif müdürü değil, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş bir dostunuz** sordu], dedi. (sf-29)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, yataklarında büzülerek koyun koyuna ağlamak ve dua etmekten başka bir şey yapamazlardı. (sf-36)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Vehbi Efendi ile karısı kendilerini tutamadılar, bu kızın katı kalpliliği karşısında ağlamaya başladılar. (sf-49)

j) Öznesi Ayrılma Grubu Olan Fiil Cümleleri

Dostlarımdan biri bu hanım için sizden on, onbeş gün izin istememi rica etti. (sf-7)

Eşraftan biri, vefat eden anası için türbe şeklinde bir mükellef

mezar yaptıracaktı. (sf-10)

Kızlardan bazıları ya aile terbiyesinin tesiriyle, ya görenek neticesi olarak hafiflik ederler. (sf-14)

Ondört, onbeş yaşındaki kızlardan biri gülüyor. (sf-16)

Arkadaşlardan bazıları mutlaka İstanbul'da kalmak için ayak diretiyorlar, bin yere başvuruyorlar. (sf-54)

1.1.1.2.1. İsim Cümlelerinde Özne

1.1.1.2.2.1. Öznesi Tek Kelimededen Oluşan İsim Cümleleri

Bunlar, mektebin göze görünen kısımları. (sf-10)

Siz ancak romanlarda tesadüf edilebilecek ideal bir kahramandan bahsediyor gibisiniz. (sf-11)

Ben, insan ruhlarındaki derinliğin ancak onunla ölçülebileceğine kaniim. (sf-12)

O, şüphesiz çok mükemmel mahluk, çok iyi muallim...(sf-13)

Demek, onun da evinde **saat** yokmuş. (sf-14)

"Olabilir dedi, fakat [**ben** elime teslim edilmiş yüz kadar çocuğun ahlakından mesulüm.] (sf-14)

- **Hasta** mı imiş... (sf-18)

Bu, onbir yaşında kimsesiz bir kızdı. (sf-20)

Bu sözün doğru olmasına **imkan** yoktu. (sf-21)

Hem güpegündüz kasaba sokaklarında dolaşan üç yabancıнын kimse tarafından görülmemiş olmasına nasıl **imkan** vardı? (sf-21)

Yine **cevap** yok. (sf-21)

İnsanlıktır **bu**.(sf-23)

Her ne ise, **maksat** o değil... (sf-23)

Hırsızlık hırsızlıktır... (sf-23)

Bütün bu mahrumiyetlerle bu lekeyi temizledim sanıyordum.

Halbuki [**ben**, açık alınla yaşamaya en layık bir insanım.] (sf-30)

Bu, bir kuvvetli sinir buhranıydı. (sf-31)

Bu gayyur ve namuslu kızın onun yüzünden çok çektiğine inanıyordu.

Fakat ne de olsa [**bu**, ölüm döşegine yatmış bir baba idi.] (sf-31)

Feriha, büyümüş de küçülmüş gibi bir çocuktü. (sf-38)

- [**Ne var**], niye ağlıyorsun, hasta mısın? (sf-39)

Zehra, sevmek ve kendini sevdirmek ihtiyacıyla doğmuş bir çocuktü. (sf-43)

[**Akraba** değil ya] yedi kat el olsa insan, bu vaziyette bir biçareyi çiğneyip geçemiyor... (sf-46)

Bu, onun fikrinde, mutlaka ifa edilmesi lazım gelen dini bir vazife idi. (sf-49)

Yine siz pekala bilirsiniz ki, [**ben** Müslüman adamım]. Yalan söylemeye Allah 'tan korkarım... (sf-49)

Muallime, son derece yorgundu. (sf-49)

Kimsenin fikrine karışmam. Fakat [**ben**, kendi hesabıma çok nikbinim]. (sf-52)

Evet, çalışmak arzuma **hudut** yok. (sf-52)

Ben, o fikirde değilim. (sf-54)

Ben şimdiye kadar zevki çalışmakta bulmuş bir gencim. (sf-54)

Ben bilakis, başımdaki sersemliğe, vücudumdaki ağrıya, ağızımdaki acılığa rağmen çok memnun ve mesudum. (sf-55)

1.1.1.2.2.2. Öznesi Kelime Grubundan Oluşan

İsim Cümleleri

a) Öznesi İsim Tamlaması Olan İsim Cümleleri

Sonra onda bir nevi hastalık, hiç durmayan, onu daima için için yakan bir humma var. **Doğruluk, fedakarlık, manevi temizlik hastalığı**. (sf-10/11)

Öyle ya, **cürmlerin, günahların içyüzleri** her zaman bildiğimiz, anladığımız gibi midir acaba? (sf-12)

[**Zavallının** ya **giyecek potini** yoktu], yahut da ailesi bin zahmetle aldığı bir potini her gün giyip çabucak eskitmesine müsaade etmiyordu. (sf-14)

Muallimin canlı bir lisanı, boya gibi, çizgi gibi sarih kelimeleri vardı. (sf-19)

Başmuallimin çehresi kapalı, küçük gözleri karanlıktı. (sf-29)

Hatıralarının en güzelleri, en eskileriydi. (sf-34)

Büyük kızı Ruhsar'ın kocası tüccardı. (sf-35)

Uğradığı felaketlerin, geçirdiği hayatın da bunda payı vardı. (sf-36)

Zavallı kadının yegane tesellisi, gündüzleri yalıtı hemen hiç boş bırakmayan misafirleriydi. (sf-37)

İhtiyar kadın birkaç defa onu mektepte görmeye gelmişti. Fakat müdire, zavallıyı, "[**Babasının tembihi** var], kimse ile görüştüremeyiz!" diye geri çevirmişti. (sf-41)

Vehbi Efendi'nin Mürşid Efendi ile uzaktan uzağa akrabalığı vardı. (sf-45)

- Zehra Hanım kızım... **Merhum pederinizin bir tahta sandık derununda birkaç parça eşyası var...** (sf-48)

Biçarenin yeryüzünde sizden başka kimsesi yok... (sf-48)

Bunların titrek bir sarhoş elinden çıktığı belliydi. (sf-50)

Müdür-i umumi:

- [**Nazır Paşa Hazretlerinin size teveccüh-i mahsusları** var.]

Kendilerine Mülkiye'nin en ehliyetli mezunlarından olarak takdim edildiniz, bu memuriyeti size münasip gördüler. İleride inşallah terfiiniz mukarrerdir, dedi. (sf-54)

b) Öznesi İyelik Grubu Olan İsim Cümleleri

Yan Cümlelerde

Eğer **derdi** para ise Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben bir küçük avans veriyorlar... (sf-21)

Çehresi o kadar vakur ve sakindi ki maarif müdürü, böyle zamanlarda söylenmesi mutlak olan beylik ve teselli sözlerine cesaret edemiyor, bekliyordu. (sf-28)

Temel Cümlelerde

Hayatı tehlikedeymiş. (sf-7)

İstanbul 'da **ihhtiyar ve alil bir babası** varmış. (sf-7)

Manevi ciheti nasıl acaba? (sf-10)

Bilakis **geniş bir ruhu** var. (sf-12)

İkincisi titiz bir çocuktü. (sf-13)

Annem hasta. (sf-13)

[**Üçüncüsü** çok fakir kıyafetli], fakat gayet edalı bir kızdı. (sf-14)

[**Affedilmez bir kabahati** varmış]; arkadaşlarından bir kısmının para ile vazifelerini yapıyormuş. (sf-14)

[**Benim yeni fotinlerim** var] ama ayağımı sıkıyor. (sf-14)

Benim babam yok efendim... (sf-17)

Dişleri bembeyaz ve sağlamdı. (sf-17)

Donuk, esmer bir çehresi, irice bir burnu, çıkık elmacık kemikleri, kuvvetli bir çenesi vardı. (sf-17)

- **Nesi** varmış acaba? (sf-18)

Bana, şimdiye kadar babası ve hatta ailesi hakkında bir kelime

söylememiş olması manidar değil mi? (sf-26)

[**Çehresi** sakin], fakat ölü benzi gibi renksizdi. (sf-27)

- [**Pederiniz** hasta]... hatta ziyadece hasta, dedi. (sf-29)

Başmuallimin çehresi kapalı, **küçük gözleri** karanlıktı. (sf-29)

Damadı sarhoş ve ahlaksız bir reji katibiymiş. (sf-33)

Dünyada evlatlarını mesut görmekten başka bir arzusu yoktu. (sf-35)

Sofanın bir köşesinde **kendine mahsus bir yeri** vardı. (sf-38)

Bütün sevdikleri ölmüştü, [**babası** hapisteydi.] (sf-41)

Birkaç da candan arkadaşı vardı. (sf-41)

Benim böyle şeylere pek **itikatım** yoktur ama adamcağız, adeta sakinledi. (sf-45)

İşitilmeyecek kadar yavaş bir sesle: "[Hastayım, **göğsüm** tıkanık, sesim çıkmıyor]..." dedi. (sf-46)

Mürşid Efendi 'yi kolundan tuttum, eve getirdim.. [Zaten **birkaç günlük ömrü kaldığı** besbelliydi.] (sf-46)

Hacca gidecek, zekat verecek halimiz yok ya.. (sf-46)

Biri Vehbi Efendi 'nin ihtiyar karısı, **öteki** cenazeyi beklerneye gelmiş bir komşu... (sf-47)

Gayem, namuslu ve gayretli bir memur olmak ve küçük, temiz bir aile

yuvası kurmaktan ibaret... (sf-52)

Müdür-i umumi:

- Nazır Paşa Hazretlerinin size teveccüh-i mahsuslan var. Kendilerine Mülkiye'nin en ehliyetli mezunlarından olarak takdim edildiniz, bu memuriyeti size münasip gördüler. [İleride inşallah **terfiiniz** mukarrerdir], dedi. (sf-54)

c) Öznesi Sıfat Tamlaması Olan İsim Cümleleri

Yan Cümlelerde

Yalnız, her sınıfta **bir köşeye ayrılmış birkaç sıra** vardı ki muallim, onların önünde haşin bir çehre ile süküt ediyordu. (sf-19)

Karşısında **ihhtiyar bir kadın** vardı ki – dört beş yaşındaki torununu dizinde uyutmuş - yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

O kadar taze idi ki, onları -ana kız- beraber görenler kardeş sanırlardı. (sf-36)

Temel Cümlelerde

Çok garip... **Bu Zehra Hanım**, size karşı adeta istiklal ilan etmiş vaziyette... (sf-8)

Daire-i intihabiyenizde göreceğiniz en şayan-ı dikkat müessese bu mekteptir. (sf-8)

Zaten **elinden gelmeyen iş** yok gibidir. (sf-9)

Bu sözler tabii Zehra Hanım'ındı. (sf-10)

Sonra onda **bir nevi hastalık, hiç durmayan, onu daima için için yakan bir humma** var. Doğruluk, fedakarlık, manevi temizlik hastalığı. (sf-10/11)

- Kasabada **bir ikinci Zehra Hanım** yok ki... (sf-17)

Efendim, **bu Zehra Hanım 'ın pederi** hastaimiş... (sf-18)

Bu, birkaç lira, onun için milyon demek... (sf-23)

Ne güzel bir fırsat değil mi? (sf-23)

Maarif müdürü ile başmuallim birbirlerini hürmetle severlerdi.

Fakat **anlaşamadıkları noktalar** vardı. (sf-23)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit Şerif Halil Bey:

- Hayret edilecek şey, dedi, [**demek babası hasta olan Zehra Hanım**, bu değilmiş]... (sf-25)

Yüreğinde müphem bir sıkıntı, hoşnutsuzluk, ağzında **garip bir acılık** vardı. (sf-31)

Tavandaki, bir kısmı içeri akan yağmurlarla silinmiş, bir kısmı parça parça muşambalar halinde sarkmış - örümcek ağlarıyla sarılı - resimler hala gözünün önündeydi. (sf-34)

Zehra' da bütün bedbaht çocuklar gibi **vakitsiz bir inkişaf** vardı. (sf-38)

Bu Vehbi Efendi, yetmiş yaşlarında, mütekait bir tabur katibi idi. (sf-45)

En sefil meczup dilencilerde bile **bu kıyafet** yoktur. (sf-46)

Burada **başörtülü iki ihtiyar kadın** vardı. (sf-47)

Onu ayakta tutan kuvvet, hummalı bir faaliyetle işleyen dimağındaki harikulade uyanıklıktı. (sf-50)

Bu kutu kilitliydi. (sf-50)

Kalbimde **bir gizli düğüm** var. (sf-53)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için **bir maiyet memuru maaşı**, nazır maaşı gibidir. (sf-54)

Yatacağım, kalkacağım yer daha belli değil. (sf-55)

Odamda **kırık mermerli yuvarlak bir kahve masası** var. (sf-56)

d) Öznesi İsim-Fiil Grubu Olan İsim Cümleleri

Belki izin koparmak için mübalağa ediyorlar ama, **bir şey yapmak** mümkünse... (sf-7)

Bunun için **acımak, birbirimizin feryadını, iniltisini duyabilmek** de lazım. (sf-13)

Mürşid Efendi tarzında bir serseriden işe yarayacak birkaç parça eşya kalacağımı ümit etmek ne budalalıktı. (sf-50)

c.1.) Öznesi İsim-Fiil Grubu Soru Biçiminde Olan İsim Cümleleri

Hava kapalı olursa **geç gelmek mi** lazım kızım! (sf-13)

Haşin, hakim bir insan olmak için **mutlaka iriyarı olmak mı** lazım? (sf-15)

e) Öznesi Sıfat-Fiil Grubu Olan İsim Cümleleri

Büyüdükten, insan içine girdikten sonra onlar arasında da **ne kadar iyiler olduğunu anlamamış** değildi. (sf-35)

Benimle beraber diploma alan arkadaşlarımda **istikbalden şüphe edenler** var. (sf-52)

O kadar acele edecek ne vardı? (sf-53)

f) Öznesi Unvan Grubu Olan İsim Cümleleri

Maarif müdürü gülerek:

- Zahmet etmeyin efendim, malum, dedi, [**Zehra Hanım**, vilayetin en maruf bir simasıdır.] (sf-7)

Ancak, benim bildiğime göre **Zehra Hanım**, kimsesiz bir kadındır. (sf-7)

Zehra Hanım, icraatında hemen hemen müstakildir. (sf-8)

- **Zehra Hanım** bu ufak tefek, kara kuru kız mı? ...(sf-15)

Zehra Hanım, otuz yaşlarında vardı. (sf-17)

Pardon, pardon **hoca hanım**... (sf-22)

Mürşid Efendi, o gece kendini bilmeyecek kadar sarhoştı. (sf-40)

İşte **Mürşid Efendi**, bu kadar fena bir adamdı. (sf-41)

g) Öznesi Bağlama Grubu Olan İsim Cümleleri

Mebus Şerif Halil Bey ile Maarif Müdürü Tevfik Hayri Bey, iki eski mektep arkadaşı idiler. (sf-8)

Kabahatli insan, düşkün insan onun gözünde ekin tarlalarında bitmiş muzır bir ot gibi. (sf-12)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Yüreğinde **müphem bir sıkıntı, hoşnutsuzluk**, ağzında garip

bir acılık vardı. (sf-31)

Fakat **Mesadet Teyze ile Necib Bey**, dünyada emsali bulunmayacak kadar iyi insanlardı. (sf-37)

Ben de, bizimki de fakir insanlarız. (sf-46)

Sandıkta **eski püskü çamaşırlar, yamalı çoraplar, yırtık bir seccade, bir kütlü makas, birkaç kitap** vardı. (sf-50)

Son taraflarında **karışık çizgiler, rakamlar, tarihler, adresler** vardı. (sf-50)

h) Öznesi Kuvetlendirme Grubu Olan İsim Cümleleri

Çocuklarımıza verdiği terbiye de aynı derecede temiz ve mükemmeldir. (sf-10)

Bir insan için **zaaftan mahrumiyet de** büyük bir zaaf değil midir? (sf-12)

Bunun için **acımak, birbirimizin feryadını, iniltisini duyabilmek de** lazım. (sf-13)

Bunların içinde, **haşin bir ahlakçı olan Zehra Hanım'ın yanlış anladığı çocuklar da** var. (sf-19)

Çok tatlı ve samimi konuştuğumuz, bir baba-kız gibi dertleştiğimiz saatler de vardır. (sf-25/26)

i) Öznesi Bulunma Grubu Olan İsim Cümleleri

Kasabanızda **Zehra Hanım** isminde bir başmuallim varmış. (sf-7)

1.1.2. Cümlenin Yardımcı Öğeleri

Özne ve yüklem, cümlenin temel öğeleri olduğunu belirttik. Cümlenin temel öğelerinin yanında cümleyi çeşitli yönlerden tamamlayan öğelere de yardımcı (tamamlayıcı) öğeler denir.

1.1.2.1. Nesne

Cümlede yüklem bildirdiği, öznenin yaptığı işten etkilenen öğedir. Nesne, sadece yüklemi geçişli fiil olan cümlede bulunur. Geçişli fiiller, nesneye yönelerek onu etkiler. Nesne, geçişli fiil cümlelerinin zorunlu öğesidir. Geçişsiz fiillerde ise kılış ve oluş öznenin üstündedir. Böyle fiiller nesne istemez. Nesne ekli yükleme halindeyse “*belirli(belirtili) nesne*”, eksiz yükleme halindeyse “*belirsiz(belirtisiz)nesne*” olarak adlandırılır.

Yükleme hali eki taşımayan nesnelere *belirtisiz nesnedir*; genel bir varlığı, bir türü karşılar.

“**Hırsızlardan aldığı paranın üç misli para** gösterdiler”. (sf-21)

Yükleme hali eki taşıyan nesnelere *belirtili nesnedir*; bilinen bir varlığı karşılar. Belirtili nesnelere cümle içindeki yeri değişkendir. Yükleme hali eki, nesneye sadece belirlilik değil aynı zamanda söz dizimi içindeki yeri bakımından bağımsızlık da kazandırır.¹⁵

“**Onu** acımadan söküp atıyor”. (sf-12)

“Halk, **mektebin asıl ismini** unutmuştur”. (sf-8)

Muallimenin feryat ederek odaya atılmasını bekleyen kadınlar şaşırıldılar. (sf-47)

1.1.2.1.1. Nesnesi Tek Kelime Olan Cümleler

a) Yüklem Hali Ekini (-I / nI) Alan Nesnelere (Belirtili Nesnelere)

Yan Cümlelerde

Uyumak için **kendini** bırakırsa bu soğuk mantık sönecek, dört bir taraftan hücum edecek hatıralar, kabuslar içinde boğulacak, mefluç bir insan aczine düşecekti. (sf-50)

¹⁵Karahan, a.g.e., s. 25- 28. Ayrıca bkz. Ergin, a.g.e., s. 399-400.

Keşke böyle birçok muallimimiz olsa da **bizi** hiçe saysalar... (sf-10)

Mürşid Efendi, **bunu** haber olsa evi mutlaka başlarına yıkardı. (sf-39)

Terakki edersem ne ala, terakki edemezsem şimdiki aylığım
beni nasıl olsa geçindirir... (sf-54)

Temel Cümlelerde

Zaten biraz sonra **onu** göreceksiniz. (sf-7)

Kelimeyi çok yerinde kullandınız. (sf-8)

Kasabayı kendine vatan, **mektebi** bir aile ocağı yapmış... (sf-9)

Onu bir abla, bir ana gibi dinlerler, bütün müşküllerini ona hallettirirler. (sf-9)

Eteklerini beline dolar, **bu işleri** kendi görür. (sf-9)

Yerli zenginlerden bir kısmının yardımıyla **binayı** büyüttü,
tamir ettirdi, bahçesini genişletti. (sf-10)

Yavrucakların burada sıcak sıcak, rahat rahat eğlenmeleri,
merhumeyi mezarında daha memnun eder. (sf-10)

Onları bu saf adamın zihnine çivi gibi mıhlamıştı. (sf-10)

Hayat **beni** biraz reybi yaptı. (sf-10)

Bu Zehra Hanım için **sizi** o cihetten de temin edebilirim. (sf-10)

Katiyen, **hakikati** söylüyorum. (sf-11)

Onu acımadan söküp atıyor. (sf-12)

Bunu bir adliyeci, bir hakim için anlarım. (sf-12)

Evet, dibi görünmeyen kuyulara atılan taş, nasıl çıkardığı sesle onların derinliğini gösterirse [başkalarının elemi de bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı sesle bize **kendimizi**, insanlığımızın derecesini öğretir...] (sf-12)

Evvela **onları** mektep kaçağı zannettim... (sf-13)

Gittik ama muallim hanım **bizi** mektebe sokmadı... (sf-13)

Hiddetle **kendini** müdafaa etti. (sf-13)

Hava kapalı olunca **saati** nereden anlayayım? (sf-14)

Çocuğu karakola götürdiller. (sf-20)

Çocuk, **işi**, olduğu gibi anlatıyor, **kendini** müdafaa etmiyordu. (sf-21)

[Çocuk, herhalde **mücrimleri** biliyor], fakat nedense kim olduklarını söylemekten çekiniyordu. (sf-21)

Evvela **onu** tatlılıkla kandırmaya başladılar. (sf-21)

İnatçı yumurcak Nuh diyor, peygamber demiyor, **hırsızları** himayede devam ediyor. (sf-21)

Hırsızları ele vermedi. (sf-22)

Kitaplar içinde yaşayan, hayatla pek az teması olan Tevfik Bey, biraz flkirlerini müdafaa ihtiyacıyla, biraz da bu azimkar, cesur, fakat mahdut arkadaşşa muziplik etmek için açtığı bu münakaşalarda bazen kuvvetli bir mantıkla, bazen mahirane mügalatalar ve safsatlarla **onu** çıkmaza sokar,

asabiyet ve hiddetiyle eğlenirdi. (sf-23)

Sakin bir sesle: - [**Beni** emretmişsiniz efendim], dedi. (sf-27)

Maarif müdürü **onu** çok iyi tanıyordu. (sf-29)

- Geçen gün sizden **hakikati** sakladım. (sf-30)

Bunu söylediğim için **beni** ayıplamazsınız. (sf-31)

Tevfik Bey, **onu** derin bir sükunet ve hayret içinde dinlemiş,
söyleyecek söz bulamamıştı. (sf-31)

Gece böceklerinin vagona dolmaması için **lambaları** söndürmüşlerdi. (sf-33)

Birkaç defa **onu** saçlarından tutup yerlerde sürükleyerek dövmüştü. (sf-35)

Felaketlerine bir kardeş gibi acırlar, **onu** teselli ederlerdi. (sf-37)

Mürşid Efendi, bunu haber alsa [**evi** mutlaka başlarına yıkardı.] (sf-39)

Feriha'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemişti ki [Mürşid Efendi,
Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere bir Marabet mektebine yazdırıyordu.] (sf-41)

İhtiyar kadın birkaç defa onu mektepte görmeye gelmişti. Fakat müdire,
zavallıyı, "Babasının tembihi var, kimse ile görüştüremeyiz!" diye
geri çevirmişti. (sf-41)

Bulanık gözleriyle bir an kızına bakmıştı. Fakat bereket versin ki
onu tanıyamamıştı. (sf-42)

(.....) da **kendini** büyük gayretiyle, bütün hüsn-i niyetiyle mektebine
verdi. (sf-43)

Merhum, vefatından üç dört saat evvel **kendini** kaybetti. (sf-45)

Vehbi Efendi, inmeli ayağını güçlkle sürüyor, ikide bir bastonuna dayanarak duruyor, [Zehra elinde küçük valiziyle **onu** takip ediyordu]; çehresi çatkın, gözleri karanlık, tek bir kelime söylemiyordu. (sf-45)

"Şu ettiğini beğeniyor musun? Nihayet[**kendini** şu hale koydun ya!]" dedim. (sf-46)

"[**Beni** rahat bırak, yoluna git]" dedi. (sf-46)

Vehbi Efendi, **Zehra 'yı** cumbalarının kafesleri dökülmüş harap bir eve soktu. (sf-47)

Kadınlar, mükedder bir çehre ile **Zehra 'yı** karşıladılar. (sf-47)

Zehra, günün bütün yorgunluğunu bu dakikada hissediyormuş gibi, omuzları çökmüş, **başı** yana eğilmiş, uzun uzun bu kapıya baktı. (sf-47)

Sofada bir eski saat işliyor, **cenazeyi** bekleyen kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu işitiliyordu. (sf-48)

Bunu evvela şaşkınlığa ve yorgunluğa atfetmişlerdi. (sf-48)

[Vehbi Efendi, artık **kendini** tutamadı]:

- Ona niçin babam, demiyorsunuz kızım...(sf-48)

En altta, sedef kakmalı bir ceviz kutu **dikkati** celp etti. (sf-50)

Zehra makasın ucuyla **kilidi** kırdı, kutudaki eşyayı muayeneye başladı. (sf-50)

[**Lambayı** minderin üstüne koydu], kendi yere oturdu, ağrıyan şakakları avuçlarının içinde, okumaya başladı... (sf-51)

"Mürşid inşallah bir gün adam olursun. Elin ekmek tutar. Garip annene evinde bir köşecik gösterirsin. [Baban, **beni** güldüremedi.] İnşallah senin yüzünden gülerim. Bu çektiklerimi unuturum!" derdi. (sf-53)

Annemin hatırası sade bugün değil, her zaman **beni** zehirleyecek. (sf-53)

Onbeş gün evvel, **beni** Dahiliye Nezareti'ne çağırdılar, açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu teklif ettiler. (sf-53)

Ben, başkaları gibi bu küçük memuriyeti azımsamıyorum. Bilakis, **onu** kendim için çok fazla yüksek buluyorum. (sf-55)

Bunu ben daima böyle bilmeye ve ona göre çalışmaya azmettim. (sf-56)

b) Yükleme Hali Ekini Almayan Nesnelere (Belirtisiz Nesnelere)

Yan Cümlelerde

Bulanık gözleriyle bir an kızına bakmıştı. Fakat **bereket** versin ki onu tanıyamamıştı. (sf-42)

Kızına ait bir şey bulup versek de ferah ferah **ruh** teslim etse... (sf-45)

Ne zaman çoluk çocuğumla sıcak bir odada güzel bir sofranın başında **yemek** yesem, onun soğuk mutfaklarda ayak üstü soğan, ekmeği yediğini göreceğim. (sf-53)

Neticede şuna **kanaat** getirdim ki memuriyet almak için sade diplama kifayet etmiyor. (sf-54)

Temel Cümlelerde

Şerif Bey, sonradan mesleğini değiştirmiş, Tevfik Bey, **maarifçi** kalmıştı. (sf-8)

Şimdi **hak** verdiniz ya... (sf-10)

Yapılmış bir fenalık için **mazeret** tanımıyor: Hak namına, hakikat namına insafsızca vurmak...(sf-12)

"Ne yapayım efendim... (sf-13)

Tevfik Bey sadece:

- Ben muallimliği, terbiyeyi başka türlü anlıyorum, dedi ve **bahsi** değiştirdi. (sf-16)

Para teklif ettiler. (sf-21)

Eğer derdi para ise [**Para** gösteriyorlar], en nihayet, ahirette zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben bir küçük avans veriyorlar...(sf-21)

İnatçı yumurcak **Nuh** diyor, **peygamber** demiyor, hırsızları himayede devam ediyor. (sf-21)

Evet, oniki yaşına bile girmemiş bir çocuk ki yetmişbeş kuruş gibi bir para için hırsız kılavuzluğu etti...Belki o para ile oyuncak veya fantazyaya alacaktı... Yahut da kendine ve kardeşine [**ekmek**, hasta büyükannesine **ilaç** alacaktı...](sf-22)

Tevfik Bey dudağının ucuyla: - **Bilinmez**, dedi. (sf-25)

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – dört beş yaşındaki torununu dizinde uyutmuş – [yavaş sesle ezberden **Kur'an** okuyordu.] (sf-33)

O kadar taze idi ki, onları -ana kız- beraber görenler **kardeş** sanırlardı. (sf-36)

Ev misafirsiz kaldığı zaman annesi odasına kapanır, saatlerce

kendi kendine **ut** alardı. (sf-38)

Zehra, arkadaşlarıyla beraber rıhtımdan **mendil** sallıyordu. (sf-40)

Kitaplarından başını kaldırmıyor, kimse ile **ahbap** olmuyordu. (sf-42)

Uzakta manevra yapan bir lokomotif kesik kesik **düdük** alıyor,
yol kenarında fenerli memurlar dolaşıyordu. (sf-44)

Zavallı adam ıstırap çekiyor... **Can** veremiyor...(sf-45)

Ölürken **sıkıntı** ekmedi kızım. (sf-45)

Vehbi Efendi, **bahsi** tekrar Mürşid Efendi' ye intikal ettirdi: (sf-48)

"[Acaba istediğımız kadar **mesut** olabilecek miyiz?] Düşündüklerimizi
elde edebilecek miyiz?" diyorlar. (sf-52)

"Mürşid inşallah bir gün adam olursun. Elin **ekmek** tutar. Garip annene
evinde bir köşecik gösterirsin. Baban, beni güldüremedi. İnşallah
senin yüzünden gülerim. Bu ektiklerimi unuturum!" derdi. (sf-53)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem,
müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak,
"buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana **yer** gösterecek. (sf-54)

Arkadaşlardan bazıları mutlaka İstanbul'da kalmak için **ayak** diretiyorlar,
bin yere başvuruyorlar. (sf-54)

1.1.2.1.2. Nesnesi Kelime Krubu Olan Cümleler

a) Nesnesi İsim Tamlaması Olan Cümleleri

a.1) Yükleme Hali Ekini (-I / nI) Alan Nesnelere (Belirtili Nesnelere)

Yan Cümlelerde

Evet, dibi görünmeyen kuyulara atılan taş, nasıl çıkardığı sesle **onların derinliğini** gösterirse başkalarının elemi de bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, insanlığımızın derecesini öğretir... (sf-12)

Ne olurdu bugün sağ olsaydın, **oğlunun muvaffakiyetini** gözünle görseydin. (sf-53)

Temel Cümlelerde

Mebus Şerif Halil Bey, cüzdanını, **yelek ceplerini** karıştırıyordu. (sf-7)

Halk, **mektebin asıl ismini** unutmuştur. (sf-8)

Bu, **sizin maarif müdürü, idareci izzetinefsinizi** rencide etmez mi? (sf-8)

İstiklal alameti olarak onlara birer davul ile tuğ gönderir, **maarif idarelerinin kapılarını** kemal-i emniyet ve iftihar ile kapardık... (sf-8)

Hurafe ve hayal ile mütemadiyen mücadele eder, talebesine ancak **ilmin en müspet hakikatlerini** öğretir. (sf-10)

Zehra Hanım'ı size bir kemal heykeli, ideal bir roman kahramanı olarak tasvir ettim. Fakat dikkat ediniz ki ["**tam bir insandır**" sözünü sarf etmedim.](sf-12)

Doğruluk, temizlik, fedakarlık hastalığı onda **insanlığın en kıymetli bir kabiliyetini** öldürmüştür: Acımak kabiliyeti. (sf-12)

Evet, dibi görünmeyen kuyulara atılan taş, nasıl çıkardığı sesle onların derinliğini gösterirse başkalarının elemi de bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, **insanlığımızın derecesini** öğretir... (sf-12)

Biraz sonra Zehra Hanım, **mekteп kapılarını** kapattı; misafirlerinin yanına geldi. (sf-16)

[Şerif Halil Bey, **izin meselesini** açtı]; Zehra Hanım 'ı birdenbire korkutmamak için:

- İstanbul' daki bir dostum bilhassa sizi görmemi rica etti.
Galiba pederinizi tanıyormuş, dedi. (sf-17)

Hastalığın cinsini söylemediler...(sf-18)

Samanlıkta **çocuklarla oynarken üç kişinin kendisini nasıl çağırıp kandırdığını** anlattı. (sf-20)

Kendisine **hırsızın verdiği paranın üç beş mislini** teklif ettiler... (sf-23)

Çocuğun o dakikadaki halet-i ruhiyesini düşünüyorum... (sf-23)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona **bu "ahde vefasızlık"ın fena bir şey olduğunu** söylüyor... (sf-23)

Şerif Halil Bey, **Zehra Hanım'ın kızdığını** anlamıştı. (sf-23)

Artık iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, mebusa, **çocukların elişlerini**, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, **Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola**

çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Birdenbire söz bulamadığı için önündeki kağıt yığınının, **yazıhanesinin çekmecelerini** karıştırıyor, bir şey arıyor gibi görünüyordu. (sf-27)

Fazla olarak **Mesadet Hanım 'ın da evlerine gelip gitmelerini** menetmişti. (sf-37)

Yalnız yavrucağ bir şeyi düşünememişti: **Korkudan ağlarken çıkardığı hafif initileri babasının duyması ihtimalini...** (sf-39)

Büyükanne, ara sıra mektebin karşısındaki viranede dolaşır, **torununun pencerelerden bakmasını** beklerdi. (sf-41)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, **ruhunun zilletini ve acılarını** büyük bir sır gibi saklamıştı. (sf-43)

Bizimki, "Mürşid Efendi, bak **kızının kurdelesini** bulup getirdik... Kokla ferahlarsın"...diye kulağına bağırdı. (sf-45)

Vehbi Efendi, eve gelinceye kadar mütemadiyen söyledi; Zehra 'ya, **babasının hastalığını ve ölümünü** bütün teferruatıyla anlattı. (sf-46/47)

Cenazeyi kaldırmak için **kızının gelmesini** beklemişlerdi. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, [**muallimenin omuzlarını** okşadı], elinden valizini aldı, etraftan işitilmesinden korkuyor gibi geldi gayet yavaş bir sesle:

- Başın sağ olsun kızım, dünya hali bu... dedi. (sf-47)

Zehra'daki sükunet, **Vehbi Efendi'nin ve karısının dikkatini** celp ediyordu. (sf-48)

Hayatta bulunan yegane çocuğu olduğunuz için size aittir...

Sandığın anahtarını alınız kızım... (sf-48)

Zehra, süratle elini çekti:

- Hayır, hayır, dedi, bu zat ile aramda hiçbir münasebet kabul etmiyorum...

Mrid Efendi'nin metrukatını yarın mezarlığa gelecek ıskatçılara verirsiniz. (sf-48)

Vehbi Efendi ile karısı kendilerini tutamadılar, bu kızın katı kalpliliği karsında ağlamaya baladılar. Fakat onun karanlık bir kinle dolu gözleri, **onların bu gözyaşlarını** görmüyor, çatık çehresi bir türlü açılmıyordu. (sf-49)

Muallime, son derece yorgundu. Fakat asabiyetten uyuyamayacağını, hatta **uyumamak lazım geldiğini** hissediyordu. (sf-49)

Mrid Efendi 'nin sandığını bu odanın bir köşesine koymuşlar, anahtarını Zehra 'ya teslim etmişlerdi. (sf-50),

İçindeki eşyanın, ertesı gün cenazeye gelecek fakirlere verilmesini istemişti. (sf-50)

Onbeş gün evvel, beni Dahiliye Nezareti'ne çağırdılar, **açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu** teklif ettiler. (sf-53)

Bana teklif edilen memuriyetin Nazır Paa Hazretlerinin teveccühleri eseri olmadığını, bir daha kimsenin beni Sivas'ta arayıp sormayacağını biliyordum. (sf-54)

stndeki ekmek kırıntılarını **-biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını-** temizledim. (sf-56)

a.2) Yükleme Hali Ekini Almayan Nesnelere (Belirtisiz Nesnelere)

Artırdığı para ile bilfarz yemekhaneler için **sofra takımı**, yahut sınıflar için **ders aletleri** tedarik eder. (sf-9)

Evvela onları **mektep kaçağı** zannettim...(sf-13)

Bu çocuk, farz-ı mahal olarak, hali vakti yerinde bir ailenin kızı olsaydı..
Yine farzen, bu kasabada yaşayacağı yerde düşman istilasına uğramış
şehirlerimizden birinde yaşasaydı... Tesadüfen düşman karargahı hakkında
malumatı olsaydı... Bir gün, üç vatandaşını o karargaha sevk etse, onlar da
memleketimiz için faydalı bazı evrak ve haritaları çalsalardı... Düşman bu
küçük kızı ele geçirse, sual sorsa... Cevap alamasa... işkence etse... Yine sükut
ile mukabele görse, ila ahirihi... Bu çocuğa **iftihar nişanı** ihsan
etmez miydiniz? (sf-24)

Zehra, bu suale cevap vermemiş, ıslak yüzünü yastığa gömerek
uyku taklidi yapmıştı. (sf-39)

Sivas vilayetine **maiyet memuru** oldum. (sf-53)

b) Nesnesi Farsça İsim Tamlaması Olan Cümleleri

b.1) Yükleme Hali Ekini (-I / nI) Alan Nesnelere

(Belirtili Nesnelere)

Çocuğun o dakikadaki **halet-i ruhiyesini** düşünüyorum... (sf-23)

Mamafih itiraf edeyim ki, şimdiye kadar **nazar-ı dikkatimi**
celp etmemişti.... (sf-26)

c) Nesnesi İyelik Grubu Olan Cümleleri

c.1) Yükleme Hali Ekini (-I / nI) Alan Nesnelere

(Belirtili Nesnelere)

Yan Cümlelerde

Bu çocuk, farz-ı mahal olarak, hali vakti yerinde bir ailenin kızı olsaydı..
Yine farzen, bu kasabada yaşayacağı yerde düşman istilasına uğramış
şehirlerimizden birinde yaşasaydı... Tesadüfen düşman karargahı hakkında
malumatı olsaydı... Bir gün, **üç vatandaşını** o karargaha sevk etse, onlar da

memleketimiz için **faydalı bazı evrak ve haritaları** çalsalardı... Düşman bu küçük kızı ele geçirse, sual sorsa... Cevap alamasa... işkence etse... Yine sükut ile mukabele görse, ila ahirihi... Bu çocuğa iftihar nişanı ihsan etmez miydiniz? (sf-24)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye **yaldızlı diplomamı** gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Temel Cümlelerde

Dostlarımdan biri **bu hanım için sizden on, onbeş gün izin istememi** rica etti. (sf-7)

Hangi mektepte olduğunu bir yere kaydettim, ama bir türlü bulamıyorum.(sf-7)

Mebus Şerif Halil Bey, **cüzdanını** , yelek ceplerini karıştırıyordu. (sf-7)
Birisi, "[Ben **çocuğumu** maarif mekteplerine vermem]..."

Zehra Hanım'ın mektebinde okutacağım!" diyordu. (sf-8)

Şerif Bey, sonradan **mesleğini** değiştirmiş, Tevfik Bey, maarifçi kalmıştı. (sf-8)

Zaten **burasını** , en ziyade sükuneti için seviyordu. (sf-9)

Eteklerini beline dolar, bu işleri kendi görür. (sf-9)

Bütün boş vakitlerini kasabanın kenarından geçen derenin kenarındaki söğütler altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Onu bir abla, bir ana gibi dinlerler, **bütün müşküllerini** ona hallettirirler. (sf-9)

Yerli zenginlerden bir kısmının yardımıyla binayı büyüttü,
tamir ettirdi, **bahçesini** genişletti. (sf-10)

Bu Zehra Hanım'ın acı bir lisan ile kabahatlerini yüzlerine vurduğu
birçok insanlar bilirim ki [**başlarını** mazlumane önlerine; eğdiler.] (sf-11)

Halbuki onlar uzaktan bana bakıyorlar, hatta **bir şey sormamı**
bekliyorlardı. (sf-13)

Çağırdım, **niçin mektebe gitmediklerini** sordum. (sf-13)

Erken gelmelerini, ders başladıktan sonra gelirlerse **mektebe**
kabul etmeyeceğini söylemiş... (sf-13)

Çantalarını bir büyük taşın üstüne koymuşlar, dertleşiyorlardı. (sf-13)

Bu saatte sokakta dolaşmaları **dikkatimi** celp etti. (sf-13)

Çocuklara, **niçin muallim hanımın sözünü tutmadıklarını** sordum. (sf-13)

Biliyor musunuz, **bu fikrimi** ben kendisine de daima söylerim. (sf-13)

Çocuk, hiç aklıma gelmeyen yerinde bir cevapla **ağzımı** tıkadı. (sf-14)

Benim yeni fotinlerim var ama **ayağımı** sıkıyor. (sf-14)

Akşamüstü sokakta kirli ve kılıksız bir talebe görülürse pek fena üzülür,
"[**Vazifemi** yapamadım], rezil oldum" diye asabileşir. (sf-16)

Bütün sıhhatini kuvvetli ve güzel olanlara sarf etmiştir; onların asker
taburları gibi intizamla saf saf dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

Binanın sağ tarafında büyük bir kestane ağacının altına armut biçiminde
bir havuz yaptırmış, **kenarını** çiçek saksılarıyla süslemişti. (sf-16/ 17)

Şerif Halil Bey, izin meselesini açtı; Zehra Hanım 'ı birdenbire korkutmamak için: - İstanbul' daki bir dostum **bilhassa sizi görmemi** rica etti.
Galiba **pederinizi** tanıyormuş, dedi. (sf-17)

Muallim, "peder" sözünü işitince **vaziyetini** değiştirdi, **kaşlarını** çattı; yüzü sert bir mana aldı: (sf-17)

Onbeş gün kadar İstanbul' a gitmesi için kendisine izin istememi rica etmişlerdi de... (sf-18)

- Mademki size **babam olmadığımı** söyledim efendim...(sf-18)

Tevfik Bey:

- [Ben de **bu işte bir yanlışlık olacağımı** beyefendiye söylemişim], dedi. (sf-18)

Gözleri karanlık, çehresi çatkın, **başını** önüne eğiyordu. (sf-18)

Çocuk, herhalde mücrimleri biliyor, fakat nedense **kim olduklarını** söylemekten çekiniyordu. (sf-21)

Rica ediyorlar, **kendine bir fenalık gelmeyeceğini** temin ediyorlar, Allah'tan, doğruluktan, cennet ve cehennemden bahsediyorlar. (sf-21)

Alay için hocaya gülünç sualler soran bir yaramaz talebe gibi **parmağını** kaldırdı. (sf-22)

Hafifçe **dudağını** ısırıldı. (sf-22)

Ne güzel bir fırsat değil mi? Fakat bu çocuk, [**yetmişbeş kuruşa o adamlarla mukavele yaptığını** düşünüyor...] (sf-23)

Söylerse hem **başını** kurtaracak, hem bir hayır işleyerek Allah babayı memnun etmiş olacak, hem de hırsızların verdiği paranın birkaç misli

para kazanacak... (sf-23)

Maarif müdürü ile başmuallim **birbirlerini** hürmetle severlerdi.(sf-23)

Zehra Hanım, düşündüklerinin doğruluğuna inanmakla beraber,
bir yabancının yanında mağlup olmaktan korkuyor, **ağzını** açmıyordu. (sf-23)

- Hele Zehra Hanım kızımız, onun için **bir heykel yapılmasını** isterdi. (sf-24)

Hakikaten düşkün, ruhen malul olanlara, dejenerelere, biraz başka türlü
muamele edilmesini anlarım...(sf-24-25)

Asıl o izah **midemi** bulandırdı ya... (sf-25)

Artık iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım, hemen hemen zorla
bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, **resimlerini** gösterdi,
uzun izahat verdi. (sf-25)

Maarif müdürü yerinden kalktı, telgrafı parmakları arasında bükerek:

- Bir telgraf aldım, dedi, [**hemen İstanbul'a hareket etmenizi**
bildiriyorlar.] (sf-27)

[**Fevkalade bir şeyler öğreneceğini** biliyor], metanetini kaybetmemeye
azmetmiş görünüyordu. (sf-27)

Tevfik Bey, telgrafın zorla alınmasından korkuyor gibi birdenbire
elini çekti. (sf-28)

- Hayır... Yalnız mümkün olduğu kadar süratle **İstanbul'a**
gitmenizi... (sf-28)

[Devam edemedi, **dudakları** titremeye, ağlamaya başladı.] Fakat şimdi
nedense bu zaafını, gözyaşlarını saklamaya lüzum görmüyor,

[sade **başını** biraz yana çeviriyordu.] (sf-29)

Siz **gitmeyeceğinizi** söylüyorsunuz. (sf-29)

Sebebini izah edebilir misiniz? (sf-29)

Sizin mutlaka İstanbul'a gelmenizi istiyorlar. (sf-29)

Onun için bana böyle cevap vermenizi doğru bulmadım. (sf-29)

Babamı inkar ettim...(sf-30)

Bu adam, **ailemizi** mahvetti. (sf-30)

Bir ben **kendimi** kurtarabildim...(sf-30)

Sekiz sene evvel bir yangından, bir bozgun dan kaç ar gibi **kendimi** bir kasabaya attım... (sf-30)

İzimi kaybettirdim, **kendimi** unutturdum... (sf-30)

Yeisinin içinde vahşi bir gurur ile **başını** kaldırıyor, tırnaklarını avuçlarının içine geçirecek gibi **yumruğunu** sıkıyordu. (sf-30)

Yavaş yavaş ayağa kalktı, [**bileklerini** tekrar masaya dayadı], soğuk ve haşin bir sükunetle:

- İstanbul'a gitmeyeceğim, dedi, bu Mürşid Efendi'yi tanımıyorum...

[Tanımamakta da **kendimi** haklı görüyorum]...(sf-31)

Zehra Hanım'ı iki saat uzaktaki istasyona götürmek için **bir otomobil bulmalarını** tembih etti. (sf-32)

Altı sene evvel **kızını** küçük bir Anadolu kasabasına gelin göndermiş. (sf-33)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak **gözlerini** tavana kaldırır, içeride annesinin utla çaldığı hüznü şarkıları ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Babası odaya girerse görmesin diye **yüzünü** yorganın içine saklamış, sade, ablasının saçlarına benzeyen saçlarını açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Kitaplarından **başını** kaldırmıyor, kimse ile ahabap olmuyordu. (sf-42)

Kendisine iyi muamele eden insanlara iyi muamele etti. Fakat [haksızlık ve zulmetmek isteyenler karşısında acz ile **boynunu** bükmedi.] (sf-44)

Herkes **hatrını** sayıyor, iyiler **kendisini** seviyor; fenalar çekiliyordu. (sf-44)

Eşyalarını karıştırdık. (sf-45)

[Vehbi Efendi, **inmeli ayağını** güçlkle sürüyor], ikide bir bastonuna dayanarak duruyor, Zehra elinde küçük valiziyle onu takip ediyordu; çehresi çatkin, gözleri karanlık, tek bir kelime söylemiyordu. (sf-45)

["**Şu ettiğini** beğeniyor musun?"] Nihayet kendini şu hale koydun ya!" dedim. (sf-46)

Muallime, cevap vermeden dinliyor; sade, ara sıra **başını** sallıyordu. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, muallimenin omuzlarını okşadı, [elinden **valizini** aldı], etraftan işitilmesinden korkuyor gibi geldi gayet yavaş bir sesle:

- Başın sağ olsun kızım, dünya hali bu... dedi. (sf-47)

[Zehra, süratle **elini** çekti]:

- Hayır, hayır, dedi, bu zat ile aramda hiçbir münasebet kabul etmiyorum...(sf-48)

Halimizi biliyorsunuz. (sf-49)

Annemi, kardeşimi, büyükannemi türlü eza, cefa içinde öldüren, beni küçük yaşında sokağa atan bu adama **nasıl baba dememi** istersiniz? (sf-49)

Muallime, son derece yorgundu. Fakat **asabiyetten uyuyamayacağını**, hatta uyumamak lazım geldiğini hissediyordu. (sf-49)

Vehbi Efendi ile karısı **kendilerini** tutamadılar, bu kızın katı kalpliliği karşısında ağlamaya başladılar. (sf-49)

- Biliyorum, fakat ne de olsa babanızdır kızım. Allah bile **günahkar kulunu** affeder. (sf-49)

Mürşid Efendi 'nin sandığını bu odanın bir köşesine koymuşlar, **anahtarını** Zehra 'ya teslim etmişlerdi. (sf-50)

Mübarek adamın böyle bir şeyi olsa derhal satıp **parasını** meyhaneciye götürmez miydi? (sf-50)

[Zehra, aynı zehirli gülümseme ile **başını** salladı]:

- Hatıra Defteri... Çok tuhaf... Yaptığı bütün fenalıkları bu küçük deftere nasıl sığdırdı acaba? (sf-51)

BUGÜN **şahadetnamemi** aldım. (sf-52)

"Acaba istediğimiz kadar mesut olabilecek miyiz? [**Düşündüklerimizi** elde edebilecek miyiz?]" diyorlar. (sf-52)

Annemi düşünüyorum. (sf-52)

Ne zaman çoluk çocuğumla sıcak bir odada güzel bir sofrada

yemek yesem, **onun soğuk mutfaklarda ayak üstü soğan, ekme yediğini** görecekim. (sf-53)

c.2) Yükleme Hali Ekini (-I / nI) Alan Nesnelere (Belirtisiz Nesnelere)

Vehbi Efendi, artık kendini tutamadı:

- Ona niçin **babam**, demiyorsunuz kızım...(sf-48)

d) Nesnesi Sıfat Tamlaması Olan Cümleleri

d.1) Yükleme Hali Ekini (-I / nI) Alan Nesnelere (Belirtili Nesnelere)

Yan Cümlelerde

Bu rolü öyle tabii oynuyormuş ki adamcağızın merhamet damarları kabarmış. (sf-20)

Bu çocuk, farz-ı mahal olarak, hali vakti yerinde bir ailenin kızı olsaydı.. Yine farzen, bu kasabada yaşayacağı yerde düşman istilasına uğramış şehirlerimizden birinde yaşasaydı... Tesadüfen düşman karargahı hakkında malumatı olsaydı... Bir gün, üç vatandaşını o karargaha sevk etse, onlar da memleketimiz için faydalı bazı evrak ve haritaları çalsalardı... Düşman **bu küçük kıızı** ele geçirse, sual sorsa... Cevap alamasa... işkence etse... Yine sükut ile mukabele görse, ila ahirihi... Bu çocuğa iftihar nişanı ihsan etmez miydiniz? (sf-24)

Temel Cümlelerde

Daha yirmibeş yaşına gelmeden başmuallim yapmışlar, eline **kocaman bir kız mektebini** teslim etmişler. (sf-9)

Bugün ekserisi kocaman ev hanımları olan eski talebesi üzerinde hala **eski nüfuzunu** muhafaza eder. (sf-9)

Bu türbe projesini, mektep bahçesinde bir projeye tahvil ettirdi. (sf-10)

Ne yaptı, ne söyledi bilemiyorum. Fakat hadd-i zatinde çok iyi ve rakik bir adam olan bu zengin, bir gün daireye geldi,

[aşağı yukarı **şu sözleri** söyledi.] (sf-10)

[Mebus, **dizlerine tırmanan bir kediyi** okşuyor], ona sofrta artıklarıyla ziyafet çekiyordu. (sf-10)

Güzel, doğru temiz şeyleri çılgınca sevebilir, onlar için **her fedakarlığı** yapıyor. (sf-12)

Evet, **bu katiyeti, bu huşuneti** bir hakim için bir dereceye kadar anlarım. (sf-12)

Biliyor musunuz, bu fikrimi ben kendisine de daima söylerim. (sf-13)

Konuşurken bu kaşlar büyük bir süratle hareket ediyor, teessür ve infiallerinin cinsine göre **çehresindeki manayı** değiştiriyordu. (sf-17)

Öyle ya, **bu kadar parayı** başka türlü nasıl elde edebilirdi? (sf-20)

Birdenbire söz bulamadığı için **önündeki kağıt yığını**nı, yazıhanesinin çekmecelerini karıştırıyor, bir şey arıyor gibi görünüyordu. (sf-27)

Başmuallim, ağır ağır yazıhanenin önüne geldi, elini uzatarak **maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı** istedi: (sf-28)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima **bu çehreyi** alır ve dediğinden dönmezdi. (sf-29)

Tevfik Bey, müşfik ve biraz mahzun bir sesle: - Zehra Hanım kızım...

[Bu suali maarif müdürü değil, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş bir dostunuz sordu], dedi. Onun için bana böyle cevap vermenizi doğru bulmadım. (sf-29)

Bugün **sizin öğrendiğiniz hakikati** yarın bizzaruri başkaları da öğrenecek. (sf-30)

Bütün bu mahrumiyetlerle **bu lekeyi** temizledim sanıyordum. (sf-30)

Yavaş yavaş ayağa kalktı, bileklerini tekrar masaya dayadı,

soğuk ve haşin bir sükunetle:

- İstanbul'a gitmeyeceğim, dedi, **bu Mürşid Efendi'yi** tanımıyorum...(sf-31)

Tafsilatını bilmemekle beraber bu sergüzeşti az çok tahmin ediyordu. (sf-31)

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – **dört beş yaşındaki torununu** dizinde uyutmuş - yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

Necib Bey, **tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi 'yi** kendi maiyetine almış, ona mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak gözlerini tavana kaldırır, içeride **annesinin utla çaldığı hüznü şarkıları** ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Babası odaya girerse görmesin diye yüzünü yorganın içine saklamış, sade, **ablasının saçlarına benzeyen saçlarını** açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Yalnız yavrucağ **bir şeyi** düşünememişti: Korkudan ağlarken çıkardığı hafif iniitileri babasının duyması ihtimalini... (sf-39)

Adeti üzere gece yarısı evine gelen Mürşid Efendi, çok sarhoş olmasına rağmen **bu sesi** duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

Akraba değil ya yedi kat el olsa insan, **bu vaziyette bir biçareyi** çiğneyip geçemiyor... (sf-46)

Zehra makasın ucuyla kilidi kırdı, **kutudaki eşyayı** muayeneye başladı. (sf-50)

Zehra, aynı zehirli gülümseme ile başını salladı:

- Hatıra Defteri... Çok tuhaf... **Yaptığı bütün fenalıkları** bu küçük deftere nasıl sığdırdı acaba? (sf-51)

Ne olurdu **şu yaldızlı diplomayı**, annemin çamaşır yıkamaktan çatlamış, şişmiş zavallı ellerine verebilseydim? (sf-53)

Müdür-i umumi:

- Nazır Paşa Hazretlerinin size teveccüh-i mahsusları var.

Kendilerine Mülkiye'nn en ehliyetli mezunlarından olarak takdim edildiniz, **[bu memuriyeti size münasip gördüler]**. İleride inşallah terfiiniz mukarrerdir, dedi. (sf-54)

Bu üç ayı Nezaret koridorlarında, kapı diplerinde iş dilenciliğiyle geçirdim. (sf-54)

Bazıları da İzmir, Bursa gibi **yakın ve parlak vilayetleri** istiyorlar. (sf-54)

Memleket, **bu makamı** bana sırf kendi emeğimin mükafatı olarak verdi. (sf-55)

Ben, başkaları gibi **bu küçük memuriyeti** azımsamıyorum. (sf-55)

Bu yemini bu küçük masaya bakan ıslak göz karşısında bir kere daha tekrar ettim. (sf-56)

Üstündeki ekme kırıntılarını -biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

d.2) Yükleme Hali Ekini Almayan Nesnelere (Belirtisiz Nesnelere)

Yan Cümlelerde

Kızına ait bir şey bulup versek de ferah ferah ruh teslim etse... (sf-45)

Temel Cümlelerde

İlk zamanlarda **çok sıkıntı** çekmiş...(sf-9)

Merhume validenin mezarına sarf edeceğim para ile mektepte **bir kış teneffüshanesi** yaptıracağım. (sf-10)

Eşraftan biri, vefat eden anası için **türbe şeklinde bir mükellef mezar** yaptıracaktı. (sf-10)

Bir bahçenin kenarında **üç küçük kız çocuğu** gördüm. (sf-13)

Arkadaşlardan birini **başmuallim** yaparsınız... (sf-14)

Binanın sağ tarafında büyük bir kestane ağacının altına **armut biçiminde bir havuz** yaptırmış, kenarını çiçek saksılarıyla süslemişti. (sf-16/ 17)

Muallim, "peder" sözünü işitince vaziyetini değiştirdi, kaşlarını çattı; yüzü **sert bir mana** aldı: (sf-17)

Şerif Halil Bey:

- Olabilir, dedi, mamafih, bu Zehra Hanım siz olmadığınızda memnunum...
Çünkü maatteessüf **pek hoş bir haber** getirmiyorum. (sf-18)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti, arkadaşına, önünde süküt edilen sıraları göstererek dedi ki:

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; **kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "ıslahevleri"** tesiri yapar. (sf-19)

Adamcağızı uzaklaştırmak için **bir şeytanlık** düşünmüş. (sf-20)

Kısa bir tereddüt devresi geçirdi. (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak **kirli bir çamur** vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben **bir küçük avans** veriyorlar...(sf-21)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, **soyacakları evi teferruatıyla bilen yegane aç ve muhtaç çocuğu** samanlıkta oynayan bir alay çocuğun arasından nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Hırsızlardan aldığı paranın üç misli para gösterdiler. (sf-21)

Evet, bu parmak kadar çocuk yetmişbeş kuruş için hırsızlarla **bir mukavele** yaptı... (sf-23)

Elinizde olsa bu çocuğa **bir iftihar nişanı** verecekmişsiniz. (sf-23)

Söylerse hem başını kurtaracak, hem bir hayır işleyerek Allah babayı memnun etmiş olacak, hem de **hırsızların verdiği paranın birkaç misli para** kazanacak... (sf-23)

Maarif müdürü yerinden kalktı, telgrafı parmakları arasında bükerek:
- [**Bir telgraf** aldım], dedi, hemen İstanbul'a hareket etmenizi bildiriyorlar. (sf-27)

- **Fazla bir şey** söylüyorlar mı? (sf-28)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne başıyla **hafif bir selam** verdi, kapıyı vurarak çıkıp gitti. (sf-31)

Tevfik Bey, onu derin bir sükunet ve hayret içinde dinlemiş, **söyleyecek söz** bulamamıştı. (sf-31)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, yataklarında büzülerek koyun koyuna

ağlamak ve dua etmekten **başka bir şey** yapamazlardı. (sf-36)

Necib Bey, tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi 'yi kendi maiyetine almış, ona **mühim bir iş** tevdi etmişti. (sf-37)

Buna rağmen **bu iki aile dostundaki derin vefa ve şefkatli bir nevi sevk-i** tabii ile sezmişti. (sf-37)

Kendi içkisine, çapkınlığına dünya kadar para sarf ettiği halde ona bir çift çorap almamak için bin dereden **bin su** getiriyordu. (sf-38)

Çelimsiz, içli bir kız çocuğu vücudu, bu mütemadi mahrumiyete ne kadar tahammül edebilirdi? (sf-40)

Burada **oldukça mesut bir hayat** geçirebilirdi. Fakat evlerinden mütemadiyen **üzücü haberler** alıyordu. (sf-41)

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı bu muvaffakiyet, ona **nihayetsiz bir gurur** veriyordu. (sf-44)

Bu kısa tevakkuf, muallimenin sınırlarına **muvakkat bir sükunet** getirdi. (sf-44)

Vehbi Efendi, inmeli ayağını güçlkle sürüyor, ikide bir bastonuna dayanarak duruyor, Zehra elinde küçük valiziyle onu takip ediyordu; çehresi çatkın, gözleri karanlık, **tek bir kelime** söylemiyordu. (sf-45)

Senelerden beri ne görmüş, ne de ondan **bir haber** almıştım. (sf-46)

"[Bari, bu kadarlık **bir sevap** yapalım!]" dedik. (sf-46)

Vehbi Efendi 'nin karısı, Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek ona **sıcak bir çorba** hazırlamıştı. (sf-48)

Sofada **bir eski saat** işliyor, cenazeyi bekleyen kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu işitiliyordu. (sf-48)

İhtiyar adam, **bir bez parçasının ucuna bağlanmış küflü bir anahtar** uzatıyordu. (sf-48)

Zehra, süratle elini çekti:

- Hayır, hayır, dedi, bu zat ile aramda **hiçbir münasebet** kabul etmiyorum...(sf-48)

Aşağıdaki misafir odasında Zehra 'ya **temiz bir yatak** hazırlamışlardı. (sf-49)

İçindeki eşyanın, ertesi gün cenazeye gelecek fakirlere verilmesini istemişti. Fakat [şimdi, **onu açmak için dayanılmaz bir merak** hissediyordu.] (sf-50)

Bunun için **kati vaat** aldım. (sf-52)

"Mürşid inşallah bir gün adam olursun. Elin ekmek tutar. [Garip annene evinde **bir köşecik** gösterirsin.] Baban, beni güldüremedi. İnşallah senin yüzünden gülerim. Bu çektiklerimi unuturum!" derdi. (sf-53)

Bir arkadaşın delaletiyle ihtiyar, kimsesiz bir Ermeni kadının evinde **bir oda** tuttum. (sf-56)

e) Nesnesi İsim-Fiil Grubu Olan Cümleleri

e.1) Yükleme Hali Ekini (-I / nI) Alan Nesnelere (Belirtili Nesnelere)

Buna mukabil, **talebeyi akşam azatında evlerine gönderirken kıyafetlerine nezaret etmeyi** de kendine ait bir vazife addeder... (sf-16)

Teşebbüslerinde **yardım ve onlara sonuna kadar muavenet etmeyi** taahhüt etti... (sf-23)

İhtiyar kadın, kızından sonra yaşamak istemiyordu. Fakat artık bu çocuğu büyütmek için **dört elle hayata sarılmayı** vazife biliyordu. (sf-33)

Biraz sonra Vehbi Efendi, tekrar **Zehra 'yı cenazenin yanına götürmeyi** teklif etti. (sf-49)

d.2) Yükleme Hali Ekini Almayan Nesnelere (Belirtisiz Nesnelere)

Mutlaka **kızını görmek** istiyormuş...(sf-18)

Misafir mebusa **sınıfları gezdirmek** istedi. (sf-19)

Hafifçe dudağını ısırды. Fakat [Tevfik Bey **onu bırakmamak, bir münakaşaya sürüklemek** istiyordu.] (sf-22)

İhtiyar kadın, **kızından sonra yaşamak** istemiyordu. (sf-33)

Mektepten çıktıktan sonra **Zehra'ya İstanbul'da bir yer vermek** istemişlerdi. (sf-43)

Vehbi Efendi tereddütle:

- Zehra Hanım kızım, [**merhumu görmek** ister misin?] dedi. (sf-47)

f) Nesnesi Sıfat-Fiil Grubu Olan Cümleleri

f.1) Yükleme Hali Ekini (-I / nI) Alan Nesnelere (Belirtili Nesnelere)

Yan Cümlelerde

Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları umumun sıhhati namına nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, bunları da yine umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz. (sf-14/15)

g) Nesnesi Unvan Grubu Olan Cümleleri

g.1) Yükleme Hali Ekini (-I / nI) Alan Nesnelere (Belirtili Nesnelere)

Zehra Hanım'ı size bir kemal heykeli, ideal bir roman kahramanı olarak tasvir ettim. (sf-12)

Mürşid Efendi 'yi kolundan tuttum, eve getirdim...(sf-46)

h) Nesnesi Bağlama Grubu Olan Cümleleri

h.1) Yükleme Hali Ekini (-I / nI) Alan Nesnelere (Belirtili Nesnelere)

Tevfik Bey sadece:

- [Ben **muallimliği**, **terbiyeyi** başka türlü anlıyorum], dedi ve bahsi değiştirdi. (sf-16)

Kocası **aldığını**, **bulduğunu** sefahat yerlerinde yer, evine gece yarısını dönerdi. (sf-36)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, **ihtiyar kadınla torununu** yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

Yavaş yavaş **varlığını**, **benliğini** unuttu. (sf-43)

Yeni mektebini, **yeni arkadaşlarını**, **yeni talebelerini** yadırgamadı. (sf-43)

Benim yerimde başka birisi olsaydı, **çalıştığı odayı**, **pencereden görünen manzarayı**, **etrafındaki insanları** yadırgardı. (sf-55)

h.2) Yükleme Hali Ekini Almayan Nesnelere (Belirtisiz Nesnelere)

Yan Cümlelerde

Bu çocuk, farz-ı mahal olarak, hali vakti yerinde bir ailenin kızı olsaydı..

Yine farzen, bu kasabada yaşayacağı yerde düşman istilasına uğramış

şehirlerimizden birinde yaşasaydı... Tesadüfen düşman karargahı hakkında malumatı olsaydı... Bir gün, üç vatandaşını o karargaha sevk etse, onlar da memleketimiz için faydalı bazı evrak ve haritaları çalsalardı... Düşman bu küçük kızı ele geçirse, sual sorsa... Cevap alamasa... işkence etse... Yine **sükut ile mukabele** görse, ila ahirihi... Bu çocuğa iftihar nişanı ihsan etmez miydiniz? (sf-24)

Temel Cümlelerde

İstiklal alameti olarak onlara **birer davul ile tuğ** gönderir, maarif idarelerinin kapılarını kemal-i emniyet ve iftihar ile kapadık... (sf-8)

Belki o para ile **oyuncak veya fantazy** alacaktı...(sf-22)

1.1.2.2. Zarf

Fiilin muhtelif şartlarını ve zamanını gösteren cümle usurudur. Hareketin nasıl, niçin, ne şekilde, hangi vasıtalarla, hangi sebeple, hangi şartlarla yaptığını veya olduğunu ve hangi zamanda ceryan ettiğini göstermek için zarf unsuru kullanılır. Bu unsur zarf olarak kullanılan isim cinsinden bir kelime veya kelime gurubu, bir gerundium(zarf-fiil) gurubu veya bir edat gurubu olur. Özellikle ikilemeler, edat grupları, isnat grubu, yönelme, yaklaşma, uzaklaşma grupları, bağlama grubu, sayı grupları cümlede zarf işleviyle kullanılan kelime gruplarıdır. Zarf-fiil grupları cümlede zarf olarak kullanılır. Bir cümlede aynı veya ayrı türden birden fazla zarf bulunabilir.¹⁶

Zarf da çekimsiz bir cümle usurudur, fiile olduğu gibi, doğrudan doğruya bağlanır. Zarflar genellikle yalın haldedir. Ama bazen de eşitlik ve yön eklerinin; gerundiumların, son çekim edatlarının, hasılı zarf olarak kullanılan her türlü kelimelerin ve kelime gruplarının taşıdığı çeşitli ifadeler halinde görülür.¹⁷

Bu yüzden zarflar getirdikleri değişik yapıcı anlatım bakımından çeşitlidirler. Onları Görev ve Anlamları Bakımından 5 sınıfta toplayabiliriz: 1. Zaman Zarfları; 2. Yer, Yön Zarfları; 3. Miktar Zarfları; 4. Hal Zarfları; 5. Vasıta Zarfları. Yapıları Bakımından ise : 1. Yalın Zarflar, 2.

¹⁶ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı Sözlü Anlatım**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2001, s. 584.

¹⁷ Leyla Karahan, **Türkçede Söz Dizimi**, 9. bs. Ankara , 2005, s.32-36. Ayrıca bkz. Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak basımevi, 2004, s. 400-401. Tahsin Banguloğlu, **Türkçenin Grameri**, Ankara, TDK Yayınları, 2004, s. 371-374.

Türemiş Zarflar, 3. Birleşik Zarflar, 4. Gruplaşmış(deyim halindeki) Zarflar olarak ayırabiliriz. Cümle tahlillerinde yükleme sorulan *nasıl, ne zaman, ne ile, kiminle, hangi veya ne sebeple, niçin, ne kadar, ne derecede, hangi yöne* gibi sorulr, zarf ögesini bulmayı kolaylaştırır.¹⁸

1.1.2.2.1. Fiil Cümlelerinde Zarf

1.1.2.2.1.1. Zarf Ögesi Tek Kelime Olan Fiil Cümleleri Yan Cümlelerde

Evvela onları mektep kaçacağı zannettim... Fakat **öyle** olsa beni görünce tabanı kaldırıp kaçmaları lazım gelirdi. (sf-13)

Bu çocuk, farz-ı mahal olarak, hali vakti yerinde bir ailenin kızı olsaydı.. **Yine** farzen, bu kasabada yaşayacağı yerde düşman istilasına uğramış şehirlerimizden birinde yaşasaydı... **Tesadüfen** düşman karargahı hakkında malumatı olsaydı... Bir gün, üç vatandaşını o karargaha sevk etse, onlar da memleketimiz için faydalı bazı evrak ve haritaları çalsalardı... Düşman bu küçük kızı ele geçirse, sual sorsa... Cevap alamasa... işkence etse... **Yine** sükut ile mukabele görse, ila ahirihi... Bu çocuğa iftihar nişanı ihsan etmez miydiniz? (sf-24)

Zehra, yirmi senelik bir eski maziye ait olan bu rüyaya **öyle** dalmıştı ki o sıcaklığı tekrar ensesinde duyuyor gibi yerinden sıçradı. (sf-40)

Bunu siz bizden iyi bilirsiniz... **Yine** siz **pekala** bilirsiniz ki, ben Müslüman adamım. (sf-49)

Mektepten çıktığım gün **öyle** sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

¹⁸Sezai Güneş, **Türk Dili Bilgisi**, İzmir,bs.3, D.E.Ü. Rektörlük Matbaası, 1997, s 140-151

Neticede şuna kanaat getirdim ki memuriyet almak için sade diplama kifayet etmiyor. (sf-54)

Temel Cümlelerde

Maarif müdürü **gülerek**:

- Zahmet etmeyin efendim, malum, dedi, Zehra Hanım, vilayetin en maruf bir simasıdır. (sf-7)

Bana babası filan olduğundan **hiç** bahsetmedi...(sf-7)

Hatta katiplerimiz bile **bazen** şaşırırlar, resmi evrakta, "Zehra Hanım Mektebi" diye yazarlar. (sf-8)

Geçenlerde bir çeşme başında iki kadın konuşuyordu. (sf-8)

Şerif Bey, **sonradan** mesleğini değiştirmiş, Tevfik Bey, maarifçi kalmıştı. (sf-8)

Bizim emirlerimize, nehyelerimize **hiç** kulak asmaz. (sf-8)

Bugün ekserisi kocaman ev hanımları olan eski talebesi üzerinde **hâlâ** eski nüfuzunu muhafaza eder. (sf-9)

Bundan dört sene evvel küçük bir kız, minimini bir Darülmualimat mezunu olarak **buraya** gelmiş... (sf-9)

Çok düşündüm. (sf-10)

Yavrucakların burada sıcak sıcak, rahat rahat eğlenmeleri, merhumeyi mezarında **daha** memnun eder. (sf-10)

Hayat beni **biraz** reybi yaptı. (sf-10)

Kezalik, görünüşü, gösterişi çok mükemmel olan müesseselere de **pek** emniyet edemiyorum. (sf-10)

Şu halde bu hanımın **kasabada** birçok düşmanları olacak. (sf-10)

Onu **acımadan** söküp atıyor. (sf-12)

Güzel, doğru temiz şeyleri **çalgınca** sevebilir, onlar için her fedakarlığı yapıyor. (sf-12)

Bazı gün **erken** geliyorum. (sf-13)

Bazı günler de hava **kapalı** oluyor. (sf-13)

Fikrimce yalnız doğruluk hastalığı, bir hak ve hakikat meselesi etrafında toplanmak kabiliyeti, bir cemiyeti mesut etmeye kafi gelemez. (sf-13)

Halbuki onlar **uzaktan** bana bakıyorlar, hatta bir şey sormamı bekliyorlardı. (sf-13)

Zehra Hanım, onları koleralı hastalar gibi **derhal** öteki çocuklardan ayırır ve son derece huşunetle muamele eder. (sf-14)

Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları umumun sıhhati namına **nasıl** arkadaşlarından ayırıyorsak, bunları da yine umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz. (sf-14/15)

Sabahları olduğu gibi **akşamları** azat vaktinde de kapının yanında durur, çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Hemen geliyorum. (sf-15)

Tevfik Bey **sadece**:

- Ben muallimliği, terbiyeyi başka türlü anlıyorum, dedi ve bahsi değiştirdi. (sf-16)

Bilhassa sevdiği çocukların sözü olurken küçük siyah gözleri canlanıyor, yüzü hemen hemen güzelleşiyordu. (sf-17)

Mebusa **mütetnadiyen** maarıften, mektepten ve talebesinden bahsetti. (sf-17)

Konuşurken bu kaşlar büyük bir süratle hareket ediyor, teessür ve infiallerinin cinsine göre çehresindeki manayı değiştiriyordu. (sf-17)

Şerif Halil Bey, izin meselesini açtı; Zehra Hanım 'ı birdenbire korkutmamak için:

- İstanbul' daki bir dostum [**bilhassa** sizi görmemi rica etti].

[**Galiba** pederinizi tanıyormuş], dedi. (sf-17)

- **Belki** bir başka Zehra olacak... (sf-17)

- **Yanlış** olacak... (sf-17)

- **Nasıl** olur? (sf-17)

Şerif Halil Bey:

- Olabilir, dedi, mamafih, bu Zehra Hanım siz olmadığınızın memnunum... Çünkü **maatteessüf** pek hoş bir haber getirmiyorum. (sf-18)

Mutlaka kızını görmek istiyormuş...(sf-18)

Yine mektepten ve çocuklardan bahsetti. (sf-18)

Demin beyefendiyle konuşurken aklıma gelmemişti.

Fakat **şimdi** gayet iyi hatırlıyorum... (sf-18)

Zehra Hanım beş on saniye derin derin havuza bakarak düşündü, sonra gülümseyerek:
- Sualimi **mazur** görünüz... Alakadar olmamak kabil olmuyor...(sf-18)

Yalnız, her sınıfta bir köşeye ayrılmış birkaç sıra vardı ki muallim, onların önünde haşin bir çehre ile süküt ediyordu. (sf-19)

Size **yine**, bu sıralarda oturmuş, çalışmış, ağlamış bir biçareden bahsedeyim. (sf-20)

Evvla onu tatlılıkla kandırmaya başladılar. (sf-21)

Tekrar yalan söylemeye başladı. (sf-21)

Nihayet korkutmaya, tehdit etmeye mecbur oldular. (sf-21)

Sonra dövmeye başladılar. (sf-21)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, soyacakları evi teferruatıyla bilen yegane aç ve muhtaç çocuğu samanlıkta oynayan bir alay çocuğun arasından **nasıl** ayırabilirdi? (sf-21)

Fakat hepsi **tesirsiz** kalıyor. Mamafih **hâlâ** sükut ediyordu. (sf-21)

Maarif müdürü bu son sözleri söylerken Zehra Hanım **tekrar içeri** girmişti. (sf-22)

Hafifçe dudağını ısırıldı. (sf-22)

Bazen uzun uzun münakaşalar ederlerdi. (sf-23)

Fakat bu arada yanlış anlaşılmaşların, yahut iyi anlaşılmaşların da

yanmasından **çok** korkarım... (sf-24-25)

Zehra Hanım ile **daima** böyle münakaşa ve mücadele etmeyiz... (sf-25)

Artık iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım, hemen hemen **zorla** bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, **uzun** izahat verdi. (sf-25)

Maarif müdürü **düşünerek**: - Zannederim ki o... dedi. (sf-25)

Sonra maarif müdürü kati bir kanaatle: - Zan dedim ama, şimdi eminim ki odur, dedi. (sf-25)

Şimdi daha başka şeyler de aklıma geliyor Şerif Bey... (sf-25)

Zehra Hanım ile daima **böyle** münakaşa ve mücadele etmeyiz... (sf-25)

Zehra Hanım, yine **sakin**, fakat çok yavaş bir sesle sordu: (sf-28)

Gerçi ümit kesilmez ama... (sf-28)

Zehra Hanım, **yine** sakın, fakat çok yavaş bir sesle sordu: (sf-28)

Zehra Hanım, **hala** o vaziyette duruyordu. (sf-28)

Tevfik Bey: - **Hemen** hazırlanmalısınız kızım, dedi, tren (....) istasyonuna ikibuçukta geliyor... Onikide, nihayet yarımda buradan çıkmalısınız ki yetişesiniz... Ben o vakte kadar size bir otomobil buldururum. (sf-28-29)

Devam edemedi, dudakları titremeye, ağlamaya başladı. Fakat şimdi **nedense** bu zaafını, gözyaşlarını saklamaya lüzum görmüyor, **sade** başını biraz **yana** çeviriyordu. (sf-29)

Bu noktadan aralarında bir sır kalmamıştı. Fakat **şimdi** Tevfik Bey, yeni bir muamma karşısında kalıyordu. (sf-29)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman **daima** bu çehreyi alır ve dediğinden dönmezdi. (sf-29)

Devam edemedi, dudakları titremeye, ağlamaya başladı. Fakat **şimdi** nedense bu zaafını, gözyaşlarını saklamaya lüzum görmüyor, sade başını **biraz** yana çeviriyordu. (sf-29)

Bugün sizin öğrendiğiniz hakikati yarın **bizzaruri** başkaları da öğrenecek. (sf-30)

Bugün sizin öğrendiğiniz hakikati **yarın** bizzaruri başkaları da öğrenecek. (sf-30)

Yavaş yavaş ayağa kalktı, bileklerini **tekrar** masaya dayadı, soğuk ve haşin bir sükunetle:
- İstanbul'a gitmeyeceğim, dedi, bu Mürşid Efendi'yi tanımıyorum...
Tanımamakta da kendimi **haklı** görüyorum... (sf-31)

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – dört beş yaşındaki torununu dizinde uyutmuş - yavaş sesle **ezberden** Kur'an okuyordu. (sf-33)

Altı sene evvel kızını küçük bir Anadolu kasabasına **gelin** göndermiş. (sf-33)

Trenle yarış eder gibi uçan büyük bir kuşun gölgesi bir zaman bu ışığın içinde koştu, **sonra** yavaş yavaş **geri** kaldı, kayboldu. (sf-34)

Nihayet bir manevi felce uğramış gibi bu acılar duruyor, benliği ortadan kayboluyor, **artık sırf** başkaları için düşünmeye, ağlamaya, yaşamaya başlıyordu. (sf-34)

Tavandaki, bir kısmı içeri akan yağmurlarla silinmiş, bir kısmı parça parça muşambalar halinde sarkmış - örümcek ağlarıyla sarılı - resimler **hala** gözünün önündeydi. (sf-34)

Evlenmek için küçük yaşta verdiği kararda **hala** sebat ediyordu. (sf-35)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu yanak yanağa **saatlerce** ağlatırdı. (sf-35)

Zehra'nın Ruhsar Teyze'den dört yaş küçük olan annesinin de yüzü gülmemişti. Hatta o, bir cihetten kardeşinden daha bedbaht sayılırdı. Çünkü **fazla** sıkıntı ve sefalet görmeden, fazla hakarete uğramadan bir revolver kurşunuyla ölüp gitmişti. Halbuki anneciği **senelerce** sürünmüştü. (sf-36)

Ev misafirsiz kaldığı zaman annesi odasına kapanır, **saatlerce** kendi kendine ut çalardı. (sf-38)

Komşular, onun haline acırlar, ara sıra onu **gizlice** gezmeye götürürlerdi. (sf-39)

Mürşid Efendi, bunu haber alsa evi **mutlaka** başlarına yıkardı. (sf-39)

Babası odaya girerse görmesin diye yüzünü yorganın içine saklamış, **sade**, ablasının saçlarına benzeyen saçlarını açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Yalnız yavrucağ bir şeyi düşünememişti: Korkudan ağlarken çıkardığı hafif iniltileri babasının duyması ihtimalini... (sf-39)

Mürşid Efendi, ağzında sigarasıyla başını kaldırarak bu pencerelere bakmış, **sonra** yavaş yavaş **içeri** girmiş, merdivenlere doğrulmuştu. (sf-40)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, **artık** bu zalim adama karşı

isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Burada oldukça mesut bir hayat geçirebilirdi. Fakat evlerinden **mütemadiyen** üzücü haberler alıyordu. (sf-41)

İhtiyar kadın birkaç defa onu mektepte görmeye gelmişti. Fakat müdire, zavallıyı, "Babasının tembihi var, kimse ile görüştüremeyiz!" diye **geri** çevirmişti. (sf-41)

Yalnız bir insan için yer değiştirmenin büyük bir ehemmiyeti olamazdı. (sf-43)

Kendisine iyi muamele eden insanlara **iyi** muamele etti. Fakat haksızlık ve zulmetmek isteyenler karşısında acz ile boynunu bükmedi. (sf-44)

Ölürken sıkıntı çekmedi kızım. Mamafih, keşke bir gün daha acele edeydin... (sf-45)

İhtiyar adam, onu dar, karanlık, yokuşlu sokaklardan evine götürürken **mütemadiyen** anlatıyordu. (sf-46)

Dönüşte Zeyrek yokuşundan iniyordum. (sf-46)

Vehbi Efendi, eve gelinceye kadar **mütemadiyen** söyledi; Zehra 'ya, babasının hastalığını ve ölümünü bütün teferruatıyla anlattı. (sf-46)

"Beni **rahat** bırak, yoluna git" dedi. (sf-46)

"Şu ettiğini beğeniyor musun? **Nihayet** kendini şu hale koydun ya!" dedim. (sf-46)

"**Bari** sokakta ölmesin" dedim. (sf-46)

Bari, bu kadarcık bir sevap yapalım!" dedik. (sf-46)

Lakırdı **söylerken** tıkanıyor, göğsü hırlıyordu. (sf-46)

Muallime, cevap vermeden dinliyor; **sade**, ara sıra başını sallıyordu. (sf-46)

Vehbi Efendi, **artık** kendini tutamadı:

- Ona niçin babam, demiyorsunuz kızım... Biçarenin yeryüzünde sizden başka kimsesi yok... (sf-48)

Vehbi Efendi, bahsi **tekrar** Mürşid Efendi' ye intikal ettirdi: (sf-48)

Bunu **evvela** şaşkınlığa ve yorgunluğa atfetmişlerdi. Fakat o, yemek sonuna doğru berrak ve canlı sesiyle konuşmaya başlayınca ihtiyarlar şaşkırdılar, hatta biraz da içlerinden kızdılar. (sf-48)

Biraz sonra Vehbi Efendi, **tekrar** Zehra 'yı cenazenin yanına götürmeyi teklif etti. (sf-49)

Bu, onun fikrince, mutlaka ifa edilmesi lazım gelen dini bir vazife idi. Fakat muallime, bu defa **açıkça** reddetti: (sf-49)

Mübarek adamın böyle bir şeyi olsa **derhal** satıp parasını meyhaneciye götürmez miydi? (sf-50)

Bunların titrek bir sarhoş elinden çıktığı belliydi. Fakat sondan başa doğru sahifeler çevrildikçe yazı **nispeten** güzelleşiyordu. (sf-50)

İçindeki eşyanın, ertesi gün cenazeye gelecek fakirlere verilmesini istemişti. Fakat **şimdi**, onu açmak için dayanılmaz bir merak hissediyordu. (sf-50)

Zehra, **aynı** zehirli gülümseme ile başını salladı:

- Hatıra Defteri... Çok tuhaf... Yaptığı bütün fenalıkları bu küçük deftere **nasıl** sığdırdı acaba? (sf-51)

BUGÜN şehadetnamemi aldım. (sf-52)

Yakında iyi bir memuriyete tayin edileceğim. (sf-52)

Günde oniki saat **fasılasız** çalışabilirim. (sf-52)

Annem beni okutup adam etmek için **senelerce** türlü mahrumiyetlere katlandı. (sf-53)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye **derhal** baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Müdür-i umumi:

- Nazır Paşa Hazretlerinin size teveccüh-i mahsuslan var.

Kendilerine Mülkiye'nn en ehliyetli mezunlarından olarak takdim edildiniz, bu memuriyeti size **münasip** gördüler. İleride inşallah terfiniz mukarrerdir, dedi. (sf-54)

Bundan sonra da **şüphesiz öyle** yapacağım. (sf-54)

İndiğim han **odasında** dün gece sabaha kadar ateşler içinde yattım. (sf-55)

Dün akşam Sivas'a geldim, **bugün** işe başladım. (sf-55)

Buna rağmen **sabahleyin erkenden** vazife başına geldim. (sf-55)

Burada büyük millet asil ve mağdur çehresiyle bakıyor, ıslak gözleriyle yardım istiyor zannediyorum ve bu beni daha derin ürpermelerle sarsıyor, sarsıyor. (sf-56)

Bunu ben **daima** böyle bilmeye ve ona göre çalışmaya azmettim. (sf-56)

1.1.2.2.1.2. Zarf Ögesi Kelime Grubu Olan Fiil Cümleleri

a) Zarf Ögesi İsim Tamlaması Olan Fiil Cümleleri

Yan Cümlelerde

Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları **umumun sıhhati namına** nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, bunları da yine umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz. (sf-14/15)

Akşamüstü sokakta kirli ve kılıksız bir talebe görülürse pek fena üzülür, "Vazifemi yapamadım, rezil oldum" diye asabileşir. (sf-16)

Temel Cümlelerde

Sıraların önünde duruyor, her birinde oturan talebeden büyük bir şefkat ve alaka ile uzun uzun bahsediyordu. (sf-19)

Kocasını aldığı, bulduğunu sefahat yerlerinde yer, evine **gece yarları** dönerdi. (sf-36)

Zehra, ona bir kere çarşıda, bir kere de **bir mektep gezintisi esnasında** tesadüf etmişti. (sf-42)

Vehbi Efendi ile karısı kendilerini tutamadılar, **bu kızın katı kalpliliği karşısında** ağlamaya başladılar. (sf-49)

b) Zarf Ögesi Sıfat Tamlaması Olan Fiil Cümleleri

Yan Cümlelerde

Bu rolü **öyle tabii** oynuyormuş ki adamcağızın merhamet damarları kabarmış. (sf-20)

Ne zaman çoluk çocuğumla **sıcak bir odada** güzel bir sofraya başında yemek yesem, onun soğuk mutfaklarda ayak üstü soğan,

ekmek yediğini göreceğim. (sf-53)

Ne olurdu **bugün** sağ olsaydın, oğlunun muvaffakiyetini gözünle görseydin. (sf-53)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Temel Cümlelerde

Hangi mektepte olduğunu bir yere kaydettim, ama **bir türlü** bulamıyorum. (sf-7)

Son günlerde ağır surette hastalanmış. (sf-7)

Son günlerde **ağır surette** hastalanmış. (sf-7)

Kelimeyi **çok yerinde** kullandınız. (sf-8)

İlk zamanlarda çok sıkıntı çekmiş... (sf-9)

Biraz sonra göreceksiniz ya.. (sf-9)

Zaten burasını, **en ziyade** sükuneti için seviyordu. (sf-9)

Ne yaptı, ne söyledi bilemiyorum. Fakat hadd-i zatinde çok iyi ve rakik bir adam olan bu zengin, **bir gün** daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Şu halde bu hanımın kasabada birçok düşmanları olacak. (sf-10)

Zahiren çok faal ve işgüzar görünen insanlardan daima **bir parça** şüphe ediyorum. (sf-10)

O, şüphesiz çok mükemmel mahluk, çok iyi muallim...

Fakat bu söylediğim eksiği tamamlanmadıkça **hiçbir zaman** istediğimiz muallim olamayacak. (sf-13)

Bazı gün erken geliyorum. (sf-13)

Bu mesele üzerinde Zehra Hanım ile uzun uzun konuştuk, **bir türlü** anlayamadık. (sf-14)

Bir gün başmuallim, talebeden Ferhunde isminde bir kızın kaydını silmek mecburiyetinde olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

Zehra Hanım, onları koleralı hastalar gibi derhal öteki çocuklardan ayırır ve **son derece** huşunetle muamele eder. (sf-14)

Buna mukabil, talebeyi akşam azatında evlerine gönderirken kıyafetlerine nezaret etmeyi de **kendine ait bir vazife** addeder... (sf-16)

Akşamüstü sokakta kirli ve kılıksız bir talebe görülürse **pek fena** üzülür, "Vazifemi yapamadım, rezil oldum" diye asabileşir. (sf-16)

Tevfik Bey sadece:

- [Ben muallimliği, terbiyeyi **başka türlü** anlıyorum], dedi ve bahsi değiştirdi. (sf-16)

Demin beyefendiyle konuşurken aklıma gelmemişti.

Fakat şimdi **gayet iyi** hatırlıyorum... (sf-18)

Babası olsaydı **herhalde** bilecektim. (sf-18)

Öyle ya, bu kadar parayı **başka türlü** nasıl elde edebilirdi? (sf-20)

İki sene evvel **bir yaz gecesi**, zenginlerden birinin evi soyuldu. (sf-20)

Bir aralık mahalle bekçisi evin karşısındaki çeşmenin kenarına oturmuş, bir sigara içmeye başlamış. (sf-20)

Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar, **en nihayet**, ahirette zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben bir küçük avans veriyorlar...(sf-21)

Hakikaten düşkün, ruhen malul olanlara, dejenerelere, **biraz başka türlü** muamele edilmesini anlarım... Fakat **bu arada** yanlış anlaşılmaşların, yahut iyi anlaşılmaşların da yanmasından çok korkarım... (sf-24-25)

Bir zaman konuşmadan yürüdüler. (sf-25)

- **Geçen gün** sizden hakikati sakladım. (sf-30)

Maarif müdürü onu **çok iyi** tanıyordu. (sf-29)

Bugün sizin öğrendiğiniz hakikati yarın bizzaruri başkaları da öğrenecek. (sf-30)

Muallimin gözlerindeki yaşlar kuruyor, yanaklarının etleri çekiliyor, sesi tıkanıyordu. Mamafih, **en bitkin görüldüğü bir dakikada** birdenbire toparlanıyor, umulmaz bir cebr-i nefis ile kendine hakim oluyordu. (sf-31)

Tafsilatını bilmemekle beraber bu sergüzeşti **az çok** tahmin ediyordu. (sf-31)

Trenle yarış eder gibi uçan büyük bir kuşun gölgesi **bir zaman** bu ışığın içinde koştu, sonra yavaş yavaş geri kaldı, kayboldu. (sf-34)

Birkaç defa onu saçlarından tutup yerlerde sürükleyerek dövmüştü. (sf-35)

Zehra'nın Ruhsar Teyze'den dört yaş küçük olan annesinin de yüzü gülmemişti. Hatta o, bir cihetten kardeşinden **daha bedbaht** sayılırdı. (sf-36)

Başkaları olsa **bir daha** semtlerine uğramazlardı. (sf-37)

Zavallı kız, o hevesle Beykoz'daki bir akrabasına gidecek, **birkaç gece** misafir kalacaktı. (sf-38)

Velinimetine **bir gün** iş başında en ağır hakarete bulunmuştu. (sf-37)

Zehra, ona **bir kere** çarşıda, bir kere de bir mektep gezintisi esnasında tesadüf etmişti. (sf-42)

Bulanık gözleriyle **bir an** kızına bakmıştı. (sf-42)

Fakat bu istidat **pek çabuk** sönmüştü. (sf-43)

Onu bu halde, yol üstünde bırakmaya **bir türlü** gönlüm kail olmuyordu. (sf-46)

Zehra, günün bütün yorgunluğunu **bu dakikada** hissediyormuş gibi, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun bu kapıya baktı. (sf-47)

Fakat muallime, **bu defa** açıkça reddetti: (sf-49)

Fakat onun karanlık bir kinle dolu gözleri, onların bu gözyaşlarını görmüyor, çatık çehresi **bir türlü** açılmıyordu. (sf-49)

Annemin hatırası sade bugün değil, **her zaman** beni zehirleyecek. (sf-53)
"[Mürşid inşallah **bir gün** adam olursun]. Elin ekmek tutar. Garip annene evinde bir köşecik gösterirsin. Baban, beni güldüremedi. İnşallah senin yüzünden gülerim. Bu çektiklerimi unutturum!" derdi. (sf-53)

Gezilecek, görülecek, sefahat edilecek yeri olmayan küçük kasabalarda **daha iyi** çalışılır. (sf-54)

Ben, başkaları gibi bu küçük memuriyeti azımsamıyorum. Bilakis, onu

kendim için **çok fazla yüksek** buluyorum. (sf-55)

Dün akşam Sivas'a geldim, bugün işe başladım. (sf-55)

İndiğim han odasında **dün gece** sabaha kadar ateşler içinde yattım. (sf-55)

Diploma aldığımız gün bize devlet ve millete sadakatle hizmet edeceğimize yemin ettirmişlerdi. (sf-56)

c) Zarf Ögesi Sıfat-Fiil Grubu Olan Fiil Cümleleri

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu **bir dadı gibi yere çömelmiş, minimini bir ana sınıfı çocuğunun potinini bağlıyor** buldular. (sf-15)

Fevkalade bir şeyler öğreneceğini biliyor, **metanetini kaybetmemeye azmetmiş** görünüyordu. (sf-27)

d) Zarf Ögesi Zarf-Fiil Grubu Olan Fiil Cümleleri Yan Cümlelerde

İleride ihtiyar bir kız olarak belki çocuklar arasında, belki de tatil zamanına tesadüf ederse kimsesiz bir mektep odasında ölecekti. (sf-36)

[Mebus **yavaşça gülerek** dedi ki]:

- Zehra Hanım bu ufak tefek, kara kuru kız mı? Siz, onu bana heykel gibi heybetli, korkunç bir insan gibi tasvir etmiştiniz... (sf-15)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti, arkadaşına, **önünde süküt edilen sıraları göstererek** dedi ki:

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini

mücrimlere mahsus "islahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Temel Cümlelerde

Maarif müdürü, **pencereden uzaklara bakarak** gülümsedi. (sf-8)

İstiklal alameti olarak onlara birer davul ile tuğ gönderir,
maarif idarelerinin kapılarını kemal-i emniyet ve iftihar ile kapardık... (sf-8)

Bundan dört sene evvel küçük bir kız, **minimini bir Darümuallimat mezunu olarak** buraya gelmiş... (sf-9)

Zehra Hanım'ı size **bir kemal heykeli, ideal bir roman kahramanı olarak** tasvir ettim. (sf-12)

O, şüphesiz çok mükemmel mahluk, çok iyi muallim... Fakat **bu söylediğim eksiki tamamlanmadıkça** hiçbir zaman istediğimiz muallim olamayacak. (sf-13)

Evvela onları mektep kaçağı zannettim... Fakat öyle olsa **beni görünce** tabanı kaldırıp kaçmaları lazım gelirdi. (sf-13)

Müsaade ederseniz ben **sade bir muallim olarak** çalışırım. (sf-14)

Kızlardan bazıları ya aile terbiyesinin tesiriyle, ya **görenek neticesi olarak** hafiflik ederler. (sf-14)

Bilhassa **sevdiği çocukların sözü olurken** küçük siyah gözleri canlanıyor, yüzü hemen hemen güzelleşiyordu. (sf-17)

Muallim, "**peder**" sözünü **ışitince** vaziyetini değiştirdi, kaşlarını çattı; yüzü sert bir mana aldı: (sf-17)

Demin beyefendiyle konuşurken aklıma gelmemişti.

Fakat Şimdi gayet iyi hatırlıyorum... (sf-18)

Zehra Hanım **beş on saniye derin derin havuza bakarak**

düşündü, **sonra gülümseyerek:**

- Sualimi mazur görünüz... Alakadar olmamak kabil olmuyor...(sf-18)

O söyledikçe, sınıf yavaş yavaş hayali çocuk alayıyla doluyordu. (sf-19)

Fakat **gözü masanın üstünde duran paralara ilişince** vazgeçti. (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, **üzündeki toz toprakla karışarak** kirli bir çamur vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

Fakat Tevfik Bey **sözünü değiştirmeye sebep görmeyerek** devam etmişti. (sf-22)

Tevfik Bey, **hafifçe içini çekerek** kapıya doğru yürüyor ve gülümsüyordu.(sf-24)

Maarif müdürü bu son sözleri söylerken Zehra Hanım tekrar içeri girmişti. (sf-22)

Maarif müdürü yerinden kalktı, **telgrafı parmakları arasında bükerek:**

- Bir telgraf aldım, dedi, hemen İstanbul'a hareket etmenizi bildiriyorlar. (sf-27)

Başmuallim, ağır ağır yazıhanenin önüne geldi, **elini uzatarak** maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı istedi: (sf-28)

Bir köşeye çekilip kendi kendine ölebilirdi...(sf-31)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne başıyla hafif bir selam verdi, **kapıyı vurarak** çıkıp gitti. (sf-31)

Biraz evvelki vakadan utanmış gibi başını önüne eğerek:

- Düşündüm... Gitmeye karar verdim, dedi. (sf-32)

Birkaç defa onu **saçlarından tutup yerlerde sürükleyerek** dövmüştü. (sf-35)

Adnan Bey, **onbeş sene hapse mahkum edilerek** Akka zindanına gönderilmiş, bir iki sene sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

Çünkü **fazla sıkıntı ve sefalet görmeden, fazla hakarete uğramadan** bir revolver kurşunuyla ölüp gitmişti. (sf-36)

Fazla olarak Mesadet Hanım 'ın da evlerine gelip gitmelerini menetmişti. (sf-37)

Tuvaletini bitirdiği zaman **kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak** gözlerini tavana kaldırır, içeride annesinin utla çaldığı hüznü şarkıları ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Zehra, bu suale cevap vermemiş, **ıslak yüzünü yastığa gömerek** uyku taklidi yapmıştı. (sf-39)

Mürşid Efendi, **ağzında sigarasıyla başını kaldırarak** bu pencerelere bakmış, sonra yavaş yavaş içeri girmiş, merdivenlere doğrulmuştu. (sf-40)

Feriha **daha ondört yaşını bitirmeden** veremden ölmüştü. (sf-40)

Vehbi Efendi, inmeli ayağını güçlkle sürüyor, **ikide bir bastonuna dayanarak** duruyor, Zehra elinde küçük valiziyle onu takip ediyordu; çehresi çatkın, gözleri karanlık, tek bir kelime söylemiyordu. (sf-45)

Zehra, **Eyüpsultan iskelesinde Vehbi Efendi 'nin evini nasıl arayacağını düşünürken,** onunla karşı karşıya gelmişti. (sf-46)

Ihtiyar adam, **onu dar, karanlık, yokuşlu sokaklardan evine götürürken** mütemadiyen anlatıyordu. (sf-46)

Komşu, **namaz bezini düzelterek, hafif bir dua mırıldanarak** cenazenin yanına döndü. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, **Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek** ona sıcak bir çorba hazırlamıştı. (sf-48)

Bunu evvela şaşkınlığa ve yorgunluğa atfetmişlerdi. Fakat **o, yemek sonuna doğru berrak ve canlı sesiyle konuşmaya başlayınca** ihtiyarlar şaşırıldılar, hatta biraz da içlerinden kızdılar. (sf-48)

Bunların titrek bir sarhoş elinden çıktığı belliydi. Fakat **sondan başa doğru sahifeler çevrildikçe** yazı nispeten güzelleşiyordu. (sf-50)

Müdür-i umumi:

- Nazır Paşa Hazretlerinin size teveccüh-i mahsuslan var.

Kendilerine **Mülkiye'nn en ehliyetli mezunlarından** olarak takdim edildiniz, bu memuriyeti size münasip gördüler. İleride inşallah terfiiniz mukarrerdir, dedi. (sf-54)

Böyle olduğu halde müdür-i umuminin sözlerine inanmış görünerek teşekkür ettim. (sf-54)

Memleket, bu makamı bana **sırf kendi emeğimin mükafatı** olarak verdi. (sf-55)

**e) Zarf Ögesi İkilemeler/Tekrar Grubu Olan Fiil Cümleleri
Yan Cümlelerde**

Kızına ait bir şey bulup versek de **ferah ferah** ruh teslim etse... (sf-45)

Temel Cümlelerde

Türbe, ancak **zaman zaman** yalağından su içmeye gelecek birkaç kuşa yarayacak. (sf-10)

Ne yaptı, ne söyledi bilemiyorum. Fakat hadd-i zatinde çok iyi ve rakik bir adam olan bu zengin, bir gün daireye geldi, **aşağı yukarı** şu sözleri söyledi (sf-10)

Uzun uzun münakaşalar ederiz. (sf-13)

Bu mesele üzerinde Zehra Hanım ile **uzun uzun** konuştuk, bir türlü anlaşamadık. (sf-14)

Bilhassa sevdiği çocukların sözü olurken küçük siyah gözleri canlanıyor, yüzü **hemen hemen** güzelleşiyordu. (sf-17)

Sıraların önünde duruyor, her birinde oturan talebeden büyük bir şefkat ve alaka ile **uzun uzun** bahsediyordu. (sf-19)

O söyledikçe, sınıf **yavaş yavaş** hayali çocuk alayıyla doluyordu. (sf-19)

Hali vakti yerinde bir ailenin sevilmiş çocukları olsalardı buluşlarıyla, zarafetleriyle **pırlıl pırlıl** parlayacaklardı. (sf-19)

Uzun uzun istintak ettiler. (sf-20)

Bazen **uzun uzun** münakaşalar ederlerdi. (sf-23)

Maarif müdürü, **yavaş yavaş** ayağa kalktı. (sf-24)

Artık iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım, **hemen hemen** zorla bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun

izahat verdi. (sf-25)

Odanın kafi derecede aydınlık olmasına rağmen pencereye çevirdi,
kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi bakıyor,
tekrar tekrar okuyordu. (sf-28)

Tevfik Bey, telgrafın zorla alınmasından korkuyor gibi **birdenbire**
elini çekti. (sf-28)

Başmuallim, **ağır ağır** yazıhanenin önüne geldi, elini uzatarak
maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı istedi: (sf-28)

Kesik kesik söylemeye başladı. (sf-30)

Yavaş yavaş ayağa kalktı, bileklerini tekrar masaya dayadı,
soğuk ve haşın bir sükunetle:
- İstanbul'a gitmeyeceğim, dedi, bu Mürşid Efendi'yi tanımıyorum... (sf-31)

Muallimin gözlerindeki yaşlar kuruyor, yanaklarının etleri çekiliyor,
sesi tıkanıyordu. Mamafih, en bitkin görüldüğü bir dakikada **birdenbire**
toparlanıyor, umulmaz bir cebr-i nefis ile kendine hakim oluyordu. (sf-31)

Trenle yarış eder gibi uçan büyük bir kuşun gölgesi bir zaman bu ışığın
içinde koştu, sonra **yavaş yavaş** geri kaldı, kayboldu. (sf-34)

Komşular, onun haline acırlar, **ara sıra** onu gizlice gezmeye
götürürlerdi. (sf-39)

Mürşid Efendi, ağzında sigarasıyla başını kaldırarak bu pencerelere bakmış,
sonra **yavaş yavaş** içeri girmiş, merdivenlere doğrulmuştu. (sf-40)

Büyükanne, **ara sıra** mektebin karşısındaki viranede dolaşır,
torununun pencerelerden bakmasını beklerdi. (sf-41)

Yavaş yavaş varlığını, benliğini unuttu. (sf-43)

Uzakta manevra yapan bir lokomotif **kesik kesik** düdük çalıyor,
yol kenarında fenerli memurlar dolaşıyordu. (sf-44)

Ayrıldım, yürümeye başladım. Fakat ayaklarım **geri geri** gidiyordu. (sf-46)

Muallime, cevap vermeden dinliyor; sade, **ara sıra** başını sallıyordu. (sf-46)

Zehra, günün bütün yorgunluğunu bu dakikada hissediyormuş gibi,
omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, **uzun uzun** bu kapıya baktı. (sf-47)

Zehra, biraz evvelki safdilliğine **acı acı** gülümsedi: (sf-50)

f) Zarf Ögesi Edat Grubu Olan Fiil Cümleleri

Yan Cümlelerde

Keşke bütün mekteplerimizin başında Zehra Hanım gibi muallimler olsa da bizim hiç hakkımız kalmasa... (sf-8)

Erken gelmelerini, **ders başladıktan sonra** gelirlerse mektebe kabul etmeyeceğini söylemiş... (sf-13)

Ne olurdu bugün sağ olsaydın, oğlunun muvaffakiyetini **sft tımlm gözünle** görseydin. (sf-53) edat grbu

Temel Cümlelerde

Belki izin koparmak için mübalağa ediyorlar ama, bir şey yapmak mümkünse... (sf-7)

Beş seneye yakın bir zamandan beri tanırım. (sf-7)

Zaten biraz sonra onu göreceksiniz. (sf-7)

Mülkiyeyi bitirdikten sonra muallim olmuşlardı. (sf-8)

"Zehra Hanım Mektebi" diye tanır. (sf-8)

Hatta katiplerimiz bile bazen şaşırırlar, resmi evrakta,
"Zehra Hanım Mektebi" diye yazarlar. (sf-8)

Hasılı, **bildiği gibi** hareket eder. (sf-8)

Onu **bir abla, bir ana gibi** dinlerler, bütün müşküllerini ona hallettirirler. (sf-9)

Bundan dört sene evvel küçük bir kız, minimini bir Darülmuallimat mezunu olarak buraya gelmiş...(sf-9)

Mesela **badana, dam, cam tamiri filan gibi şeyler için** para veririz. (sf-9)

Başındaki süslü rüyayı hakikat yapmak için yalnız düşünmek, okumak ve söylemek kafi olduğuna inanırdı. (sf-9)

Zaten burasını, en ziyade **sükuneti için** seviyordu. (sf-9)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada **öğle yemeğini yedikleri esnada**, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Artırdığı para ile bilfarz **yemekhaneler için** sofrta takımı, yahut **sınıflar için** ders aletleri tedarik eder. (sf-9)

Eşraftan biri, **vefat eden anası için** türbe şeklinde bir mükellef mezar yaptıracaktı. (sf-10)

Onları bu saf adamın zihnine **çivi gibi** mıhlamıştı. (sf-10)

Bu Zehra Hanım için sizi o cihetten de temin edebilirim. (sf-10)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran aynı günah ve zaaf ile malul olduğumu bildiğimiz bir insana çıldırıyoruz, isyan ediyoruz. Fakat infiallerimiz, kinlerimiz **evvelki kadar** kuvvetli olmuyor. (sf-11)

Güzel, doğru temiz şeyleri çılgınca sevebilir, **onlar için** her fedakarlığı yapıyor. (sf-12)

Yapılmış bir fenalık için mazeret tanımıyor: Hak namına, hakikat namına insafsızca vurmak... (sf-12)

Bunu **bir adliyecisi, bir hakim için** anlarım. (sf-12)

Evet, bu katiyeti, bu huşuneti **bir hakim için bir dereceye kadar** anlarım. (sf-12)

Hiddetle kendini müdafaa etti. (sf-13)

Nahılla mektebe gelme. (sf-14)

Affedilmez bir kabahati varmış; arkadaşlarından bir kısmının **para ile** vazifelerini yapıyormuş. (sf-14)

Zehra Hanım' a rica ettim, sözlerimi **hayretle** dinledi. (sf-14)

Zehra Hanım, onları koleralı hastalar gibi derhal öteki çocuklardan ayırır ve son derece **huşunetle** muamele eder. (sf-14)

Sualime **pek çok tereddütten sonra** cevap verdi. (sf-14)

Zehra Hanım, onları **koleralı hastalar gibi** derhal öteki çocuklardan ayırır ve son derece huşunetle muamele eder. (sf-14)

Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de kapının yanında durur,

çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Mebus yavaşça gülerek dedi ki:

- Zehra Hanım bu ufak tefek, kara kuru kız mı? Siz, onu bana **heykel gibi heybetli, korkunç bir insan gibi** tasvir etmişsiniz... (sf-15)

Maarif müdürüyle mebus, **kapıdan girdikleri zaman** onu bir dadı gibi yere çömelmiş, minimini bir ana sınıfı çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Potinini bağladığı küçük kızla **bir arkadaş gibi** konuşuyor, gülüyordu. (sf-15)

Akşamüstü sokakta kirli ve kılıksız bir talebe görülürse pek fena üzülür, "Vazifemi yapamadım, rezil oldum" diye asabileşir. (sf-16)

Buna mukabil, talebeyi akşam azatında evlerine gönderirken kıyafetlerine nezaret etmeyi de kendine ait bir vazife addeder... (sf-16)

Biraz sonra Zehra Hanım, mektep kapılarını kapattı; misafirlerinin yanına geldi. (sf-16)

Mebus:

- **Siz çok zehirli ve zalim bir insan olmuştunuz, diye** gülüyordu. (sf-16)

Gizli bir istihza ile:

- Şu ağaçlara bakınız, dedi, **Zehra Hanım'ın ruhunu ve çocuklara verdiği terbiyenin cinsini göstermek için** bunlardan iyi misal olamaz. (sf-16)

Konuşurken bu kaşlar büyük bir süratle hareket ediyor, **teessür ve infiallerinin cinsine göre** çehresindeki manayı değiştiriyordu. (sf-17)

Şerif Halil Bey, izin meselesini açtı; **Zehra Hanım 'ı birdenbire korkutmamak için:**

- İstanbul' daki bir dostum bilhassa sizi görmemi rica etti.
Galiba pederinizi tanıyormuş, dedi. (sf-17)

Bir ekmek parçası, ufak bir süs için, yahut sadece haksız dayaklardan ve zulümlerden korunmak için hırsızlığa, dolandırıcılığa, yalancılığa çevrilmiş. (sf-19)

Hali vakti yerinde bir ailenin sevilmiş çocukları olsalardı **buluşlarıyla, zarafetleriyle** pırıl pırıl parlayacaklardı. (sf-19)

Adamcağızı uzaklaştırmak için bir şeytanlık düşünmüş. (sf-20)

Küçük kız, "**Teyzemin evinden geliyordum... Köpeklerden korktum, karanlıkta yolumu kaybettim**" diye ağlıyormuş. (sf-20)

Çocuk, işi, **olduğu gibi** anlatıyor, kendini müdafaa etmiyordu. (sf-21)

Kemikleri çıkmış zayıf göğsü, **şiddetle** kabarıp iniyor, vücudu korkudan, acıdan titriyordu. (sf-21)

Alay için hocaya **gülünç sualler soran bir yaramaz talebe gibi** parmağını kaldırdı. (sf-22)

Evet, oniki yaşına bile girmemiş bir çocuk ki **yetmişbeş kuruş gibi** bir para için hırsız kılavuzluğu etti... (sf-22)

-Beyim, bunlar bana **biraz sizin şairane hülyalarınız gibi** geliyor.(sf-23)

Evet, bu parmak kadar çocuk yetmişbeş kuruş için **hırsızlarla** bir mukavele yaptı... (sf-23)

Maarif müdürü ile başmuallim birbirlerini **hürmetle** severlerdi. (sf-23)

Tevfik Bey, hafifçe içini çekerek **kapıya doğru** yürüyor ve gülümsüyordu: (sf-24)

İki sene evvel bir yaz gecesi, zenginlerden birinin evi soyuldu. (sf-20)

Mamafih itiraf edeyim ki, **şimdiye kadar** nazar-ı dikkatimi celp etmemişti.... (sf-26)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Birdenbire söz bulamadığı için önündeki kağıt yığını, yazıhanesinin çekmecelerini karıştırıyor, **bir şey arıyor gibi** görünüyordu. (sf-27)

Tevfik Bey, **telgrafın zorla alınmasından korkuyor gibi** birdenbire elini çekti. (sf-28)

Odanın kafi derecede aydınlık olmasına rağmen pencereye çevirdi, **kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi** bakıyor, tekrar tekrar okuyordu. (sf-28)

Tevfik Bey: - Hemen hazırlanmalısınız kızım, dedi, tren (....) istasyonuna ikibuçukta geliyor... Onikide, nihayet yarımda buradan çıkmalısınız ki yetişesiniz... [Ben **o vakte kadar** size bir otomobil buldururum.] (sf-28-29)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima bu çehreyi alır ve dediğinden dönmezdi. (sf-29)

Sekiz sene evvel **bir yangından, bir bozgunundan kaçır gibi** kendimi bir kasabaya attım...(sf-30)

Yeisinin içinde vahşi bir gurur ile başını kaldırıyor, **tırnaklarını avuçlarının**

içine geçirecek gibi yumruğunu sıkıyordu. (sf-30)

Sekiz sene evvel bir yangından, bir bozgundan kaçır gibi kendimi bir kasabaya attım... (sf-30)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne **başıyla** hafif bir selam verdi, kapıyı vurarak çıkıp gitti. (sf-31)

Merdiven başında **tekrar başmuallim ile** karşılaştı. (sf-32)

Altı sene evvel kızını küçük bir Anadolu kasabasına gelin göndermiş. (sf-33)

Nihayet bir manevi felce uğramış gibi bu acılar duruyor, benliği ortadan kayboluyor, artık sırf başkaları için düşünmeye, ağlamaya, yaşamaya başlıyordu. (sf-34)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek Akka zindanına gönderilmiş, **bir iki sene sonra** oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

Çünkü fazla sıkıntı ve sefalet görmeden, fazla hakarete uğramadan **bir revolver kurşunuyla** ölüp gitmişti. (sf-36)

Felaketlerine **bir kardeş gibi** acırlar, onu teselli ederlerdi. (sf-37)

Buna rağmen bu iki aile dostundaki derin vefa ve şefkatli bir nevi sevk-i **tabii ile** sezmişti. (sf-37)

Ev misafirsiz kaldığı zaman annesi odasına kapanır, saatlerce kendi kendine ut çalardı. (sf-38)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak gözlerini tavana kaldırır, içeride annesinin utla çaldığı hüzünlü şarkıları ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Kendi içkisine, çapkınlığına dünya kadar para sarf ettiği halde ona bir çift çorap almamak için bin dereden bin su getiriyordu. (sf-38)

Zavallı çocuk, **evde can sıkıntısından çıldırarak gibi** olurdu. (sf-39)

Mürşid Efendi, **o günden sonra** kızını sokağa çıkmaktan menetmişti. (sf-39)

Adeti üzere gece yarısı evine gelen Mürşid Efendi, **çok sarhoş olmasına rağmen** bu sesi duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

Babası odaya girerse **görmesin diye** yüzünü yorganın içine saklamış, sade, ablasının saçlarına benzeyen saçlarını açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Zehra, yirmi senelik bir eski maziye ait olan bu rüyaya öyle dalmıştı ki **o sıcaklığı tekrar ensesinde duyuyor gibi** yerinden sıçradı. (sf-40)

Çelimsiz, içli bir kız çocuğu vücudu, bu mütemadi mahrumiyete **ne kadar** tahammül edebilirdi? (sf-40)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık **bu zalim adama karşı** isyan ediyorlar, vahşi seslerle "**katil, katil**" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Annesi, **uzun bir hastalıktan sonra** ölmüştü. (sf-41)

İhtiyar kadın birkaç defa onu mektepte görmeye gelmişti. Fakat müdire, zavallıyı, "**Babasının tembihi var, kimse ile görüştüremeyiz!**" diye geri çevirmişti. (sf-41)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemişti ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı **ayda bir çıkmak üzere** bir Marabet mektebine yazdırıyordu. (sf-41)

Kızını arayıp sormak için **bir gün bile** mektebe uğramamıştı. (sf-42)

Zehra, **o dakikada ölecek gibi** olmuştu. (sf-42)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, ruhunun zilletini ve acılarını **büyük bir sır gibi** saklamıştı. (sf-43)

Mektepten çıktıktan sonra Zehra'ya İstanbul'da bir yer vermek istemişlerdi. (sf-43)

Kendisine iyi muamele eden insanlara iyi muamele etti. Fakat haksızlık ve zulmetmek isteyenler karşısında **acz ile** boynunu bükmedi. (sf-44)

Bir gün daha acele edemez miydin kızım? (sf-45)

Merhum, **vefatından üç dört saat evvel** kendini kaybetti. (sf-45)

O zaman bile, "Zehra... Zehra..." diye inlemeye devam ediyordu. (sf-45)

Bizimki, "**Mürşid Efendi, bak kızının kurdelesini bulup getirdik... Kokla ferahlarsın**"...diye kulağına bağırdı. (sf-45)

Vehbi Efendi, inmeli ayağını **güçlkle** sürüyor, ikide bir bastonuna dayanarak duruyor, Zehra elinde küçük valiziyle onu takip ediyordu; çehresi çatkın, gözleri karanlık, tek bir kelime söylemiyordu. (sf-45)

Senelerden beri ne görmüş, ne de ondan bir haber almıştım. (sf-46)

Cenazeyi kaldırmak için kızının gelmesini beklemişlerdi. (sf-46)

İki hafta evvel Vefa'da oturan bir eski ahbabı ziyarete gittim. (sf-46)

Vehbi Efendi, **eve gelinceye kadar** mütemadiyen söyledi; Zehra 'ya, babasının hastalığını ve ölümünü bütün teferruatıyla anlattı. (sf-46)

Vehbi Efendi 'nin karısı, muallimenin omuzlarını okşadı, elinden valizini aldı, **etraftan işitilmesinden korkuyor gibi** geldi,

gayet yavaş bir sesle:

- Başın sağ olsun kızım, dünya hali bu... dedi. (sf-47)

Zehra, **günün bütün yorgunluğunu bu dakikada hissediyormuş gibi**, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun bu kapıya baktı. (sf-47)

Vehbi Efendi **tereddütle**:

- Zehra Hanım kızım, merhumu görmek ister misin? dedi. (sf-47)

Bunu evvela şaşkınlığa ve yorgunluğa atfetmişlerdi. Fakat o, **yemek sonuna doğru** berrak ve canlı sesiyle konuşmaya başlayınca ihtiyarlar şaşırıldılar, hatta biraz da içlerinden kızdılar. (sf-48)

Zehra, **süratle** elini çekti:

- Hayır, hayır, dedi, bu zat ile aramda hiçbir münasebet kabul etmiyorum... Mürşid Efendi'nin metrukatını yarın mezarlığa gelecek ıskatçılara verirsiniz. (sf-48)

Biraz sonra Vehbi Efendi, tekrar Zehra 'yı cenazenin yanına götürmeyi teklif etti. (sf-49)

Cenab-ı Hakkın ism-i mukaddesine yemin ederim ki babanız "**Zehra, Zehra...**" diye inleyerek öldü. (sf-49)

Uyumak için kendini bırakırsa bu soğuk mantık sönecek, dört bir taraftan hücum edecek hatıralar, kabuslar içinde boğulacak, mefluç bir insan aczine düşecekti. (sf-50)

İçindeki eşyanın, ertesi gün cenazeye gelecek fakirlere verilmesini istemişti. Fakat şimdi, **onu açmak için** dayanılmaz bir merak hissediyordu. (sf-50)

Bunun için kati vaat aldım. (sf-52)

"[Acaba istediğimiz kadar mesut olabilecek miyiz?] Düşündüklerimizi

elde edebilecek miyiz?" diyorlar. (sf-52)

Onbeş gün evvel, beni Dahiliye Nezareti'ne çağırıldılar,
açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu teklif ettiler. (sf-53)

Birkaç sene daha tahammül edemez miydin? (sf-53)

Annem **beni okutup adam etmek için** senelerce türlü mahrumiyetlere katlandı. (sf-53)

Neticede şuna kanaat getirdim ki **memuriyet almak için** sade diploma kifayet etmiyor. (sf-54)

Arkadaşlardan bazıları **mutlaka İstanbul'da kalmak için** ayak diretiyorlar, bin yere başvuruyorlar. (sf-54)

Bazıları da **İzmir, Bursa gibi** yakın ve parlak vilayetleri istiyorlar. (sf-54)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, **"buyursunlar efendim"** diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Diplomamı alalı üç ay bile olmadığı halde hayat hakkında epeyce tecrübelerine sahip oldum. (sf-54)

Böyle olduğu halde müdür-i umuminin sözlerine inanmış görünerek teşekkür ettim. (sf-54)

Bu memuriyeti kabul edip bir haftaya kadar harcırah almadığım takdirde aç kalacaktım. (sf-54)

İndiğim han odasında dün gece **sabaha kadar** ateşler içinde yattım. (sf-55)
Ben, **başkaları gibi** bu küçük memuriyeti azımsamıyorum. Bilakis, onu

kendim için çok fazla yüksek buluyorum. (sf-55)

Buna rağmen sabahleyin erkenden vazife başına geldim. (sf-55)

Bu yemini bu küçük masaya bakan ıslak göz karşısında **bir kere daha** tekrar ettim. (sf-56)

g) Zarf Ögesi Bağlama Grubu Olan Fiil Cümleleri

Türbe, ancak zaman zaman yalağından su içmeye gelecek birkaç kuşa yarayacak. Fakat bu teneffüshanede **karda kışta** yüzlerce çocuk barınacak. (sf-10)

Bir yabancı bile bir ölü evinde **bu kadar lakayt ve sakin** görünemezdi! (sf-48)

Bin türlü cefa ve mihnet içinde sönüp gitti. (sf-53)

h) Zarf Ögesi Kuvetlendirme Grubu Olan Fiil Cümleleri

Bazı günler de hava kapalı oluyor. (sf-13)

Sabahları olduğu gibi akşamları **azat vaktinde de** kapının yanında durur, çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Bunu evvela şaşkınlığa ve yorgunluğa atfetmişlerdi. Fakat o, yemek sonuna doğru berrak ve canlı sesiyle konuşmaya başlayınca ihtiyarlar şaşırıldılar, hatta **biraz da** içlerinden kızdılar. (sf-48)

Bundan sonra da şüphesiz öyle yapacağım. (sf-54)

i) Zarf Ögesi Kısaltma Grubu Olan Fiil Cümleleri

Kızcağız **ağlaya ağlaya** geldi. (sf-14)

Polisler artık bu inatçı yumurcağa **iyiden iyi** kızıyorlardı. (sf-21)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu **yanak yanağa** saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

Göz göze gelmişlerdi, fakat Müşrid Efendi, son derece sarhoştı. (sf-42)

j) Zarf Ögesi Yönelme Grubu Olan Fiil Cümleleri

Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette **zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben** bir küçük avans veriyorlar...(sf-21)

k) Zarf Ögesi Bulunma Grubu Olan Fiil Cümleleri

Günde oniki saat fasılasız çalışabilirim. (sf-52)

l) Zarf Ögesi Vasıta Grubu Olan Fiil Cümleleri

İstanbul 'un büyük camilerine gider, muhteşem mihraplar karşısında **gönlüm huşu çırpıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu**, dua ederdim. (sf-56)

1.1.2.2.2. İsim Cümlelerinde Zarf

1.1.2.2.2.1. Zarf Ögesi Tek Kelime Olan İsim Cümleleri

Yan Cümlelerde

Keşke bütün mekteplerimizin başında Zehra Hanım gibi muallimler olsa da bizim **hiç** hakkımız kalmasa... (sf-8)

- **Kasabada** bir ikinci Zehra Hanım yok ki... (sf-17)

Yalnız, her sınıfta bir köşeye ayrılmış birkaç sıra vardı ki muallim, onların önünde haşin bir çehre ile süküt ediyordu. (sf-19)

Sonra maarif müdürü kati bir kanaatle: - Zan dedim ama, **şimdi** eminim ki odur, dedi. (sf-25)

Temel Cümlelerde

Zehra Hanım, **icraatında** hemen hemen müstakildir. (sf-8)

Şimdi yirmidokuz, otuz yaşlarında vardır... (sf-9)

Şimdi hak verdiniz ya... (sf-10)

Sonra onda bir nevi hastalık, hiç durmayan,
onu daima için için yakan bir humma var.
Doğruluk, fedakarlık, manevi temizlik hastalığı. (sf-10/11)

Tam bir insandır. (sf-12)

Yapılmış bir fenalık için mazeret tanımıyor:
Hak namına, hakikat namına **insafsızca** vurmak... (sf-12)

O, **şüphesiz** çok mükemmel mahluk, çok iyi muallim... (sf-13)

Üçüncüsü **çok** fakir kıyafetli, fakat **gayet** edalı bir kızdı. (sf-14)

- **İçeri** buyurunuz... (sf-15)

Hastalığın cinsini söylemediler... Mamafih, **esasen** alil bir zatmış... (sf-18)

Öyle çocuklar ki **mesela** ince, oynak bir zekaya malik. (sf-19)

Hem güpegündüz kasaba sokaklarında dolaşan üç yabancıнын kimse tarafından görülmemiş olmasına **nasıl** imkan vardı? (sf-21)

Yine cevap yok. (sf-21)

Aynı netice. (sf-21)

Hakikaten ne korkunç bir mikroptu. (sf-22)

- Memleketi uğruna işkence çekmiş bir çocuk için **elbette**... (sf-24)

Asıl o izah midemi bulandırdı ya... (sf-25)

- Pederiniz hasta... hatta **ziyadece** hasta, dedi. Sizin mutlaka İstanbul'a gelmenizi istiyorlar. (sf-29)

Hali vakti yerinde bir adamdı. Fakat karısına karşı **çok** zalimdi. (sf-35)

Benim böyle şeylere **pek** itikatım yoktur ama adamcağız, **adeta** sakinledi. (sf-45)

Burada başörtülü iki ihtiyar kadın vardı. (sf-47)

Annemin hatırası **sade** bugün değil, her zaman beni zehirleyecek. (sf-53)

1.1.2.2.2. Zarf Ögesi Kelime Grubu Olan İsimCümleleri

a) Zarf Ögesi İyelik Grubu Olan İsim Cümleleri

Şimdi **yirmidokuz, otuz yaşlarında** vardır... (sf-9)

b) Zarf Ögesi Sıfat Tamlaması Olan İsim Cümleleri

Bir kere çok müspet kafalı bir kadın. (sf-10)

Öyle ya, cürmlerin, günahlann içyüzleri **her zaman** bildiğimiz, anladığımız gibi midir acaba? (sf-12)

İkisi de **öyle hayırhah, öyle nazik, terbiyeli** insanlardı ki... (sf-37)

Mürşid Efendi, **o gece** kendini bilmeyecek kadar sarhoştı. (sf-40)

Muallime, **son derece** yorgundu. (sf-49)

Annemin hatırası sade **bugün** değil, her zaman beni zehirleyecek. (sf-53)

Ben, **o fikirde** değilim. (sf-54)

c) Zarf Ögesi Zarf-Fiil Grubu Olan İsim Cümleleri

Daha o yaşta iken azim sahibi ve vakur bir çocuktı. (sf-42)

d) Zarf Ögesi İkilemeler/Tekrar Grubu Olan İsim Cümleleri

Zehra Hanım, icraatında **hemen hemen** müstakildir. (sf-8)

e) Zarf Ögesi Edat Grubu Olan İsim Cümleleri

Çok garip... Bu Zehra Hanım, **size karşı** adeta istiklal ilan etmiş vaziyette... (sf-8)

Mamafih yine **zannettiğiniz kadar** değil. (sf-11)

Bir insan için zaaftan mahrumiyet de büyük bir zaaf değil midir? (sf-12)

Bunu bir adliyecisi, bir hakim için anlarım. Hatta **onlar için** bile bazı kayıtlarla. (sf-12)

Bunun için acımak, birbirimizin feryadını, iniltisini duyabilmek de lazım. (sf-13)

Haşin, hakim bir insan olmak için mutlaka iriyarı olmak mı lazım? (sf-15)

Dört seneden beri Zehra Hanım 'la baba kız gibiyiz. (sf-18)

Çehresi sakın, fakat **ölü benzi gibi** renksizdi. (sf-27)

- Hayır... Yalnız **mümkün olduğu kadar** süratle İstanbul'a gitmenizi... (sf-28)

Büyüdükten, insan içine girdikten sonra onlar arasında da ne kadar iyiler olduğunu anlamamış değildi. (sf-35)

Zehra' da **bütün bedbaht çocuklar gibi** vakitsiz bir inkişaf vardı. (sf-38)

Hayatta bulunan yegane çocuğu olduğunuz için size aittir...(sf-48)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için bir maiyet memuru maaşı, nazır maaşı gibidir. (sf-55)

Ben **bilakis, başımdaki sersemliğe, vücudumdaki ağrıya, ağızımdaki acılığa rağmen** çok memnun ve mesudum. (sf-55)

f) Zarf Ögesi Kuvetlendirme Grubu Olan İsim Cümleleri

Dörtbuçuk seneden beri (...) de maarif müdürüydü. Mesleğin kutsiyetine inanmış bir idealistti. (sf-8/9)

1.1.2.3. Yer Tamlayıcısı

Fiilin mekanını ve istikametini gösteren cümle unsurudur. Her hareketin zaman ve mekan içinde bir yeri ve bir istikameti(yönü) vardır. İşte yer tamamlayıcısı hareketin cereyan ettiği bu yeri ve yönü ifade eder. Bu unsur da isim cinsinden bir kelime veya kelime grubu olur. Fiile yer ve yön ekleri olan **datif(-A)**, **lokatif (-dA)**, **ablatif (-dAn)** hali ekleriyle bağlanır. Datifli yer tamlayıcısı hareketin kendisine yöneldiğini, kendisine doğru yaklaştığını; lokatifli yer tamlayıcısı hareketin kendi içinde cereyan ettiğini, kendi içinde bulunduğunu; ablatifli yer tamlayıcısı hareketin kendisinden uzaklaştığını gösterir.¹⁹

Cümle tahlillerinde yükleme sorulan kime, kimde, kimden, neye, nede, neden, nereye, nerede nereden soruları bu ögeyi bulmayı kolaylaştırır.

¹⁹ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak basımevi, 2004, s. 400. Ayrıca bkz. Halil İbrahim Delice. Türkçe Sözdizimi. 3.bs. İstanbul, Kitabevi, 2007, s. 158.

Datif ve Ablatif hali ekli yer tamlayıcıları, isim cümlelerinde çok az kullanılır. Bulunma hali ekli yer tamlayıcıları ise her cümlede bulunabilir.

Datif, lokatif ve ablatif hali ekli tarz, zaman ve miktar zarfları yer tamlayıcı değildir.²⁰ Cümlede birden fazla yer tamlayıcısı bulunabilir.

1.1.2.3.1. Fiil Cümlelerinde Yer Tamlayıcısı

1.1.2.3.1.1. Yer Tamlayıcısı Tek Kelime Olan Fiil Cümleleri

Yan Cümlelerde

Keşke böyle birçok muallimimiz olsa da bizi **hiç** saysalar... (sf-10)

Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları umumun sıhhati namına nasıl **arkadaşlarından** ayırıyorsak, bunları da yine umumun manevi sıhhati için öyleayırarak mecburiyetindeyiz. (sf-14/15)

Akşamüstü **sokakta** kirli ve kılıksız bir talebe görülürse pek fena üzülür, "Vazifemi yapamadım, rezil oldum" diye asabileşir. (sf-16)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti, **arkadaşına**, önünde süküt edilen sıraları göstererek dedi ki:

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "ıslahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Tevfik Bey: - Hemen hazırlanmalısınız kızım, dedi, tren (....) istasyonuna ikibuçukta geliyor... Onikide, nihayet yarımda **buradan** çıkmalısınız ki yetişesiniz...Ben o vakte kadar size bir otomobil buldururum. (sf-28-29)

Babası **odaya** girerse görmesin diye yüzünü yorganın içine saklamış, sade,

²⁰ Leyla Karahan, **Türkçede Söz Dizimi**, 9. bs. Ankara, 2005, s. 29- 31.

ablasının saçlarına benzeyen saçlarını açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Neticede **şuna** kanaat getirdim ki memuriyet almak için sade diplama kifayet etmiyor. (sf-54)

Temel Cümlelerde

Bana babası filan olduğundan hiç bahsetmedi... Mamafih, **kendisine** sorarız. (sf-7)

Mebus, **gülmeye** başladı. (sf-8)

İstiklal alameti olarak **onlara** birer davul ile tuğ gönderir,(dik) maarif idarelerinin kapılarını kemal-i emniyet ve iftihar ile kapardık... (sf-8)

Daha yirmibeş yaşına gelmeden başmuallim yapmışlar, **eline** kocaman bir kız mektebini teslim etmişler. (sf-9)

Onu bir abla, bir ana gibi dinlerler, bütün müşküllerini **ona** hallettirirler. (sf-9)

Eteklerini **beline** dolar, bu işleri kendi görür. (sf-9)

Ne yaptı, ne söyledi bilemiyorum. Fakat hadd-i zatinde çok iyi ve rakik bir adam olan bu zengin, bir gün **daireye** geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Mebus, dizlerine tırmanan bir kediyi okşuyor, **ona** sofrartıklarıyla ziyafet çekiyordu. (sf-10)

Hurafe ve hayal ile mütemadiyen mücadele eder, **talebesine** ancak ilmin en müspet hakikatlerini öğretir. (sf-10)

Merhume validenin mezarına sarf edeceğim para ile **mektepte** bir kış teneffüshanesi yaptıracağım. (sf-10)

Bu kadının hususi hayatında en küçük bir leke, **ahlakında** en ehemmiyetsiz bir zaaf gösterilemez. (sf-11)

Bu Zehra Hanım'ın acı bir lisan ile kabahatlerini yüzlerine vurduğu birçok insanlar bilirim ki başlarını mazlumane **önlerine**; eğdiler. Çünkü onun en temiz ve namuslu bir insan olduğundan şüphe etmiyorlardı. (sf-11)

Onda en ehemmiyetsiz bir zaaf gösterilemez. (sf-11)

Doğruluk, temizlik, fedakarlık hastalığı **onda** insanlığın en kıymetli bir kabiliyetini öldürmüştür: Acımak kabiliyeti. (sf-12)

Zehra Hanım'ı **size** bir kemal heykeli, ideal bir roman kahramanı olarak tasvir ettim. (sf-12)

Güzel, doğru temiz şeyleri çılgınca sevebilir, onlar için her fedakarlığı yapıyor. Fakat **zaafa**, **düşkünlüğe**, **çirkinliğe** acımıyor. (sf-12)

Evet, dibi görünmeyen kuyulara atılan taş, nasıl çıkardığı sesle onların derinliğini gösterirse başkalarının eleme de bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı sesle **bize** kendimizi, insanlığımızın derecesini öğretir... (sf-12)

Halbuki onlar uzaktan **bana** bakıyorlar, hatta bir şey sormamı bekliyorlardı. (sf-13)

Evimize gönderdi. (sf-13)

Çocuklara, niçin muallim hanımın sözünü tutmadıklarını sordum. (sf-13)

Bu mantık **tuhafıma** gitti. (sf-13)

Sualime pek çok tereddütten sonra cevap verdi. (sf-14)

Nalınla **mektebe** gelme. (sf-14)

Bir gün başmuallim, talebeden Ferhunde isminde bir kızın kaydını silmek mecburiyetinde olduğunu **idareye** bildirdi. (sf-14)

Hava kapalı olunca saati **nereden** anlayayım? (sf-14)

Bazı hayır sahipleri **Ferhunde'ye**, "Maarif müdürüne git... Rica et" demişler. (sf-14)

Çocuk da **mektebe** kabul edilir. (sf-14)

Mebus, yavaşça gülerek dedi ki:

- Zehra Hanım bu ufak tefek, kara kuru kız mı? Siz, onu **bana** heykel gibi heybetli, korkunç bir insan gibi tasvir etmişsiniz... (sf-15)

Maarif müdürü, şemsiyesini; mebus, bastonunu aldı, **sokağa** çıktılar. (sf-15)

Gizli bir istihza ile:

- Şu ağaçlara bakınız, dedi, Zehra Hanım'ın ruhunu ve çocuklara verdiği terbiyenin cinsini göstermek için **bunlardan** iyi misal olamaz. (sf-16)

Mebusa mütetnadiyen maariften, mektepten ve talebesinden bahsetti. (sf-17)

Maarif müdürü **söze** karıştı: (sf-17)

Demin beyefendiyle konuşurken **aklıma** gelmemişti.

Fakat şimdi gayet iyi hatırlıyorum... (sf-18)

- Mademki **size** babam olmadığını söyledim efendim...(sf-18)

Gözleri karanlık, çehresi çatkın, başını **önüne** eğiyordu. (sf-18)

Maarif müdürü ile mebus **birbirlerine** baktılar. (sf-18)

Tevfik Bey:

- Ben de bu işte bir yanlışlık olacağını [**beyefendiye** söylemiştim], dedi. (sf-18)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti, arkadaşına, önünde süküt edilen sıraları göstererek dedi ki:

- Sınıfların bir kısmı **bende**, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "islahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Bir ekmek parçası, ufak bir süs için, yahut sadece haksız dayaklardan ve zulümlerden korunmak için **hırsızlığa, dolandırıcılığa, yalancılığa** çevrilmiş. (sf-19)

Size yine, bu sıralarda oturmuş, çalışmış, ağlamış bir biçareden bahsedeyim. (sf-20)

Çocuğu **karakola** götürdiller. (sf-20)

Küçük kız, "Teyzemin evinden geliyordum... [**Köpeklerden** korktum], karanlıkta yolumu kaybettim" diye ağlıyormuş. (sf-20)

Samanlıkta çocuklarla oynarken üç kişinin kendisini nasıl çağırıp kandırdığını anlattı. (sf-20)

Sonra **dövmeye** başladılar. (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak kirli bir çamur **vücuda** getiriyor, çatlamış dudağının kenarından

kan sızıyordu. (sf-21)

Bu yaşta bir çocukta bu kadar melanet ve habaset **akla** sığar mı? (sf-21)

Allah 'tan, peygamberden, ahiretten, cehennemden bahsettiler.(sf-21)

Başmuallim **söze** karıştı. (sf-22)

Evvela onu tatlılıkla **kandırmaya** başladılar. (sf-21)

Kemikleri çıkmış zayıf göğsü, şiddetle kabarıp iniyor, vücudu **korkudan, acıdan** titriyordu. (sf-21)

Alay için **hocaya** gülünç sualler soran bir yaramaz talebe gibi parmağını kaldırdı. (sf-22)

Kendisine hırsızın verdiği paranın üç beş mislini teklif ettiler... (sf-23)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, **ona** bu "ahde vefasızlık"ın fena bir şey olduğunu söylüyor... (sf-23)

-Beyim, bunlar **bana** biraz sizin şairane hülyalarınız gibi geliyor.(sf-23)

Hakikaten düşkün, ruhen malul olanlara, **dejenerelere**, biraz başka türlü muamele edilmesini anlarım...(sf-24-25)

Bir zaman **konuşmadan** yürüdüler. (sf-25)

Şimdi daha başka şeyler de **aklıma** geliyor Şerif Bey... (sf-25)

Artık iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, **mebusa**, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

[Maarif müdürü **yerinden** kalktı], telgrafi parmakları arasında bükerek:
- Bir telgraf aldım, dedi, hemen İstanbul'a hareket etmenizi bildiriyorlar. (sf-27)

Odanın kafi derecede aydınlık olmasına rağmen **pancereye** çevirdi, kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi bakıyor, tekrar tekrar okuyordu. (sf-28)

Tevfik Bey: - Hemen hazırlanmalısınız kızım, dedi, tren (....) **istasyonuna** ikibuçukta geliyor... Onikide, nihayet yarımda buradan çıkmalısınız ki yetişesiniz...Ben o vakte kadar **size** bir otomobil buldururum. (sf-28-29)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima bu çehreyi alır ve **dediğinden** dönmezdi. (sf-29)

Kesik kesik **söylemeye** başladı. (sf-30)

- Geçen gün **sizden** hakikati sakladım. (sf-30)

Muallimin gözlerindeki yaşlar kuruyor, yanaklarının etleri çekiliyor, sesi tıkanıyordu. Mamafih, en bitkin görüldüğü bir dakikada birdenbire toparlanıyor, umulmaz bir cebr-i nefis ile **kendine** hakim oluyordu. (sf-31)

Yavaş yavaş ayağa kalktı, [bileklerini tekrar **masaya** dayadı], soğuk ve haşin bir sükunetle:

- [**İstanbul'a** gitmeyeceğim], dedi, bu Mürşid Efendi'yi tanımıyorum...(sf-31)

Onun içindir ki başmuallime bir şey söylemek **içinden** gelmemişti. (sf-32)

Biraz evvelki vakadan utanmış gibi başını önüne eğerek:

- Düşündüm... [**Gitmeye** karar verdim], dedi. (sf-32)

Nihayet bir manevi felce uğramış gibi bu acılar duruyor, benliği **ortadan**

kayboluyor, artık sırf başkaları için **düşünmeye, ağlamaya, yaşamaya** başlıyordu. (sf-34)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek Akka zindanına gönderilmiş, bir iki sene sonra **oradan** ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

Kocasını aldığı, bulduğunu sefahat yerlerinde yer, **evine** gece yarısı dönerdi. (sf-36)

Felaketlerine bir kardeş gibi acırlar, onu teselli ederlerdi. (sf-37)

Necib Bey, tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi 'yi kendi maiyetine almış, **ona** mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Velinimetine bir gün iş başında en ağır hakarete bulunmuştu. (sf-37)

Başkaları olsa bir daha **semtlerine** uğramazlardı. (sf-37)

Ev misafirsiz kaldığı zaman annesi **odasına** kapanır, saatlerce kendi kendine ut çalardı. (sf-38)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkauştü yatarak gözlerini **tavana** kaldırır, içeride annesinin utla çaldığı hüznü şarkıları ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Komşular, onun haline acırlar, ara sıra onu gizlice **gezmeye** götürürlerdi. (sf-39)

Mürşid Efendi, bunu haber alsın evi mutlaka **başlarına** yıkardı. (sf-39)

Adeti üzere gece yarısı evine gelen Mürşid Efendi, çok sarhoş olmasına rağmen bu sesi duymuş, **odaya** girmişti. (sf-39)

Zehra, yirmi senelik bir eski maziye ait olan bu rüyaya öyle dalmıştı ki o sıcaklığı tekrar ensesinde duyuyor gibi **yerinden** sıçradı. (sf-40)

Zehra, arkadaşlarıyla beraber **rıhtımdan** mendil sallıyordu. (sf-40)

Feriha daha ondört yaşını bitirmeden **veremden** ölmüştü. (sf-40)

Mürşid Efendi, ağzında sigarasıyla başını kaldırarak bu pencerelere bakmış, sonra yavaş yavaş içeri girmiş, **merdivenlere** doğrulmuştu. (sf-40)

Fakat **evlerinden** mütemadiyen üzücü haberler alıyordu. (sf-41)

Kitaplarından başını kaldırmıyor, kimse ile ahbap olmuyordu. (sf-42)

Zehra, **ona** bir kere çarşıda, bir kere de bir mektep gezintisi esnasında tesadüf etmişti. (sf-42)

Bulanık gözleriyle bir an **kızına** bakmıştı. (sf-42)

Kızını arayıp sormak için bir gün bile **mektebe** uğramamıştı. (sf-42)

(.....) da kendini büyük gayretiyle, bütün hüsn-i niyetiyle **mektebine** verdi. (sf-43)

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı bu muvaffakiyet, **ona** nihayetsiz bir gurur veriyordu. (sf-44)

Bizimki, "Mürşid Efendi, bak kızının kurdelesini bulup getirdik... Kokla ferahlarsın"...diye **kulağına** bağırdı. (sf-45)

Kendi yaşındaki karısıyla beraber **Eyüpsultan'da** eski bir evde oturuyordu. (sf-45)

Elimize bir kurdele geçti. (sf-45)

Senelerden beri ne görmüş, ne de **ondan** bir haber almıştım. (sf-46)

Vücudu iskelet haline gelmiş, **saçında, sakalında** bir tek siyah tel kalmamıştı. (sf-46)

Bir köşe başında **ona** tesadüf ettim. (sf-46)

"[Bari **sokakta** ölmesin]" dedim. (sf-46)

Mürşid Efendi 'yi **kolundan** tuttum, **eve** getirdim...(sf-46)

"Beni rahat bırak, **yoluna** git" dedi. (sf-46)

Ayrıldım, **yürümeye** başladım. (sf-46)

Vehbi Efendi, eve gelinceye kadar mütemadiyen söyledi; **Zehra 'ya**, babasının hastalığını ve ölümünü bütün teferruatıyla anlattı. (sf-46-47)

Zehra, günün bütün yorgunluğunu bu dakikada hissediyormuş gibi, omuzları çökmüş, başı **yana** eğilmiş, uzun uzun bu kapıya baktı. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, muallimenin omuzlarını okşadı, **[elinden** valizini aldı], etraftan işitilmesinden korkuyor gibi geldi gayet yavaş bir sesle:

- Başın sağ olsun kızım, dünya hali bu... dedi. (sf-47)

Vehbi Efendi, artık kendini tutamadı:

- **Ona** niçin babam, demiyorsunuz kızım...(sf-48)

Bunu evvela şaşkınlığa ve yorgunluğa atfetmişlerdi. Fakat o, yemek sonuna doğru berrak ve canlı sesiyle konuşmaya başlayınca ihtiyarlar

şaşırdılar, hatta biraz da **içlerinden** kızdılar. (sf-48)

Zehra, süratle elini çekti:

- Hayır, hayır, dedi, bu zat ile **aramda** hiçbir münasebet kabul etmiyorum...(sf-48)

Vehbi Efendi 'nin karısı, Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek **ona** sıcak bir çorba hazırlamıştı. (sf-48)

Hayatta bulunan yegane çocuğu olduğunuz için **size** aittir... (sf-48)

[**Sofada** bir eski saat işliyor], cenazeyi bekleyen kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu işitiliyordu. (sf-48)

- Biliyorum, fakat ne de olsa babanızdır kızım. Allah bile günahkar kulunu affeder. Ölüm ile oç alınmaz, değil mi kızım? Bunu siz bizden iyi bilirsiniz... Yine siz pekala bilirsiniz ki, ben Müslüman adamım. [Yalan söylemeye **Allah 'tan** korkarım]... Cenab-ı Hakkın ism-i mukaddesine yemin ederim ki babanız "Zehra, Zehra..." diye inleyerek öldü. (sf-49)

Vehbi Efendi, **titremeye** başladı: (sf-49)

Vehbi Efendi ile karısı kendilerini tutamadılar, bu kızın katı kalpliliği karşısında **ağlamaya** başladılar. (sf-49)

Aşağıdaki misafir odasında **Zehra 'ya** temiz bir yatak hazırlamışlardı. (sf-49)

Uyumak için kendini bırakırsa bu soğuk mantık sönecek, dört bir taraftan hücum edecek hatıralar, kabuslar içinde boğulacak, mefluç bir insan **acizine** düşecekti. (sf-50)

Mürşid Efendi 'nin sandığını bu odanın bir köşesine koymuşlar, anahtarını **Zehra 'ya** teslim etmişlerdi. (sf-50)

Zehra makasın ucuyla kilidi kırdı, kutudaki eşyayı **muayeneye** başladı. (sf-50)

Mübarek adamın böyle bir şeyi olsa derhal satıp parasını **meyhaneciye** götürmez miydi? (sf-50)

Lambayı minderin üstüne koydu, kendi **yere** oturdu, ağrıyan şakakları avuçlarının içinde, **okumaya** başladı... (sf-51)

"Mürşid inşallah bir gün adam olursun. Elin ekmek tutar. [Garip annene **evinde** bir köşecik gösterirsin]. Baban, beni güldüremedi. İnşallah senin yüzünden gülerim. Bu çektiklerimi unuturum!" derdi. (sf-53)

Evet, **dünyada** tam saadet olmuyor. (sf-53)

Ne çare ki kendi **onlara** yetişemedi. (sf-53)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede **bana** yer gösterecek. (sf-54)

Müdür-i umumi:

- Nazır Paşa Hazretlerinin size teveccüh-i mahsuslan var.

[Kendilerine Mülkiye'nin en ehliyetli mezunlarından olarak takdim edildiniz], [bu memuriyeti **size** münasip gördüler]. İleride inşallah terfiiniz mukarrerdir, dedi. (sf-54)

Dün akşam **Sivas'a** geldim, bugün **işe** başladım. (sf-55)

Buna rağmen sabahleyin **erkenden** vazife başına geldim. (sf-55)

Memleket, bu makamı **bana** sırf kendi emeğimin mükafatı olarak verdi. (sf-55)

Diploma aldığımız gün **bize** devlet ve millete sadakatle hizmet edeceğimize yemin ettirmişlerdi. (sf-56)

1.1.2.3.1.2. Yer Tamlayıcısı Kelime Grubu Olan Fiil Cümleleri

a) Yer Tamlayıcısı İsim Tamlaması Olan Fiil Cümleleri

Yan Cümlelerde

Keşke **bütün mekteplerimizin başında** Zehra Hanım gibi muallimler olsa da bizim hiç hakkımız kalmasa... (sf-8)

Teneffüshanenin içine merhumeye ait bir de kitabe vazına müsaade buyurulursa vesile-i rahmet olur. (sf-10)

İleride ihtiyar bir kız olarak belki **çocuklar arasında**, belki de **tatil zamanına** tesadüf ederse kimsesiz bir mektep odasında ölecekti. (sf-36)

İkide birde parça parça elbiseleriyle, yırtık potinleri, uzamış sakalıyla **mektep kapısına** gelse ne yapardı? (sf-42)

Ne olurdu şu yaldızlı diplomayı, **annemin çamaşır yıkamaktan çatlamış, şişmiş zavallı ellerine** verebilseydim? (sf-53)

Temel Cümlelerde

Birisi, "[Ben çocuğumu **maarif mekteplerine** vermem]... Zehra Hanım'ın mektebinde okutacağım!" diyordu. (sf-8)

Birisi, "Ben çocuğumu maarif mekteplerine vermem... [**Zehra Hanım'ın mektebinde** okutacağım!]" diyordu. (sf-8)

Bugün ekserisi kocaman ev hanımları olan eski talebesi üzerinde hala eski nüfuzunu muhafaza eder. (sf-9)

Bu türbe projesini, **mektep bahçesinde** bir projeye tahvil ettirdi. (sf-10)

Bu kadının hususi hayatında en küçük bir leke, ahlakında en ehemmiyetsiz bir zaaf gösterilemez. (sf-11)

Bir bahçenin kenarında üç küçük kız çocuğu gördüm. (sf-13)

Maarif müdürüne git...(sf-13)

Zehra Hanım'ı **bahçe kapısının yanında** buldular. (sf-15)

Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de **kapının yanında** durur, çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar, hatta bazen onları mektebe davet edip haşladığı da olur. (sf-16)

Biraz sonra Zehra Hanım, mektep kapılarını kapattı; **misafirlerinin yanına** geldi. (sf-16)

Binanın sağ tarafında büyük bir kestane ağacının altına armut biçiminde bir havuz yaptırmış, kenarını çiçek saksılarıyla süslemişti. (sf-16/ 17)

Maarif müdürü, **Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından** istifade etti, arkadaşına, önünde süküt edilen sıraları göstererek dedi ki:

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapisanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "islahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Küçük kız, "**Teyzemin evinden** geliyordum... Köpeklerden korktum, karanlıkta yolumu kaybettim" diye ağlıyormuş. (sf-20)

Küçük kızın mücrim olduğunda şüphe kalmıyordu. (sf-20)

Sokağın öte başında yüksek bir sesle ağlamaya başlamış. (sf-20)

Bir aralık mahalle bekçisi **evin karşısındaki çeşmenin kenarına** oturmuş, bir sigara içmeye başlamış. (sf-20)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, soyacakları evi teferruatıyla bilen yegane aç ve muhtaç çocuğu **samanlıkta oynayan bir alay çocuğun arasından** nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak kirli bir çamur vücuda getiriyor, **çatlamış dudağının kenarından** kan sızıyordu. (sf-21)

Hakikaten düşkün, ruhen malul olanlara, dejenerelere, biraz başka türlü muamele edilmesini anlarım... Fakat bu arada **yanlış anlaşılmaşların, yahut iyi anlaşılmamaşların da yanmasından** çok korkarım... (sf-24-25)

Başmuallim, ağır ağır **yazıhanenin önüne** geldi, elini uzatarak maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı istedi: (sf-28)

Yeisinin içinde vahşi bir gurur ile başını kaldırıyor, tırnaklarını avuçlarının içine geçirecek gibi yumruğunu sıkıyordu. (sf-30)

Bunları söyledikten sonra, **maarif müdürüne** başıyla hafif bir selam verdi, kapıyı vurarak çıkıp gitti. (sf-31)

Maarif müdürü, **masanın başına** oturdu; dalgın ve neşesiz çalışmaya başladı. (sf-32)

Merdiven başında tekrar başmuallim ile karşılaştı. (sf-32)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek **Akka zindanına** gönderilmiş, bir iki sene sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

İleride ihtiyar bir kız olarak belki çocuklar arasında, belki de tatil zamanına tesadüf ederse **kimsesiz bir mektep odasında** ölecekti. (sf-36)

Kocasını aldığını, bulduğunu **sefahat yerlerinde** yer, evine gece yarısını dönerdi. (sf-36)

Sofanın bir köşesinde kendine mahsus bir yeri vardı. (sf-38)

Babası odaya girerse görmesin diye yüzünü **yorganın içine** saklamış, sade, ablasının saçlarına benzeyen saçlarını açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Bu kısa tevakküf, **muallimenin sınırlarına** muvakkat bir sükunet getirdi. (sf-44)

Uzakta manevra yapan bir lokomotif kesik kesik düdükle çalışıyor, **yol kenarında** fenerli memurlar dolaşıyordu. (sf-44)

Eyüpsultan'ın harap bir mahallesinden geçiyorlardı. (sf-45)

Vücudu **iskelet haline** gelmiş, saçında, sakalında bir tek siyah tel kalmamıştı. (sf-46)

Dönüşte **Zeyrek yokuşundan** iniyordum. (sf-46)

Vehbi Efendi, **Zehra 'nın bu sözleri kendisine bir taş zannetmesinden** korktu. (sf-46)

Komşu, namaz bezini düzelterek, hafif bir dua mırıldanarak **cenazenin yanına** döndü. (sf-47)

Mürşid Efendi 'nin sandığını **bu odanın bir köşesine** koymuşlar, anahtarını Zehra 'ya teslim etmişlerdi. (sf-50)

Uyumak için kendini bırakırsa bu soğuk mantık sönecek, **dört bir taraftan hücum edecek hatıralar, kabuslar içinde** boğulacak, mefluç bir insan aczine düşecekti. (sf-50)

Lambayı **minderin üstüne** koydu, kendi yere oturdu, ağrıyan şakakları **avuçlarının içinde**, okumaya başladı... (sf-51)

Kimsenin fikrine karışmam. (sf-52)

Böyle bir gencin mesut olamamasına nasıl ihtimal verilebilir? (sf-52)

Sivas vilayetine maiyet memuru oldum. (sf-53)

Onbeş gün evvel, beni **Dahiliye Nezareti'ne** çağırdılar, açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu teklif ettiler. (sf-53)

Bu üç ayı **Nezaret koridorlarında, kapı diplerinde** iş dilenciligiyle geçirdim. (sf-54)

Buna rağmen sabahleyin erkenden **vazife başına** geldim. (sf-55)

İndiğim han odasında dün gece sabaha kadar **ateşler içinde** yattım. (sf-55)

İstanbul 'un büyük camilerine gider, muhteşem mihraplar karşısında gönlüm huşu çırpıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu, dua ederdim. (sf-56)

Bir arkadaşın delaletiyle **ihtiyar, kimsesiz bir Ermeni kadının evinde** bir oda tuttum. (sf-56)

b) Yer Tamlayıcısı Farsça İsim Tamlaması Olan Fiil Cümleleri

- Biliyorum, fakat ne de olsa babanızdır kızım. Allah bile günahkar kulunu affeder. Ölüm ile oç alınmaz, değil mi kızım? Bunu siz bizden iyi bilirsiniz... Yine siz pekala bilirsiniz ki, ben Müslüman adamım. Yalan söylemeye Allah 'tan korkarım... **Cenab-ı Hakkın ism-i mukaddesine**

yemin ederim ki babanız "Zehra, Zehra..." diye inleyerek öldü. (sf-49)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, **müdür-i umumiye** yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

c) Yer Tamlayıcısı İyelik Grubu Olan Fiil Cümleleri

Bana **babası filan olduğundan** hiç bahsetmedi...(sf-7)

Bizim emirlerimize, nehyelerimize hiç kulak asmaz. (sf-8)

Daire-i intihabiyesini gezmeye gelen Şerif Halil Bey, **onun evine** misafir olmuştu. (sf-9)

Başındaki süslü rüyayı hakikat yapmak için **yalnız düşünmek, okumak ve söylemek kafi olduğuna** inanırdı. (sf-9)

Parasız hiçbir şey olmaz, deriz... Esas itibariyle çok doğrudur... Fakat **çalışan ve irade sahibi bir insanın da az para ile ne büyük işler yapabileceğine** bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Bu Zehra Hanım'ın acı bir lisan ile kabahatlerini yüzlerine vurduğu birçok insanlar bilirim ki başlarını mazlumane önlerine; eğdiler. Çünkü **onun en temiz ve namuslu bir insan olduğundan** şüphe etmiyorlardı. (sf-11)

Zavallının ya giyecek potini yoktu, yahut da ailesi **bin zahmetle aldığı bir potini her gün giyip çabucak eskitmesine** müsaade etmiyordu. (sf-14)

Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran bir talebenin mektepte kalmasını istemenize şaşıyorum. (sf-14)

Bütün sıhhatini kuvvetli ve güzel olanlara sarf etmiştir; **onların asker taburları gibi intizamla saf saf dizilmesine** çalışmıştır. (sf-16)

Yalnız, her sınıfta bir köşeye ayrılmış birkaç sıra vardı ki muallim, **onların önünde** haşin bir çehre ile süküt ediyordu. (sf-19)

Yahut da kendine ve kardeşine ekmek, **hasta büyükannesine** ilaç alacaktı...(sf-22)

Sözlerinize ne kadar alaka gösterdiğine dikkat etmediniz mi? (sf-25)

Bu gayyur ve namuslu kızın onun yüzünden çok çektiğine inanıyordu. (sf-31)

Komşular, **onun haline** acırlar, ara sıra onu gizlice gezmeye götürürlerdi. (sf-39)

"Mürşid inşallah bir gün adam olursun. Elin ekmek tutar. Garip annene evinde bir köşecik gösterirsin. Baban, beni güldüremedi. [İnşallah **senin yüzünden** gülerim]. Bu çektiklerimi unuturum!" derdi. (sf-53)

Diploma aldığımız gün bize **devlet ve millete sadakatle hizmet edeceğimize** yemin ettirmişlerdi. (sf-56)

d) Yer Tamlayıcısı Sıfat Tamlaması Olan Fiil Cümleleri Yan Cümlelerde

Teneffüşhanenin içine **merhumeye ait bir de kitabe vazına** müsaade buyurulursa vesile-i rahmet olur. (sf-10)

Bu çocuk, farz-ı mahal olarak, hali vakti yerinde bir ailenin kızı olsaydı.. Yine farzen, bu kasabada yaşayacağı yerde düşman istilasına uğramış şehirlerimizden birinde yaşasaydı... Tesadüfen düşman karargahı hakkında malumatı olsaydı... Bir gün, üç vatandaşını **o karargaha** sevk etse, onlar da memleketimiz için faydalı bazı evrak ve haritaları çalsalardı... Düşman bu küçük kızı ele geçirse, sual sorsa... Cevap alamasa... işkence etse... Yine sükut ile mukabele görse, ila ahirihi... **Bu çocuğa** iftihar nişanı ihsan etmez miydiniz? (sf-24)

Zehra, **yirmi senelik bir eski maziye ait olan bu rüyaya** öyle dalmıştı ki o sıcaklığı tekrar ensesinde duyuyor gibi yerinden sıçradı. (sf-40)

Ne zaman çoluk çocuğumla sıcak bir odada **güzel bir sofraya başında** yemek yesem, onun soğuk mutfaklarda ayak üstü soğan, ekme yediğini göreceğim. (sf-53)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, **hangi daireye** gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Temel Cümlelerde

Hangi mektepte olduğunu **bir yere** kaydettim, ama bir türlü bulamıyorum. (sf-7)

Hatta katiplerimiz bile bazen şaşırırlar, **resmi evrakta**, "Zehra Hanım Mektebi" diye yazarlar. (sf-8)

Geçenlerde **bir çeşme başında** iki kadın konuşuyordu. (sf-8)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada öğle yemeğini yedikleri esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Türbe, ancak **zaman zaman yalağından su içmeye gelecek birkaç kuşa** yarayacak. (sf-10)

Fakat **bu teneffüshanede** karda kışta yüzlerce çocuk barınacak. (sf-10)

Böyle bir iddiada bulunmadım. (sf-11)

Zahiren çok faal ve işgüzar görünen insanlardan daima bir parça şüphe ediyorum. (sf-10)

Onları **bu saf adamın zihnine** çivi gibi mıhlamıştı. (sf-10)

Bu türbe projesini, mektep bahçesinde **bir projeye** tahvil ettirdi. (sf-10)

Sis ancak romanlarda tesadüf edilebilecek ideal bir kahramandan bahsediyor gibisiniz. (sf-11)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran aynı günah ve zaaf ile malul olduğunu bildiğimiz bir insana çıldırıyoruz, isyan ediyoruz. (sf-11)

Çantalarını **bir büyük taşın üstüne** koymuşlar, dertleşiyorlardı. (sf-13)

Zehra Hanım, onları koleralı hastalar gibi derhal **öteki çocuklardan** ayırır ve son derece huşunetle muamele eder. (sf-14)

Bu mesele üzerinde Zehra Hanım ile uzun uzun konuştuk, bir türlü anlayamadık. (sf-14)

İki tarafına muntazam ağaçlar dikilmiş bir yoldan geçiyorlardı. (sf-16)

Gizli bir istihza ile:

-[**Şu ağaçlara** bakınız], dedi, Zehra Hanım'ın ruhunu ve çocuklara verdiği terbiyenin cinsini göstermek için bunlardan iyi misal olamaz. (sf-16)

Bütün sıhhatini **kuvvetli ve güzel olanlara** sarf etmiştir; onların asker taburları gibi intizamla saf saf dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

Sıraların önünde duruyor, **her birinde oturan talebeden** büyük bir şefkat ve alaka ile uzun uzun bahsediyordu. (sf-19)

Size yine, **bu sıralarda oturmuş, çalışmış, ağlamış bir biçareden** bahsedeyim. (sf-20)

Polisler artık **bu inatçı yumurcağa** iyiden iyi kızıyorlardı. (sf-21)

Galiba **şu onbir yaşında hırsız kılavuzluğu eden mikroptan** bahsediyorsunuz. (sf-22)

Mamafih, belki bu parayı **ikide bir kapıya gelerek bağırıp çağırın bir alacaklıya** verecekti... (sf-22)

Elinizde olsa **bu çocuğa** bir iftihar nişanı verecekmışsiniz. (sf-23)

Bu noktadan aralarında bir sır kalmamıştı. (sf-29)

Sekiz sene evvel bir yangından, bir bozgun dan kaç ar gibi kendimi **bir kasabaya** attım... (sf-30)

Altı sene evvel kızını **küçük bir Anadolu kasabasına** gelin göndermiş. (sf-33)

Bu yalıya, iki yanındaki yüksek harap duvarlarda otlar bitmiş, loş, ıslak bir sokakta küflü bir demir kapıdan girilirdi... (sf-34)

Dünyada evlatlarını mesut görmekten başka bir arzusu yoktu. Fakat ne çare ki kızları **çok ahlaksız adamlara** düşmüşlerdi. (sf-35)

Dertli anne, çocuğunun fotoğrafına bakmaya tahammül edemediği için **bu odaya** hiç girmezdi. (sf-35)

Zavallı kız, o hevesle **Beykoz'daki bir akrabasına** gidecek, birkaç gece misafir kalacaktı. (sf-38)

Zehra, **bu suale** cevap vermemiş, ıslak yüzünü yastığa gömerek uyku taklidi yapmıştı. (sf-39)

Zehra'nın Ruhsar Teyze'den dört yaş küçük olan annesinin de yüzü gülmemişti.

Hatta o, **bir cihetten kardeşinden** daha bedbaht sayılırdı. (sf-36)

Çelimsiz, içli bir kız çocuğu vücudu, **bu mütemadi mahrumiyete** ne kadar tahammül edebilirdi? (sf-40)

Mürşid Efendi, ağzında sigarasıyla başını kaldırarak **bu pencerelere** bakmış, sonra yavaş yavaş içeri girmiş, merdivenlere doğrulmuştu. (sf-40)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemişti ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere **bir Marabet mektebine** yazdırıyordu. (sf-41)

Çelimsiz, içli bir kız çocuğu vücudu, **bu mütemadi mahrumiyete** ne kadar tahammül edebilirdi? (sf-40)

Kendisine iyi muamele eden insanlara iyi muamele etti. (sf-44)

Kendi yaşındaki karısıyla beraber Eyüpsultan'da **eski bir evde** oturuyordu. (sf-45)

İki hafta evvel **Vefa'da oturan bir eski ahbabı ziyarete** gittim. (sf-46)

"Şu ettiğini beğeniyor musun? [Nihayet kendini **şu hale** koydun ya!]" dedim. (sf-46)

Vehbi Efendi, Zehra 'yı **cumbalarının kafesleri dökülmüş harap bir eve** soktu. (sf-47)

Küf ve rutubet kokan toprak bir avludan geçirdi, **basık tavanlı bir sofaya** çıkardı. (sf-47)

Küf ve rutubet kokan toprak bir avludan geçirdi, basık tavanlı bir sofaya çıkardı. (sf-47)

Zehra, günün bütün yorgunluğunu bu dakikada hissediyormuş gibi,

omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun **bu kapıya** baktı. (sf-47)

Mürşid Efendi'nin metrukatını **yarın mezarlığa gelecek ıskatçılara** verirsiniz. (sf-48)

Bir yabancı bile **bir ölü evinde** bu kadar lakayt ve sakin görünemezdi! (sf-48)

Annemi, kardeşimi, büyükannemi türlü eza, cefa içinde öldüren, beni küçük yaşında sokağa atan bu adama nasıl baba dememi istersiniz? (sf-49)

Aşağıdaki misafir odasında Zehra 'ya temiz bir yatak hazırlamışlardı. (sf-49)

En altta, sedef kakmalı bir ceviz kutu dikkati celp etti. (sf-50)

Zehra, **biraz evvelki safdilliğine** acı acı gülümsedi: (sf-50)

Yaptığı bütün fenalıkları **bu küçük deftere** nasıl sığdırdı acaba? (sf-51)

Yakında **iyi bir memuriyete** tayin edileceğim. (sf-52)

Annem beni okutup adam etmek için senelerce **türlü mahrumiyetlere** katlandı. (sf-53)

"Mürşid inşallah bir gün adam olursun. Elin ekmek tutar. [**Garip annene** evinde bir köşecik gösterirsin]. Baban, beni güldüremedi. İnşallah senin yüzünden gülerim. Bu çektiklerimi unutturum!" derdi. (sf-53)

Diplomamı alalı üç ay bile olmadığı halde hayat hakkında **epeyce tecrübelere** sahip oldum. (sf-54)

Gezilecek, görülecek, sefahat edilecek yeri olmayan küçük kasabalarda daha iyi çalışılır. (sf-54)

Arkadaşlardan bazıları mutlaka İstanbul'da kalmak için ayak direliyorlar, **bin yere** başvuruyorlar. (sf-54)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal **baş köşede** bana yer gösterecek. (sf-54)

Bu sandalyeye filanın lütfu, falanın yardım ve tavsiyesiyle oturmadım. (sf-55)

İstanbul 'un büyük camilerine gider, **muhteşem mihraplar karşısında** gönlüm huşu çırpıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu, dua ederdim. (sf-56)

Bu yemini **bu küçük masaya bakan ıslak göz karşısında** bir kere daha tekrar ettim. (sf-56)

Bir arkadaşın delaletiyle **ihtiyar, kimsesiz bir Ermeni kadının evinde** bir oda tuttum. (sf-56)

e) Yer Tamlayıcısı İsim-Fiil Grubu Olan Fiil Cümleleri

Fikrimce yalnız doğruluk hastalığı, bir hak ve hakikat meselesi etrafında toplanmak kabiliyeti, **bir cemiyeti mesut etmeye** kafi gelemmez. (sf-13)

Kiminin saçını düzeltir, kiminin kuşağını bağlar, **kiminin kirlenmiş yüzünü, mürekkepli parmaklarını yıkamaya** gönderirdi. (sf-15)

Bir aralık mahalle bekçisi evin karşısındaki çeşmenin kenarına oturmuş, **bir sigara içmeye** başlamış. (sf-20)

Sokağın öte başında **yüksek bir sesle ağlamaya** başlamış. (sf-20)

Çocuk, herhalde mücrimleri biliyor, fakat nedense **kim olduklarını**

söylemekten çekiniyordu. (sf-21)

Tekrar **yalan söylemeye** başladı. (sf-21)

Nihayet **korkutmaya, tehdit etmeye** mecbur oldular. (sf-21)

"[**Müttefiklerini, arkadaşlarını satmaktan çekindi**]" deseniz daha doğru olmaz mı? (sf-22)

Zehra Hanım, **cevap vermeye** hazırlanıyordu. (sf-22)

Zehra Hanım, düşündüklerinin doğruluğuna inanmakla beraber, **bir yabancıнын yanında mağlup olmaktan** korkuyor, ağzını açmıyordu. (sf-23)

Bir şey söylemeden iade etti. (sf-28)

Devam edemedi, dudakları titremeye, ağlamaya başladı. Fakat şimdi nedense **bu zaafını, gözyaşlarını saklamaya** lüzum görmüyor, sade başını biraz yana çeviriyordu. (sf-29)

Vakaya temas edecek bir şey söylemekten ikisi de çekindiler. (sf-32)

Maarif müdürü, masanın başına oturdu; **dalgın ve neşesiz çalışmaya** başladı. (sf-32)

Altı sene hiç şikayet etmeden tahammül etmiş, fakat nihayet dayanamamış. (sf-33)

Torununu bu sefil, sarhoş babanın yanında bırakmaya gönlü razı olmamış. (sf-33)

Mürşid Efendi, o günden sonra kızını **sokağa çıkmaktan** menetmişti. (sf-39)

İhtiyar kadın **birkaç defa onu mektepte görmeye** gelmişti. (sf-41)

Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakmak, hafifçe başını okşamak,
onu esir etmeye kafi gelirdi. (sf-43)

Küçükten beri uğraşmaya alışmıştı. (sf-44)

O zaman bile, "**Zehra... Zehra...**" diye **inlemeye** devam ediyordu. (sf-45)

Onu bu halde, yol üstünde bırakmaya bir türlü gönlüm
kail olmuyordu. (sf-46)

Yine siz pekala bilirsiniz ki, ben Müslüman adamım. **Yalan söylemeye**
Allah 'tan korkarım. (sf-49)

f) Yer Tamlayıcısı Sıfat-Fiil Grubu Olan Fiil Cümleleri

Hakikaten düşkün, ruhen malul olanlara, dejenerelere, biraz başka türlü
muamele edilmesini anlarım... (sf-24-25)

g) Yer Tamlayıcısı Unvan Grubu Olan Fiil Cümleleri

Zehra Hanım' a rica ettim, sözlerimi hayretle dinledi. (sf-14)

Vehbi Efendi, bahsi tekrar **Mürşid Efendi' ye** intikal ettirdi: (sf-48)

h) Yer Tamlayıcısı Birleşik İsim Grubu Olan Fiil Cümleleri

Zehra Hanım, maarif müdürünün fikirlerini bildiği için **Şerif Halil Bey'e**
hitap ediyordu. (sf-22)

i) Yer Tamlayıcısı Bağlama Grubu Olan Fiil Cümleleri

O kadar azim ve gayretle çalışmış ki, **terfi ve terakkisine**
mani olamamışlardır. (sf-9)

Mebusa mütetnadiyen **maariften, mektepten ve talebesinden** bahsetti. (sf-17)

Yine **mektepten ve çocuklardan** bahsetti. (sf-18)

Evet, oniki yaşına bile girmemiş bir çocuk ki yetmişbeş kuruş gibi bir para için hırsız kılavuzluğu etti...Belki o para ile oyuncak veya fantazyaya alacaktı...

Yahut da **kendine ve kardeşine** ekmek, hasta büyükannesine ilaç alacaktı...(sf-22)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, **yataklarında büzülerek koyun koyuna ağlamak ve dua etmekten** başka bir şey yapamazlardı. (sf-36)

Bunu evvela **şaşkınlığa ve yorgunluğa** atfetmişlerdi. (sf-48)

Bunu ben daima **böyle bilmeye ve ona göre çalışmaya** azmettim. (sf-56)

j) Yer Tamlayıcısı Kuvetlendirme Grubu Olan Fiil Cümleleri

Kezalik, **görünüü, gösteriü çok mükemmel olan müesseselere de** pek emniyet edemiyorum. (sf-10)

Biliyor musunuz, bu fikrimi ben **kendisine de** daima söylerim. (sf-13)

k) Yer Tamlayıcısı Edat Grubu Olan Fiil Cümleleri

Onlara bu fenalığı etmek için kesesinden mektep parası vermekten bile çekinmemiüti. (sf-41)

l) Yer Tamlayıcısı Kısaltma Grubu Olan Fiil Cümleleri

Yavaş yavaş ayağı kalktı, bileklerini tekrar masaya dayadı, soğuk ve haşin bir sükunetle:

- İstanbul'a gitmeyeceğim, dedi, bu Mürşid Efendi'yi tanımıyorum...

Tanımamakta da kendimi haklı görüyorum... Madem ki öleceğı varmış...

Bir köşeye çekilip **kendi kendine** ölebilirdi...(sf-31)

Velev ki böyle bir dakika biz **yüz yüze** gelemeyiz. (sf-31)

ortalık, **iyiden iyiye** karanmıştı. (sf-33)

Ev misafirsiz kaldığı zaman annesi odasına kapanır, saatlerce **kendi kendine** ut çalardı. (sf-38)

Zehra, Eyüpsultan iskelesinde Vehbi Efendi 'nin evini nasıl arayacağını düşünürken, onunla **karşı karşıya** gelmişti. (sf-46)

m) Yer Tamlayıcısı Ayrılma Grubu Olan Fiil Cümleleri

Tevfik Bey, **boş sıralardan birine** oturmuştu. (sf-22)

1.1.2.3.2. İsim Cümlelerinde Yer Tamlayıcısı

1.1.2.3.2.1. Yer Tamlayıcısı Tek Kelime Olan İsim Cümleleri

İstanbul 'da ihtiyar ve alil bir babası varmış. (sf-7)

Sonra **onda** bir nevi hastalık, hiç durmayan, onu daima için için yakan bir humma var. Doğruluk, fedakarlık, manevi temizlik hastalığı. (sf-10/11)

Odamda kırık mermerli yuvarlak bir kahve masası var. (sf-56)

1.1.2.3.2.2. Yer Tamlayıcısı Kelime Grubu Olan İsim Cümleleri

a) Yer Tamlayıcısı İsim Tamlaması Olan İsim Cümleleri

Ben, **insan ruhlarındaki derinliğin ancak onunla ölçülebileceğine** kaniim. (sf-12)

"Olabilir dedi, fakat ben **elime teslim edilmiş yüz kadar çocuğun ahlakından** mesulüm. (sf-14)

Bunların içinde, haşin bir ahlakçı olan Zehra Hanım'ın yanlış anladığı çocuklar da var. (sf-19)

Bu sözün doğru olmasına imkan yoktu. (sf-21)

Hem güpegündüz **kasaba sokaklarında dolaşan üç yabancı**nın kimse tarafından görülmemiş olmasına nasıl imkan vardı? (sf-21)

Sofanın bir köşesinde kendine mahsus bir yeri vardı. (sf-38)

Yol yorgunluğundan hastayım. (sf-55)

b) Yer Tamlayıcısı İyelik Grubu Olan İsim Cümleleri

Kasabanızda Zehra Hanım isminde bir başmuallim varmış. (sf-7)

Kabahatli insan, düşkün insan **onun gözünde** ekin tarlalarında bitmiş muzır bir ot gibi. (sf-12)

Bilakis, **Allah 'ın en basit bir hakikatini söylediğime** kaniim. (sf-12)

Şerif Halil Bey:

- Olabilir, dedi, mamafih, **bu Zehra Hanım siz olmadığınız**a memnunum... (sf-18)

Kimsenin fikrine karışmam. Fakat ben, **kendi hesabıma** çok nikbinim. (sf-52)

Evet, **çalışmak arzuma** hudut yok. (sf-52)

c) Yer Tamlayıcısı Sıfat Tamlaması Olan İsim Cümleleri

Yan Cümlelerde

Yalnız, **her sınıfta** bir köşeye ayrılmış birkaç sıra vardı ki muallim, onların önünde haşin bir çehre ile süküt ediyordu. (sf-19)

Temel Cümlelerde

Bu mütevazı kasabada umulmayacak kadar güzel bir şeydir. (sf-9)

En sefil meczup dilencilerde bile bu kıyafet yoktur. (sf-46)

Benim **böyle şeylere** pek itikatım yoktur ama adamcağız, adeta sakinledi. (sf-45)

Sefalet, zarurete, uykusuz, aç geçirdiğim gecelere elveda... (sf-52)

d) Yer Tamlayıcısı Bağlama Grubu Olan İsim Cümleleri

Bütün sevdikleri ölmüştü, babası hapisteydi. **Ya açlıktan ölmeye, ya sürünüp sukut etmeye** mahkumdu. (sf-41)

Gayem, **namuslu ve gayretli bir memur olmak ve küçük, temiz bir aile yuvası kurmaktan** ibaret... (sf-52)

1.1.2.4. Cümle Dışı Unsurlar

Cümleye direkt olarak katılmayan, cümlenin anlamına dolayı olarak yardımcı olan unsurlara cümle dışı unsur denir. Bağlaçlar, ünlem edatları, ünlem grupları, ara sözler, hitaplar cümle dışı unsurlardır. Cümle dışı unsurlar, cümlenin her yerinde; başında, ortasında, sonunda bulunabilir.

1.1.2.4.1. Seslenme Unsuru

Cümle yüklemiyle şekil bakımından ilgisi olmayıp, yüklemle anlam bakımından ilgisi olan seslenme unsurlardır. Seslenme şeklen cümle yüklemine sorulacak hiçbir soruya cevap vermezler. Bu bakımdan cümlenin dışına itilmişlerdir. Cümleye bir zamir tarafından temsil edilmek suretiyle katılırlar. Cümlede özne, nesne veya yer tamlatıcısı durumunda kullanılan bu zamir, seslenmelerle yüklem arasındaki anlam ilgisini kurar ve bu yolla karşılıklı konuşma üslubu gerçekleşir. Seslenme bir isim veya vir kelime grubu olabilir.²¹

Paradoks yapıyorsunuz **Tevfik Bey**... (sf-12)

Biliyor musunuz, bu fikrimi ben kendisine de daima söylerim. (sf-13)

²¹ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı Sözlü Anlatım**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2001, s. 584

"Ne yapayım **efendim...** (sf-13)

Geç gelmek mi lazım **kızım.** (sf-13)

Benim babam yok **efendim...** (sf-17)

- Mademki size babam olmadığını söyledim **efendim...**(sf-18)

- Şüphesiz **efendim...** (sf-18)

- Tasavvur ediniz **beyefendi.** (sf-22)

Pardon, pardon hoca hanım... (sf-22)

-**Beyim,** bunlar bana biraz sizin şairane hülyalarınız gibi geliyor.(sf-23)

Şimdi daha başka şeyler de aklıma geliyor **Şerif Bey...** (sf-25)

Sakin bir sesle: - Beni emretmişsiniz **efendim,** dedi. (sf-27)

Hemen hazırlanmalısınız **kızım.** (sf-28)

Bir gün daha acele edemez miydin **kızım?** (sf-45)

Vehbi Efendi tereddütle:

- Zehra Hanım **kızım,** merhumu görmek ister misin? dedi. (sf-47)

Sandığın anahtarını alınız **kızım...** (sf-48)

- Olamaz **efendim...** Belki de bana fena evlat diyeceksiniz. (sf-49)

İKİNCİ BÖLÜM

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

Cümleler yapılarına, anlamlarına, yüklemlerine ve öğelerinin sıralanışlarına göre bazı gruplara ayrılır.

2.1. Yapılarına Göre Cümleler

Yapıları bakımından cümleler **basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksilteli ve ara cümleli cümleler** de bu bölüme aittir.

2.1.1. Basit Cümle

Tek bir kavram yüklemesi yapılan, tek çekimli eylemle kurulan ve içinde bir tek yargı bulunan cümleye Basit Cümle denir. Basit cümle kısa ya da uzun olabilir. Yüklemi çeşitli bakımlardan tamamlayan, açan, belirten unsurların, yani cümlenin yüklem dışındaki öğelerinin sayısı, çokluğu cümlenin basit cümle yapısını değiştirmez.¹

Metnimizden seçtiğimiz bazı basit isim ve fiil cümleler şunlardır:

Başındaki süslü rüyayı hakikat yapmak için yalnız düşünmek,
okumak ve söylemek kafi olduğuna inanırdı. (sf-9)

Bu mütevazı kasabada umulmayacak kadar güzel bir şeydir. (sf-9)

Yavrucakların burada sıcak sıcak, rahat rahat

¹ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı Sözlü Anlatım**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2001, s. 585

eğlenmeleri, merhumeyi mezarında daha memnun eder. (sf-10)

Çocuklara, niçin muallim hanımın sözünü tutmadıklarını sordum. (sf-13)

Sualime pek çok tereddütten sonra cevap verdi. (sf-14)

Onu bana heykel gibi heybetli, korkunç bir insan gibi tasvir etmişsiniz. (sf-15)

Ondört, onbeş yaşındaki kızlardan biri gülüyor. (sf-16)

İki tarafına muntazam ağaçlar dikilmiş bir yoldan geçiyorlardı. (sf-16)

Gözleri karanlık, çehresi çatkın, başını önüne eğiyordu. (sf-18)

Bunların içinde, haşin bir ahlakçı olan Zehra Hanım'ın yanlış anladığı çocuklar da var. (sf-19)

Allah 'tan, peygamberden, ahiretten, cehennemden bahsettiler.(sf-21)

Hırsızlardan aldığı paranın üç misli para gösterdiler. (sf-21)

Şerif Halil Bey, Zehra Hanım'ın kızdığını anlamıştı. (sf-23)

- Hele Zehra Hanım kızımız, onun için bir heykel yapılmasını isterdi. (sf-24)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Tevfik Bey, telgrafın zorla alınmasından korkuyor gibi birdenbire elini çekti. (sf-28)

Onun için bana böyle cevap vermenizi doğru bulmadım. (sf-29)

Merdiven başında tekrar başmuallim ile karşılaştı. (sf-32)

Zehra Hanım'ı iki saat uzaktaki istasyona götürmek için
bir otomobil bulmalarını tembih etti. (sf-32)

Birkaç defa onu saçlarından tutup yerlerde sürükleyerek dövmüştü. (sf-35)

Dertli anne, çocuğunun fotoğrafına bakmaya tahammül edemediği için
bu odaya hiç girmezdi. (sf-35)

Fazla olarak Mesadet Hanım 'ın da evlerine gelip gitmelerini
menetmişti. (sf-37)

Buna rağmen bu iki aile dostundaki derin vefa ve şefkatli bir nevi sevk-i
tabii ile sezmişti. (sf-37)

Zehra' da bütün bedbaht çocuklar gibi vakitsiz bir inkişaf vardı. (sf-38)

Zavallı çocuk, evde can sıkıntısından çıldıracak gibi olurdu. (sf-39)

Feriha daha ondört yaşını bitirmeden veremden ölmüştü. (sf-40)

Zehra, arkadaşlarıyla beraber rıhtımdan mendil sallıyordu. (sf-40)

Onlara bu fenalığı etmek için kesesinden mektep parası
vermekten bile çekinmemişti. (sf-41)

İşte Mürşid Efendi, bu kadar fena bir adamdı. (sf-41)

Yalnız bir insan için yer değiştirmenin büyük bir ehemmiyeti olamazdı. (sf-43)

Bu Vehbi Efendi, yetmiş yaşlarında, mütekait bir tabur katibi idi. (sf-45)

Kendi yaşındaki karısıyla beraber Eyüpsultan'da eski bir evde oturuyordu. (sf-45)

Onu bu halde, yol üstünde bırakmaya bir türlü gönlüm kail olmuyordu. (sf-46)

Vehbi Efendi, Zehra 'nın bu sözleri kendisine bir taş zannetmesinden korktu. (sf-46)

Biraz sonra Vehbi Efendi, tekrar Zehra 'yı cenazenin yanına götürmeyi teklif etti. (sf-48)

Sandıkta eski püskü çamaşırlar, yamalı çoraplar, yırtık bir seccade, bir kütlü makas, birkaç kitap vardı. (sf-50)

En altta, sedef kakmalı bir ceviz kutu dikkati celp etti. (sf-50)

Mürşid Efendi tarzında bir serseriden işe yarayacak birkaç parça eşya kalacağını ümit etmek ne budalalıktı. (sf-50)

Benimle beraber diploma alan arkadaşlarımla arasında istikbalden şüphe edenler var. (sf-52)

Böyle bir gencin mesut olamamasına nasıl ihtimal verilebilir? (sf-52)

Kalbimde bir gizli düğüm var. (sf-53)

Bin türlü cefa ve mihnet içinde sönüp gitti. (sf-53)

Evet, dünyada tam saadet olmuyor. (sf-53)

Bu memuriyeti kabul edip bir haftaya kadar harcırah almadığım

takdirde aç kalacaktım. (sf-54)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için bir maiyet memuru maaşı, nazır maaşı gibidir. (sf-55)

Ben bilakis, başımdaki sersemliğe, vücudumdaki ağrıya, ağızımdaki acılığa rağmen çok memnun ve mesudum. (sf-55)

Bu sandalyeye filanın lütfu, falanın yardım ve tavsiyesiyle oturmadım. (sf-55)

Bu yemini bu küçük masaya bakan ıslak göz karşısında bir kere daha tekrar ettim. (sf-56)

Bir arkadaşın delaletiyle ihtiyar, kimsesiz bir Ermeni kadının evinde bir oda tuttum. (sf-56)

2.1.2. Birleşik Cümle

Anlam ve şekil ilişkileri olan birden fazla yargının biraraya gelmesiyle kurulmuş cümleye *BİRLEŞİK CÜMLE* adını veririz.

Basit cümle bir tek yargıyı kapsar ve bir tek başına ibaret olunur. Orada öbür cümle üyeleri birden fazla olabilir, fakat yargının ilk unsuru olan yüklem tektir. Bitirmemiş fiil yargıları, yarım yargılar da böyledir. Buna göre bir birleşik cümlede ne sayıda yüklem varsa o kadar birleşen vardır, deriz.

Ana fikri taşıyan ve mutlaka bir tam yargı teşkil eden cümleye *baş cümle, yani ana cümle* deriz. Buna karşı birleşik cümlenin her türlüöbür birleşenlere *ikincil cümle, yani yardımcı cümle* adını veririz.²

² Tahsin Banguloğlu, **Türkçenin Grameri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 7. bs. Ankara, 2004, s. 546

Türkçede üç çeşit birleşik cümle ayırıyoruz: **Şartlı Birleşik cümle**; **Ki'li Birleşik cümle**; **İç İçe Birleşik cümle**.

2.1.2.1. Şartlı Birleşik Cümle

Şart ifadesine dayalı bir yardımcı cümle ile bir ana cümlenin oluşturduğu birleşik cümledir. Yardımcı cümle **başta**, ana cümle **sonda** yer alır.

Ana cümle bir fiil cümlesiyse, yardımcı cümle ana cümleyi çok defa zarf olarak; ana cümle bir isim cümlesiyse, yardımcı cümle ana cümleyi çok defa özne olarak tamamlar.³

Teneffüshanenin içine merhumeye ait bir de kitabe vazına müsaade buyurulursa vesile-i rahmet olur. (sf-10)

Evet, dibi görünmeyen kuyulara atılan taş, nasıl çıkardığı sesle onların derinliğini gösterirse başkalarının elemi de bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, insanlığımızın derecesini öğretir... (sf-12)

Evvela onları mektep kaçağı zannettim... Fakat [**öyle olsa** beni görünce tabanı kaldırıp kaçmaları lazım gelirdi.] (sf-13)

Erken gelmelerini, **ders başladıktan sonra gelirlerse** mektebe kabul etmeyeceğini söylemiş... (sf-13)

[**Hava kapalı olursa** geç gelmek mi lazım kızım!...]... dedim. (sf-13)

Müsaade ederseniz ben sade bir muallim olarak çalışırım. (sf-14)

Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları umumun sıhhati namına nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, bunları da yine umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz. (sf-14-15)

³Özkan, Tören, Esin, a.g.e., s. 589.

[İnsan görmese ondört, onbeş yaşındaki kızlardan biri gülüyor], zanneder. (sf-16)

[Akşamüstü sokakta kirli ve kılıksız bir talebe görülürse pek fena üzülür],

"Vazifemi yapamadım, rezil oldum" diye asabileşir. (sf-16)

Babası olsaydı herhalde bilecektim. (sf-18)

Zehra Hanım beş on saniye derin derin havuza bakarak

düşündü, sonra gülümseyerek:

- Sualimi mazur görünüz... Alakadar olmamak kabil

olmuyor... **[Ne de olsa** bir meslektaşımın babası]... Allah şifasını versin.. (sf-18)

Hali vakti yerinde bir ailenin sevilmiş çocukları olsalardı buluşlarıyla,

zarafetleriyle pırıl pırıl parlayacaklardı. (sf-19)

[Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar], en nihayet, ahirette

zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben bir küçük avans

veriyorlar...(sf-21)

Yaşamış olsaydı cemiyet için bir felaket olacaktı. (sf-22)

"Müttefiklerini, arkadaşlarını satmaktan çekindi" deseniz

daha doğru olmaz mı? (sf-22)

Her ne ise, maksat o değil... (sf-23)

Söylerse hem başını kurtaracak, hem bir hayır işleyerek Allah babayı memnun

etmiş olacak, hem de hırsızların verdiği paranın birkaç misli para

kazanacak... (sf-23)

Elinizde olsa bu çocuğa bir iftihar nişanı verecekmişsiniz. (sf-23)

Bu çocuk, farz-ı mahal olarak, hali vakti yerinde bir ailenin kızı olsaydı..

Yine farzen, bu kasabada yaşayacağı yerde düşman istilasına uğramış şehirlerimizden birinde yaşasaydı... Tesadüfen düşman karargahı hakkında malumatı olsaydı... Bir gün, üç vatandaşını o karargaha sevk etse, onlar da memleketimiz için faydalı bazı evrak ve haritaları çalsalardı... Düşman bu küçük kıızı ele geçirse, sual sorsa... Cevap alamasa... işkence etse... Yine sükut ile mukabele görse, ila ahirihi... Bu çocuğa iftihar nişanı ihsan etmez miydiniz? (sf-24)

- Maarifle alakadar bir mesele olsaydı arz etmekte tereddüt etmezdim. (sf-29)

Bu gayyur ve namuslu kızın onun yüzünden çok çektiğine inanıyordu. Fakat [**ne de olsa** bu, ölüm döşegine yatmış bir baba idi.] (sf-31)

Büyüdükten, insan içine girdikten sonra onlar arasında da ne kadar iyiler olduğunu anlamamış değildi. Fakat [**ne de olsa** eski tesir tamamıyla silinmemişti.] (sf-35)

İleride ihtiyar bir kız olarak belki çocuklar arasında, **belki de tatil zamanına tesadüf ederse** kimsesiz bir mektep odasında ölecekti. (sf-36)

Başkaları olsa bir daha semtlerine uğramazlardı. (sf-37)

Mürşid Efendi, bunu haber olsa evi mutlaka başlarına yıkardı. (sf-39)

Babası odaya girerse görmesin diye yüzünü yorganın içine saklamış, sade, ablasının saçlarına benzeyen saçlarını açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Zehra, o dakikada ölecek gibi olmuştu. Ya [**bu serseri, kızım diye yaklaşmış olsaydı**, hali ne olacaktı?] (sf-42)

İkide birde parça parça elbiseleriyle, yırtık potinleri, uzamış sakalıyla mektep kapısına gelse ne yapardı? (sf-42)

Akraba değil ya **yedi kat el olsa insan**, bu vaziyette bir biçareyi çiğneyip geçemiyor... (sf-46)

- Biliyorum, fakat [**ne de olsa** babanızdır kızım.] Allah bile günahkar kulunu affeder. (sf-49)

[**Uyumak için kendini bırakırsa** bu soğuk mantık sönecek], dört bir taraftan hücum edecek hatıralar, kabuslar içinde boğulacak, mefluç bir insan aczine düşecekti. (sf-50)

Mübarek adamın böyle bir şeyi olsa derhal satıp parasını meyhaneciye götürmez miydi? (sf-50)

Ne olurdu bugün sağ olsaydın, oğlunun muvaffakiyetini gözünle görseydin. (sf-53)

Ne zaman çoluk çocuğumla sıcak bir odada güzel bir sofrada yemek yesem, onun soğuk mutfaklarda ayak üstü soğan, ekme yediğini göreceğim. (sf-53)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, [**hangi daireye gitsen, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem** gözü kamaşacak], "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Terakki edersem ne ala, **terakki edemezsem** şimdiki aylığım beni nasıl olsa geçindirir... (sf-55)

Benim yerimde başka birisi olsaydı, çalıştığı odayı, pencereden görünen manzarayı, etrafındaki insanları yadırgardı. (sf-55)

Büyük seslerin dağlardan aldığı aks-i sadada nasıl en küçük ihtizazın -duyulmayacak kadar hafif, fakat herhalde mevcut- **bir**

payı varsa benim naçiz mesaimin de bu büyük dertli milletin saadetine öyle bir hissesi olacak. (sf-55/56)

2.1.2.2. **Ki'li Birleşik Cümle**

Yabancı asıllı olan ve Türkçe için normal olmayan bu birleşik cümle Farsçadan geçmiş bulunan **ki** edatıyla yapılan birleşik cümledir.

Ki edatı iki fiili, iki cümleyi, veya bir isimle bir fiili, bir isim unsuru ile onun izahı olan bir cümleyi birbirine bağlar. Her iki halde de **ki' den sonra gelen cümle yardımcı cümledir.**

Ki böylece kendisinden sonra gelen yardımcı cümleyi kendisinden önce gelen unsura bağlar.⁴

Ki'li birleşik cümleyi çözümlerken önce yardımcı ve ana cümleler tesbit edilir, sonra her iki cümlenin ayrı ayrı cümle öğeleri bulunur. Yardımcı cümlenin ana cümleyi anlam bakımından hangi yönde tamamladığı ayrıca belirtilir.⁵

O kadar azim ve gayretle çalışmış **ki**, terfi ve terakkisine mani olamamışlardır. (sf-9)

Bu Zehra Hanım'ın acı bir lisan ile kabahatlerini yüzlerine vurduğu birçok insanlar bilirim **ki** başlarını mazlumane önlerine; eğdiler. (sf-11)

Zehra Hanım'ı size bir kemal heykeli, ideal bir roman kahramanı olarak tasvir ettim. Fakat [dikkat ediniz **ki** "tam bir insandır" sözünü sarf etmedim.] (sf-12)

Mebus, yavaşça gülerek **dedi ki**:

- Zehra Hanım bu ufak tefek, kara kuru kız mı? Siz, onu bana heykel gibi heybetli, korkunç bir insan gibi tasvir etmiştiniz... (sf-15)

Yalnız, her sınıfta bir köşeye ayrılmış birkaç sıra vardı ki muallim,

⁴ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak basımevi, 2004, s. 405.

⁵ Özkan, Tören, Esin, **a.g.e.**, s. 599.

onların önünde haşin bir çehre ile süküt ediyordu. (sf-19)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti, arkadaşına, önünde süküt edilen sıraları göstererek dedi ki:

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "ıslahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Öyle çocuklar ki mesela ince, oynak bir zekaya malik. (sf-19)

Bu rolü öyle tabii oynuyormuş ki adamcağızın merhamet damarları kabarmış. (sf-20)

Bir çocuk ki, üç beş kuruş için hırsız kılavuzluğu ve gözcülüğü ediyor, polisin bütün ısrarlarına rağmen hırsızları ele vermemekte taannüt ediyor,ve... (sf-22)

Evet, **oniki yaşına bile girmemiş bir çocuk ki** yetmişbeş kuruş gibi bir para için hırsız kılavuzluğu etti... (sf-22)

Sonra maarif müdürü kati bir kanaatle: - Zan dedim ama, **[şimdi eminim ki odur]**, dedi. (sf-25)

Mamafih itiraf edeyim ki, şimdiye kadar nazar-ı dikkatimi celp etmemişti.... (sf-26)

Çehresi o kadar vakur ve sakindi ki maarif müdürü, böyle zamanlarda söylenmesi mutad olan beylik ve teselli sözlerine cesaret edemiyor, bekliyordu. (sf-28)

Onikide, nihayet yarımda buradan çıkmalısınız ki yetişesiniz... (sf-28-29)

Onun içindir ki başmuallime bir şey söylemek içinden gelmemiştir. (sf-32)

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – dört beş yaşındaki torununu dizinde uyutmuş - **yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu.** (sf-33)

Dünyada evlatlarını mesut görmekten başka bir arzusu yoktu. Fakat **[ne çare ki** kızları çok ahlaksız adamlara düşmüşlerdi.] (sf-35)

O kadar taze idi ki, onları -ana kız- beraber görenler kardeş sanırlardı. (sf-36)

Hususiyle bir Mesadet Hanım vardı ki Meveddet için bir ikinci abla olmuştu.(sf.37)

Zehra, yirmi senelik bir eski maziye ait olan bu rüyaya öyle dalmıştı ki o sıcaklığı tekrar ensesinde duyuyor gibi yerinden sıçradı. (sf-40)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemiştir ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere bir Marabet mektebine yazdırıyordu. (sf-41)

Bulanık gözleriyle bir an kızına bakmıştı. Fakat **[bereket versin ki** onu tanıyamamıştı.] (sf-42)

Yine siz pekala bilirsiniz ki, ben Müslüman adamım. (sf-49)

Cenab-ı Hakkın ism-i mukaddesine yemin ederim ki babanız "Zehra, Zehra..." diye inleyerek öldü. (sf-49)

Ne çare ki kendi onlara yetişemedi. (sf-53)

[Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak], "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Neticede şuna kanaat getirdim ki memuriyet almak için sade diploma kifayet etmiyor. (sf-54)

2.1.2.3. İç İçe Birleşik Cümle

Bu, bir cümlenin başka bir cümlenin içine girmesi ile meydana gelen birleşik cümledir. Bu birleşik cümlede bir cümle başka bir cümlenin bir unsuru veya cümle içinde bir isim unsuru durumunda bulunur: *Buraya gel dedi, yarın gideceksin gibi hazırlan, o istemiyor diye yapmayacak miyiz*, misallerinde gibi. Misallerinden de anlaşıldığı gibi bu tip birleşik cümle **de-** fiili ile nakillerde çok kullanılır ve cümle unsuru şekline geçen cümle **de- fiilinin nesnesi durumunda** bulunur.⁶ Aktarma cümlelerinde, **de-**, **san-**, **zannet-**, **bil-**, **farzet-**, **hisset-**, **duy-**, **et-**, **um-**, **sayıl-**, **addet-**, **bil-**, **gör-**, **say-**, gibi fiillerinin yer aldığı cümlelerde bir iç cümle görülür. İç İçe birleşik cümlede cümle unsuru veya isim unsuru olarak kullanılan cümle – **iç cümle**, bir unsuru cümle olan cümle ise **ana cümle** fonksiyonundadır.

Parasız hiçbir şey olmaz, deriz... (sf-9)

Ne yaptı, ne söyledi bilemiyorum. (sf-10)

Bunlar, mektebin göze görünen kısımları, dedi. (sf-10)

Onda en ehemmiyetsiz bir zaaf gösterilemez demediniz mi? (sf-11)

Birisi, **"Gittik ama muallim hanım bizi mektebe sokmadı...**

Evimize gönderdi" dedi. (sf-13)

Birisi, **"Annem hasta... Ben ev işlerine bakarım...**

Küçük kardeşimin yiyeceğini yediririm... Kuyudan su çekerim...

Ateş yakarım... Bu işler bitinceye kadar vakit geçiyor" dedi. (sf-13)

⁶Ergin, a.g.e, s. 406.

Hava kapalı olursa geç gelmek mi lazım kızım!..." dedim. (sf-13)

"Efendim, muallim hanım, nalınla mektebe gelme", diyor. (sf-14)

Bazı hayır sahipleri Ferhunde'ye, **"Maarif müdürüne git... Rica et"** demişler. (sf-14)

"Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran bir talebenin mektepte kalmasını istemenize şaşıyorum" dedi. (sf-14)

"Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları umumun sıhhati namına nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, bunları da yine umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz" der. (sf-14-15)

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi yere çömelmiş, **minimini bir ana sınıfı çocuğunun potinini bağlıyor** buldular. (sf-15)

- İçeri buyurunuz... İşimi bitireyim... Hemen geliyorum, dedi. (sf-15)

İnsan görmese **ondört, onbeş yaşındaki kızlardan biri gülüyor** zanneder. (sf-16)

Tevfik Bey sadece:

- Ben muallimliği, terbiyeyi başka türlü anlıyorum, dedi ve bahsi değiştirdi. (sf-16)

Şerif Halil Bey, izin meselesini açtı; Zehra Hanım 'ı birdenbire korkutmamak için:

[- İstanbul' daki bir dostum bilhassa sizi gönnemi rica etti. Galiba pederinizi tanıyormuş, dedi.] (sf-17)

Tevfik Bey:

- **Ben de bu işte bir yanlışlık olacağını beyefendiye söylemişim,**
dedi. (sf-18)

"Bilmiyorum, yabancı adamlar" dedi. (sf-21)

"Hırsızları ele vermedi" diyorsunuz. (sf-22)

Maarif müdürü düşünerek: - **Zannederim ki o...** dedi. (sf-25)

Tevfik Bey dudağının ucuyla: - **Bilinmez,** dedi. (sf-25)

Sonra maarif müdürü kati bir kanaatle: - **Zan dedim ama, şimdi eminim ki odur,** dedi. (sf-25)

Sakin bir sesle: - **Beni emretmişsiniz efendim,** dedi. (sf-27)

Biraz evvelki vakadan utanmış gibi başını önüne eğerek:

- **Düşündüm... Gitmeye karar verdim,** dedi. (sf-32)

Tevfik Bey sadece: - **Pek güzel,** dedi. (sf-32)

Bizimki, **"Zavallı adam ıstırap çekiyor... Can veremiyor... Kızına ait bir şey bulup versek de ferah ferah ruh teslim etse..."** dedi. (sf-45)

"İhtimal Zehra Hanım'ındır..." dedik. (sf-45)

"Mürşid Efendi, sen misin? Bu ne hal?" dedim. (sf-46)

İşitilmeyecek kadar yavaş bir sesle: **"Hastayım, göğsüm tıkanık, sesim çıkmıyor..."** dedi. (sf-46)

"Şu ettiğini beğeniyor musun? Nihayet kendini şu hale koydun ya!" dedim. (sf-46)

"Beni rahat bırak, yoluna git" dedi. (sf-46)

"Bari sokakta ölmesin" dedim. (sf-46)

"Bari, bu kadarlık bir sevap yapalım!" dedik. (sf-46)

Vehbi Efendi 'nin karısı, muallimenin omuzlarını okşadı, elinden valizini aldı, etraftan işitilmesinden korkuyor gibi geldi, [gayet yavaş bir sesle:

- Başın sağ olsun kızım, dünya hali bu... dedi.] (sf-47)

Vehbi Efendi tereddütle:

- Zehra Hanım kızım, merhumu görmek ister misin? dedi. (sf-47)

- Allah için iskatacıların çok işine yarayacak şeyler... dedi. (sf-50)

"Acaba istediğimiz kadar mesut olabilecek miyiz? Düşündüklerimizi elde edebilecek miyiz?" diyorlar. (sf-52)

"Mürşid inşallah bir gün adam olursun. Elin ekmek tutar. Garip annene evinde bir köşecik gösterirsin. Baban, beni güldüremedi. İnşallah senin yüzünden gülerim. Bu çektiklerimi unuturum!" derdi. (sf-53)

Müdür-i umumi:

- Nazır Paşa Hazretlerinin size teveccüh-i mahsuslan var. Kendilerine Mülkiye'nn en ehliyetli mezunlarından olarak takdim edildiniz, bu memuriyeti size münasip gördüler. İleride inşallah terfiiniz mukarrerdir,
dedi. (sf-54)

İncelediğimiz metinde geçen bazı iç içe birleşik cümlelerin ana cümle yüklemi devrik durumunda kalmış olan birden fazla iç cümlelerden oluşan iç içe birleşik cümlelere de rastladık;

Maarif müdürü gülerek:

- **Zahmet etmeyin efendim, malum, dedi, Zehra Hanım, vilayetin en maruf bir simasıdır. (sf-7)**

"Olabilir dedi, fakat ben elime teslim edilmiş yüz kadar çocuğun ahlakından mesulüm... Müsaade ederseniz ben sade bir muallim olarak çalışırım... Arkadaşlardan birini başmuallim yaparsınız... Çocuk da mektebe kabul edilir." (sf-14)

Görüyor musunuz, **ne dikkatle çocukları muayene ediyor. (sf-16)**

Gizli bir istihza ile:

- **Şu ağaçlara bakınız, dedi, Zehra Hanım'ın ruhunu ve çocuklara verdiği terbiyenin cinsini göstermek için bunlardan iyi misal olamaz. (sf-16)**

Şerif Halil Bey:

- **Olabilir, dedi, mamafih, bu Zehra Hanım siz olmadığınıza memnunum... Çünkü maatteessüf pek hoş bir haber getirmiyorum. Efendim, bu Zehra Hanım 'ın pederi hastamış... Mutlaka kızını görmek istiyormuş... Onbeş gün kadar İstanbul' a gitmesi için kendisine izin istememi rica etmişlerdi de... (sf-18)**

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit Şerif Halil Bey:

- **Hayret edilecek şey, dedi, demek babası hasta olan Zehra Hanım, bu değilmiş... (sf-25)**

Maarif müdürü yerinden kalktı, telgrafı parmakları arasında bükerek:

[- Bir telgraf aldım, dedi, hemen İstanbul'a hareket etmenizi

bildiriyorlar.] (sf-27)

Tevfik Bey: - **Hemen hazırlanmalısınız kızım, dedi, tren (...) istasyonuna ikibuçukta geliyor... Onikide, nihayet yarımda buradan çıkmalısınız ki yetişesiniz... Ben o vakte kadar size bir otomobil buldururum. (sf-28-29)**

- **Teşekkür ederim...Hacet yok, dedi, gitmeyeceğim. (sf-29)**

- **Pederiniz hasta... hatta ziyadece hasta, dedi. Sizin mutlaka İstanbul'a gelmenizi istiyorlar. Siz gitmeyeceğinizi söylüyorsunuz. Sebebini izah edebilir misiniz? (sf-29)**

Tevfik Bey, müşfik ve biraz mahzun bir sesle: - **Zehra Hanım kızım... Bu suali maarif müdürü değil, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş bir dostunuz sordu, dedi. Onun için bana böyle cevap vermenizi doğru bulmadım. (sf-29)**

Yavaş yavaş ayağa kalktı, bileklerini tekrar masaya dayadı,
soğuk ve haşin bir sükunetle:

[- İstanbul'a gitmeyeceğim, dedi, bu Mürşid Efendi'yi tanımıyorum... Tanımamakta da kendimi haklı görüyorum... Madem ki öleceği varmış... Bir köşeye çekilip kendi kendine ölebilirdi... Velew ki böyle bir dakika biz yüz yüze gelemeyiz.] (sf-31)

Asabi bir tavırla:

- **Hayır... dedi. Hacet yok... (sf-47)**

Zehra, süratle elini çekti:

[- Hayır, hayır, dedi, bu zat ile aramda hiçbir münasebet kabul etmiyorum... Mürşid Efendi'nin metrukatını yarın mezarlığa gelecek ıskatçılara verirsiniz.] (sf-48)

2.1.3. Sıralı Cümle

Sıralı cümle arka arkaya sıralanmış basit cümlelerden oluşur. Bu yönüyle bir söz bütünü, bir metin içindeki bütün cümleler, metin uzunluğu ne olursa olsun, aralarında konuyu tamamlayan bir bütün oluşturmak üzere sıralanmış cümleler halindedir sayılabilir. Bir gramer birimi olarak sıralı cümleyi ayıran yapı özelliği, cümlelerin sıralama bağlacıyla veya bu bağlaç değerindeki virgülle birbirine bağlanmasıdır. Cümleler arasında ana cümle – yardımcı cümle ilgisi değil, art arda olma, eş zamanda olma veya karşılaştırma- denkleştirme ilgisi vardır.⁷

Türkçe Bağımlı ve Bağımsız Sıralı Cümleler ayırır.

2.1.3.1. Bağımlı Sıralı Cümle

Bağımlı sıralı cümlelerde sıralanan cümleler arasında cümle öğelerinin bir kısmının ortak olduğu görülür. Bağlantıyı, gerektiğinde başka unsurlar da destekler, pekiştirir.

A- Ortak Cümle Öğeleriyle bağlanan Sıralı Bağımlı Cümle

(ortak yüklem, ortak özne, ortak nesne, ortak yer tamlayıcısı, ortak zarf)

Hatta **katiplerimiz bile** bazen şaşırırlar, resmi evrakta,
"Zehra Hanım Mektebi" diye yazarlar. (sf-8)

Daha yirmibeş yaşına gelmeden başmuallim **yapmışlar**,
eline kocaman bir kız mektebini **teslim etmişler**. (sf-9)

Onu bir abla, bir ana gibi dinlerler, bütün müşküllerini ona hallettirirler. (sf-9)

Kasabayı kendine vatan, mektebi bir aile ocağı yapmış... (sf-9)

Eteklerini beline **dolar**, bu işleri kendi **görür**. (sf-9)

⁷ Özkan, Tören, Esin, a.g.e., s. 586

Yerli zenginlerden bir kısmının yardımıyla binayı **büyüttü**,
tamir ettirdi, bahçesini **genişletti**. (sf-10)

Ne yaptı, ne söyledi bilemiyorum. Fakat [**hadd-i zatinde çok iyi ve rakik bir adam olan bu zengin**, bir gün daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi.](sf-10)

Hurafe ve hayal ile mütemadiyen **mücadele eder**,
talebesine ancak ilmin en müspet hakikatlerini **öğretir**. (sf-10)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran aynı günah ve zaaf ile malul olduğunu bildiğimiz bir insana **çıldırıyoruz, isyan ediyoruz**. (sf-11)

Güzel, doğru temiz şeyleri çılgınca **sevebilir**, onlar için her fedakarlığı **yapıyor**. (sf-12)

Sadece **kızıyor, hırçınlaşıyor**. (sf-12)

Çağırdım, niçin mektebe gitmediklerini **sordum**. (sf-13)

Bu mesele üzerinde Zehra Hanım ile uzun uzun **konuştuk**,
bir türlü **anlaşamadık**. (sf-14)

Mazeretini **anlattım, ısrar ettim**. (sf-14)

Kiminin saçını **düzeltir**, kiminin kuşağını **bağlar**, kiminin kirlenmiş yüzünü, mürekkepli parmaklarını yıkamaya **gönderirdi**. (sf-15)

Potinini bağladığı küçük kızla bir arkadaş gibi **konuşuyor, gülüyordu**. (sf-15)

Binanın sağ tarafında büyük bir kestane ağacının altına armut biçiminde bir havuz **yaptırmış**, kenarını çiçek saksılarıyla **süslemişti**. (sf-16/ 17)

Konuşurken **bu kaşlar** büyük bir süratle **hareket ediyor**, teessür ve infiallerinin cinsine göre çehresindeki manayı **değiştiriyordu**. (sf-17)

Muallim, "peder" sözünü işitince vaziyetini **değiştirdi**, kaşlarını **çattı**; yüzü sert bir mana aldı: (sf-17)

Bir aralık **mahalle bekçisi** evin karşısındaki çeşmenin kenarına oturmuş, bir sigara içmeye başlamış. (sf-20)

Evvela kollarından tutup şiddetle **sarstılar, tartakladılar**. (sf-21)

Rica ediyorlar, kendine bir fenalık gelmeyeceğini **temin ediyorlar**, Allah'tan, doğruluktan, cennet ve cehennemden **bahsediyorlar**. (sf-21)

İnatçı yumurcak Nuh diyor, peygamber demiyor, hırsızları himayede devam ediyor. (sf-21)

Bir çocuk ki, üç beş kuruş için hırsız kılavuzluğu ve gözcülüğü ediyor, polisin bütün ısrarlarına rağmen hırsızları ele vermemekte taannüt ediyor,ve... (sf-22)

Kitaplar içinde yaşayan, hayatla pek az teması olan Tevfik Bey, biraz fikirlerini müdafaa ihtiyacıyla, biraz da bu azimkar, cesur, fakat mahdut arkadaşına muziplik etmek için açtığı bu münakaşalarda bazen kuvvetli bir mantıkla, bazen mahirane mügalatalar ve safsatalarla onu çıkmaza sokar, asabiyet ve hiddetiyle eğlenirdi. (sf-23)

Zehra Hanım, düşündüklerinin doğruluğuna inanmakla beraber, bir yabancının yanında mağlup olmaktan korkuyor, ağzını açmıyordu. (sf-23)

Artık iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

Fevkalade bir şeyler öğreneceğini **biliyor**, metanetini kaybetmemeye azmetmiş **görünüyordu**. (sf-27)

Birdenbire söz bulamadığı için önündeki kağıt yığnını, yazıhanesinin çekmecelerini **karıştırıyor**, bir şey arıyor gibi **görünüyordu**. (sf-27)

Başmuallim, ağır ağır yazıhanenin önüne geldi, elini uzatarak maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı istedi: (sf-28)

Odanın kafi derecede aydınlık olmasına rağmen pencereye **çevirdi**, kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi **bakıyor**, tekrar tekrar **okuyordu**. (sf-28)

Çehresi o kadar vakur ve sakindi ki [**maarif müdürü, böyle zamanlarda söylenmesi mutata olan beylik ve teselli sözlerine cesaret edemiyor, bekliyordu.**] (sf-28)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima bu çehreyi **alır** ve dediğinden **dönmezdi**. (sf-29)

[**Devam edemedi**, dudakları titremeye, ağlamaya **başladı.**] Fakat [şimdi nedense bu zaafını, gözyaşlarını saklamaya **lüzum görmüyor**, sade başını biraz yana **çeviriyordu.**] (sf-29)

Sekiz sene evvel bir yangından, bir bozgun dan kaç ar gibi kendimi bir kasabaya **attım...** İzimi **kaybettirdim**, kendimi **unutturdum...** (sf-30)

Yeisinin içinde vahşi bir gurur ile başını **kaldırıyor**, tırnaklarını avuçlarının içine geçirecek gibi yumruğunu **sıkıyordu**. (sf-30)

Yavaş yavaş ayağa kalktı, bileklerini tekrar masaya dayadı, soğuk ve haşin bir sükunetle: - İstanbul'a gitmeyeceğim, dedi, bu

Mürşid Efendi'yi tanımıyorum... Tanımamakta da kendimi haklı görüyorum...(sf-31)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne başıyla hafif bir selam **verdi**, kapıyı vurarak çıkıp **gitti**. (sf-31)

Tevfik Bey, onu derin bir sükunet ve hayret içinde dinlemiş, söyleyecek söz bulamamıştı. (sf-31)

Maarif müdürü, masanın başına oturdu; dalgın ve neşesiz çalışmaya başladı. (sf-32)

Altı sene hiç şikayet etmeden **tahammül etmiş**, fakat nihayet **dayanamamış**. (sf-33)

Trenle yarış eder gibi uçan büyük bir kuşun gölgesi bir zaman bu ışığın içinde koştu, sonra yavaş yavaş geri kaldı, kayboldu. (sf-34)

Kocası aldığı, bulduğunu sefahat yerlerinde yer, evine gece yarları dönerdi. (sf-36)

Felaketlerine bir kardeş gibi **acırlar**, onu teselli **ederlerdi**. (sf-37)

Necib Bey, tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi 'yi kendi maiyetine almış, ona mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak gözlerini tavana **kaldırır**, içeride annesinin utla çaldığı hüzünlü şarkıları ince sesiyle **söylerdi**. (sf-38)

Zavallı kız, o hevesle Beykoz'daki bir akrabasına gidecek, birkaç gece misafir kalacaktı. (sf-38)

Komşular, onun haline acırlar, ara sıra onu gizlice gezmeye götürürlerdi. (sf-39)

Adeti üzere gece yarısı evine gelen Mürşid Efendi, çok sarhoş olmasına rağmen bu sesi duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

Zehra, bu suale cevap vermemiş, ıslak yüzünü yastığa gömerek uyku taklidi yapmıştı. (sf-39)

Mürşid Efendi, ağzında sigarasıyla başını kaldırarak bu pencerelere bakmış, sonra yavaş yavaş içeri girmiş, merdivenlere doğrulmuştu. (sf-40)

Acidan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Büyükanne, ara sıra mektebin karşısındaki viranede dolaşır, torununun pencerelerden bakmasını beklerdi. (sf-41)

Kitaplarından başını **kaldırmıyor**, kimse ile **ahbap olmuyordu**. (sf-42)

Mektepten çıktıktan sonra Zehra'ya İstanbul'da bir yer vermek istemişlerdi.

Vehbi Efendi, inmeli ayağını güçlkle sürüyor, ikide bir bastonuna dayanarak duruyor, **Zehra** elinde küçük valiziyle onu takip ediyordu; çehresi çatkın, gözleri karanlık, tek bir kelime söylemiyordu. (sf-45)

Vehbi Efendi, eve gelinceye kadar mütemadiyen söyledi; Zehra 'ya, babasının hastalığını ve ölümünü bütün teferruatıyla anlattı. (sf-46)

Zehra, günün bütün yorgunluğunu bu dakikada hissediyormuş gibi, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun bu kapıya baktı. (sf-47)

Zehra makasın ucuyla kilidi kırdı, kutudaki eşyayı muayeneye başladı. (sf-50)

Lambayı minderin üstüne koydu, kendi yere oturdu, ağrıyan şakakları
avuçlarının içinde, okumaya başladı... (sf-51)

Onbeş gün evvel, beni Dahiliye Nezareti'ne çağırıldılar,
açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu teklif ettiler. (sf-53)

Arkadaşlardan bazıları mutlaka İstanbul'da kalmak için ayak diretiyorlar,
bin yere başvuruyorlar. (sf-54)

B - Ortak Kip / Şahıs Ekleriyle Bağlanan Bağımlı Sıralı Cümle

Cümleler arasındaki anlam ilişkisini sağlamda ortak kip/ şahıs eklerinin da rölü vardır. Bu ekler her cümlede tekrarlanabilir. Ancak tekrardan gerektiğinde kaçmak üzere bu eklerin bir kısmı son cümleye kaydırabilir. Yükleme isim olan cümlelerde kip ekinin, tek kipli fiillerde şahıs ekinin, birden fazla kipli fiillerde ise ikinci veya üçüncü kip eki ile şahıs ekinin son cümlede kullanılması, cümleler arasındaki anlam ilişkisini pekiştirir.⁸

İstiklal alameti olarak onlara birer davul ile tuğ gönderir,
maarif idarelerinin kapılarını kemal-i emniyet ve iftihar ile kapardık... (sf-8)

Mebus, dizlerine tırmanan bir kediyi okşuyor, ona sofrta artıklarıyla
ziyafet çekiyordu. (sf-10)

Halbuki onlar uzaktan bana bakıyorlar, hatta bir şey sormamı
bekliyorlardı. (sf-13)

Çantalarını bir büyük taşın üstüne koymuşlar, dertleşiyorlardı. (sf-13)

Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de kapının yanında durur,
çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

⁸ Leyla Karahan, **Türkçede Söz Dizimi**, s. 92.

Potinini bağladığı küçük kızla bir arkadaş gibi konuşuyor, glyord**u**. (sf-15)

Kiminin saçını düzeltir, kiminin kuşağını bağlar, kiminin kirlenmiş yüzünü, mürekkepli parmaklarını yıkamaya gnderird**i**. (sf-15)

Bilhassa sevdiği çocukların sözü olurken küçük siyah gözleri canlanıyor, yüzü hemen hemen gzelleşiyord**u**. (sf-17)

Sıraların önünde duruyor, her birinde oturan talebeden büyük bir şefkat ve alaka ile uzun uzun bahsediyord**u**. (sf-19)

Çocuk, işi, olduğu gibi anlatıyor, kendini müdafaa etmiyord**u**. (sf-21)

Çocuk, herhalde mücrimleri biliyor, fakat nedense kim olduklarını söylemekten çekiniyord**u**. (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak kirlili bir çamur vcudaya getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyord**u**. (sf-21)

Kemikleri çıkmış zayıf göğsü, şiddetle kabarıp iniyor, vücudu korkudan, acıdan titriyord**u**. (sf-21)

Kitaplar içinde yaşayan, hayatla pek az teması olan Tefvik Bey, biraz flkirlerini müdafaa ihtiyacıyla, biraz da bu azimkar, cesur, fakat mahdut arkadaşa muziplik etmek için açtığı bu münakaşalarda bazen kuvvetli bir mantıkla, bazen mahirane mügalatalar ve safsatalarla onu çıkmaza sokar, asabiyet ve hiddetiyle eğlenird**i**. (sf-23)

Zehra Hanım, düşündüklerinin doğruluğuna inanmakla beraber, bir yabancının yanında mağlup olmaktan korkuyor, ağzını amıyord**u**. (sf-23)

Fevkalade bir şeyler öğreneceğini biliyor, metanetini kaybetmemeye azmetmiş grniyord**u**. (sf-27)

Birdenbire söz bulamadığı için önündeki kağıt yığınının, yazıhanesinin çekmecelerini karıştırıyor, bir şey arıyor gibi görünüyordu. (sf-27)

Başmuallimin çehresi kapalı, küçük gözleri karanlıktı. (sf-29)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima bu çehreyi alır ve dediğinden dönmezdi. (sf-29)

Yeisinin içinde vahşi bir gurur ile başını kaldırıyor, tırnaklarını avuçlarının içine geçirecek gibi yumruğunu sıkıyordu. (sf-30)

Nihayet bir manevi felce uğramış gibi bu acılar duruyor, benliği ortadan kayboluyor, artık sırf başkaları için düşünmeye, ağlamaya, yaşamaya başlıyordu. (sf-34)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek Akka zindanına gönderilmiş, bir iki sene sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

Kocasını aldıgını, bulduğunu sefahat yerlerinde yer, evine gece yarısını dönerdi. (sf-36)

Felaketlerine bir kardeş gibi acırlar, onu teselli ederlerdi. (sf-37)

Ev misafirsiz kaldığı zaman annesi odasına kapanır, saatlerce kendi kendine ut çalardı. (sf-38)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak gözlerini tavana kaldırır, içeride annesinin utla çaldığı hüznü şarkıları ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Zavallı kız, o hevesle Beykoz'daki bir akrabasına gidecek, birkaç gece misafir kalacaktı. (sf-38)

Komşular, onun haline acırlar, ara sıra onu gizlice gezmeye götürürler**di**. (sf-39)

Babası odaya girerse görmesin diye yüzünü yorganın içine saklamış, sade, ablasının saçlarına benzeyen saçlarını açıkta bırakmış**tı**. (sf-39)

Zehra, bu suale cevap vermemiş, ıslak yüzünü yastığa gömerek uyku taklidi yapmış**tı**. (sf-39)

Mürşid Efendi, ağzında sigarasıyla başını kaldırarak bu pencerelere bakmış, sonra yavaş yavaş içeri girmiş, merdivenlere doğrulmuş**tu**. (sf-40)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Büyükanne, ara sıra mektebin karşısındaki viranede dolaşır, torununun pencerelerden bakmasını bekler**di**. (sf-41)

Kitaplarından başını kaldırmıyor, kimse ile ahbap olmuyord**u**. (sf-42)

Herkes hatrını sayıyor, iyiler kendisini seviyor; fenalar çekiliyord**u**. (sf-44)

Uzakta manevra yapan bir lokomotif kesik kesik düdüğü çalıyor, yol kenarında fenerli memurlar dolaşıyord**u**. (sf-44)

Senelerden beri ne görmüş, ne de ondan bir haber almış**tım**. (sf-46)

Vücudu iskelet haline gelmiş, saçında, sakalında bir tek siyah tel kalmamış**tı**. (sf-46)

Lakırdı söylerken tıkanıyor, göğsü **hırılıyordu**. (sf-46)

Muallime, cevap vermeden dinliyor; sade, ara sıra başını sallıyord**u**. (sf-46)

Sofada bir eski saat işliyor, cenazeyi bekleyen kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu işitiliyordu. (sf-48)

Vehbi Efendi ile karısı kendilerini tutamadılar, bu kızın katı kalpliliği karşısında ağlamaya başladılar. Fakat onun karanlık bir kinle dolu gözleri, onların bu gözyaşlarını görmüyor, çatık çehresi bir türlü açılmıyordu. (sf-49)

Uyumak için kendini bırakırsa bu soğuk mantık sönecek, dört bir taraftan hücum edecek hatıralar, kabuslar içinde boğulacak, mefluç bir insan aczine düşecekti. (sf-50)

Mürşid Efendi 'nin sandığını bu odanın bir köşesine koymuşlar, anahtarını Zehra 'ya teslim etmişlerdi. (sf-50)

İstanbul 'un büyük camilerine gider, muhteşem mihraplar karşısında gönlüm huşu çırpıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu, dua ederdim. (sf-56)

2.1.3.2. Bağımsız Sıralı Cümle

Bağımsız Sıralı cümlelerde cümle öğeleri, bağlama edatları, kip / şahıs ekleri vb ortak değildir. Ancak, bu tip cümlelerde, zaman ve mekan, nesne ve harekete ait kavramlarda karşılaştırma, açıklama, genellik – özellik vb. bakımlardan oluşan zıt veya benzer kelimeleri oluşturan anlam paralelizmi, aynı kavram alanında giren kelimeleri cümleler arasındaki ilişki sağlamada oluşan ortak nokta olarak kabul etmek mümkündür.

2.1.3.2.1. Anlam İlişkisi Paylaşan Bağımsız Sıralı Cümleler

Şerif Bey, sonradan mesleğini değiştirmiş, Tevfik Bey, maarifçi kalmıştı. (sf-8)

Affedilmez bir kabahati varmış; arkadaşlarından bir kısmının para ile vazifelerini yapıyormuş. (sf-14)

Zehra Hanım' a rica ettim, sözlerimi hayretle dinledi. (sf-14)

Kasabayı dolaşmaya başlamak zamanı gelmişti. Maarif müdürü, şemsiyesini; mebus, bastonunu aldı, sokağa çıktılar. (sf-15)

Bütün sıhhatini kuvvetli ve güzel olanlara sarf etmiştir; onların asker taburları gibi intizamla saf saf dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

Sivri tepeleri kestirir; fazla dalları budar, hasılı, hepsini birbirine benzetir. (sf-16)

Maarif müdürü ile arkadaşına bir kahve ikram etmek istedi, oturdular. (sf-17)

Tavandaki, bie kısmı içeri akan yağmurlarla silinmiş, bie kısmı parça parça muşambalar halinde sarkmış – örümcek ağlarıyla sarılı – resimler hala gözünün önündeydi. (sf-34)

2.1.4. Bağlı Cümle

Türkçede cümleler arasında bağlantığı sağlayan çok sayıda bağlama edatı vardır. Bu edatlar yardımıyla aralarında anlam ilişkisi olan iki veya daha fazla cümleyi birbirine bağlamak mümkündür. Edatların görevi, *sıralama, karşılaştırma, benzetme, açıklama, sebep, sonuç, eşitlik* vb. Anlamlarla cümleleri birbirine bağlamak, aralarındaki ilişkiyi vurgulamak ve ilişkin yönünü belirtmektir.⁹

Cümleler, aşağıda verilen bağlama edatlarıyla birbirine bağlanabilir: *ve, da/de, fakat, ama, çünkü, halbuki, maafih, zira, veya, ya da, ya ya, hem hem, ne ne, hatta, belki de, belki, herhalde demek ki* vb...

Hangi mektepte olduğunu bir yere kaydettim, **ama** bir türlü bulamıyorum. (sf-7)

Belki izin koparmak için mübalağa ediyorlar **ama**, bir şey yapmak mümkünse... (sf-7)

⁹ Karahan, a.g.e., s. 85

Mümkün tabii... **Ancak**, benim bildiğime göre Zehra Hanım, kimsesiz bir kadındır. (sf-7)

Artırdığı para ile bilfarz yemekhaneler için sofrta takımı, **yahut** sınıflar için ders aletleri tedarik eder. (sf-7)

Bana babası filan olduğundan hiç bahsetmedi...**Mamafih**, kendisine sorarız. (sf-7)

Dörtbuçuk seneden beri (...) de maarif müdürüydü. Mesleğin kutsiyetine inanmış bir idealistti. **Fakat** bir parça gevşek ve hayalperestti. (sf-8/9)

Artırdığı para ile bilfarz yemekhaneler için sofrta takımı, (tedarik eder) **yahut** sınıflar için ders aletleri tedarik eder. (sf-9)

Faal ve uğraşıcı değildi. **Zaten** burasını, en ziyade sükuneti için seviyordu. (sf-9)

Parasız hiçbir şey olmaz, deriz... Esas itibariyle çok doğrudur... **Fakat** çalışan ve irade sahibi bir insanın da az para ile ne büyük işler yapabileceğine bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

- Bundan dört sene evvel küçük bir kız, minimini bir Darülmualimat mezunu olarak buraya gelmiş... İlk zamanlarda çok sıkıntı çekmiş... **Fakat** meyus olmamış... Kasabayı kendine vatan, mektebi bir aile ocağı yapmış... (sf-9)

Ne yaptı, ne söyledi bilemiyorum. **Fakat** hadd-i zatinde çok iyi ve rakik bir adam olan bu zengin, bir gün daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Keşke böyle birçok muallimimiz olsa **da** bizi hiçe saysalar... (sf-10)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran aynı günah ve zaaf ile malul olduğunı bildiğimiz bir insana çıldırıyoruz, isyan ediyoruz.

Fakat infiallerimiz, kinlerimiz evvelki kadar kuvvetli olmuyor. (sf-11)

Bu Zehra Hanım'ın acı bir lisan ile kabahatlerini yüzlerine vurduğu birçok insanlar bilirim ki başlarını mazlumane önlerine; eğdiler.

Çünkü onun en temiz ve namuslu bir insan olduğundan şüphe etmiyorlardı. (sf-11)

Tevfik Bey, elini eski arkadaşının dizine vurarak:

- Bir insan için zaaftan mahrumiyet de büyük bir zaaf değil midir? **Hatta** zaafların en büyüğü... (sf-12)

Zehra Hanım'ı size bir kemal heykeli, ideal bir roman kahramanı olarak tasvir ettim. **Fakat** dikkat ediniz ki "tam bir insandır" sözünü sarf etmedim. (sf-12)

Güzel, doğru temiz şeyleri çılgınca sevebilir, onlar için her fedakarlığı yapıyor. **Fakat** zaafa, düşkünlüğe, çirkinliğe acımıyor. Sadece kızıyor, hırçınlaşıyor. (sf-12)

Bunu bir adliyeci, bir hakim için anlarım. **Hatta** onlar için bile bazı kayıtlarla. (sf-12)

Evet, bu katiyeti, bu huşuneti bir hakim için bir dereceye kadar anlarım. **Fakat** bir mektep hocası için... (sf-12)

O, şüphesiz çok mükemmel mahluk, çok iyi muallim... **Fakat** bu söylediğim eksiği tamamlanmadıkça hiçbir zaman istediğimiz muallim olamayacak. (sf-13)

Uzun uzun münakaşalar ederiz. **Hatta** bu yüzden bazı idari ihtilaflarımız da olmuştur. (sf-13)

Evvela onları mektep kaçağı zannettim..

Fakat öyle olsa beni görünce tabanı kaldırıp kaçmaları lazım gelirdi. (sf-13)

Halbuki onlar uzaktan bana bakıyorlar, **hatta** bir şey sormamı bekliyorlardı. (sf-13)

Gittik **ama** muallim hanım bizi mektebe sokmadı. (sf-13)

Benim yeni fotinlerim var **ama** ayağımı sıkıyor. (sf-14)

Kızlardan bazıları **ya** aile terbiyesinin tesiriyle,
ya görenek neticesi olarak hafiflik ederler. (sf-14)

Zavallının **ya** giyecek potini yoktu, **yahut da** ailesi bin zahmetle aldığı
bir potini her gün giyip çabucak eskitmesine müsaade etmiyordu. (sf-14)

"Olabilir dedi, **fakat** ben elime teslim edilmiş yüz kadar
çocuğun ahlakından mesulüm. (sf-14)

Zehra Hanım, onları koleralı hastalar gibi derhal öteki çocuklardan
ayırır **ve** son derece huşunetle muamele eder. (sf-14)

Kiminin saçını düzeltir, kiminin kuşağını bağlar, kiminin kirlenmiş yüzünü,
mürekkepli parmaklarını yıkamaya gönderirdi. **Hatta** ayak üzerinde,
sökük elbise, kopuk düğme diktiği olurdu. (sf-15)

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar,
hatta bazen onları mektebe davet edip haşladığı da olur. (sf-16)

Çocuk, herhalde mücrimleri biliyor, **fakat** nedense kim olduklarını
söylemekten çekiniyordu. (sf-21)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, soyacakları evi teferruatıyla
bilen yegane aç ve muhtaç çocuğu samanlıkta oynayan
bir alay çocuğun arasından nasıl ayırabilirdi? **Hem** güpegündüz kasaba
sokaklarında dolaşan üç yabancının kimse tarafından görülmemiş olmasına
nasıl imkan vardı? (sf-21)

Kısa bir tereddüt devresi geçirdi. Belki söyleyecekti. **Fakat** gözü masanın üstünde duran paralara ilişkin vazgeçti. (sf-21)

Kemikleri çıkmış zayıf göğsü, şiddetle kabarıp iniyor, vücudu korkudan, acıdan titriyordu. **Mamafih** hala sükut ediyordu. (sf-21)

Eğer derdi para *ise* Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben bir küçük avans veriyorlar... **Fakat** hepsi tesirsiz kalıyor. (sf-21)

Maarif müdürü bu son sözleri söylerken Zehra Hanım tekrar içeri girmişti. **Fakat** Tevfik Bey sözünü değiştirmeye sebep görmeyerek devam etmişti. (sf-22)

Zehra Hanım, cevap vermeye hazırlanıyordu. **Fakat** nedense vazgeçti. (sf-22)

Hafifçe dudağını ısırды. **Fakat** Tevfik Bey onu bırakmamak, bir münakaşaya sürüklemek istiyordu. (sf-22)

Evet, oniki yaşına bile girmemiş bir çocuk ki yetmişbeş kuruş gibi bir para için hırsız kılavuzluğu etti...**Belki** o para ile oyuncak veya fantazyaya alacaktı... **Yahut** da kendine ve kardeşine ekmek, hasta büyükannesine ilaç alacaktı... **Mamafih**, belki bu parayı ikide bir kapıya gelerek bağırıp çağırarak bir alacaklıya verecekti... (sf-22)

Söylerse **hem** başını kurtaracak, **hem** bir hayır işleyerek Allah babayı memnun etmiş olacak, **hem de** hırsızların verdiği paranın birkaç misli para kazanacak... (sf-23)

Ne güzel bir fırsat değil mi? **Fakat** bu çocuk, yetmişbeş kuruşa o adamlarla mukavele yaptığını düşünüyor... (sf-23)

Maarif müdürü ile başmuallim birbirlerini hürmetle severlerdi.

Fakat anlaşamadıkları noktalar vardı. (sf-23)

Hakikaten dűřkűn, ruhen malul olanlara, dejenerelere, biraz bařka tűrlű muamele edilmesini anlarım... **Fakat** bu arada yanlış anlařılmıřların, yahut iyi anlařılmamıřların da yanmasından çok korkarım... (sf-24-25)

Sonra maarif műdűrű kati bir kanaatle: - [Zan dedim **ama**, řimdi eminim ki odur], dedi. (sf-25)

Çehresi sakin, **fakat** ۆlű benzi gibi renksizdi. (sf-27)

Zehra Hanım, yine sakin, **fakat** ok yavaş bir sesle sordu: (sf-28)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima bu çehreyi alır **ve** dediğinden dۆnmezdi. (sf-29)

Bu noktadan aralarında bir sır kalmamıştı. **Fakat** şimdi Tevfik Bey, yeni bir muamma karşısında kalıyordu. (sf-29)

- Pederiniz hasta... **hatta** ziyadece hasta, dedi. (sf-29)

Devam edemedi, dudakları titremeye, ađlamaya bařladı. **Fakat** řimdi nedense bu zaafını, gۆzyařlarını saklamaya lűzum gۆrműyor, sade bařını biraz yana çeviriyordu. (sf-29)

Babamı inkar ettim... **Fakat** bu, bűsbűtűn yalan sayılamaz. (sf-30)

Bűtűn bu mahrumiyetlerle bu lekeyi temizledim sanıyordum. **Halbuki** ben, açık alınla yařamaya en layık bir insanım. (sf-30)

Muallimin gۆzlerindeki yařlar kuruyor, yanaklarının etleri çekiliyor, sesi tıkanıyordu. **Mamafih**, en bitkin gۆrűndűđű bir dakikada birdenbire

toparlanıyor, umulmaz bir cebr-i nefis ile kendine hakim oluyordu. (sf-31)
Tanımamakta da kendimi haklı görüyorum... **Madem ki** öleceği varmış...
Bir köşeye çekilip kendi kendine ölebilirdi... **Velev ki** böyle bir dakika
biz yüz yüze gelemeyiz. (sf-31)

Bu gayyur ve namuslu kızın onun yüzünden çok çektiğine inanıyordu.
Fakat ne de olsa bu, ölüm döşegine yatmış bir baba idi. (sf-31)

Altı sene hiç şikayet etmeden tahammül etmiş, **fakat** nihayet
dayanamamış. (sf-33)

İhtiyar kadın, kızından sonra yaşamak istemiyordu. **Fakat** artık bu çocuğu
büyütmek için dört elle hayata sarılmayı vazife biliyordu. (sf-33)

Dünyada evlatlarını mesut görmekten başka bir arzusu yoktu.
Fakat ne çare ki kızları çok ahlaksız adamlara düşmüşlerdi. (sf-35)

Büyük kızı Ruhsar'ın kocası tüccardı. Hali vakti yerinde bir adamdı.
Fakat karısına karşı çok zalimdi. (sf-35)

Büyüdükten, insan içine girdikten sonra onlar arasında da ne kadar iyiler olduğunu
anlamamış değildi. **Fakat** ne de olsa eski tesir tamamıyla silinmemişti. (sf-35)

Saçlarında beyaz teller, yüzünde hafif buruşukluklar görünmeye başlamıştı.
Demek ki bu karardan dönmek için artık vakit de kalmıyordu. (sf-35)

Zehra'nın Ruhsar Teyze'den dört yaş küçük olan annesinin de yüzü gülmemişti.
Hatta o, bir cihetten kardeşinden daha bedbaht sayılırdı. **Çünkü** fazla
sıkıntı ve sefalet görmeden, fazla hakarete uğramadan bir revolver kurşunuyla
ölüp gitmişti. **Halbuki** anneciği senelerce sürünmüştü. (sf-36)

Başkaları olsa bir daha semtlerine uğramazlardı. **Fakat** Mesadet Teyze

ile Necib Bey, dünyada emsali bulunmayacak kadar iyi insanlardı. (sf-37)

İhtiyar kadın birkaç defa onu mektepte görmeye gelmişti. **Fakat** müdire, zavallıyı, "Babasının tembihi var, kimse ile görüştüremeyiz!" diye geri çevirmişti. (sf-41)

Bütün sevdikleri ölmüştü, babası hapisteydi. **Ya** açlıktan ölmeye, **ya** sürünüp sukut etmeye mahkumdu. (sf-41)

Göz göze gelmişlerdi, **fakat** Müşrid Efendi, son derece sarhoştı. (sf-42)

Bulanık gözleriyle bir an kızına bakmıştı. **Fakat** bereket versin ki onu tanıyamamıştı. (sf-42)

Zehra, o dakikada ölecek gibi olmuştu. **Ya** bu serseri, kızım diye yaklaşmış olsaydı, hali ne olacaktı? (sf-42)

Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakmak, hafifçe başını okşamak, onu esir etmeye kafi gelirdi. **Fakat** bu istidat pek çabuk sönmüştü. (sf-43)

Mektepten çıktıktan sonra Zehra'ya İstanbul'da bir yer vermek istemişlerdi. **Fakat** o, kabul etmemiş, Anadolu'da sönük bir vilayete gönderilen bir arkadaşıyla becayış etmişti. (sf-43)

Kendisine iyi muamele eden insanlara iyi muamele etti. **Fakat** haksızlık ve zulmetmek isteyenler karşısında acz ile boynunu bükmedi. (sf-44)

Kızına ait bir şey bulup versek **de** ferah ferah ruh teslim etse... (sf-45)

Benim böyle şeylere pek itikatım yoktur **ama** adamcağız, adeta sakinledi. (sf-45)

Ölürken sıkıntı çekmedi kızım. **Mamafih**, keşke bir gün daha acele edeydin... (sf-45)

Senelerden beri **ne** görmüş, **ne de** ondan bir haber almıştım. (sf-46)

Bunu evvela şaşkınlığa ve yorgunluğa atfetmişlerdi. **Fakat** o, yemek sonuna doğru berrak ve canlı sesiyle konuşmaya başlayınca ihtiyarlar şaşırıldılar, hatta biraz da içlerinden kızıldılar. (sf-48)

Mürşid Efendi 'yi kolundan tuttum, eve getirdim.. **Zaten** birkaç günlük ömrü kaldığı besbelliydi. (sf-46)

Bunu evvela şaşkınlığa ve yorgunluğa atfetmişlerdi. Fakat o, yemek sonuna doğru berrak ve canlı sesiyle konuşmaya başlayınca ihtiyarlar şaşırıldılar, **hatta** biraz da içlerinden kızıldılar. (sf-48)

Muallime, son derece yorgundu. Fakat asabiyetten uyuyamayacağını, **hatta** uyumamak lazım geldiğini hissediyordu. (sf-49)

Bu, onun fikrinde, mutlaka ifa edilmesi lazım gelen dini bir vazife idi. **Fakat** muallime, bu defa açıkça reddetti: (sf-49)

- Olamaz efendim... Belki de bana fena evlat diyeceksiniz.

Fakat ne yapalım. Yabancıımız değilsiniz... Halimizi biliyorsunuz.

Annemi, kardeşimi, büyükannemi türlü eza, cefa içinde öldüren,

beni küçük yaşında sokağa atan bu adama nasıl baba dememi istersiniz? (sf-49)

- Biliyorum, **fakat** ne de olsa babanızdır kızım. (sf-49)

Muallime, son derece yorgundu. **Fakat** asabiyetten uyuyamayacağını, hatta uyumamak lazım geldiğini hissediyordu. (sf-49)

Muallime, son derece yorgundu. **Fakat** asabiyetten uyuyamayacağını, **hatta** uyumamak lazım geldiğini hissediyordu. (sf-49)

İçindeki eşyanın, ertesi gün cenazeye gelecek fakirlere verilmesini istemişti.

Fakat şimdi, onu açmak için dayanılmaz bir merak hissediyordu. (sf-50)

Bunların titrek bir sarhoş elinden çıktığı belliydi. **Fakat** sondan başa doğru sayfeler çevrildikçe yazı nispeten güzelleşiyordu. (sf-50)

Kimsenin fikrine karışmam. **Fakat** ben, kendi hesabıma çok nikbinim. (sf-52)

Arkadaşlarım arasında ilk memuriyet alan benim. **Mamafih**, bununla pek fazla iftihar etmek doğru olmaz. (sf-53)

Annemin hatırası sade bugün **değil**, her zaman beni zehirleyecek. (sf-53)

Ben, başkaları gibi bu küçük memuriyeti azımsamıyorum. **Bilakis**, onu kendim için çok fazla yüksek buluyorum. (sf-55)

Burada büyük millet asil ve mağdur çehresiyle bakıyor, ıslak gözleriyle yardım istiyor zannediyorum ve bu beni daha derin ürpermelerle sarsıyor, sarsıyor. (sf-56)

2.1.5. Ara Sözlü (Cümleli) Cümle

Cümleden çıkarıldıkları zaman cümlenin anlamı bozulmamak üzere bir ara cümle taşıyan cümlelerdir.

Ara cümle, cümlede bir ek bilgi, açıklama, çağrışım yoluyla akla gelen bir düşünceyi ifade edebilir. Cümledeki iki çizgi veya parantez içinde yazılırlar.¹⁰

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – **dört beş yaşındaki torununu dizinde uyutmuş** - yavaş sesle ezberden Kuran okuyordu. (sf-33)

Bu küçük masa, bütün bir milletin saadeti için çalışan büyük makinenin bir parçası; benim onun başında göreceğim iş, **ne kadar**

¹⁰ Özkan, Tören, Esin, **a.g.e.**, s. 593

ehemmiyetsiz olursa olsun, eserin heyet-i umumiyesine tesir edecek. (sf-55)

Büyük seslerin dağlardan aldığı aks-i sadada nasıl en küçük ihtizazın **-duyulmayacak kadar hafif, fakat herhalde mevcut-** bir payı varsa benim naçiz mesaimin de bu büyük dertli milletin saadetine öyle bir hissesi olacak. (sf-56)

Üstündeki ekmek kırıntılarını **-biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını-** temizledim. (sf-56)

Bana bu odayı bulan arkadaş **-ki muhasebe katiplerin-den Tahir Efendi isminde bir adamcağızdır-** bu akşam beni evinde yemeğe davet etti. (sf-58)

2.1.6. Eksilteli Cümle

Yargı ifadesi söz veya metin bütünlüğü içinde dinleyen veya okuyan tarafından algılanan bitmemiş cümlelerdir. Daha çok bitmiş bir cümleden sonra, bu cümledeki bir unsuru açıklamak, tamamlamak üzere kullanılır.¹¹

Bu tür cümlelerde yüklemde eksiltme önceki cümlelerde bulunan unsura gönderme şekilde değil de okuyucu veya dinleyicinin anlayışına bırakılarak yapılmışsa eksiltelen öge yerine “...” (üç nokta) konur.

Belki izin koparmak için mübalağa ediyorlar ama, **[bir şey yapmak mümkünse...]** (sf-7) *(yan cümlesi eksilteli olan cümle)*

Keşke bütün mekteplerimizin başında Zehra Hanım gibi muallimler olsa da bizim hiç hakkımız kalmasa... (sf-8)

Mektebe gelince... (sf-9)

¹¹ Özkan, Tören, Esin, **a.g.e.**, s. 593

Keşke böyle birçok muallimimiz olsa da bizi hiçe saysalar... (sf-10)

*Not: Bu cümle İki tane şart cümlesi olan, ana cümlesi olmayan ve istek fonksitonuyla kullanılmış bir **eksiltili istek cümlesidir**.*

- Evet...

- Şa halde?!... (sf-12)

Acımak kabiliyeti... (sf-12)

Yapılmış bir fenalık için mazeret tanımıyor:

Hak namına, hakikat namına insafsızca vurmak...(sf-12)

Bunu bir adliyecisi, bir hakim için anlarım. Hatta [**onlar için bile bazı kayıtlarla...**] (sf-12)

Evet, bu katiyeti, bu huşuneti bir hakim için

bir dereceye kadar anlarım. Fakat [**bir mektep hocası için...**] (sf-12)

Acımak... (sf-12)

Ya bu kahkaha, bu çingiraklı kahkaha... (sf-15)

Fenaların, zayıfların, düşünlerin oturduğu yerler... (sf-19)

Aynı netice... (sf-21)

Bir çocuk ki, üç beş kuruş için hırsız kılavuzluğu ve gözcülüğü ediyor, polis bütünü ısrarlarına rağmen hırsızları ele vermemekte taannüt ediyor, ve... (sf-22)

Pardon, pardon hoca hanım... (sf-22)

- Memleketi uğruna işkence çekmiş bir çocuk için elbette... (sf-24)

Gerçi ümit kesilmez ama... (sf-28)

Çok karmakarışık olduğum bir zamanda... (sf-29)

Trabzanlarının oymalı parmaklıkları dökülmüş yayvan merdivenler... (sf-34)

İkisi de öyle hayırhah, öyle nazik, terbiyeli insanlardı ki... (sf-37)

Sıcak ensesinde, sıcak bir nefes... (sf-40)

Kızına ait bir şey bulup versek de ferah ferah ruh teslim etse... (sf-45)

Mamafih, keşke bir gün daha acele edeydin... (sf-45)

Biri Vehbi Efendi 'nin ihtiyar karısı, öteki cenazeyi beklerneye gelmiş bir komşu... (sf-47)

Renkli bez parçaları, silik fotoğraflar, kurdele ile bağlanmış bir tutam saç...
Sararmış bir Mülkiye Mektebi diploması... Bir tomar mahkeme
evrakı ve bir defter... (sf-50)

[- Allah için iskatacıların çok işine yarayacak şeyler...] dedi. (sf-50)

Sefalet, zarurete, uykusuz, aç geçirdiğim gecelere elveda... (sf-52)

Gayem, namuslu ve gayretli bir memur olmak ve küçük, temiz bir aile yuvası kurmaktan ibaret... (sf-52)

2.2. Yüklemin Türüne Göre Cümleler

Yüklemin Türüne Göre Cümleler ikiye ayrılır: isim cümlesi ve fiil cümlesi.

2.2.1. İsim Cümlesi

Yüklemi isim cinsinden bir kelime olan cümleye isim cümlesi denir. Yani İsim Cümleler, yüklemi bir isim veya isim grubu olan cümlelerdir. İsim ve İsim grupları, “ i- “ ek-fiili ile görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman kipinde çekime girerek yüklem görevi yaparlar. İsim cümlelerinde, kip eki taşımayan yüklem, geniş zaman kipindedir. Bu ve diğer bazı kiplerde, anlam pekiştirmek veya yükleme *ihtimal* anlamı katmak üzere – **Dır** eki de kullanılır.¹²

İsimler, sıfatlar, zamirler, mastarlar, edatlar, zarflar ve isim hükümünde olan kelime grupları isim cümlesinin yüklemi olabilir.

Metnimizden seçtiğimiz bazı isim cümleleri şunlardır:

İstanbul 'da ihtiyar ve alil bir babası varmış. (sf-7)

Zehra Hanım, icraatında hemen hemen müstakildir. (sf-8)

Mebus Şerif Halil Bey ile Maarif Müdürü Tefik Hayri Bey, iki eski mektep arkadaşı idiler. (sf-8)

Manevi ciheti nasıl acaba? (sf-10)

Sonra onda bir nevi hastalık, hiç durmayan, onu daima için için yakan bir humma var. Doğruluk, fedakarlık, manevi temizlik hastalığı. (sf-10/11)

Bilakis, Allah 'ın en basit bir hakikatini söylediğime kaniim. (sf-12)

¹² Karahan, a.g.e., s.96

Ben, insan ruhlarındaki derinliğin ancak onunla ölçülebileceğine kaniim. (sf-12)

Bunun için acımak, birbirimizin feryadını, iniltisini duyabilmek de lazım. (sf-13)

Demek, onun da evinde saat yokmuş. (sf-14)

"Olabilir dedi, fakat ben elime teslim edilmiş yüz kadar çocuğun ahlakından mesulüm. (sf-14)

Benim yeni fotinlerim var. (sf-14)

Zavallının ya giyecek potini yoktu. (sf-14)

Affedilmez bir kabahati varmış. (sf-14)

Haşin, hakim bir insan olmak için mutlaka iriyarı olmak mı lazım? (sf-15)

Zehra Hanım, otuz yaşlarında vardı. Ufak tefekti. (sf-17)

Donuk, esmer bir çehresi, irice bir burnu, çıkık elmacık kemikleri, kuvvetli bir çenesi vardı. (sf-17)

Dişleri bembeyaz ve sağlamdı. (sf-17)

Benim babam yok efendim... (sf-17)

- Kasabada bir ikinci Zehra Hanım yok ki... (sf-17)

Bunların içinde, haşin bir ahlakçı olan Zehra Hanım'ın yanlış anladığı çocuklar da var. (sf-19)

Öyle çocuklar ki mesela ince, oynak bir zekaya malik. (sf-19)

Bu, onbir yaşında kimsesiz bir kızdı. (sf-20)

Bu sözün doğru olmasına imkan yoktu. (sf-21)

Hem güpegündüz kasaba sokaklarında dolaşan üç yabancıнын kimse tarafından görülmemiş olmasına nasıl imkan vardı? (sf-21)

Çok tatlı ve samimi konuştuğumuz, bir baba-kız gibi dertleştiğimiz saatler de vardır. (sf-25/26)

Bana, şimdiye kadar babası ve hatta ailesi hakkında bir kelime söylememiş olması manidar değil mi? (sf-26)

Çehresi sakın, fakat ölü benzi gibi renksizdi. (sf-27)

-Hayır... Yalnız mümkün olduğu kadar süratle İstanbul'a gitmenizi... İşte telgraf... (sf-28)

Yüreğinde müphem bir sıkıntı, hoşnutsuzluk, ağzında garip bir acılık vardı. (sf-31)

Damadı sarhoş ve ahlaksız bir reji katibiymiş. (sf-33)

Tavandaki, bir kısmı içeri akan yağmurlarla silinmiş, bir kısmı parça parça muşambalar halinde sarkmış - örümcek ağlarıyla sarılı - resimler hala gözünün önündeydi. (sf-34)

Zavallı kadının yegane tesellisi, gündüzleri yalıtı hemen hiç boş bırakmayan misafirleriydi. (sf-37)

İkisi de öyle hayırhah, öyle nazik, terbiyeli insanlardı ki... (sf-37)

Göz göze gelmişlerdi, fakat Müşrid Efendi, son derece sarhoştu. (sf-42)

Zehra, sevmek ve kendini sevdirmek ihtiyacıyla doğmuş bir çocuktur. (sf-43)

Vehbi Efendi'nin Mürşid Efendi ile uzaktan uzağa akrabalığı vardı. (sf-45)

Zehra'yı istanbul'a çağırın o idi. (sf-45)

En sefil meczup dilencilerde bile bu kıyafet yoktur. (sf-46)

Sandıkta eski püskü çamaşırlar, yamalı çoraplar, yırtık bir seccade, bir kütlü makas, birkaç kitap vardı. (sf-50)

Evet, çalışmak arzuma hudut yok. (sf-52)

Yatacağım, kalkacağım yer daha belli değil. (sf-55)

2.2.2. Fiil Cümlesi

Bildirme veya tasarlama kipindeki çekimli fiillerin hepsi cümlede yüklem olur. Yükleme çekimli bir fiil veya birleşik fiil olan cümlelerdir. Kip ve şahıs bildiren bütün fiiller yargı taşır. Bu yargı emir kipinin 2. şahsı dışında daima ekle yapılır. Her türlü kılış ve oluş, fiil cümleleri ile karşılanır.¹³

Metnimizden seçtiğimiz bazı fiil cümleleri şunlardır:

Beş seneye yakın bir zamandan beri tanırım. (sf-7)

Geçenlerde bir çeşme başında iki kadın konuşuyordu. (sf-8)

¹³ Karahan, a.g.e., s.96

Bu, sizin maarif müdürü, idareci izzetinefsinizi rencide etmez mi? (sf-8)

Maarif müdürü, pencereden uzaklara bakarak gülümsedi. (sf-8)

Başındaki süslü rüyayı hakikat yapmak için yalnız düşünmek, okumak ve söylemek kafi olduğuna inanırdı. (sf-9)

Faal ve uğraşıcı değildi. Zaten burasını, en ziyade sükuneti için seviyordu. (sf-9)

Bütün boş vakitlerini kasabanın kenarından geçen derenin kenarındaki söğütler altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Daha yirmibeş yaşına gelmeden başmuallim yapmışlar, eline kocaman bir kız mektebini teslim etmişler. (sf-9)

Bugün ekserisi kocaman ev hanımları olan eski talebesi üzerinde hala eski nüfuzunu muhafaza eder. (sf-9)

Teneffüshanenin içine merhumeye ait bir de kitabe vazına müsaade buyurulursa vesile-i rahmet olur. (sf-10)

Onları bu saf adamın zihnine çivi gibi mıhlamıştı. (sf-10)

Kezalik, görünüşü, gösterişi çok mükemmel olan müesseselere de pek emniyet edemiyorum. (sf-10)

Bu Zehra Hanım için sizi o cihetten de temin edebilirim. (sf-10)

Hurafe ve hayal ile mütemadiyen mücadele eder, talebesine ancak ilmin en müspet hakikatlerini öğretir. (sf-10)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran aynı günah ve zaaf ile malul olduğunu bildiğimiz bir insana çıldırıyoruz, isyan ediyoruz.

Fakat infiallerimiz, kinlerimiz evvelki kadar kuvvetli olmuyor. (sf-11)

Doğruluk, temizlik, fedakarlık hastalığı onda insanlığın en kıymetli bir kabiliyetini öldürmüştür: Acımak kabiliyeti. (sf-12)

Güzel, doğru temiz şeyleri çılgınca sevebilir, onlar için her fedakarlığı yapıyor. Fakat zaafa, düşkünlüğe, çirkinliğe acımıyor. Sadece kızıyor, hırçınlaşıyor. (sf-12)

Biliyor musunuz, bu fikrimi ben kendisine de daima söylerim. (sf-13)

Uzun uzun münakaşalar ederiz. Hatta bu yüzden bazı idari ihtilaflarımız da olmuştur. (sf-13)

Bir bahçenin kenarında üç küçük kız çocuğu gördüm. (sf-13)

Çocuk, hiç aklıma gelmeyen yerinde bir cevapla ağzımı tıkadı. (sf-14)

Hava kapalı olunca saati nereden anlayayım? (sf-14)

Sualime pek çok tereddütten sonra cevap verdi. (sf-14)

Benim yeni fotinlerim var ama ayağımı sıkıyor. (sf-14)

mecburiyetinde olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

Affedilmez bir kabahati varmış; arkadaşlarından bir kısmının para ile vazifelerini yapıyormuş. (sf-14)

Zehra Hanım'ı bahçe kapısının yanında buldular. (sf-15)

Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de kapının yanında durur, çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi yere çömelmiş, minimini bir ana sınıfı çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Konuşurken bu kaşlar büyük bir süratle hareket ediyor, teessür ve infiallerinin cinsine göre çehresindeki manayı değiştiriyordu. (sf-17)

Mebusa mütetnadiyen maariften, mektepten ve talebesinden bahsetti. (sf-17)

Bilhassa sevdiği çocukların sözü olurken küçük siyah gözleri canlanıyor, yüzü hemen hemen güzelleşiyordu. (sf-17)

Sıraların önünde duruyor, her birinde oturan talebeden büyük bir şefkat ve alaka ile uzun uzun bahsediyordu. (sf-19)

O söyledikçe, sınıf yavaş yavaş hayali çocuk alayıyla doluyordu. (sf-19)

Yalnız, her sınıfta bir köşeye ayrılmış birkaç sıra vardı ki muallim, onların önünde haşin bir çehre ile süküt ediyordu. (sf-19)

Adamcağızı uzaklaştırmak için bir şeytanlık düşünmüş. (sf-20)

Sokağın öte başında yüksek bir sesle ağlamaya başlamış. (sf-20)

Küçük kız, "Teyzemin evinden geliyordum... Köpeklerden korktum, karanlıkta yolumu kaybettim" diye ağlıyormuş. (sf-20)

Çocuk, işi, olduğu gibi anlatıyor, kendini müdafaa etmiyordu. (sf-21)

Hırsızların kim olduğunu sordular. (sf-21)

acıdan titriyordu. Mamafih hala sükut ediyordu. (sf-21)

Bu yaşta bir çocukta bu kadar melanet ve habaset akla sığar mı? (sf-21)

Rica ediyorlar, kendine bir fenalık gelmeyeceğini temin ediyorlar, Allah'tan, doğruluktan, cennet ve cehennemden bahsediyorlar. (sf-21)

Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben bir küçük avans veriyorlar... Fakat hepsi tesirsiz kalıyor. (sf-21)

İnatçı yumurcak Nuh diyor, peygamber demiyor, hırsızları himayede devam ediyor. (sf-21)

Maarif müdürü bu son sözleri söylerken Zehra Hanım tekrar içeri girmişti. Fakat Tevfik Bey sözünü değiştirmeye sebep görmeyerek devam etmişti. (sf-22)

Söylerse hem başını kurtaracak, hem bir hayır işleyerek Allah babayı memnun etmiş olacak, hem de hırsızların verdiği paranın birkaç misli para kazanacak... (sf-23)

Ne güzel bir fırsat değil mi? Fakat bu çocuk, yetmişbeş kuruşa o adamlarla mukavele yaptığını düşünüyor... (sf-23)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona bu "ahde vefasızlık"ın fena bir şey olduğunu söylüyor... (sf-23)

Maarif müdürü ile başmuallim birbirlerini hürmetle severlerdi. Fakat anlayamadıkları noktalar vardı. (sf-23)

Elinizde olsa bu çocuğa bir iftihar nişanı verecekmişsiniz. (sf-23)

- Hele Zehra Hanım kızımız, onun için bir heykel yapılmasını isterdi. (sf-24)

Maarif müdürü, yavaş yavaş ayağa kalktı. (sf-24)

Zehra Hanım ile daima böyle münakaşa ve mücadele etmeyiz... (sf-25)

Mamafih itiraf edeyim ki, şimdiye kadar nazar-ı dikkatimi
celp etmemişti.... (sf-26)

Fevkalade bir şeyler öğreneceğini biliyor, metanetini kaybetmemeye azmetmiş
görünüyordu. (sf-27)

Birdenbire söz bulamadığı için önündeki kağıt yığınının, yazıhanesinin
çekmecelerini karıştırıyor, bir şey arıyor gibi görünüyordu. (sf-27)

Başmuallim, ağır ağır yazıhanenin önüne geldi, elini uzatarak
maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı istedi: (sf-28)

Tevfik Bey, telgrafın zorla alınmasından korkuyor gibi birdenbire elini
çekti. (sf-28)

Zehra Hanım, yine sakin, fakat çok yavaş bir sesle sordu: (sf-28)

Bu noktadan aralarında bir sır kalmamıştı. Fakat şimdi Tevfik Bey,
yeni bir muamma karşısında kalıyordu. (sf-29)

- Pederiniz hasta... hatta ziyadece hasta, dedi. Sizin mutlaka İstanbul'a
gelmenizi istiyorlar. Siz gitmeyeceğinizi söylüyorsunuz. Sebebini izah edebilir
misiniz? (sf-29)

- Maarifle alakadar bir mesele olsaydı arz etmekte tereddüt etmezdim. (sf-29)

Bütün bu mahrumiyetlerle bu lekeyi temizledim sanıyordum. Halbuki ben, açık alınla yaşamaya en layık bir insanım. (sf-30)

Bunu söylediğim için beni ayıplamazsınız. (sf-31)

Gece böceklerinin vagona dolmaması için lambaları söndürmüşlerdi. (sf-33)

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – dört beş yaşındaki torununu dizinde uyutmuş - yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

Altı sene evvel kızını küçük bir Anadolu kasabasına gelin göndermiş. (sf-33)

Torununu bu sefil, sarhoş babanın yanında bırakmaya gönlü razı olmamış. (sf-33)

İhtiyar kadın, kızından sonra yaşamak istemiyordu. Fakat artık bu çocuğu büyütmek için dört elle hayata sarılmayı vazife biliyordu. (sf-33)

Bu yalya, iki yanındaki yüksek harap duvarlarda otlar bitmiş, loş, ıslak bir sokakta küflü bir demir kapıdan girilirdi... (sf-34)

Birkaç defa onu saçlarından tutup yerlerde sürükleyerek dövmüştü. (sf-35)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek Akka zindanına gönderilmiş, bir iki sene sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

Dertli anne, çocuğunun fotoğrafına bakmaya tahammül edemediği için bu odaya hiç girmezdi. (sf-35)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

İleride ihtiyar bir kız olarak belki çocuklar arasında, belki de tatil zamanına tesadüf ederse kimsesiz bir mektep odasında ölecekti. (sf-36)

Haline göre onunla evlenmek isteyenler de olmuştu. (sf-36)

O kadar taze idi ki, onları -ana kız- beraber görenler kardeş sanırlardı. (sf-36)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, yataklarında büzülerek koyun koyuna ağlamak ve dua etmekten başka bir şey yapamazlardı. (sf-36)

Felaketlerine bir kardeş gibi acırlar, onu teselli ederlerdi. (sf-37)

Hususiyle bir Mesadet Hanım vardı ki Meveddet için bir ikinci abla olmuştu. (sf-37)

Necib Bey, tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi 'yi kendi maiyetine almış, ona mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Velinimetine bir gün iş başında en ağır hakarete bulunmuştu. (sf-37)

Fazla olarak Mesadet Hanım 'ın da evlerine gelip gitmelerini menetmişti. (sf-37)

Başkaları olsa bir daha semtlerine uğramazlardı. Fakat Mesadet Teyze ile Necib Bey, dünyada emsali bulunmayacak kadar iyi insanlardı. (sf-37)

Buna rağmen bu iki aile dostundaki derin vefa ve şefkatli bir nevi sevk-i tabii ile sezmişti. (sf-37)

Ev misafirsiz kaldığı zaman annesi odasına kapanır, saatlerce kendi kendine ut çalardı. (sf-38)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak gözlerini tavana kaldırır, içeride annesinin utla çaldığı hüzünlü şarkıları ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Kendi içkisine, çapkınlığına dünya kadar para sarf ettiği halde ona bir çift çorap almamak için bin dereden bin su getiriyordu. (sf-38)

Zavallı kız, o hevesle Beykoz'daki bir akrabasına gidecek, birkaç gece misafir kalacaktı. (sf-38)

Mürşid Efendi, o günden sonra kızını sokağa çıkmaktan menetmişti. (sf-39)

Zavallı çocuk, evde can sıkıntısından çıldıracak gibi olurdu. (sf-39)

Komşular, onun haline acırlar, ara sıra onu gizlice gezmeye götürürlerdi. (sf-39)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemiştir ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere bir Marabet mektebine yazdırıyordu. (sf-41)

Onlara bu fenalığı etmek için kesesinden mektep parası vermekten bile çekinmemiştir. (sf-41)

İhtiyar kadın birkaç defa onu mektepte görmeye gelmişti. Fakat müdire, zavallıyı, "Babasının tembihi var, kimse ile görüştüremeyiz!" diye geri çevirmişti. (sf-41)

Büyükanne, ara sıra mektebin karşısındaki viranede dolaşır, torununun pencerelerden bakmasını beklerdi. (sf-41)

Burada oldukça mesut bir hayat geçirebilirdi. Fakat evlerinden mütemadiyen üzücü haberler alıyordu. (sf-41)

Zehra, o dakikada ölecek gibi olmuştu. Ya bu serseri, kızım diye yaklaşmış olsaydı, hali ne olacaktı? (sf-42)

İkide birde parça parça elbiseleriyle, yırtık potinleri, uzamış sakalıyla mektep kapısına gelse ne yapardı? (sf-42)

Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakmak, hafifçe başını okşamak, onu esir etmeye kafi gelirdi. Fakat bu istidat pek çabuk sönmüştü. (sf-43)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, ruhunun zilletini ve acılarını büyük bir sır gibi saklamıştı. (sf-43)

Yeni mektebini, yeni arkadaşlarını, yeni talebelerini yadırgamadı. (sf-43)

Ölürken sıkıntı çekmedi kızım. Mamafih, keşke bir gün daha acele edeydin... (sf-45)

Eyüpsultan'ın harap bir mahallesinden geçiyorlardı. (sf-45)

Kendi yaşındaki karısıyla beraber Eyüpsultan'da eski bir evde oturuyordu. (sf-45)

Zehra, Eyüpsultan iskelesinde Vehbi Efendi 'nin evini nasıl arayacağını düşünürken, onunla karşı karşıya gelmişti. (sf-46)

Senelerden beri ne görmüş, ne de ondan bir haber almıştım. (sf-46)

İki hafta evvel Vefa'da oturan bir eski ahababı ziyarete gittim. (sf-46)

Komşu, namaz bezini düzelterek, hafif bir dua mırıldanarak cenazenin yanına döndü. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek ona sıcak bir çorba hazırlamıştı. (sf-48)

Sofada bir eski saat işliyor, cenazeyi bekleyen kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu işitiliyordu. (sf-48)

Zehra'daki sükunet, Vehbi Efendi'nin ve karısının dikkatini celp ediyordu. (sf-48)

İhtiyar adam, bir bez parçasının ucuna bağlanmış küflü bir anahtar uzatıyordu. (sf-48)

Aşağıdaki misafir odasında Zehra 'ya temiz bir yatak hazırlamışlardı. (sf-49)

Uyumak için kendini bırakırsa bu soğuk mantık sönecek, dört bir taraftan hücum edecek hatıralar, kabuslar içinde boğulacak, mefluç bir insan aczine düşecekti. (sf-50)

Mürşid Efendi 'nin sandığını bu odanın bir köşesine koymuşlar, anahtarını Zehra 'ya teslim etmişlerdi. (sf-50)

İçindeki eşyanın, ertesi gün cenazeye gelecek fakirlere verilmesini istemişti. Fakat şimdi, onu açmak için dayanılmaz bir merak hissediyordu. (sf-50)

En altta, sedef kakmalı bir ceviz kutu dikkati celp etti. (sf-50)

Zehra makasın ucuyla kilidi kırdı, kutudaki eşyayı muayeneye başladı. (sf-50)

Zehra, biraz evvelki safdillğine acı acı gülümsedi: (sf-50)

- Allah için iskatacıların çok işine yarayacak şeyler... dedi. (sf-50)

Mübarek adamın böyle bir şeyi olsa derhal satıp parasını meyhaneciye götürmez miydi? (sf-50)

Zehra, aynı zehirli gülümseme ile başını salladı:

- Hatıra Defteri... Çok tuhaf... Yaptığı bütün fenalıkları bu küçük deftere nasıl sığdırdı acaba? (sf-51)

Lambayı minderin üstüne koydu, kendi yere oturdu, ağrıyan şakakları avuçlarının içinde, okumaya başladı... (sf-51)

Günde oniki saat fasılasız çalışabilirim. (sf-52)

Böyle bir gencin mesut olamamasına nasıl ihtimal verilebilir? (sf-52)

Annemi düşünüyorum. (sf-53)

Birkaç sene daha tahammül edemez miydin? (sf-53)

Ne olurdu bugün sağ olsaydın, oğlunun muvaffakiyetini gözünle görseydin. (sf-53)

Annem beni okutup adam etmek için senelerce türlü mahrumiyetlere katlandı. (sf-53)

Ne olurdu şu yaldızlı diplomayı, annemin çamaşır yıkamaktan çatlamış, şişmiş zavallı ellerine verebilseydim? (sf-53)

Sivas vilayetine maiyet memuru oldum. (sf-53)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak,

"buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Bu üç ayı Nezaret koridorlarında, kapı diplerinde iş dilenciliğiyle geçirdim. (sf-54)

Neticede şuna kanaat getirdim ki memuriyet almak için sade diplama kifayet etmiyor. (sf-54)

Bu memuriyeti kabul edip bir haftaya kadar harcırah almadığım takdirde aç kalacaktım. (sf-54)

Arkadaşlardan bazıları mutlaka İstanbul'da kalmak için ayak diretiyorlar, bin yere başvuruyorlar. (sf-54)

Bazıları da İzmir, Bursa gibi yakın ve parlak vilayetleri istiyorlar. (sf-54)

Gezilecek, görülecek, sefahat edilecek yeri olmayan küçük kasabalarda daha iyi çalışılır. (sf-54)

İndiğim han odasında dün gece sabaha kadar ateşler içinde yattım. (sf-55)

Buna rağmen sabahleyin erkenden vazife başına geldim. (sf-55)

Benim yerimde başka birisi olsaydı, çalıştığı odayı, pencereden görünen manzarayı, etrafındaki insanları yadırgardı. (sf-55)

Ben, başkaları gibi bu küçük memuriyeti azımsamıyorum. Bilakis, onu kendim için çok fazla yüksek buluyorum. (sf-55)

Bu küçük masa, bütün bir milletin saadeti için çalışan büyük makinenin bir parçası; benim onun başında göreceğim iş, ne kadar ehemmiyetsiz olursa olsun, eserin heyet-i umumiyesine tesir edecek. (sf-55)

Bunu ben daima böyle bilmeye ve ona göre çalışmaya azmettim. (sf-56)

İstanbul 'un büyük camilerine gider, muhteşem mihraplar karşısında gönlüm huşu çırpıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu, dua ederdim. (sf-56)

Burada büyük millet asil ve mağdur çehresiyle bakıyor, ıslak gözleriyle yardım istiyor zannediyorum ve bu beni daha derin ürpermelerle sarsıyor, sarsıyor. (sf-56)

Diploma aldığımız gün bize devlet ve millete sadakatle hizmet edeceğimize yemin ettirmişlerdi. (sf-56)

Bu yemini bu küçük masaya bakan ıslak göz karşısında bir kere daha tekrar ettim. (sf-56)

Bir arkadaşın delaletiyle ihtiyar, kimsesiz bir Ermeni kadının evinde bir oda tuttum. (sf-56)

Üstündeki ekme kırıntılarını -biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

2.3. Yüklemin Yerine (Kuruluşuna) Göre Cümleler

2.3.1. Kurallı Cümle

Yüklemi sonda bulunan cümleler, kurallı cümlelerdir. Cümlenin ana ögesi olan yüklem, genellikle cümlenin sonunda yer alır. Yardımcı ögeden ana ögeye doğru diziliş, Türk cümle yapısının temel özelliğidir. Yüklemi tamamlayan ögeler, yüklemden önce gelir. Yükleme en yakın öge, genellikle belirtilmek istenen ögedir.¹⁴

¹⁴ Karahan. a.g.e., s. 100

Metnimizden seçilen bazı kurallı isim ve fiil cümleleri şunlardır:

Kasabanızda Zehra Hanım isminde bir başmuallim varmış. (sf-7)

Geçenlerde bir çeşme başında iki kadın konuşuyordu. (sf-8)

Birisi, "Ben çocuğumu maarif mekteplerine vermem...
Zehra Hanım'ın mektebinde okutacağım!" diyordu. (sf-8)

Bütün boş vakitlerini kasabanın kenarından geçen derenin
kenarındaki söğütler altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada
öğle yemeğini yedikleri esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Mesela badana, dam, cam tamiri filan gibi şeyler için para veririz. (sf-9)

Yavrucakların burada sıcak sıcak, rahat rahat eğlenmeleri, merhumeyi mezarında
daha memnun eder. (sf-10)

Teneffüshanenin içine merhumeye ait bir de kitabe vazına müsaade buyurulursa
vesile-i rahmet olur. (sf-10)

Bu kadının hususi hayatında en küçük bir leke, ahlakında en ehemmiyetsiz
bir zaaf gösterilemez. (sf-11)

Bilakis, Allah 'ın en basit bir hakikatini söylediğime kaniim. (sf-12)

Zehra Hanım'ı size bir kemal heykeli, ideal bir roman kahramanı olarak
tasvir ettim. Fakat dikkat ediniz ki "tam bir insandır" sözünü sarf
etmedim. (sf-12)

Fikrimce yalnız doğruluk hastalığı, bir hak ve hakikat meselesi
etrafında toplanmak kabiliyeti, bir cemiyeti mesut etmeye kafi gelemmez. (sf-13)

Bunun için acımak, birbirimizin feryadını, iniltisini duyabilmek de lazım. (sf-13)

Zehra Hanım' a rica ettim, sözlerimi hayretle dinledi. (sf-14)

Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran bir talebenin mektepte kalmasını
istemenize şaşıyorum. (sf-14)

Mazeretini anlattım, ısrar ettim. (sf-14)

Kasabayı dolaşmaya başlamak zamanı gelmişti. (sf-15)

Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de kapının yanında durur,
çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Kiminin saçını düzeltir, kiminin kuşağını bağlar, kiminin kirlenmiş yüzünü,
mürekkepli parmaklarını yıkamaya gönderirdi. Hatta ayak üzerinde,
sökük elbise, kopuk düğme diktiği olurdu. (sf-15)

İnsan görmese ondört, onbeş yaşındaki kızlardan biri gülüyor zanneder. (sf-16)

Ne dikkatle çocukları muayene ediyor. (sf-16)

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar,
hatta bazen onları mektebe davet edip haşladığı da olur. (sf-16)

Allah 'tan, peygamberden, ahiretten, cehennemden bahsettiler.(sf-21)

Hırsızlardan aldığı paranın üç misli para gösterdiler. (sf-21)

Evvela kollarından tutup şiddetle sarstılar, tartakladılar. (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak kirli bir çamur vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

Kemikleri çıkmış zayıf göğsü, şiddetle kabarıp iniyor, vücudu korkudan, acıdan titriyordu. Mamafih hala sükut ediyordu. (sf-21)

Ses ve tavırlarıyla arasına Zehra Hanım'ı taklit etmek istediği anlaşılıyordu. (sf-22)

Kendisine hırsızın verdiği paranın üç beş mislini teklif ettiler... (sf-23)

Bu, birkaç lira, onun için milyon demek... (sf-23)

Çocuğun o dakikadaki halet-i ruhiyesini düşünüyorum... (sf-23)

Zehra Hanım, düşündüklerinin doğruluğuna inanmakla beraber, bir yabancının yanında mağlup olmaktan korkuyor, ağzını açmıyordu. (sf-23)

Artık iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

Mamafih itiraf edeyim ki, şimdiye kadar nazar-ı dikkatimi celp etmemişti.... (sf-26)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Fevkalade bir şeyler öğreneceğini biliyor, metanetini kaybetmemeye azmetmiş görünüyordu. (sf-27)

Birdenbire söz bulamadığı için önündeki kağıt yığını, yazıhanesinin

çekmecelerini karıştırıyor, bir şey arıyor gibi görünüyordu. (sf-27)

Başmuallim, ağır ağır yazıhanenin önüne geldi, elini uzatarak
maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı istedi: (sf-28)

Tevfik Bey, telgrafın zorla alınmasından korkuyor gibi birdenbire elini çekti. (sf-28)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima
bu çehreyi alır ve dediğinden dönmezdi. (sf-29)

Bu noktadan aralarında bir sır kalmamıştı. Fakat şimdi Tevfik Bey,
yeni bir muamma karşısında kalıyordu. (sf-29)

Devam edemedi, dudakları titremeye, ağlamaya başladı. Fakat şimdi nedense
bu zaafını, gözyaşlarını saklamaya lüzum görmüyor, sade başını biraz
yana çeviriyordu. (sf-29)

Bugün sizin öğrendiğiniz hakikati yarın bizzaruri başkaları da öğrenecek. (sf-30)

Yeisinin içinde vahşi bir gurur ile başını kaldırıyor, tırnaklarını avuçlarının içine
geçirecek gibi yumruğunu sıkıyordu. (sf-30)

Bunu söylediğim için beni ayıplamazsınız. (sf-31)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne başıyla hafif bir selam verdi,
kapıyı vurarak çıkıp gitti. (sf-31)

Tevfik Bey, onu derin bir sükunet ve hayret içinde dinlemiş,
söyleyecek söz bulamamıştı. (sf-31)

Tafsilatını bilmemekle beraber bu sergüzeşti az çok tahmin ediyordu. (sf-31)

Merdiven başında tekrar başmuallim ile karşılaştı. (sf-32)

Altı sene evvel kızını küçük bir Anadolu kasabasına gelin göndermiş. (sf-33)

Damadı sarhoş ve ahlaksız bir reji katibiymiş. (sf-33)

Altı sene hiç şikayet etmeden tahammül etmiş, fakat nihayet dayanamamış. (sf-33)

Trenle yarış eder gibi uçan büyük bir kuşun gölgesi bir zaman bu ışığın içinde koştu, sonra yavaş yavaş geri kaldı, kayboldu. (sf-34)

Büyük kızı Ruhsar'ın kocası tüccardı. Hali vakti yerinde bir adamdı.

Fakat karısına karşı çok zalimdi. (sf-35)

Birkaç defa onu saçlarından tutup yerlerde sürükleyerek dövmüştü. (sf-35)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek Akka zindanına gönderilmiş, bir iki sene sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

Demek ki bu karardan dönmek için artık vakit de kalmıyordu. (sf-35)

İleride ihtiyar bir kız olarak belki çocuklar arasında, belki de tatil zamanına tesadüf ederse kimsesiz bir mektep odasında ölecekti. (sf-36)

Haline göre onunla evlenmek isteyenler de olmuştu. (sf-36)

Hususiyle bir Mesadet Hanım vardı ki Meveddet için bir ikinci abla olmuştu. (sf-37)

Necib Bey, tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi 'yi kendi maiyetine almış, ona mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Buna rağmen bu iki aile dostundaki derin vefa ve şefkatli bir nevi sevk-i tabii ile sezmişti. (sf-37)

Zehra' da bütün bedbaht çocuklar gibi vakitsiz bir inkişaf vardı. (sf-38)

Ev misafirsiz kaldığı zaman annesi odasına kapanır, saatlerce kendi kendine ut çalardı. (sf-38)

Mürşid Efendi, bunu haber alsa evi mutlaka başlarına yıkardı. (sf-39)

Babası odaya girerse görmesin diye yüzünü yorganın içine saklamış, sade, ablasının saçlarına benzeyen saçlarını açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Zehra, bu suale cevap vermemiş, ıslak yüzünü yastığa gömerek uyku taklidi yapmıştı. (sf-39)

Mürşid Efendi, o gece kendini bilmeyecek kadar sarhoştı. (sf-40)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemişti ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere bir Marabet mektebine yazdırıyordu. (sf-41)

Onlara bu fenalığı etmek için kesesinden mektep parası vermekten bile çekinmemişti. (sf-41)

Kitaplarından başını kaldırmıyor, kimse ile ahbap olmuyordu. (sf-42)

Kızını arayıp sormak için bir gün bile mektebe uğramamıştı. (sf-42)

Zehra, ona bir kere çarşıda, bir kere de bir mektep gezintisi esnasında tesadüf etmişti. (sf-42)

Göz göze gelmişlerdi, fakat Mürşid Efendi, son derece sarhoştı. (sf-42)

Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakmak, hafifçe başını okşamak, onu esir etmeye kafi gelirdi. Fakat bu istidat pek çabuk sönmüştü. (sf-43)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, ruhunun zilletini ve acılarını büyük bir sır gibi saklamıştı. (sf-43)

Herkes hatrını sayıyor, iyiler kendisini seviyor; fenalar çekiliyordu. (sf-44)

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı bu muvaffakiyet, ona nihayetsiz bir gurur veriyordu. (sf-44)

Bu kısa tevakkuf, muallimenin sınırlarına muvakkat bir sükunet getirdi. (sf-44)

Bunu evvela şaşkınlığa ve yorgunluğa atfetmişlerdi. Fakat o, yemek sonuna doğru berrak ve canlı sesiyle konuşmaya başlayınca ihtiyarlar şaşırıyorlar, hatta biraz da içlerinden kızıyorlar. (sf-48)

Bir yabancı bile bir ölü evinde bu kadar lakayt ve sakin görünemezdi! (sf-48)

Vehbi Efendi, bahsi tekrar Mürşid Efendi'ye intikal ettirdi: (sf-48)

İhtiyar adam, bir bez parçasının ucuna bağlanmış küflü bir anahtar uzatıyordu. (sf-48)

Vehbi Efendi ile karısı kendilerini tutamadılar, bu kızın katı kalpliliği karşısında ağlamaya başladılar. Fakat onun karanlık bir kinle dolu gözleri, onların bu gözyaşlarını görmüyor, çatık çehresi bir türlü açılmıyordu. (sf-49)

Muallime, son derece yorgundu. Fakat asabiyetten uyuyamayacağını, hatta uyumamak lazım geldiğini hissediyordu. (sf-49)

Onu ayakta tutan kuvvet, hummalı bir faaliyetle işleyen dimağındaki harikulade uyanıklıktı. (sf-50)

Mürşid Efendi'nin sandığını bu odanın bir köşesine koymuşlar,

anahtarını Zehra 'ya teslim etmişlerdi. (sf-50)

Sandıkta eski püskü çamaşırlar, yamalı çoraplar, yırtık bir seccade, bir kütlü makas, birkaç kitap vardı. (sf-50)

En altta, sedef kakmalı bir ceviz kutu dikkati celp etti. (sf-50)

Bu kutu kilitliydi. (sf-50)

Zehra makasın ucuyla kilidi kırdı, kutudaki eşyayı muayeneye başladı. (sf-50)

Mürşid Efendi tarzında bir serseriden işe yarayacak birkaç parça eşya kalacağını ümit etmek ne budalalıktı. (sf-50)

Mübarek adamın böyle bir şeyi olsa derhal satıp parasını meyhaneciye götürmez miydi? (sf-50)

Son taraflarında karışık çizgiler, rakamlar, tarihler, adresler vardı. (sf-50)

Lambayı minderin üstüne koydu, kendi yere oturdu, ağrıyan şakakları avuçlarının içinde, okumaya başladı... (sf-51)

Yakında iyi bir memuriyete tayin edileceğim. (sf-52)

Bunun için kati vaat aldım. (sf-52)

Benimle beraber diploma alan arkadaşlarımda istikbalden şüphe edenler var. (sf-52)

"Acaba istediğimiz kadar mesut olabilecek miyiz? Düşündüklerimizi elde edebilecek miyiz?" diyorlar. (sf-52)

Kimsenin fikrine karışmam. Fakat ben, kendi hesabıma çok nikbinim. (sf-52)

Günde oniki saat fasılasız çalışabilirim. (sf-52)

Evet, çalışmak arzuma hudut yok. (sf-52)

Böyle bir gencin mesut olamamasına nasıl ihtimal verilebilir? (sf-52)

Kalbimde bir gizli düğüm var. (sf-53)

Birkaç sene daha tahammül edemez miydin? (sf-53)

Ne çare ki kendi onlara yetişemedi. (sf-53)

Bin türlü cefa ve mihnet içinde sönüp gitti. (sf-53)

Annemin hatırası sade bugün değil, her zaman beni zehirleyecek. (sf-53)

Ne olurdu şu yaldızlı diplomayı, annemin çamaşır yıkamaktan çatlamış, şişmiş zavallı ellerine verebilseydim? (sf-53)

Sivas vilayetine maiyet memuru oldum. (sf-53)

Arkadaşlarım arasında ilk memuriyet alan benim. Mamafih, bununla pek fazla iftihar etmek doğru olmaz. (sf-53)

Müdür-i umumi:

- Nazır Paşa Hazretlerinin size teveccüh-i mahsuslan var.

Kendilerine Mülkiye'nn en ehliyetli mezunlarından olarak takdim edildiniz, bu memuriyeti size münasip gördüler. İleride inşallah terfiiniz mukarrerdir, dedi. (sf-54)

Diplomamı alalı üç ay bile olmadığı halde hayat hakkında epeyce tecrübelerine sahip oldum. (sf-54)

Bu üç ayı Nezaret koridorlarında, kapı diplerinde iş dilenciliğiyle geçirdim. (sf-54)

Neticede şuna kanaat getirdim ki memuriyet almak için sade diplama kifayet etmiyor. (sf-54)

Böyle olduğu halde müdür-i umuminin sözlerine inanmış görünerek teşekkür ettim. (sf-54)

Bu memuriyeti kabul edip bir haftaya kadar harcırah almadığım takdirde aç kalacaktım. (sf-54)

Arkadaşlardan bazıları mutlaka İstanbul'da kalmak için ayak diretiyorlar, bin yere başvuruyorlar. (sf-54)

Ben, o fikirde değilim. (sf-54)

Bazıları da İzmir, Bursa gibi yakın ve parlak vilayetleri istiyorlar. (sf-54)

Bunun da bence pek ehemmiyeti yok. (sf-54)

Gezilecek, görülecek, sefahat edilecek yeri olmayan küçük kasabalarda daha iyi çalışılır. (sf-54)

Ben şimdiye kadar zevki çalışmakta bulmuş bir gencim. (sf-54)

Bundan sonra da şüphesiz öyle yapacağım. (sf-54)

Faal, namuslu bir memur olacağım. (sf-54)

Terakki edersem ne ala, terakki edemezsem şimdiki aylığım

beni nasıl olsa geçindirir... (sf-54)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için bir maiyet memuru maaşı, nazır maaşı gibidir. (sf-54)

Dün akşam Sivas'a geldim, bugün işe başladım. (sf-55)

Yol yorgunluğundan hastayım. (sf-55)

İndiğim han odasında dün gece sabaha kadar ateşler içinde yattım. (sf-55)

Buna rağmen sabahleyin erkenden vazife başına geldim. (sf-55)

Benim yerimde başka birisi olsaydı, çalıştığı odayı, pencereden görünen manzarayı, etrafındaki insanları yadırgardı. (sf-55)

Bu sandalyeye filanın lütfu, falanın yardım ve tavsiyesiyle oturmadım. (sf-55)

Memleket, bu makamı bana sırf kendi emeğimin mükafatı olarak verdi. (sf-55)

Ben, başkaları gibi bu küçük memuriyeti azımsamıyorum. Bilakis, onu kendim için çok fazla yüksek buluyorum. (sf-55)

Bunu ben daima böyle bilmeye ve ona göre çalışmaya azmettim. (sf-56)

İstanbul 'un büyük camilerine gider, muhteşem mihraplar karşısında gönlüm huşu çırpıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu, dua ederdim. (sf-56)

Burada büyük millet asil ve mağdur çehresiyle bakıyor, ıslak gözleriyle yardım istiyor zannediyorum ve bu beni daha derin ürpermelerle sarsıyor, sarsıyor. (sf-56)

Diploma aldığımız gün bize devlet ve millete sadakatle hizmet edeceğimize yemin ettirmişlerdi. (sf-56)

Bu yemini bu küçük masaya bakan ıslak göz karşısında bir kere daha tekrar ettim. (sf-56)

Bir arkadaşın delaletiyle ihtiyar, kimsesiz bir Ermeni kadının evinde bir oda tuttum. (sf-56)

Odamda kırık mermerli yuvarlak bir kahve masası var. (sf-56)

Üstündeki ekme kırıntılarını -biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

2.3.2. Devrik Cümle

Yüklemi sonda bulunamayan cümleler, *devrik* cümlelerdir. Bir anlamı öne çıkarma, belirtme, vurgulama ihtiyacı, özellikle şiirde ahenk endişesi diğer öğelerin olduğu gibi yüklemde yerini değiştirebilmektedir. Devrik cümleler, sözlü dilde yazılı dile oranla daha fazla kullanılmıştır.¹⁵

Maarif müdürü gülerek:

- Zahmet etmeyin efendim, malum, **dedi**, Zehra Hanım, vilayetın en maruf bir simasıdır. (sf-7)

Biraz sonra **göreceksiniz** ya.. (sf-9)

Manevi ciheti **nasıl** acaba? (sf-10)

Paradoks yapıyorsunuz Tevfik Bey... (sf-12)

¹⁵ Karahan, a.g.e., s. 100

Öyle ya, cürmlerin, günahlann içyüzleri her zaman bildiğimiz, anladığımız gibi midir acaba? (sf-12)

Görüyor musunuz, ne dikkatle çocukları muayene ediyor. (sf-16)

- Kasabada bir ikinci Zehra Hanım yok ki... (sf-17)

- Mademki size babam olmadığını söyledim efendim...(sf-18)

- Memleketi uğruna işkence çekmiş bir çocuk için elbette... (sf-24)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit Şerif Halil Bey:

- Hayret edilecek şey, **dedi**, demek babası hasta olan Zehra Hanım, bu değilmiş... (sf-25)

Şimdi daha başka şeyler de aklıma **geliyor** Şerif Bey... (sf-25)

Maarif müdürü yerinden kalktı, telgrafı parmakları arasında bükerek:

- Bir telgraf aldım, **dedi**, hemen İstanbul'a hareket etmenizi bildiriyorlar. (sf-27)

Gerçi ümit kesilmez ama... (sf-28)

Tevfik Bey: - Hemen hazırlanmalısınız kızım, **dedi**, tren (...) istasyonuna ikibuçukta geliyor...(sf-28-29)

Yalnız yavrucağ bir şeyi düşünememişti: Korkudan ağlarken çıkardığı hafif iniltileri babasının duyması ihtimalini... (sf-39)

Bir gün daha acele edemez miydin kızım? (sf-45)

Ölürken sıkıntı çekmedi kızım. (sf-45)

Hacca gidecek, zekat verecek halimiz yok ya.. (sf-46)

Zehra, süratle elini çekti:

- Hayır, hayır, dedi, bu zat ile aramda hiçbir münasebet kabul etmiyorum...

Mürşid Efendi'nin metrukatını yarın mezarlığa gelecek ıskatçılara verirsiniz. (sf-48)

Vehbi Efendi, artık kendini tutamadı:

- **Ona niçin babam, demiyorsunuz kızım...** Biçarenin yeryüzünde sizden başka kimsesi yok... (sf-48)

Zehra, aynı zehirli gülümseme ile başını salladı:

- Hatıra Defteri... Çok tuhaf... Yaptığı bütün fenalıkları bu küçük deftere nasıl sığdırdı acaba? (sf-51)

2.4. Anlamlarına Göre Cümleler

Her cümle, yapısında bulunan kelime ve eklerin yönlendirdiği *soru*, *bildirme*, *emir*, *istek*, *ünlem* vb. Anlam özelliklerinden birine sahiptir. Bir cümle hangi anlam özelliğine sahip olursa olsun, mutlaka ya olumlu ya da olumsuz bir anlam taşır. O halde cümlelerin temel anlam özelliği *olumluluk* veya *olumsuzluktur*. Olumlu ve olumsuz cümleler, ayrıca *soru*, *bildirme*, *emir*, *istek*, *ünlem* vb. anlamlar taşıyabilir.¹⁶

Burada, temel anlam özelliklerinden olmaları ve kullanım sıklığı dikkate alınarak sadece *olumlu* ve *olumsuz* cümlelerle *soru* cümleleri üzerinde durulmuştur.

¹⁶ Karahan, a.g.e., s. 103-110.

2.4.1. Olumlu Cümle

Yargının gerçekleştiğini anlatan cümleler *olumlu* cümlelerdir. Anlam bakımından yüklemi yapma, olma, olma, yapılma ifade eden cümlelerdir.

Metnimizde rastladığımız bazı **Olumlu İsim ve Olumlu Fiil Cümleleri** şunlardır:

Kasabanızda Zehra Hanım isminde bir başmuallim varmış. (sf-7)

Mebus Şerif Halil Bey, cüzdanını, yelek ceplerini karıştırıyordu. (sf-7)

Beş seneye yakın bir zamandan beri tanırım. (sf-7)

Maarif müdürü, pencereden uzaklara bakarak gülümsedi. (sf-8)

Başındaki süslü rüyayı hakikat yapmak için yalnız düşünmek,

Bütün boş vakitlerini kasabanın kenarından geçen derenin kenarındaki söğütler altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Daire-i intihabiyesini gezmeye gelen Şerif Halil Bey, onun evine misafir olmuştu. (sf-9)

Hurafe ve hayal ile mütemadiyen mücadele eder, talebesine ancak ilmin en müspet hakikatlerini öğretir. (sf-10)

Siz ancak romanlarda tesadüf edilebilecek ideal bir kahramandan bahsediyor gibisiniz. (sf-11)

Kabahatli insan, düşkün insan onun gözünde ekin tarlalarında bitmiş muzır bir ot gibi. (sf-12)

O, şüphesiz çok mükemmel mahluk, çok iyi muallim. (sf-13)

Biliyor musunuz, bu fikrimi ben kendisine de daima söylerim. (sf-13)

Bir gün başmuallim, talebeden Ferhunde isminde bir kızın kaydını silmek mecburiyetinde olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

Müsaade ederseniz ben sade bir muallim olarak çalışırım. (sf-14)

Kasabayı dolaşmaya başlamak zamanı gelmişti. (sf-15)

Maarif müdürü, şemsiyesini; mebus, bastonunu aldı, sokağa çıktılar. (sf-15)

Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de kapının yanında durur, çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Potinini bağladığı küçük kızla bir arkadaş gibi konuşuyor, gülüyordu. (sf-15)

- Ya bu kahkaha, bu çingiraklı kahkaha... (sf-15)

İnsan görmese ondört, onbeş yaşındaki kızlardan biri gülüyor zanneder. (sf-16)

Çocuk, herhalde mücrimleri biliyor, fakat nedense kim olduklarını söylemekten çekiniyordu. (sf-21)

Evvla onu tatlılıkla kandırmaya başladılar. (sf-21)

Allah 'tan, peygamberden, ahiretten, cehennemden bahsettiler.(sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak kirli bir çamur vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

Galiba Şu onbir yaşında hırsız kılavuzluğu eden mikroptan bahsediyorsunuz. (sf-22)

Tevfik Bey, boş sıralardan birine oturmuştu. (sf-22)

Alay için hocaya gülünç sualler soran bir yaramaz talebe gibi parmağını kaldırdı. (sf-22)

Teşebbüslerinde yardım ve onlara sonuna kadar muavenet etmeyi taahhüt etti... (sf-23)

Çocuğun o dakikadaki halet-i ruhiyesini düşünüyorum... (sf-23)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir Şey, ona bu "ahde vefasızlık"ın fena bir Şey olduğunu söylüyor... (sf-23)

-Beyim, bunlar bana biraz sizin Şairane hülyalarınız gibi geliyor.(sf-23)

- Hele Zehra Hanım kızımız, onun için bir heykel yapılmasını isterdi. (sf-24)

- Memleketi uğruna işkence çekmiş bir ocuk için elbette... (sf-24)

Artık iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

Şimdi daha başka Şeyler de aklıma geliyor Şerif Bey... (sf-25)

Çok tatlı ve samimi konuştuğumuz, bir baba-kız gibi dertleştiğimiz saatler de vardır. (sf-25/26)

Çehresi sakın, fakat l benzi gibi renksizdi. (sf-27)

Fevkalade bir Şeyler öğreneceğini biliyor, metanetini kaybetmemeye azmetmiş görünüyordu. (sf-27)

Odanın kafi derecede aydınlık olmasına rağmen pencereye çevirdi, kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi bakıyor, tekrar tekrar okuyordu. (sf-28)

Maarif müdürü onu çok iyi tanıyordu. (sf-29)

Bütün bu mahrumiyetlerle bu lekeyi temizledim sanıyordum. Halbuki ben, açık alınla yaşamaya en layık bir insanım. (sf-30)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne başıyla hafif bir selam verdi, kapıyı vurarak çıkıp gitti. (sf-31)

Yüreğinde müphem bir sıkıntı, hoşnutsuzluk, ağzında garip bir acılık vardı. (sf-31)

Zehra Hanım'ı iki saat uzaktaki istasyona götürmek için bir otomobil bulmalarını tembih etti. (sf-32)

Vakaya temas edecek bir şey söylemekten ikisi de çekindiler. (sf-32)

Gece böceklerinin vagona dolmaması için lambaları söndürmüşlerdi. (sf-33)
Altı sene evvel kızını küçük bir Anadolu kasabasına gelin göndermiş. (sf-33)

Akşamüstünden beri mütemadiyen esen rüzgarın çıkardığı seslerle, nihayetsiz bir deniz hissi veren bir ova... (sf-34)

Bu yalıya, iki yanındaki yüksek harap duvarlarda otlar bitmiş, loş, ıslak bir sokakta küflü bir demir kapıdan girilirdi... (sf-34)

Trabzanlarının oymalı parmaklıkları dökülmüş yayvan merdivenler... (sf-34)

Büyük kızı Ruhsar'ın kocası tüccardı. Hali vakti yerinde bir adamdı. (sf-35)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

Evlenmek için küçük yaşta verdiği kararda hala sebat ediyordu. (sf-35)

İleride ihtiyar bir kız olarak belki çocuklar arasında, belki de tatil zamanına tesadüf ederse kimsesiz bir mektep odasında ölecekti. (sf-36)

Haline göre onunla evlenmek isteyenler de olmuştu. (sf-36)

O kadar taze idi ki, onları -ana kız- beraber görenler kardeş sanırlardı. (sf-36)

Hususiyle bir Mesadet Hanım vardı ki Meveddet için bir ikinci abla olmuştu. (sf-37)

Velinimetine bir gün iş başında en ağır hakarete bulunmuştu. (sf-37)

Buna rağmen bu iki aile dostundaki derin vefa ve şefkatli bir nevi sevk-i tabii ile sezmişti. (sf-37)

Zehra' da bütün bedbaht çocuklar gibi vakitsiz bir inkişaf vardı. (sf-38)

Ev misafirsiz kaldığı zaman annesi odasına kapanır, saatlerce kendi kendine ut çalardı. (sf-38)

Feriha, büyümüş de küçülmüş gibi bir çocuktü. (sf-38)

Sofanın bir köşesinde kendine mahsus bir yeri vardı. (sf-38)

Komşular, onun haline acırlar, ara sıra onu gizlice gezmeye götürürlerdi. (sf-39)

Mürşid Efendi, bunu haber alsa evi mutlaka başlarına yıkardı. (sf-39)

Sıcak ensesinde, sıcak bir nefes... (sf-40)

Zehra, yirmi senelik bir eski maziye ait olan bu rüyaya öyle dalmıştı ki o sıcaklığı tekrar ensesinde duyuyor gibi yerinden sıçradı. (sf-40)

Zehra, arkadaşlarıyla beraber rıhtımdan mendil sallıyordu. (sf-40)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

İhtiyar kadın birkaç defa onu mektepte görmeye gelmişti. Fakat müdire, zavallıyı, "Babasının tembihi var, kimse ile görüştüremeyiz!" diye geri çevirmişti. (sf-41)

Büyükanne, ara sıra mektebin karşısındaki viranede dolaşır, torununun pencerelerden bakmasını beklerdi. (sf-41)

Burada oldukça mesut bir hayat geçirebilirdi. Fakat evlerinden mütemadiyen üzücü haberler alıyordu. (sf-41)

Bütün sevdikleri ölmüştü, babası hapisteydi. Ya açlıktan ölmeye, ya sürünüp sukut etmeye mahkumdu. (sf-41)

Göz göze gelmişlerdi, fakat Müşrid Efendi, son derece sarhoştü. (sf-42)

Zehra, o dakikada ölecek gibi olmuştu. Ya bu serseri, kızım diye yaklaşmış olsaydı, hali ne olacaktı? (sf-42)

Zehra, sevmek ve kendini sevdirmek ihtiyacıyla doğmuş bir çocuktü. (sf-43)

Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakmak, hafifçe başını okşamak, onu esir etmeye kafi gelirdi. Fakat bu istidat pek çabuk sönmüştü. (sf-43)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, ruhunun zilletini ve acılarını büyük bir sır gibi saklamıştı. (sf-43)

Küçükten beri uğraşmaya alışmıştı. (sf-44)

Bu kısa tevakkuf, muallimenin sinirlerine muvakkat bir sükunet getirdi. (sf-44)

Muallime, cevap vermeden dinliyor; sade, ara sıra başını sallıyordu. (sf-46)

Zehra, günün bütün yorgunluğunu bu dakikada hissediyormuş gibi, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun bu kapıya baktı. (sf-47)

Komşu, namaz bezini düzelterek, hafif bir dua mırıldanarak cenazenin yanına döndü. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek ona sıcak bir çorba hazırlamıştı. (sf-48)

Sofada bir eski saat işliyor, cenazeyi bekleyen kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu işitiliyordu. (sf-48)

Vehbi Efendi, bahsi tekrar Mürşid Efendi' ye intikal ettirdi: (sf-48)

Biraz sonra Vehbi Efendi, tekrar Zehra 'yı cenazenin yanına götürmeyi teklif etti. (sf-48)

Bu, onun fikrinde, mutlaka ifa edilmesi lazım gelen dini bir vazife idi. Fakat muallime, bu defa açıkça reddetti: (sf-49)

Aşağıdaki misafir odasında Zehra 'ya temiz bir yatak hazırlamışlardı. (sf-49)

Muallime, son derece yorgundu. Fakat asabiyetten uyuyamayacağını, hatta uyumamak lazım geldiğini hissediyordu. (sf-49)

Onu ayakta tutan kuvvet, hummalı bir faaliyetle işleyen dimağındaki harikulade uyanıklıktı. (sf-50)

Mürşid Efendi 'nin sandığını bu odanın bir köşesine koymuşlar, anahtarını Zehra 'ya teslim etmişlerdi. (sf-50)

İçindeki eşyanın, ertesi gün cenazeye gelecek fakirlere verilmesini istemişti. Fakat şimdi, onu açmak için dayanılmaz bir merak hissediyordu. (sf-50)

Sandıkta eski püskü çamaşırlar, yamalı çoraplar, yırtık bir seccade, bir kütlü makas, birkaç kitap vardı. (sf-50)

En altta, sedef kakmalı bir ceviz kutu dikkati celp etti. (sf-50)

Zehra, biraz evvelki safdilliğine acı acı gülümsedi: (sf-50)

Mürşid Efendi tarzında bir serseriden işe yarayacak birkaç parça eşya kalacağını ümit etmek ne budalalıktı. (sf-50)

Lambayı minderin üstüne koydu, kendi yere oturdu, ağrıyan şakakları avuçlarının içinde, okumaya başladı... (sf-51)

BUGÜN şهادetnamemi aldım. (sf-52)

Yakında iyi bir memuriyete tayin edileceğim. (sf-52)

Bunun için kati vaat aldım. (sf-52)

Sefalet, zarurete, uykusuz, aç geçirdiğim gecelere elveda... (sf-52)

Benimle beraber diploma alan arkadaşlarımda istikbalden şüphe edenler var. (sf-52)

Gayem, namuslu ve gayretli bir memur olmak ve küçük, temiz bir aile yuvası

kurmaktan ibaret... (sf-52)

Bin türlü cefa ve mihnet içinde sönüp gitti. (sf-53)

Annemin hatırası sade bugün değil, her zaman beni zehirleyecek. (sf-53)

Diplomamı alalı üç ay bile olmadığı halde hayat hakkında epeyce tecrübelerine sahip oldum. (sf-54)

Bu üç ayı Nezaret koridorlarında, kapı diplerinde iş dilenciliğiyle geçirdim. (sf-54)

Bu memuriyeti kabul edip bir haftaya kadar harcırah almadığım takdirde aç kalacaktım. (sf-54)

Arkadaşlardan bazıları mutlaka İstanbul'da kalmak için ayak direliyorlar, bin yere başvuruyorlar. (sf-54)

Gezilecek, görülecek, sefahat edilecek yeri olmayan küçük kasabalarda daha iyi çalışılır. (sf-54)

Ben şimdiye kadar zevki çalışmakta bulmuş bir gencim. (sf-54)

Yol yorgunluğundan hastayım. (sf-55)

İndiğim han odasında dün gece sabaha kadar ateşler içinde yattım. (sf-55)

Buna rağmen sabahleyin erkenden vazife başına geldim. (sf-55)

Ben bilakis, başımdaki sersemliğe, vücudumdaki ağrıya, ağızımdaki acılığa rağmen çok memnun ve mesudum. (sf-55)

Memleket, bu makamı bana sırf kendi emeğimin mükafatı olarak

verdi. (sf-55)

Bunu ben daima böyle bilmeye ve ona göre çalışmaya azmettim. (sf-56)

Bu yemini bu küçük masaya bakan ıslak göz karşısında bir kere daha tekrar ettim. (sf-56)

Üstündeki ekme kırıntılarını -biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

2.4.2. Olumsuz Cümle

Yüklemi yapmama, olmama, yapılmama bildiren cümlelerdir. Olumsuzluk ifadesi - ma - / - me - fiilden fiil yapma eki (olumsuzluk eki), “değil” edatı, “yok” ismi, “ne...ne” bağlama edatı ile karşılanır.¹⁷

İncelediğimiz metinden seçilen bazı Olumsuz İsim ve Olumsuz Fiil Cümleleri şunlar:

Birisi, "**Ben çocuğumu maarif mekteplerine vermem...**
Zehra Hanım'ın mektebinde okutacağım!" diyordu. (sf-8)

Bizim emirlerimize, nehylerimize hiç kulak asmaz. (sf-8)

O kadar azim ve gayretle çalışmış ki, terfi ve terakkisine **mani olamamışlardır.** (sf-9)

Zaten elinden gelmeyen iş **yok gibidir.** (sf-9)

Fena insanlar, suçlu insanların kendilerini telin ve tecziye eden insanlara daima düşman olmaları **lazım gelmiyor.** (sf-11)

¹⁷ Özkan, Tören, Esin, a.g.e., s. 595

Bu kadının hususi hayatında en küçük bir leke,
ahlakında en ehemmiyetsiz bir zaaf gösterilemez. (sf-11)

Güzel, doğru temiz şeyleri çılgınca sevebilir,
onlar için her fedakarlığı yapıyor. Fakat zaafa, düşkünlüğe,
çirkinliğe **acımıyor**. (sf-12)

Fikrimce yalnız doğruluk hastalığı, bir hak ve hakikat meselesi
etrafında toplanmak kabiliyeti, bir cemiyeti mesut etmeye kafi gelemez. (sf-13)

Hastalığın cinsini söylemediler...(sf-18)

Küçük kızın mücrim olduğunda şüphe kalmıyordu. (sf-20)

Çocuk, işi, olduğu gibi anlatıyor, kendini **müdafa etmiyordu**. (sf-21)

Bu sözün doğru olmasına imkan yoktu. (sf-21)

Yine cevap yok. (sf-21)

İnatçı yumurcak Nuh diyor, peygamber **demiyor**, hırsızları himayede
devam ediyor. (sf-21)

"Müttefiklerini, arkadaşlarını satmaktan çekindi" deseniz
daha doğru **olmaz mı?** (sf-22)

Her ne ise, maksat o değil... (sf-23)

Zehra Hanım, düşündüklerinin doğruluğuna inanmakla beraber,
bir yabancıнын yanında mağlup olmaktan korkuyor, ağzını **açmıyordu**. (sf-23)

Zehra Hanım ile daima böyle münakaşa ve mücadele etmeyiz... (sf-25)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima bu çehreyi alır ve **dediğinden dönmezdi.** (sf-29)

Bu noktadan aralarında bir sır kalmamıştı. Fakat şimdi Tevfik Bey, yeni bir muamma karşısında kalıyordu. (sf-29)

- Maarifle alakadar bir mesele olsaydı arz etmekte tereddüt etmezdim. (sf-29)

Onun için bana böyle cevap vermenizi doğru bulmadım. (sf-29)

Babamı inkar ettim... **Fakat bu, büsbütün yalan sayılamaz.** (sf-30)

Bunu söylediğim için beni ayıplamazsınız. (sf-31)

Velev ki böyle bir dakika biz yüz yüze gelemeyiz. (sf-31)

Tevfik Bey, onu derin bir sükunet ve hayret içinde dinlemiş, **söyleyecek söz bulamamıştı.** (sf-31)

Demek ki bu karardan dönmek için artık vakit de kalmıyordu. (sf-35)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, yataklarında büzülerek koyun koyuna ağlamak ve dua etmekten başka bir şey yapamazlardı. (sf-36)

Başkaları olsa bir daha semtlerine uğramazlardı. (sf-37)

hafif iniitileri babasının duyması ihtimalini... (sf-39)

Zehra, bu suale cevap vermemiş, ıslak yüzünü yastığa gömerek uyku taklidi yapmıştı. (sf-39)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemişti ki Mürşid Efendi,

Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere bir Marabet mektebine yazdırıyordu. (sf-41)
Onlara bu fenalığı etmek için kesesinden mektep parası
vermekten bile çekinmemişti. (sf-41)

Kitaplarından başını kaldırmıyor, kimse ile ahabap olmuyordu. (sf-42)

Kızını arayıp sormak için bir gün bile mektebe uğramamıştı. (sf-42)

Bulanık gözleriyle bir an kızına bakmıştı. **Fakat bereket versin ki
onu tanıyamamıştı.** (sf-42)

Yeni mektebini, yeni arkadaşlarını, yeni talebelerini yadırgamadı. (sf-43)

Yalnız bir insan için yer değiştirmenin büyük bir ehemmiyeti olamazdı. (sf-43)

Kendisine iyi muamele eden insanlara iyi muamele etti. **Fakat haksızlık ve
zulmetmek isteyenler karşısında acz ile boynunu bükmedi.** (sf-44)

Evet, çalışmak arzuma hudut yok. (sf-52)

Ne çare ki kendi onlara yetişemedi. (sf-53)

Evet, dünyada tam saadet olmuyor. (sf-53)

Arkadaşlarım arasında ilk memuriyet alan benim. **Mamafih, bununla
pek fazla iftihar etmek doğru olmaz.** (sf-53)

Neticede şuna kanaat getirdim ki memuriyet almak için sade
diplama kifayet etmiyor. (sf-54)

Bunun da bence pek ehemmiyeti yok. (sf-54)

Yatacağım, kalkacağım yer daha belli değil. (sf-55)

Bu sandalyeye filanın lütfu, falanın yardım ve tavsiyesiyle oturmam. (sf-55)

Ben, başkaları gibi bu küçük memuriyeti azımsamıyorum. Bilakis, onu kendim için çok fazla yüksek buluyorum. (sf-55)

2.4.3. Olumlu-Soru Cümle

Soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan cümleler, soru cümlelerdir. Olumsuz veya olumlu soru şeklinde kullanılabilir. Soru eki – **mi** ile *soru sıfatları*, *soru zamirleri*, *soru zarfları ve soru edatları* bir cümleye soru anlamı kazandıran unsurlardır.

Ben mi, ne münasebet? (sf-8)

Öyle ya, cürmlerin, günahlann içyüzleri her zaman bildiğimiz, anladığımız gibi midir acaba? (sf-12)

Ne yapayım efendim... (sf-13)

Hava kapalı olunca saati nereden anlayayım? (sf-14)

Haşin, hakim bir insan olmak için mutlaka iriyarı olmak mı lazım? (sf-15)

Görüyor musunuz, ne dikkatle çocukları muayene ediyor. (sf-16)

Öyle ya, bu kadar parayı başka türlü **nasıl elde edebilirdi?** (sf-20)

Bu yaşta bir çocukta bu kadar melanet ve habaset akla sığar mı? (sf-21)

- Fazla bir şey söylüyorlar mı? (sf-28)

Sebebini izah edebilir misiniz? (sf-29)

- Ne var, niye ağlıyorsun, hasta mısın? (sf-39)

Zehra, o dakikada ölecek gibi olmuştu. Ya bu serseri, kızım diye yaklaşmış olsaydı, **hali ne olacaktı?** (sf-42)

İkide birde parça parça elbiseleriyle, yırtık potinleri, uzamış sakalıyla mektep kapısına gelse ne yapardı? (sf-42)

"**Şu ettiğini beğeniyor musun?** Nihayet kendini şu hale koydun ya!" dedim. (sf-46)

"**Acaba istediğimiz kadar mesut olabilecek miyiz? Düşündüklerimizi elde edebilecek miyiz?**" diyorlar. (sf-52)

Böyle bir gencin mesut olamamasına nasıl ihtimal verilebilir? (sf-52)

Ne olurdu şu yaldızlı diplomayı, annemin çamaşır yıkamaktan çatlamış, şişmiş zavallı ellerine verebilseydim? (sf-53)

2.4.4. Olumsuz-Soru Cümle

Soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan cümleler, soru cümlelerdir. Olumsuz veya olumlu soru şeklinde kullanılabilir. Soru eki – **mI** ile *soru sıfatları*, *soru zamirleri*, *soru zarfları* ve *soru edatları* bir cümleye soru anlamı kazandıran unsurlardır.

Birazdan size kasabayı gezdirecek değil miyim? (sf-8)

Bu, sizin maarif müdürü, idareci izzetinefsinizi rencide etmez mi? (sf-8)

İnsan olsun da hiçbir zaafi **olmasın?** (sf-11)

Onda en ehemmiyetsiz bir zaaf gösterilemez demediniz mi? (sf-11)

Bir insan için zaaftan mahrumiyet de büyük bir zaaf değil midir? (sf-12)

Olmaz olmaz, değil mi? (sf-23)

Ne güzel bir fırsat değil mi? (sf-23)

Sözlerinize ne kadar alaka gösterdiğine dikkat etmediniz mi? (sf-25)

Bana, şimdiye kadar babası ve hatta ailesi hakkında bir kelime söylememiş olması manidar değil mi? (sf-26)

Bir gün daha acele edemez miydin kızım? (sf-45)

Vehbi Efendi, artık kendini tutamadı:

- **Ona niçin babam, demiyorsunuz kızım...** Biçarenin yeryüzünde sizden başka kimsesi yok... (sf-48)

Mübarek adamın böyle bir şeyi olsa derhal satıp parasını meyhaneciye götürmez miydi? (sf-50)

Birkaç sene daha tahammül edemez miydin? (sf-53)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KELİME GRUPLARI

3.1. Kelime Grubu Kavramı

Kelime grubu kavramının adlandırılmasında, bazı dil bilimcilerin gramer kitaplarında şu adlandırılmaları kullandıkları tespit edilmiştir:

Muharrem Ergin “kelime grupları”¹, Tahsin Banguoğlu “kelime öbekleri”², Zeynep Korkmaz “kelime grubu”³, Halil İbrahim Delice “ kelime öbekleri”⁴, Leyla Karahan “kelime grupları”⁵, Mustafa Özkan “kelime grupları.”⁶

Biz çalışmamızda, daha yaygın olarak kullanılan “kelime grupları” adlandırılmasını tercih ettik.

3.2. Kelimelerin Gruplanması

“Tek tek kelimelerin karşıladığı nesnelere ve hareketlerin çeşitli vasıfları, hususiyetleri, cepheleri, şartları vardır. O nesnelere ve hareketleri bu çeşitli yönleri ile daha geniş olarak ifade etmek için tek kelimedenden daha geniş dil birliklerine ihtiyaç duyulur. Öte yandan tek kelimenin

¹Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basımevi, 2004, s. 374.

²Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, Ankara, TDK Yayınları, s. 496.

³Zeynep Korkmaz, **Grammer Terimleri Sözlüğü**, Ankara TDK Yayınları, s. 100; **Türkiye Türkçesi Grameri, Şekil Bilgisi**, Ankara,TDK Yayınları, 2003, s. 351.

⁴Halil İbrahim Delice. **Türkçe Sözdizimi**. 3.bs. İstanbul, Kitabevi, 2007, s. 17.

⁵Leyla Karahan, **Türkçede Söz Dizimi**, 9. bs. Ankara , 2005, s. 17.

⁶Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı Sözlü Anlatım**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2001, s. 559.

karşıladığı nesnelere ve hareketlere daha büyük, daha geniş nesnelere ve hareketlere vardır ki onları tek tek kelimeler karşılayamazlar, onların tek kelime olarak karşılıkları, adları yoktur; ancak tek kelimedenden daha geniş dil birlikleri ile ifade edilebilir, adlandırılabilirler. İşte bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği bir durumu veya bir hareketi daha geniş olarak belirtmek veya tek kelimeyle ifade edilmeyen varlık, kavram ve hareketleri karşılamak üzere belirli kurallar içinde yan yana gelen kelimelerin topluluğuna “kelime grubu” denir.”⁷

Kelime grupları; nesne, varlık, kavram, nitelik ve hareketleri daha geniş bir anlam yükleyerek anlatmaya yararlar. “*Bugün bir telgraf aldım.*” cümlesinde “*bir telgraf*” kelime grubu “*İstanbul’dan gelen resmi bir telgraf*” biçiminde genişletebiliriz.

Kelime gruplarının özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Kelime grupları cümle ve diğer kelime grupları içinde yapıca ve anlamca bir bütünlük gösterir; tek kelime gibi cümlede isim, sıfat, fiil ve zarf görevi yapar.

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı

bu muvaffakiyet, ona nihayetsiz bir gurur veriyordu. (sf-44)

cümlesinde sıra ile birinci kelime grubu özne, ikinci kelime grubu nesne görevi yapmaktadır.

Onları **bu saf adamın zihnine çivi gibi** mıhlamıştı. (sf-10)

cümlesinde birinci kelime grubu (**bu saf adamın zihnine**) Yer Tamlayıcısı, ikinci kelime grubu ise zarf (**çivi gibi**) görevi yapmaktadır.

2. Kelime gruplarında asıl ve yardımcı unsurun yerleri arasında bazen konuşma dilinde ve şiirlerde iki unsurun arasına başka kelime girebilir.

Şu halde bu **hanımın** kasabada **birçok düşmanları** olacak. (sf-10)

3. Her kelime grubunda iki unsur vardır: Asıl unsur, yardımcı unsur.

“Türkçede yardımcı unsur asıl unsurdan önce gelir. Türk sentaksının bütün yapısı bu ana kanun üzerine kurulmuştur. Bütün kelime grupları ve cümlede belirtilen, tamamlanan, tâbi olunan, asıl unsur sonda; belirten, tamamlayan, tâbi olan, yardımcı unsur başta bulunur.”⁸

“*masanın örtüsü, çocukların kiyafetleri, küçük kız*” misallerinde **örtü, kiyafetler** ve **kız** kelimeleri asıl unsurlardır; **masa, çocuklar, küçük** kelimeleri ise yardımcı unsurlardır.

4. Kelime grubunda kelimelerle ve diğer kelime gruplarıyla münasebeti, grubun

⁷ Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli, **Türkiye Türkçesi Söz Dizimi**, İstanbul 3F Yayınevi, 2008, s. 11-12.

⁸ Ergin, **a.g.e.**, s. 375.

sonuna gelen işletme eki sağlar ve tek bir kelime gibi çekime tâbi olur. Grubunun sonuna gelen çekim eki, bağlandığı kelimeye değil, o kelime grubuna aittir.

*Zavallı kız, o hevesle **Beykoz'daki bir akrabasına gidecek,**
birkaç gece misafir kalacaktı. (sf-38)*

Cümledeki “*Beykoz'daki bir akrabası*” kelime grubu “- e” datif eki ile yükleme bağlanmıştır.

5. Kelime gruplarında hem belirten, hem belirtilen ayrı bir kelime grubu olabilir.
Siz **ancak romanlarda tesadüf edilebilecek ideal bir kahramandan**
bahsediyor gibisiniz. (sf-11)

cümlesinde “*ancak romanlarda tesadüf edilebilecek*” bir sıfat-fiil grubu kurarken “*ideal bir kahraman*” sıfat tamlamasını oluşturmuştur.

6. Kelime gruplarında vurgu her grubun yapısına göre değişiklik gösterir. Vurgu başta, sonda veya sondan bir önceki kelime üzerinde olabildiği gibi bazı gruplarda bütün unsurların vurgusu aynı olabilir.⁹

İsim Tamlamasında: Başmuallimin çehresi; **kız** mektebi

Sıfat Tamlamasında: **saf** adam; **çok** fakir

Edat gruplarında: **para** ile; **kızından** sonra

“Kelime grupları nesnelere ve hareketleri daha geniş olarak veya geniş nesnelere ve hareketleri belirtmek için kullandıklarına göre bunlar birer **belirtme grupları**’dır. Tek bir nesneyi veya hareketi belirtmek için bu gruplar içinde yan yana gelen, birbirine bağlanan kelimeler, bir iş birliği yapar, birbirine yardım eder, birbirini tamamlar. Bir belirtme, bir yardım, bir tamlama esası üzerine kurulan kelime gruplarında umumiyetle belirten – belirtilen, tamlayan – tamlanan asıl – yardımcı olmak üzere iki unsur bulunur.”¹⁰

“Türkçede yardımcı unsur asıl unsurdan önce gelir. Türk sentaksının bütün yapısı bu ana kanun üzerine kurulmuştur. Bütün kelime grupları ve cümlede belirtilen, tamlayan asıl unsur sonda; belirten, tamlanan yardımcı unsur başta bulunur.

Kimi kelime grupları sadece kavramları daha yakından belirtmeye yararlar. Dilde işleyişleri ayrı, bazan da aynı kelimeler birbirlerini belirlemek üzere yaklaşırlar. Bir adın öbürünü belirtmesi adlara sıfatların, sıfatlara ve fiillere zarfların gelmesi, adların takılar alması gibi...”¹¹

Maarif müdürü, **arkadaşının yüzüne** bakıp gülerек:

- Böyle bir iddiada bulunmadım. (sf-11)

⁹Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Özkan, H. Tören, O. Esin **a.g.e.**, s 309-315

¹⁰Ergin, **a.g.e.**, s. 374-375.

¹¹Banguloğlu, **a.g.e.**, Ankara, TDK Yayınları, s. 496.

Bu türbe projesini, mektep bahçesinde bir projeye tahvil ettirdi. (sf-10)

Son günlerde ağır surette hastalanmış. (sf-7)

Bunlara **belirtme grupları** deriz.

Tahsin Banguoğlu, belirtme grubu için “ belirtme öbeği” nitelenmesini kullanarak; adtakımları, sıfattakımları, zarf öbekleri, takı öbekleri, çekim öbekleri, bağlam öbekleri, yanaşma takımları, katma öbekler gruplandırmasını yapmıştır.

Muharrem Ergin, tekrarlar, bağlama grubu, sıfat tamlaması, iyelik grubu ve isim tamlaması, âitlik grubu, birleşik isim, birleşik fiil, unvan grubu, ünlem grubu, sayı grubu, edat grubu, isnat grubu, genetik, datif, lokatif,ablatif grupları, fiil grubu, partisip grubu, gerundium grubu, kısaltma grupları,akkuzatif grubu sınıflandırmasını yapmıştır.

Halil Açıkgöz ve Muhammet Yelten, Fiil Görevli Grupları için, birleşik fiil grubu, İsim Görevli Grupları için tekrarlar, sıfat tamlaması, sayı grubu, unvan grubu, ünlem grubu, iyelik grubu ve isim tamlaması, genetik, aitlik, akkuzatif, datif, lokatif ablatif grupları, isnat grubu, edat grubu, mastar, partisip, gerundium grupları, bağlama grubu sınıflandırılmasını yapmıştır.

Kaya Bilgegil, belirtme gruplarının çeşitlerini sekiz bolüme ayırmıştır: İsim Tamlamaları, sıfat tamlamaları, bağlaç grupları, zarf grupları, isim grupları, ikizlemeler, edat grupları ve unvan grupları.

Tez çalışmamızda karşılaştığımız kelime grupları şunlardır: isim tamlaması, iyelik grubu, sıfat tamlaması, ikizlemeler (tekrarlar), birleşik fiil grubu, birleşik isim grubu, isim-fiil (mastar) grubu, sıfat-fiil (partisip) grubu, zarf-fiil (gerundium) grubu, unvan grubu, sayı grubu, edat grubu, bağlama grubu, kuvetlendirme grubu, aitlik grubu, hal ekli isimlerle kurulan kelime grupları (kısaltma grupları): yönelme grubu, bulunma grubu, ayrılma grubu, vasita grubu, akkuzatif grubu, kısaltma (isim) gruplarının tersi görünüşünde olan kelime grupları.

halinde kullanılıyorsa belirlilik, eksiz ilgi halinde kullanılıyorsa belirsizlik ifadesi taşır.”¹³ İsim Tamlamaları tamlayanın ilgi ekini alıp almamalarına göre ikiye ayırılır:

Belirtili İsim Tamlaması ve Belirtisiz İsim Tamlaması.

3.3.1.1.1. Belirtili İsim Tamlaması

Tamlayanı ilgi hali eki (+ ın / + in, + un / + ün; + nın / nun / + nün) almış olan tamlamaya belirtili isim tamlaması denir.

Tamlayan + İlgi hali eki (- In, nIn)	+	Tamlanan + İyelik eki (- I, - sI, - lArI)
ekin	+	tarlaları
masanın	+	üstü

Belirtili isim tamlamasında tamlayan belirlidir. Buna karşılık tamlanan ile tamlayan arasındaki ilgi geçicidir. Belirten değişse de, ana kavram değişmez. Bu sebeple belirtili isim tamlaması birleşik kelime yapmaya elverişli değildir.

Belirtili İsim Tamlamalarında unsurlar tek kelimedenden ibaret olabileceği gibi, bir grup halinde de bulunabilir.

3.3.1.1.1.1. Her İki Ögesi Tek Kelime Olan Belirtili İsim Tamlamaları

Dörtbuçuk seneden beri (...) de maarif müdürüydü. **Mesleğin kutsiyetine** inanmış bir idealistti. Fakat bir parça gevşek ve hayalperestti. (sf-8/9)

Bütün boş vakitlerini **kasabanın kenarından** geçen derenin kenarındaki söğütler altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Teneffüshanenin içine merhumeye ait bir de kitabe vazına müsaade buyurulursa vesile-i rahmet olur. (sf-10)

¹³Özkan, Tören, Esin, a.g.e., s. 561

Maarif müdürü, **arkadaşının yüzüne** bakıp gülerek:

- Böyle bir iddiada bulunmadım. (sf-11)

Kabahatli insan, düşkün insan onun gözünde

ekin tarlalarında bitmiş muzır bir ot gibi. (sf-12)

Öyle ya, **cürmlerin, günahların içyüzleri** her zaman

bildiğimiz, anladığımız gibi midir acaba? (sf-12)

Evet, dibi görünmeyen kuyulara atılan taş, nasıl çıkardığı sesle onları derinliğini gösterirse **başkalarının elemi** de bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, **insanlığımızın derecesini** öğretir... (sf-12)

Bunun için acımak, **birbirimizin feryadını**, iniltisini duyabilmek de lazım. (sf-13)

Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de **kapının yanında** durur, **çocukların kıyafetlerini** muayene ederdi. (sf-15)

Kiminin saçını düzeltir, **kiminin kuşağını** bağlar, kiminin kirlenmiş yüzünü, mürekkepli parmaklarını yıkamaya gönderirdi. (sf-15)

Gizli bir istihza ile:

- Şu ağaçlara bakınız, dedi, **Zehra Hanım'ın ruhunu** ve çocuklara verdiği terbiyenin cinsini göstermek için bunlardan iyi misal olamaz. (sf-16)

Biraz sonra Zehra Hanım, mektep kapılarını kapattı; **misafirlerinin yanına** geldi. (sf-16)

Hastalığın cinsini söylemediler... Mamafih, esasen alil bir zatmış... (sf-18)

Sıraların önünde duruyor, her birinde oturan talebeden

büyük bir şefkat ve alaka ile uzun uzun bahsediyordu. (sf-19)

Yalnız, her sınıfta bir köşeye ayrılmış birkaç sıra vardı ki muallim, **onların önünde** haşin bir çehre ile süküt ediyordu. (sf-19)

Fenaların, zayıfların, düşkünlerin oturduğu yerler... (sf-19)

Bunların içinde, haşin bir ahlakçı olan Zehra Hanım'ın yanlış anladığı çocuklar da var. (sf-19)

Küçük kız, "**Teyzemin evinden** geliyordum... Köpeklerden korktum, karanlıkta yolumu kaybettim" diye ağlıyormuş. (sf-20)

Kısa bir tereddüt devresi geçirdi. Belki söyleyecekti. Fakat gözü **masanın üstünde** duran paralara ilişince vazgeçti. (sf-21)

Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette **zebanilerin elinden** çekeceklerine mahsuben bir küçük avans veriyorlar... Fakat hepsi tesirsiz kalıyor. (sf-21)

Kendisine **hırsızın verdiği** paranın üç beş mislini teklif ettiler... (sf-23)

Zehra Hanım, **düşündüklerinin doğruluğuna** inanmakla beraber, bir yabancının yanında mağlup olmaktan korkuyor, ağzını açmıyordu. (sf-23)

Artık iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, mebusa, **çocukların elişlerini**, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

Tevfik Bey **dudağının ucuyla**: - Bilinmez, dedi. (sf-25)

Başmuallim, ağır ağır **yazhanenin önüne** geldi, elini uzatarak maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı istedi: (sf-28)

Başmuallimin çehresi kapalı, küçük gözleri karanlıktı. (sf-29)

Yeisinin içinde vahşi bir gurur ile başını kaldırıyor, tırnaklarını **avuçlarının içine** geçirecek gibi yumruğunu sıkıyordu. (sf-30)

Muallimin gözlerindeki yaşlar kuruyor, **yanaklarının etleri** çekiliyor, sesi tıkanıyordu. (sf-31)

Onun içindir ki başmuallime bir şey söylemek içinden gelmemişti. (sf-32)

Maarif müdürü, **masanın başına** oturdu; dalgın ve neşesiz çalışmaya başladı. (sf-32)

Dertli anne, **çocuğunun fotoğrafına** bakmaya tahammül edemediği için bu odaya hiç girmezdi. (sf-35)

Babası odaya girerse görmesin diye yüzünü **yorganın içine** saklamış, sade, **ablasının saçlarına** benzeyen saçlarını açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Yalnız yavrucak bir şeyi düşünememişti: Korkudan ağlarken çıkardığı hafif iniltileri **babasının duyması** ihtimalini... (sf-39)

İhtiyar kadın birkaç defa onu mektepte görmeye gelmişti. Fakat müdire, zavallıyı, "**Babasının tembihi** var, kimse ile görüştüremeyiz!" diye geri çevirmişti. (sf-41)

Büyükanne, ara sıra **mektebin karşısındaki** viranede dolaşır, torununun pencerelerden bakmasını beklerdi. (sf-41)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, **ruhunun zilletini** ve acılarını büyük bir sır gibi saklamıştı. (sf-43)

Bizimki, "Mürşid Efendi, bak **kızının kurdelesini** bulup getirdik..."

Kokla ferahlarsın"...diye kulağına bağırdı. (sf-45)

Vehbi Efendi, eve gelinceye kadar mütemadiyen söyledi; Zehra 'ya, **babasının hastalığını** ve ölümünü bütün teferruatıyla anlattı. (sf-46/47)

Cenazeyi kaldırmak için **kızının gelmesini** beklemişlerdi. (sf-47)

Vehbi Efendi, Zehra 'yı **cumbalarının kafesleri** dökülmüş harap bir eve soktu. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, **muallimenin omuzlarını** okşadı, elinden valizini aldı, etraftan işitilmesinden korkuyor gibi geldi gayet yavaş bir sesle:

- Başın sağ olsun kızım, dünya hali bu... dedi. (sf-47)

Komşu, namaz bezini düzelterek, hafif bir dua mırıldanarak **cenazenin yanına** döndü. (sf-47)

Sandığın anahtarını alınız kızım... (sf-48)

Biçarenin yeryüzünde sizden başka kimsesi yok... (sf-48)

Biraz sonra Vehbi Efendi, tekrar Zehra 'yı **cenazenin yanına** götürmeyi teklif etti. (sf-49)

Zehra **makasın ucuyla** kilidi kırdı, kutudaki eşyayı muayeneye başladı. (sf-50)

- Allah için **ıskatacıların** çok işine yarayacak şeyler... dedi. (sf-50)

Lambayı **minderin üstüne** koydu, kendi yere oturdu, ağrıyan şakakları **avuçlarının içinde**, okumaya başladı... (sf-51)

Kimsenin fikrine karışmam. (sf-52)

Ne olurdu bugün sağ olsaydın, **oğlunun muvaffakiyetini** gözünle görseydin. (sf-53)

Biçarenin beklediği günler geldi. (sf-53)

Annemin hatırası sade bugün değil, her zaman beni zehirleyecek. (sf-53)

Bu sandalyeye **filanın lütfu**, falanın yardım ve tavsiyesiyle oturmam. (sf-55)

Bir **arkadaşın delaletiyle** ihtiyar, kimsesiz bir Ermeni kadının evinde bir oda tuttum. (sf-56)

3.3.1.1.1.2. Öğelerinden Biri Kelime Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları

3.3.1.1.1.2.1. Tamlayanı Kelime Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları

a) Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlamaları

Parasız hiçbir şey olmaz, deriz... Esas itibariyle çok doğrudur...

Fakat **çalışan ve irade sahibi bir insanın da az para ile**

ne büyük işler yapabileceğine bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Merhume validenin mezarına sarf edeceğim para ile mektepte bir kış teneffüshanesi yaptıracağım. (sf-10)

Onları **bu saf adamın zihnine** çivi gibi mıhlamıştı. (sf-10)

Şu halde **bu hanımın** kasabada **birçok düşmanları** olacak. (sf-10)

Fena insanlar(ın), suçlu insanların kendilerini telin ve tecziye eden

insanlara daima düşman olmaları lazım gelmiyor. (sf-11)

Bu Zehra Hanım'ın acı bir lisan ile kabahatlerini yüzlerine vurduğu

birçok insanlar bilirim ki başlarını mazlumane önlerine; eğdiler. (sf-11)

Bu kadının hususi hayatında en küçük bir leke, ahlakında en ehemmiyetsiz bir zaaf gösterilemez. (sf-11)

Tevfik Bey, elini **eski arkadaşının dizine** vurarak: - Bir insan için zaaftan mahrumiyet de büyük bir zaaf değil midir? Hatta zaafların en büyüğü... (sf-12)

Ben, **insan ruhlarındaki derinliğin ancak onunla ölçülebileceğine** kaniim. (sf-12)

Bir bahçenin kenarında üç küçük kız çocuğu gördüm. (sf-13)

Çantalarını **bir büyük taşın üstüne** koymuşlar, dertleşiyorlardı. (sf-13)

Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran bir talebenin mektepte kalmasını istemenize şaşıyorum. (sf-14)

"Olabilir dedi, fakat ben **elime teslim edilmiş yüz kadar çocuğun ahlakından** mesulüm. (sf-14)

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar, hatta bazen onları mektebe davet edip haşladığı da olur. (sf-16)

Bilhassa **sevdiği çocukların sözü** olurken küçük siyah gözleri canlanıyor, yüzü hemen hemen güzelleşiyordu. (sf-17)

Şerif Halil Bey:

- Olabilir, dedi, mamafih, bu Zehra Hanım siz olmadığınızda memnunum...

Çünkü maatteessüf pek hoş bir haber getirmiyorum. Efendim,

bu Zehra Hanım 'ın pederi hastaimiş...(sf-18)

Bunların içinde, **haşin bir ahlakçı olan Zehra Hanım'ın yanlış anladığı** çocuklar da var. (sf-19)

Küçük kızın mücrim olduğunda şüphe kalmıyordu. (sf-20)

Samanlıkta **çocuklarla oynarken üç kişinin kendisini nasıl çağırıp kandırdığını** anlattı. (sf-20)

Bu sözün doğru olması imkan yoktu. (sf-21)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, soyacakları evi teferruatıyla bilen yegane aç ve muhtaç çocuğu **samanlıkta oynayan bir alay çocuğun** arasından nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Hem güpegündüz **kasaba sokaklarında dolaşan üç yabancının kimse tarafından görülmemiş olmasına** nasıl imkan vardı? (sf-21)

Hırsızlardan aldığı paranın üç misli para gösterdiler. (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak kirlili bir çamur vücuda getiriyor, **çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu.** (sf-21)

Kendisine **hırsızın verdiği paranın üç beş mislini** teklif ettiler... (sf-23)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona **bu "ahde vefasızlık"ın fena bir şey olduğunu** söylüyor... (sf-23)

Zehra Hanım, düşündüklerinin doğruluğuna inanmakla beraber, **bir yabancının yanında mağlup olmaktan korkuyor, ağzını açmıyordu.** (sf-23)

Bu gayyur ve namuslu kızın onun yüzünden çok çektiğine inanıyordu. (sf-31)

Torununu **bu sefil, sarhoş babanın yanında** bırakmaya gönlü razı olmamış. (sf-33)

Akşamüstünden beri mütemadiyen esen rüzgarın çıkardığı seslerle, nihayetsiz bir deniz hissi veren bir ova... (sf-34)

Trenle yarış eder gibi uçan **büyük bir kuşun gölgesi** bir zaman **bu ışığın içinde** koştu, sonra yavaş yavaş geri kaldı, kayboldu. (sf-34)

Büyük kızı Ruhsar'ın kocası tüccardı. (sf-35)

Zavallı kadının yegane tesellisi, gündüzleri yalıtı hemen hiç boş bırakmayan misafirleriydi. (sf-37)

Sofada bir eski saat işliyor, **cenazeyi bekleyen kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu** işitiliyordu. (sf-48)

İhtiyar adam, **bir bez parçasının ucuna** bağlanmış küflü bir anahtar uzatıyordu. (sf-48)

Vehbi Efendi ile karısı kendilerini tutamadılar, **bu kızın katı kalpliliği karşısında** ağlamaya başladılar. (sf-49)

Mürşid Efendi 'nin sandığını **bu odanın bir köşesine** koymuşlar, anahtarını Zehra 'ya teslim etmişlerdi. (sf-50)

İçindeki eşyanın, ertesi gün cenazeye gelecek fakirlere verilmesini istemişti. (sf-50)

Mübarek adamın böyle bir şeyi olsa derhal satıp parasını meyhaneciye götürmez miydi? (sf-50)

Böyle bir gencin mesut olamamasına nasıl ihtimal verilebilir? (sf-52)

b) Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlamaları

Zehra'nın Ruhsar Teyze'den dört yaş küçük olan annesinin de yüzü gülmemişti. (sf-36)

c) Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlamaları

İstiklal alameti olarak onlara birer davul ile tuğ gönderir, **maarif idarelerinin kapılarını** kemal-i emniyet ve iftihar ile kapardık... (sf-8)

Kızlardan bazıları ya **aile terbiyesinin tesiriyle**, ya görenek neticesi olarak hafiflik ederler. (sf-14)

Zehra Hanım'ı **bahçe kapısının yanında** buldular. (sf-15)

Binanın sağ tarafında **büyük bir kestane ağacının altına** armut biçiminde bir havuz yaptırmış, kenarını çiçek saksılarıyla süslemişti. (sf-16/ 17)

Zehra Hanım, **maarif müdürünün fikirlerini** bildiği için Şerif Halil Bey'e hitap ediyordu. (sf-22)

Gece böceklerinin vagona dolmaması için lambaları söndürmüşlerdi. (sf-33)

İhtiyar adam, bir **bez parçasının ucuna** bağlanmış küflü bir anahtar uzatıyordu. (sf-48)

d) Tamlayanı İyelik Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları

Keşke **bütün mekteplerimizin başında** Zehra Hanım gibi muallimler olsa da bizim hiç hakkımız kalmasa... (sf-12)

Birisi, "Annem hasta... Ben ev işlerine bakarım... **Küçük kardeşimin yiyeceğini yediririm...**" dedi. (sf-13)

Konuşurken bu kaşlar büyük bir süratle hareket ediyor, **teessür ve infiallerinin cinsine göre** çehresindeki manayı değiştiriyordu. (sf-17)

Ne de olsa **bir meslektaşımın babası...** (sf-18)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona bu "ahde vefasızlık"ın fena bir şey olduğunu söylüyor... (sf-23)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak gözlerini tavana kaldırır, içeride **annesinin utla çaldığı** hüzünlü şarkıları ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Memleket, bu makamı bana sırf **kendi emeğimin mükafatı** olarak verdi. (sf-55)

Üstündeki ekmeğin kırıntılarını -biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim **kendi ekmeğimin kırıntılarını-** temizledim. (sf-56)

e) Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları

Yalnız bir insan için yer **değiştirmenin büyük bir ehemmiyeti** olamazdı. (sf-43)

f) Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları

Birisi, "Ben çocuğumu maarif mekteplerine vermem... **Zehra Hanım'ın mektebinde okutacağım!"** diyordu. (sf-8)

Çocuklara, niçin **muallim hanımın sözünü** tutmadıklarını sordum. (sf-13)

Maarif müdürü, **Zehra Hanım'ın** bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti. (sf-19)

Şerif Halil Bey, **Zehra Hanım'ın kızdığını** anlamıştı. (sf-23)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, **Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu**, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Fazla olarak **Mesadet Hanım 'ın da evlerine gelip gitmelerini** menetmişti. (sf-37)

Zehra, Eyüpsultan iskelesinde **Vehbi Efendi 'nin evini** nasıl arayacağını düşünürken, onunla karşı karşıya gelmişti. (sf-46)

Biri **Vehbi Efendi 'nin ihtiyar karısı**, öteki cenazeyi beklerneye gelmiş bir komşu... (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, muallimenin omuzlarını okşadı. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek ona sıcak bir çorba hazırlamıştı. (sf-48)

Zehra'daki sükunet, **Vehbi Efendi'nin ve karısının dikkatini** celp ediyordu. (sf-48)

Mürşid Efendi'nin metrukatını yarın mezarlığa gelecek ıskatçılara verirsiniz. (sf-48)

Mürşid Efendi 'nin sandığını bu odanın bir köşesine koymuşlar, anahtarını Zehra 'ya teslim etmişlerdi. (sf-50)

Bana teklif edilen memuriyetin **Nazır Paşa Hazretlerinin teveccühleri**

eseri olmadığını, bir daha kimsenin beni Sivas 'ta arayıp sormayacağını biliyordum. (sf-54)

g) Tamlayanı Bulunma Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları

Bir gün başmuallim, **talebeden Ferhunde isminde bir kızın kaydını** silmek mecburiyetinde olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

Hali vakti yerinde bir ailenin sevilmiş çocukları olsalardı buluşlarıyla, zarafetleriyle pırıl pırıl parlayacaklardı. (sf-19)

Bu çocuk, farz-ı mahal olarak, **hali vakti yerinde bir ailenin kızı** olsaydı.. Yine farzen, bu kasabada yaşayacağı yerde düşman istilasına uğramış şehirlerimizden birinde yaşasaydı... Tesadüfen düşman karargahı hakkında malumatı olsaydı... Bir gün, üç vatandaşını o karargaha sevk etse, onlar da memleketimiz için faydalı bazı evrak ve haritaları çalsalardı... Düşman bu küçük kızı ele geçirse, sual sorsa... Cevap alamasa... işkence etse... Yine sükut ile mukabele görse, ila ahirihi... Bu çocuğa iftihar nişanı ihsan etmez miydiniz? (sf-24)

h) Tamlayanı Ayrılma Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları

Yerli zenginlerden bir kısmının yardımıyla binayı büyüttü, tamir ettirdi, bahçesini genişletti. (sf-10)

Affedilmez bir kabahati varmış; **arkadaşlarından bir kısmının** para ile **vazifelerini** yapıyormuş. (sf-14)

İki sene evvel bir yaz gecesi, **zenginlerden birinin evi** soyuldu. (sf-20)

3.3.1.1.1.2.2. Tamlananı Kelime Grubu Olan Belirtili İsim

Tamlamaları

a) Tamlananı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlamaları

"Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları **umumun sıhhati namına** nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, bunları da yine umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz" der... (sf-14/15)

Binanın sağ tarafında büyük bir kestane ağacının altına armut biçiminde bir havuz yaptırmış, kenarını çiçek saksılarıyla süslemişti. (sf-16/ 17)

Bu rolü öyle tabii oynuyormuş ki **adamcağızın merhamet damarları** kabarmış. (sf-20)

b) Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlamaları

Maarif müdürü gülerek:

- Zahmet etmeyin efendim, malum, dedi, Zehra Hanım, **vilayetin en maruf bir simasıdır.** (sf-7)

Halk, **mektebin asıl ismini** unutmuştur. (sf-8)

Kasabanın en sevilen, emniyet edilen, hatırı sayılan bir insanıdır. (sf-9)

Bunlar, **mektebin göze görünen kısımları,** dedi. (sf-10)

Hurafe ve hayal ile mütemadiyen mücadele eder, talebesine ancak **ilmin en müspet hakikatlerini** öğretir. (sf-10)

Şu halde **bu hanımın** kasabada **birçok düşmanları** olacak. (sf-10)

Bu kadının hususi hayatında en küçük bir leke,
ahlakında en ehemmiyetsiz bir zaaf gösterilemez. (sf-11)

Bilakis, **Allah 'ın en basit bir hakikatini** söylediğime kaniim. (sf-12)

Doğruluk, temizlik, fedakarlık hastalığı onda **insanlığın en kıymetli bir kabiliyetini** öldürmüştür: Acımak kabiliyeti. (sf-12)

Zavallının ya giyecek potini yoktu, yahut da ailesi bin zahmetle aldığı bir potini her gün giyip çabucak eskitmesine müsaade etmiyordu. (sf-14)

"Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları umumun sıhhati namına nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, bunları da yine **umumun manevi sıhhati** için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz" der... (sf-14/15)

Binanın sağ tarafında büyük bir kestane ağacının altına armut biçiminde bir havuz yaptırmış, kenarını çiçek saksılarıyla süslemişti. (sf-16/ 17)

Muallimin canlı bir lisani, boya gibi, çizgi gibi sarıh kelimeleri vardı. (sf-19)

- **Sınıfların bir kısmı** bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "islahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Hali vakti yerinde **bir ailenin sevilmiş çocukları** olsalardı buluşlarıyla, zarafetleriyle pırıl pırıl parlayacaklardı. (sf-19)

Sokağın öte başında yüksek bir sesle ağlamaya başlamış. (sf-20)

Hırsızlardan aldığı paranın üç misli para gösterdiler. (sf-21)

Bir çocuk ki, üç beş kuruş için hırsız kılavuzluğu ve gözcülüğü ediyor,
polisın bütün ısrarlarına rağmen hırsızları ele vermemekte
taannüt ediyor,ve... (sf-22)

Kendisine **hırsızın verdiği paranın üç beş mislini** teklif ettiler... (sf-23)

Hatıralarının en güzelleri, en eskileriydi. (sf-34)

Trabzanlarının oymalı parmaklıkları dökülmüş yayvan
merdivenler... (sf-34)

Zehra'nın Ruhsar Teyze'den dört yaş küçük olan annesinin de yüzü
gülmemişti. (sf-36)

Zavallı kadının yegane tesellisi, gündüzleri yalıtı hemen hiç boş
bırakmayan misafirleriydi. (sf-37)

Sofanın bir köşesinde kendine mahsus bir yeri vardı. (sf-38)

Yalnız bir insan için **yer değiştirmenin büyük bir ehemmiyeti**
olamazdı. (sf-43)

Vehbi Efendi'nin Mürşid Efendi ile uzaktan uzağa akrabalığı vardı. (sf-45)

Biri **Vehbi Efendi 'nin ihtiyar karısı**, öteki cenazeyi beklerneye
gelmiş bir komşu... (sf-47)

Zehra, **günün bütün yorgunluğunu** bu dakikada hissediyormuş gibi,
omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun bu kapıya baktı. (sf-47)

Mübarek adamın böyle bir şeyi olsa derhal satıp parasını meyhaneciye
götürmez miydi? (sf-50)

Ne olurdu Şu yaldızlı diplomayı, **annemin çamaşır yıkamaktan atlamıŐ, Şişmiş zavallı ellerine** verebilseydim? (sf-53)

Kendilerine **Mülkiye'nn en ehliyetli mezunlarından** olarak takdim edildiniz, bu memuriyeti size münasip gördüler. İleride inşallah terfiiniz mukarrerdir, dedi. (sf-54)

Bunun da bence pek ehemmiyeti yok. (sf-54)

İstanbul 'un büyük camilerine gider, muhteşem mihraplar karşısında gönlüm huşu çırpıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu, dua ederdim. (sf-56)

c) **Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları**

Fakat **alıŐan ve irade sahibi bir insanın da az para ile ne büyük işler yapabileceğine** bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Bu Zehra Hanım'ın acı bir lisan ile kabahatlerini yüzlerine vurduğu birçok insanlar bilirim ki başlarını mazlumane önlerine; eğdiler. (sf-11)

Ben, **insan ruhlarındaki derinliğin ancak onunla ölçülebileceğine** kaniim. (sf-12)

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; **kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği** minimini mücrimlere mahsus "ıslahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Bunların içinde, **haşin bir ahlakçı olan Zehra Hanım'ın yanlış anladığı** ocuklar da var. (sf-19)

Samanlıkta ocuklarla oynarken üç kişinin kendisini nasıl çağırıp kandırdığını anlattı. (sf-20)

Hırsızların kim olduğunu sordular. (sf-21)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona **bu "ahde vefasızlık"ın fena bir şey olduğunu** söylüyor... (sf-23)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, Zehra Hamm'ın babası **Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu**, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Bu gayyur ve namuslu kızın onun yüzünden çok çektiğine inanıyordu. (sf-31)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak gözlerini tavana kaldırır, içeride **annesinin utla çaldığı** hüznü şarkıları ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Vehbi Efendi 'nin karısı, **Zehra 'nın yorgun geleceğini** düşünerek ona sıcak bir çorba hazırlamıştı. (sf-48)

Sofada bir eski saat işliyor, **cenazeyi bekleyen kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu** işitiliyordu. (sf-48)

Merhumun bizde hasta yattığını haber alınca getirip teslim etti... (sf-48)

Bunların titrek bir sarhoş elinden çıktığı belliydi. (sf-50)

Bana teklif edilen memuriyetin Nazır Paşa Hazretlerinin teveccühleri eseri olmadığını, **bir daha kimsenin beni Sivas 'ta arayıp sormayacağını** biliyordum. (sf-54)

d) **Tamlananı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları**

Yavrucakların burada sıcak sıcak, rahat rahat eğlenmeleri, merhumeyi mezarında daha memnun eder. (sf-10)

Fena insanların, suçlu insanların kendilerini telin ve tecziye eden insanlara daima düşman olmaları lazım gelmiyor. (sf-11)

Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran bir talebenin mektepte kalmasını istemenize şaşıyorum. (sf-14)

Maarif müdürü, **Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından** istifade etti. (sf-19)

Bu sözün doğru olmasına imkan yoktu. (sf-21)

Hem güpegündüz **kasaba sokaklarında dolaşan üç yabancının kimse tarafından görülmemiş olmasına** nasıl imkan vardı? (sf-21)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, **muallimin hemen yola çıkarılmasını** bildiriyordu. (sf-27)

Tevfik Bey, **telgrafın zorla alınmasından** korkuyor gibi birdenbire elini çekti. (sf-28)

Odanın kafi derecede aydınlık olmasına rağmen pencereye çevirdi, kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi bakıyor, tekrar tekrar okuyordu. (sf-28)

Gece böceklerinin vagona dolmaması için lambaları söndürmüşlerdi. (sf-33)

Büyükanne, ara sıra mektebin karşısındaki viranede dolaşır, **torununun pencerelerden bakmasını** beklerdi. (sf-41)

Vehbi Efendi, **Zehra 'nın bu sözleri kendisine bir taş zannetmesinden** korktu. (sf-46)

Muallimenin feryat ederek odaya atılmasını bekleyen kadınlar

şaşırdılar. (sf-47)

İçindeki eşyanın, ertesi gün cenazeye gelecek fakirlere verilmesini istemişti.

Fakat şimdi, onu açmak için dayanılmaz bir merak hissediyordu. (sf-50)

Böyle bir gencin mesut olamamasına nasıl ihtimal verilebilir? (sf-52)

e) Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlamaları

Bu sandalyeye filanın lütfü, **falanın yardım ve tavsiyesiyle** oturmadım. (sf-55)

3.3.1.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Belirtisiz isim tamlamasında yalnız tamlanan ek, iyelik ek alır. Belirtili İsim Tamlamalarındaki tamlayanın almış olduğu ilgi eki bu tamlamada yer almaz. Bu tamlamanın iki unsuru arasında daimî bir ilişki mevcuttur. Bundan dolayı belirtisiz isim tamlamasında iki unsur arasında başka bir unsur girmez.

Tamlayan (eksiz ilgi hali) ø	+	Tamlanan + İyelik eki (-I, -sI, - lArI) (- I, - sI,
yelek	+	cepler- i

3.3.1.1.2.1. Her İki Ögesi Tek Kelime Olan Belirtisiz İsim

Tamlamaları

Maarif müdürü gülerek:

- Zahmet etmeyin efendim, malum, dedi, Zehra Hanım, vilayetin en maruf bir simasıdır. (sf-7)

Geçenlerde bir **çeşme başında** iki kadın konuşuyordu. (sf-8)

Birisi, "Ben çocuğumu **maarif mekteplerine** vermem...

Zehra Hanım'ın mektebinde okutacağım!" diyordu. (sf-8)

Bu, sizin **maarif müdürü, idareci izzetinefsinizi** rencide etmez mi? (sf-8)

İstiklal alameti olarak onlara birer davul ile tuğ gönderir,
maarif idarelerinin kapılarını kemal-i emniyet ve iftihar ile kapardık... (sf-8)

Mebus Şerif Halil Bey ile **Maarif Müdürü** Tevfik Hayri
Bey, iki eski **mektep arkadaşı** idiler. (sf-8)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada
öğle yemeğini yedikleri esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Bundan dört sene evvel küçük bir kız, minimini bir **Darümuallimat mezunu**
olarak buraya gelmiş... (sf-9)

Kasabayı kendine vatan, mektebi bir **aile ocağı** yapmış... (sf-9)

Daha yirmibeş yaşına gelmeden başmuallim yapmışlar, eline kocaman bir
kız mektebini teslim etmişler. (sf-9)

Bugün ekserisi kocaman **ev hanımları** olan eski talebesi üzerinde
hala eski nüfuzunu muhafaza eder. (sf-9)

Fakat çalışan ve **irade sahibi** bir insanın da az para ile
ne büyük işler yapabileceğine bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Mesela **badana, dam, cam tamiri** filan gibi şeyler için para veririz. (sf-9)

Artırdığı para ile bilfarz yemekhaneler için **sofra takımı**,
yahut sınıflar için **ders aletleri** tedarik eder. (sf-9)

Eşraftan biri, vefat eden anası için **türbe şeklinde** bir mükellef mezar

yaptıracaktı. (sf-10)

Bu **türbe projesini**, **mektep bahçesinde** bir projeye tahvil ettirdi. (sf-10)

Merhume validenin mezarına sarf edeceğim para ile mektepte bir **kış teneffüshanesi** yaptıracağım. (sf-10)

Mebus, dizlerine tırmanan bir kediyi okşuyor, ona **sofra artıklarıyla** ziyafet çekiyordu. (sf-10)

Manevi ciheti nasıl acaba? (sf-10)

Zehra Hanım'ı size bir **kemal heykeli**, ideal bir **roman kahramanı** olarak tasvir ettim. (sf-12)

Doğruluk, temizlik, fedakarlık hastalığı onda insanlığın en kıymetli bir kabiliyetini öldürmüştür: **Acımak kabiliyeti**. (sf-12)

Yapılmış bir fenalık için mazeret tanımıyor: **Hak namına**, **hakikat namına** insafsızca vurmak... (sf-12)

Evet, bu katiyeti, bu huşuneti bir hakim için bir dereceye kadar anlarım. Fakat bir **mektep hocası** için... (sf-12)

Ben, **insan ruhlarındaki** derinliğin ancak onunla ölçülebileceğine kaniim. (sf-12)

Fikrimce yalnız **doğruluk hastalığı**, bir hak ve hakikat meselesi etrafında toplanmak kabiliyeti, bir cemiyeti mesut etmeye kafî gelemmez. (sf-13)

Bir bahçenin kenarında üç küçük **kız çocuğu** gördüm. (sf-13)

Evvela onları **mektep kaçağı** zannettim... (sf-13)

Birisi, "Annem hasta... Ben **ev işlerine** bakarım..." dedi. (sf-13)

Bir gün başmuallim, talebeden **Ferhunde** isminde bir kızın kaydını silmek mecburiyetinde olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

Bazı **hayır sahipleri** Ferhunde'ye, "**Maarif müdürüne** git... Rica et" demişler. (sf-14)

Kızlardan bazıları ya **aile terbiyesinin** tesiriyle, ya **görenek neticesi** olarak hafiflik ederler. (sf-14)

Zehra Hanım'ı **bahçe kapısının** yanında buldular. (sf-15)

Sabahları olduğu gibi akşamları **azat vaktinde** de kapının yanında durur, çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi yere çömelmiş, minimini bir **ana sınıfı** çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Buna mukabil, talebeyi **akşam azatında** evlerine gönderirken kıyafetlerine nezaret etmeyi de kendine ait bir vazife (olarak) addeder... (sf-16)

Bütün sıhhatini kuvvetli ve güzel olanlara sarf etmiştir; onların **asker taburları** gibi intizamla saf saf dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

Biraz sonra Zehra Hanım, **mektep kapılarını** kapattı; misafirlerinin yanına geldi. (sf-16)

Binanın sağ tarafında büyük bir kestane ağacının altına **armut biçiminde** bir havuz yaptırmış, kenarını **çiçek saksılarıyla** süslemişti. (sf-16/ 17)

Fakat kuvvetli bir **irade sahibi** olduğunu ve etrafındakilere çok tatlı

muamele etmekle beraber emretmeyi de bildiği anlaşılıyordu. (sf-17)

Maarif müdürü söze karıştı: (sf-17)

Maarif müdürü ile mebus birbirlerine baktılar. (sf-18)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti. (sf-19)

Bu yerler, fena ana babalardan doğmuş, fena muhitlerde büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle **beden ve ruh maluliyetlerine** uğramış biçarelere mahsustur. (sf-19)

Bir **ekmek parçası**, ufak bir süs için, yahut sadece haksız dayaklardan ve zulümlerden korunmak için hırsızlığa, dolandırıcılığa, yalancılığa çevrilmiş. (sf-19)

İki sene evvel bir **yaz gecesi**, zenginlerden birinin evi soyuldu. (sf-20)

Bir aralık **mahalle bekçisi** evin karşısındaki çeşmenin kenarına oturmuş, bir sigara içmeye başlamış. (sf-20)

Hem güpegündüz **kasaba sokaklarında** dolaşan üç yabancının **kimse tarafından** görülmemiş olmasına nasıl imkan vardı? (sf-21)

- Galiba şu on bir yaşında **hırsız kılavuzluğu** eden mikroptan bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten ne korkunç bir mikroptu. (sf-22)

Bir çocuk ki, üç beş kuruş için **hırsız kılavuzluğu** ve gözcülüğü ediyor, polisin bütün ısrarlarına rağmen hırsızları ele vermemekte taannüt ediyor,ve... (sf-22)

Maarif müdürü ile başmuallim birbirlerini hürmetle severlerdi. (sf-23)

Kitaplar içinde yaşıyan, hayatla pek az teması olan Tevfik Bey, biraz fikirlerini müdafaa ihtiyacıyla, biraz da bu azimkar, cesur, fakat mahdut arkadaşına muziplik etmek için açtığı bu münakaşalarda bazen kuvvetli bir mantıkla, bazen mahirane mügalatalar ve safsatalarla onu çıkmaza sokar, asabiyet ve hiddetiyle eğlenirdi. (sf-23)

Elinizde olsa bu çocuğa bir **iftihar nişanı** verecekmişsiniz. (sf-23)

maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı istedi: (sf-28)

Merdiven başında tekrar başmuallim ile karşılaştı. (sf-32)

Gece böceklerinin vagona dolmaması için lambaları söndürmüşlerdi. (sf-33)

Altı sene evvel kızını küçük bir **Anadolu kasabasına** gelin göndermiş. (sf-33)

Damadı sarhoş ve ahlaksız bir **reji katibi**ymiş. (sf-33)

Tavandaki, bir kısmı içeri akan yağmurlarla silinmiş, bir kısmı parça parça **muşambalar halinde** sarkmış - **örümcek ağlarıyla** sarılı - resimler hala gözünün önündeydi. (sf-34)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek **Akka zindanına** gönderilmiş, bir iki sene sonra oradan **ölüm haberi** gelmişti. (sf-35)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

Büyüdükten, **insan içine** girdikten sonra onlar arasında da ne kadar iyiler olduğunu anlamamış değildi. (sf-35)

İleride ihtiyar bir kız olarak belki **çocuklar arasında**, belki de **tatil zamanına** tesadüf ederse kimsesiz bir **mektep odasında** ölecekti. (sf-36)

Kocası aldığıını, bulduğunu **sefahat yerlerinde** yer, evine **gece yaraları** dönerdi. (sf-36)

Buna rağmen bu iki **aile dostundaki** derin vefa ve şefkatli bir nevi sevk-i tabii ile sezmişti. (sf-37)

Zavallı çocuk, evde **can sıkıntısından** çıldıracak gibi olurdu. (sf-39)

Adeti üzere **gece yarısı** evine gelen Mürşid Efendi, çok sarhoş olmasına rağmen bu sesi duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

Zehra, bu suale cevap vermemiş, ıslak yüzünü yastığa gömerek **uyku taklidi** yapmıştı. (sf-39)

Çelimsiz, içli bir **kız çocuğu** vücudu, bu mütemadi mahrumiyete ne kadar tahammül edebilirdi? (sf-40)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemişti ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere bir **Marabet mektebine** yazdırıyordu. (sf-40)

Onlara bu fenalığı etmek için kesesinden **mektep parası** vermekten bile çekinmemişti. (sf-40)

İkide birde parça parça elbiseleriyle, yırtık potinleri, uzamış sakalıyla **mektep kapısına** gelse ne yapardı? (sf-42)

Hiçbir dost ve **arkadaş gözüyle** karşılaşmayan kara gözleri, ruhunun zilletini ve acılarını büyük bir sır gibi saklamıştı. (sf-43)

Uzakta manevra yapan bir lokomotif kesik kesik düdük çalıyor, **yol kenarında** fenerli memurlar dolaşıyordu. (sf-44)

Bu Vehbi Efendi, yetmiş yaşlarında, mütekait bir **tabur katibi** idi. (sf-45)

Zehra, **Eyüpsultan iskelesinde** Vehbi Efendi 'nin evini nasıl arayacağını düşünürken, onunla karşı karşıya gelmişti. (sf-46)

Dönüşte **Zeyrek yokuşundan** iniyordum. (sf-46)

Bir **köşe başında** ona tesadüf ettim. (sf-46)

Vücudu **iskelet haline** gelmiş, saçında, sakalında bir tek siyah tel kalmamıştı. (sf-46)

Onu bu halde, **yol üstünde** bırakmaya bir türlü gönlüm kail olmuyordu. (sf-46)

Mürşid Efendi 'yi kolundan tuttum, eve getirdim.. Zaten birkaç **günlük ömrü** kaldığı besbelliydi. (sf-46)

Vehbi Efendi 'nin karısı, muallimenin omuzlarını okşadı, elinden valizini aldı, etraftan işitilmesinden korkuyor gibi geldi, gayet yavaş bir sesle:

- Başın sağ olsun kızım, **dünya hali** bu... dedi. (sf-47)

Bir yabancı bile bir **ölü evinde** bu kadar lakayt ve sakin görünemezdi! (sf-48)

Biçarenin yeryüzünde sizden **başka kimsesi** yok... (sf-48)

Bir tomar **mahkeme evrakı** ve bir defter... (sf-50)

Zehra, aynı zehirli gülümseme ile başını salladı:

- **Hatıra Defteri...** Çok tuhaf... (sf-51)

Arkadaşlarım arasında ilk memuriyet alan benim. Mamafih, bununla pek fazla iftihar etmek doğru olmaz. (sf-53)

Onbeş gün evvel, beni **Dahiliye Nezareti'**ne çağırdılar, açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu teklif ettiler. (sf-53)

Bu üç ayı **Nezaret koridorlarında, kapı diplerinde iş dilenciliğiyle** geçirdim. (sf-54)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için bir **maiyet memuru maaşı, nazır maaşı** gibidir. (sf-54)

Yol yorgunluğundan hastayım. (sf-55)

İndiğim han odasında dün gece sabaha kadar **ateşler içinde** yattım. (sf-55)

Buna rağmen sabahleyin erkenden **vazife başına** geldim. (sf-55)

İstanbul 'un büyük camilerine gider, muhteşem **mihraplar karşısında** gönlüm huşu çırpıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu, dua ederdim. (sf-56)

Odamda kırık mermerli yuvarlak bir **kahve masası** var. (sf-56)

Üstündeki **ekmek kırıntılarını** -biraz evvel büyük bir **gönül rahatlığıyla** yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

3.3.1.1.2.2. Öğelerinden Biri Kelime Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

3.3.1.1.2.2.1. Tamlayanı Kelime Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

a) Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

Kasabanızda **Zehra Hanım** isminde bir başmuallim varmış. (sf-7)

"Zehra Hanım Mektebi" diye tanır. (sf-8)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada öğle yemeğini yedikleri esnada, bu **Zehra Hanım bahsi** açılmıştı. (sf-9)

Bana teklif edilen memuriyetin **Nazır Paşa Hazretlerinin** teveccühleri eseri olmadığını, bir daha kimsenin beni Sivas 'ta arayıp sormayacağını biliyordum. (sf-54)

b) Tamlayıcı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

Başındaki süslü rüyayı hakikat yapmak için **yalnız düşünmek, okumak ve söylemek kafi olduğuna** inanırdı. (sf-9)

Tevfik Bey, onu **derin bir sükunet ve hayret içinde** dinlemiş, söyleyecek söz bulamamıştı. (sf-31)

Bin türlü cefa ve mihnet içinde sönüp gitti. (sf-53)

c) Tamlayıcı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

Teneffüshanenin içine **merhumeye ait bir de kitabe vazına** müsaade buyurulursa vesile-i rahmet olur. (sf-10)

Sonra onda bir nevi hastalık, hiç durmayan, onu daima için için yakan bir humma var. **Doğruluk, fedakarlık, manevi temizlik hastalığı.** (sf-10/11)

Binanın sağ tarafında **büyük bir kestane ağacının** altına armut biçiminde bir havuz yaptırmış, kenarını çiçek saksılarıyla süslemişti. (sf-16/ 17)

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, **kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "ıslahevleri"** tesiri yapar. (sf-19)

Kısa bir tereddüt devresi geçirdi. Belki söyleyecekti. Fakat gözü masanın üstünde duran paralara ilişince vazgeçti. (sf-21)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, **bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları**, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Bu, **bir kuvvetli sinir buhranı**dı. (sf-31)

Çünkü fazla sıkıntı ve sefalet görmeden, fazla hakarete uğramadan **bir revolver kurşunuyla** ölüp gitmişti. (sf-36)

- Zehra Hanım kızım... Merhum pederinizin **bir tahta sandık derununda** birkaç parça eşyası var.(sf-48)

Bu yemini **bu küçük masaya bakan ıslak göz karşısında** bir kere daha tekrar ettim. (sf-56)

d) Tamlayanı Belirtisiz İsin Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi yere çömelmiş, minimini bir **ana sınıfı çocuğunun** potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Çelimsiz, içli bir **kız çocuğu vücudu**, bu mütemadi mahrumiyete ne kadar tahammül edebilirdi? (sf-40)

Renkli bez parçaları, silik fotoğraflar, kurdele ile bağlanmış bir tutam saç... Sararmış bir **Mülkiye Mektebi diploması**...(sf-50)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için bir **maiyet memuru maaşı**, nazır maaşı gibidir. (sf-54)

e) Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

Fikrimce yalnız doğruluk hastalığı, **bir hak ve hakikat meselesi etrafında toplanmak kabiliyeti**, bir cemiyeti mesut etmeye kafi gelemez. (sf-13)

Bir gün başmuallim, **talebeden Ferhunde isminde bir kızın kaydını silmek mecburiyetinde** olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

"Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları umumun sıhhati namına nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, **bunları da yine umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz**" der... (sf-14/15)

Kasabayı dolaşmaya başlamak zamanı gelmişti. (sf-15)

f) Tamlayanı Sıfat -Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

Zavallı kadının yegane tesellisi, **gündüzleri yalıtı hemen hiç boş bırakmayan misafirleriydi**. (sf-37)

Kendisine iyi muamele eden insanlara iyi muamele etti. Fakat **haksızlık ve zulmetmek isteyenler karşısında** acz ile boynunu bükmedi. (sf-44)

3.3.1.1.3. Zincirleme İsim Tamlaması

Bir isim tamlamasının başka isimlerle kurduğu tamlamaya zincirleme isim tamlaması denir. Zincirleme İsim Tamlamalarının bazıları yalnız tamlayanlara tamlananların birbirine bağlı olarak sürüp gitmesiyle kurulur; bazılarında da tamlayanlarla tamlananlar arasında çeşitli görevlerde kullanılmış başka sözcükler bulunur.

Bütün boş vakitlerini **kasabanın kenarından geçen derenin kenarındaki söğütler altında** kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Başmuallim, ağır ağır yazıhanenin önüne geldi, elini uzatarak **maarif müdürünün parmakları arasında** buruşmuş kağıdı istedi: (sf-28)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemiştir ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere bir Marabet mektebine yazdırıyordu. (sf-40)

Zehra, ona bir kere çarşıda, bir kere de bir **mektepe gezintisi esnasında** tesadüf etmişti. (sf-42)

Bu sandık, nasılsa **arkadaşlarının birinin evinde** unutulup kalmış... (sf-48)

Bana teklif edilen memuriyetin Nazır Paşa Hazretlerinin teveccühleri eseri olmadığı, bir daha kimsenin beni Sivas 'ta arayıp sormayacağını biliyordum. (sf-54)

3.3.1.1.4. Farsça İsim Tamlaması

Daire-i intihabiyenizde göreceğiniz en **şayan-ı dikkat** müessesesi bu mekteptir. (sf-8)

İstiklal alameti olarak onlara birer davul ile tuğ gönderir,(dik) maarif idarelerinin kapılarını **kemal-i emniyet** ve iftihar ile kapardık... (sf-8)

Daire-i intihabiyesini gezmeye gelen Şerif Halil Bey, onun evine misafir olmuştu. (sf-9)

Fakat **hadd-i zatinde** çok iyi ve rakik bir adam olan bu zengin, bir gün daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi. (sf-10)

Teneffüshanenin içine merhumeye ait bir de kitabe vazına müsaade buyrulursa **vesile-i rahmet** olur. (sf-10)

Çocuğun o dakikadaki **halet-i ruhiyesini** düşünüyorum... (sf-23)

Mamafih itiraf edeyim ki, şimdiye kadar **nazar-ı dikkatimi** celp etmemişti.... (sf-26)

Mamafih, en bitkin görüldüğü bir dakikada birdenbire toparlanıyor, umulmaz bir **cebr-i nefis** ile kendine hakim oluyordu. (sf-31)

(.....) da kendini büyük gayretiyle, bütün **hüsn-i niyetiyle** mektebine verdi. (sf-43)

Cenab-ı Hakkın ism-i mukaddesine yemin ederim ki babanız "Zehra, Zehra..." diye inleyerek öldü. (sf-49)

Müdür-i umumi:

- Nazır Paşa Hazretlerinin size **teveccüh-i mahsuslan** var. (sf-54)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, **müdür-i umumiye** yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

3.3.1.2. Kullanışları Bakımından İsim Tamlamaları

3.3.1.2.1. İsim Tamlamalarının Özne İşleviyle Kullanılması

a) Ana Cümle Yüklemine Öznesi Olan İsim Tamlamaları

Zehra Hanım'ın mektebinde okutacağım!" diyordu. (sf-8)

Bu, sizin **maarif müdürü**, idareci izzetinefsinizi rencide etmez mi? (sf-8)

Şu halde **bu hanımın** kasabada **birçok düşmanları** olacak. (sf-10)

Manevi ciheti nasıl acaba? (sf-10)

Yavrucakların burada sıcak sıcak, rahat rahat eğlenmeleri, merhumeyi mezarında daha memnun eder. (sf-10)

Fena insanlar, suçlu insanların kendilerini telin ve tecziye eden insanlara daima düşman olmaları lazım gelmiyor. (sf-11)

Sonra onda bir nevi hastalık, hiç durmayan, onu daima için için yakan bir humma var. **Doğruluk, fedakarlık, manevi temizlik hastalığı.** (sf-10/11)

Doğruluk, temizlik, fedakarlık hastalığı onda insanlığın en kıymetli bir kabiliyetini öldürmüştür: Acımak kabiliyeti. (sf-12)

Öyle ya, **cürmlerin, günahların içyüzleri** her zaman bildiğimiz, anladığımız gibi midir acaba? (sf-12)

Fikrimce yalnız **doğruluk hastalığı, bir hak ve hakikat meselesi etrafında toplanmak kabiliyeti**, bir cemiyeti mesut etmeye kafi gelemmez. (sf-13)

Zavallının ya giyecek potini yoktu, yahut da ailesi bin zahmetle aldığı bir potini her gün giyip çabucak eskitmesine müsaade etmiyordu. (sf-14)

Kasabayı dolaşmaya başlamak zamanı gelmişti. (sf-15)

Maarif müdürü söze karıştı: (sf-17)

Efendim, **bu Zehra Hanım 'ın pederi** hastaimiş...(sf-18)

Muallimin canlı bir lisanı, boya gibi, çizgi gibi sarıh kelimeleri vardı. (sf-19)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti,

arkadaşına, önünde süküt edilen sıraları göstererek dedi ki: (sf-19)

Bu rolü öyle tabii oynuyormuş ki **adamcağızın merhamet damarları** kabarmış. (sf-20)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Bu çocuk, farz-ı mahal olarak, **hali vakti yerinde bir ailenin kızı** olsaydı... Bu çocuğa iftihar nişanı ihsan etmez miydiniz? (sf-24)

Başmuallimin çehresi kapalı, küçük gözleri karanlıktı. (sf-29)

Muallimin gözlerindeki yaşlar kuruyor, **yanaklarının etleri** çekiliyor, sesi tıkanıyordu. (sf-31)

Trenle yarış eder gibi uçan büyük bir kuşun gölgesi bir zaman bu ışığın içinde koştı, sonra yavaş yavaş geri kaldı, kayboldu. (sf-34)

Büyük kızı Ruhsar'ın kocası tüccardı. (sf-35)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek Akka zindanına gönderilmiş, bir iki sene sonra oradan **ölüm haberi** gelmişti. (sf-35)

Zehra'nın Ruhsar Teyze'den dört yaş küçük olan annesinin de yüzü gülmemişti. (sf-36)

Zavallı kadının yegane teselisi, gündüzleri yalıtı hemen hiç boş bırakmayan misafirleriydi. (sf-37)

Çelimsiz, içli bir kız çocuğu vücudu, bu mütemadi mahrumiyete

ne kadar tahammül edebilirdi? (sf-40)

Fakat müdire, zavallıyı, "**Babasının tembihi** var, kimse ile görüştüremeyiz!" diye geri çevirmişti. (sf-41)

Yalnız bir insan için **yer değiştirmenin büyük bir ehemmiyeti** olamazdı. (sf-43)

Zaten **birkaç günlük ömrü kaldığı** besbelliydi. (sf-46)

Vehbi Efendi 'nin karısı, muallimenin omuzlarını okşadı, elinden valizini aldı, etraftan işitilmesinden korkuyor gibi geldi, gayet yavaş bir sesle: - Başın sağ olsun kızım, dünya hali bu... dedi. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek ona sıcak bir çorba hazırlamıştı. (sf-48)

Sofada bir eski saat işliyor, **cenazeyi bekleyen kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu** işitiliyordu. (sf-48)

- Zehra Hanım kızım... **Merhum pederinizin** bir tahta sandık derununda **birkaç parça eşyası** var...(sf-48)

- Ona niçin babam, demiyorsunuz kızım... **Biçarenin yeryüzünde** sizden **başka kimsesi** yok... (sf-48)

Mübarek adamın böyle bir şeyi olsa derhal satıp parasını meyhaneciye götürmez miydi? (sf-50)

Bunların titrek bir sarhoş elinden çıktığı belliydi. (sf-50)

Benimle beraber diploma alan arkadaşlarımın arasında istikbalden şüphe edenler var. (sf-52)

Annemin hatırası sade bugün değil, her zaman beni zehirleyecek. (sf-53)

Bunun da bence pek ehemmiyeti yok. (sf-54)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için bir **maiyet memuru maaşı**, nazır maaşı gibidir. (sf-54)

Odamda **kırık mermerli yuvarlak bir kahve masası** var. (sf-56)

b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Öznesi Olan İsim Tamlamaları

Maarif müdürü gülerek:

- Zahmet etmeyin efendim, malum, dedi, Zehra Hanım, vilayetin en maruf bir simasıdır. (sf-7)

Bugün ekserisi kocaman **ev hanımları** olan eski talebesi üzerinde hala eski nüfuzunu muhafaza eder. (sf-9)

Evet, dibi görünmeyen kuyulara atılan taş, nasıl çıkardığı sesle onlar derinliğini gösterirse **başkalarının elemi** de bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, insanlığımızın derecesini öğretir... (sf-12)

Trabzanlarının oymalı parmaklıkları dökülmüş yayvan merdivenler... (sf-34)

Vehbi Efendi, Zehra 'yı **cumbalarının kafesleri** dökülmüş harap bir eve soktu. (sf-47)

3.3.1.2.2. İsim Tamlamalarının Nesne İşleviyle Kullanılması

a) Ana Cümle Yüklemine Nesnesi Olan İsim Tamlamaları

İstiklal alameti olarak onlara birer davul ile tuğ gönderir,
maarif idarelerinin kapılarını kemal-i emniyet ve iftihar ile kapardık... (sf-8)

Halk, **mektebin asıl ismini** unutmuştur. (sf-8)

Artırdığı para ile bilfarz yemekhaneler için **sofra takımı**,
yahut sınıflar için **ders aletleri** tedarik eder. (sf-9)

Hurafe ve hayal ile mütemadiyen mücadele eder,
talebesine ancak **ilmin en müspet hakikatlerini** öğretir. (sf-10)

Merhume validenin mezarına sarf edeceğim para ile mektepte
bir **kış teneffüshanesi** yaptıracağım. (sf-10)

Evet, dibi görünmeyen kuyulara atılan taş, nasıl çıkardığı sesle onları
derinliğini gösterirse başkalarının elemi de bizim yüreklerimize düştüğü
zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, **insanlığımızın derecesini**
öğretir... (sf-12)

Doğruluk, temizlik, fedakarlık hastalığı onda **insanlığın en kıymetli**
bir kabiliyetini öldürmüştür: **Acımak kabiliyeti.** (sf-12)

Küçük kardeşimin yiyeceğini yediririm... (sf-13)

Affedilmez bir kabahati varmış; **arkadaşlarından bir kısmının** para ile
vazifelerini yapıyormuş. (sf-14)

Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de kapının yanında durur,
çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Kiminin saçını düzeltir, kiminin kuşağını bağlar, kiminin kirlenmiş yüzünü, mürekkepli parmaklarını yıkamaya gönderirdi. (sf-15)

Biraz sonra Zehra Hanım, **mekteп kapılarını** kapattı; misafirlerinin yanına geldi. (sf-16)

Hastalığın cinsini söylemediler...(sf-18)

- Sınıfların bir kısmı bende, **duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "ıslahevleri"** tesiri yapar. (sf-19)

Samanlıkta **çocuklarla oynarken üç kişinin kendisini nasıl çağırıp kandırdığını** anlattı. (sf-20)

Hırsızların kim olduğunu sordular. (sf-21)

Kısa bir tereddüt devresi geçirdi. (sf-21)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona **bu "ahde vefasızlık"ın fena bir şey olduğunu** söylüyor... (sf-23)

Şerif Halil Bey, **Zehra Hanım'ın kızdığını** anlamıştı. (sf-23)

Kendisine **hırsızın verdiği paranın üç beş mislini** teklif ettiler... (sf-23)

Elinizde olsa bu çocuğa bir **iftihar nişanı** verecekmişsiniz. (sf-23)

Çocuğun o dakikadaki halet-i ruhiyesini düşünüyorum... (sf-23)

Artık iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, mebusa, **çocukların elişlerini, resimlerini** gösterdi,

uzun izahat verdi. (sf-25)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, **Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını** bildiriyordu. (sf-27)

Zehra, bu suale cevap vermemiş, ıslak yüzünü yastığa gömerek **uyku taklidi** yapmıştı. (sf-39)

Yalnız yavrucağ bir şeyi düşünememişti: **Korkudan ağlarken çıkardığı hafif iniltileri babasının duyması ihtimalini...** (sf-39)

Büyükanne, ara sıra mektebin karşısındaki viranede dolaşır, **torununun pencerelerden bakmasını** beklerdi. (sf-41)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, **ruhunun zilletini ve acılarını** büyük bir sır gibi saklamıştı. (sf-43)

Vehbi Efendi, eve gelinceye kadar mütemediyen söyledi; Zehra 'ya, **babasının hastalığını ve ölümünü** bütün teferruatıyla anlattı. (sf-46)

Cenazeyi kaldırmak için **kızının gelmesini** beklemişlerdi. (sf-46)

Vehbi Efendi 'nin karısı, **muallimenin omuzlarını** okşadı... (sf-47)

Zehra, **günün bütün yorgunluğunu** bu dakikada hissediyormuş gibi, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun bu kapıya baktı. (sf-47)

Zehra'daki sükunet, **Vehbi Efendi'nin ve karısının dikkatini** celp ediyordu. (sf-48)

Sandığın anahtarını alınız kızım... (sf-48)

Mürşid Efendi'nin metrukatını yarın mezarlığa gelecek ıskatçılara verirsiniz. (sf-48)

Mürşid Efendi 'nin sandığını bu odanın bir köşesine koymuşlar, anahtarını Zehra 'ya teslim etmişlerdi. (sf-50)

İçindeki eşyanın, ertesi gün cenazeye gelecek fakirlere verilmesini istemişti. (sf-50)

Sivas vilayetine **maiyet memuru** oldum. (sf-53)

Onbeş gün evvel, beni Dahiliye Nezareti'ne çağırdılar, açık olan **Sivas vilayeti maiyet memurluğunu** teklif ettiler. (sf-53)

Bana teklif edilen memuriyetin Nazır Paşa Hazretlerinin teveccühleri eseri olmadığını, bir daha kimsenin beni Sivas 'ta arayıp sormayacağını biliyordum. (sf-54)

Üstündeki ekme kırıntılarını -biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim **kendi ekmeğimin kırıntılarını-** temizledim. (sf-56)

b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Nesnesi Olan İsim Tamlamaları

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada **öğle yemeğini** yedikleri esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Bilakis, **Allah 'ın en basit bir hakikatini** söylediğime kaniim. (sf-12)

Bunun için acımak, **birbirimizin feryadını, iniltisini** duyabilmek de lazım. (sf-13)

Çocuklara, niçin **muallim hanımın sözünü** tutmadıklarını sordum. (sf-13)

Bir gün başmuallim, **talebeden Ferhunde isminde bir kızın kaydını** silmek mecburiyetinde olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran bir talebenin mektepte kalmasını istemenize şaşıyorum. (sf-14)

Zehra Hanım, **maarif müdürünün fikirlerini** bildiği için Şerif Halil Bey'e hitap ediyordu. (sf-22)

Onlara bu fenalığı etmek için kesesinden **mektep parası** vermekten bile çekinmemişti. (sf-40)

Bizimki, "Mürşid Efendi, bak **kızının kurdelesini** bulup getirdik... (sf-45)

Zehra, Eyüpsultan iskelesinde **Vehbi Efendi 'nin evini** nasıl arayacağını düşünürken, onunla karşı karşıya gelmişti. (sf-46)

Zehra, **günün bütün yorgunluğunu** bu dakikada hissediyormuş gibi, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun bu kapiya baktı. (sf-47)

Muallimenin feryat ederek odaya atılmasını bekleyen kadınlar şaşırdılar. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, **Zehra 'nın yorgun geleceğini** düşünerek ona sıcak bir çorba hazırlamıştı. (sf-48)

Merhumun bizde hasta yattığını haber alınca getirip teslim etti... (sf-48)

3.3.1.2.3. İsim Tamlamalarının Zarf İşleviyle Kullanılması

a) Ana Cümle Yüklemine Zarf Olan İsim Tamlamaları

Kocasını aldığı, bulduğunu sefahat yerlerinde yer, evine **gece yarıları** dönerdi. (sf-36)

**b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Zarfı
Olan İsim Tamlamaları**

Adeti üzere **gece yarısı** evine gelen Mürşid Efendi, çok sarhoş olmasına rağmen bu sesi duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

3.3.1.2.4. İsim Tamlamalarının Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması

3.3.1.2.4.1. İsim Tamlamalarının Yönelme Hali Eki Alarak Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması

**a) Ana Cümle Yüklemine Yönelme Halindeki Yer Tamlayıcısı
Olan İsim Tamlamaları**

Birisi, "Ben çocuğumu **maarif mekteplerine** vermem... (sf-8)

Fakat **çalışan ve irade sahibi bir insanın da az para ile ne büyük işler yapabileceğine** bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Başındaki süslü rüyayı hakikat yapmak için yalnız **düşünmek, okumak ve söylemek kafi olduğuna** inanırdı. (sf-9)

Bugün ekserisi kocaman ev hanımları olan eski talebesi üzerinde hala eski nüfuzunu muhafaza eder. (sf-9)

Onları **bu saf adamın zihnine** çivi gibi mıhlamıştı. (sf-10)

Bu türbe projesini, **mektepte bahçesinde bir projeye** tahvil ettirdi. (sf-10)

Teneffüshanenin içine merhumeye ait bir de kitabe vazına müsaade buyurulursa vesile-i rahmet olur. (sf-10)

Ben, **insan ruhlarındaki derinliğin ancak onunla ölçülebileceğine**

kaniim. (sf-12)

Çantalarını **bir büyük taşın üstüne** koymuşlar, dertleşiyorlardı. (sf-13)

Bazı hayır sahipleri Ferhunde'ye, "**Maarif müdürüne** git... Rica et" demişler. (sf-14)

"Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları **umumun sıhhati namına** nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, bunları da yine umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz" der... (sf-14/15)

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar, hatta bazen onları mektebe davet edip haşladığı da olur. (sf-16)

Biraz sonra Zehra Hanım, mektep kapılarını kapattı; **misafirlerinin yanına** geldi. (sf-16)

Binanın sağ tarafında büyük bir kestane ağacının altına armut biçiminde bir havuz yaptırmış, kenarını çiçek saksılarıyla süslemişti. (sf-16/ 17)

Şerif Halil Bey:

- Olabilir, dedi, mamafih, **bu Zehra Hanım siz olmadığınız** memnunum...(sf-18)

Bu sözün doğru olmasına imkan yoktu. (sf-21)

Hem güpegündüz **kasaba sokaklarında dolaşan üç yabancı** kimse tarafından görülmemiş olmasına nasıl imkan vardı? (sf-21)

Başmuallim, ağır ağır **yazıhanenin önüne** geldi, elini uzatarak maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı istedi: (sf-28)

Odanın kafi derecede aydınlık olmasına rağmen pencereye çevirdi,

kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi bakıyor, tekrar tekrar okuyordu. (sf-28)

Bu gayur ve namuslu kızın onun yüzünden çok çektiğine inanıyordu. (sf-31)

Maarif müdürü, **masanın başına** oturdu; dalgın ve neşesiz çalışmaya başladı. (sf-32)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek **Akka zindanına** gönderilmiş, bir iki sene sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

İleride ihtiyar bir kız olarak belki çocuklar arasında, belki de **tatil zamanına** tesadüf ederse kimsesiz bir mektep odasında ölecekti. (sf-36)

Babası odaya girerse görmesin diye yüzünü **yorganın içine** saklamış, sade, ablasının saçlarına benzeyen saçlarını açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemişti ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere bir **Marabet mektebine** yazdırıyordu. (sf-40)

İkide birde parça parça elbiseleriyle, yırtık potinleri, uzamış sakalıyla **mektep kapısına** gelse ne yapardı? (sf-42)

Vücudu **iskelet haline** gelmiş, saçında, sakalında bir tek siyah tel kalmamıştı. (sf-46)

Komşu, namaz bezini düzelterek, hafif bir dua mırıldanarak **cenazenin yanına** döndü. (sf-47)

Mürşid Efendi 'nin sandığını **bu odanın bir köşesine** koymuşlar, anahtarını Zehra 'ya teslim etmişlerdi. (sf-50)

Lambayı **minderin üstüne** koydu, kendi yere oturdu, ağrıyan şakakları avuçlarının içinde, okumaya başladı... (sf-51)

Kimsenin fikrine karışmam. (sf-52)

Böyle bir gencin mesut olamamasına nasıl ihtimal verilebilir? (sf-52)

Ne olurdu şu yaldızlı diplomayı, **annemin çamaşır yıkamaktan çatlamış, şişmiş zavallı ellerine** verebilseydim? (sf-53)

Sivas vilayetine maiyet memuru oldum. (sf-53)

Onbeş gün evvel, beni **Dahiliye Nezareti'**ne çağırdılar, açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu teklif ettiler. (sf-53)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, **müdür-i umumiye** yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Buna rağmen sabahleyin erkenden **vazife başma** geldim. (sf-55)

İstanbul 'un büyük camilerine gider, muhteşem mihraplar karşısında gönlüm huşu çırpıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu, dua ederdim. (sf-56)

b) **Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Yönelme Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları**

Mesleğin kutsiyetine inanmış bir idealistti. (sf-8/9)

Merhume validenin mezarına sarf edeceğim para ile mektepte bir kış teneffüşhanesi yaptıracağım. (sf-10)

Maarif müdürü, **arkadaşının yüzüne** bakıp gülerek:

- Böyle bir iddiada bulunmadım. (dedi) (sf-11)

Tevfik Bey, elini **eski arkadaşının dizine** vurarak: - Bir insan için zaaftan mahrumiyet de büyük bir zaaf değil midir? Hatta zaafkların en büyüğü... (sf-12)

Zehra Hanım, **düşündüklerinin doğruluğuna** inanmakla beraber, bir yabancının yanında mağlup olmaktan korkuyor, ağzını açmıyordu. (sf-23)

Yeisinin içinde vahşi bir gurur ile başını kaldırıyor, tırnaklarını **avuçlarının içine** geçirecek gibi yumruğunu sıkıyordu. (sf-30)

Dertli anne, **ocuğunun fotoğrafına** bakmaya tahammül edemediği için bu odaya hiç girmezdi. (sf-35)

Büyüdükten, **insan içine** girdikten sonra onlar arasında da ne kadar iyiler olduğunu anlamamış değildi. (sf-35)

Fazla olarak **Mesadet Hanım 'ın da evlerine** gelip gitmelerini menetmişti. (sf-37)

Necib Bey, tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi 'yi **kendi maiyetine** almış, ona mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Kendi içkisine, çapkınlığına dünya kadar para sarf ettiği halde ona bir çift çorap almamak için bin dereden bin su getiriyordu. (sf-38)

Babası odaya girerse görmesin diye yüzünü yorganın içine saklamış, sade, **ablasının saçlarına** benzeyen saçlarını açıkta bırakmışti. (sf-39)

İhtiyar adam, **bir bez parçasının ucuna** bağlanmış küflü bir anahtar uzatıyordu. (sf-48)

Biraz sonra Vehbi Efendi, tekrar Zehra 'yi **cenazenin yanına** gttrmeyi

teklif etti. (sf-49)

3.3.1.2.4.2. İsim Tamlamalarının Bulunma Hali Eki Alarak Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması

a) Ana Cümle Yüklemine Bulunma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

Keşke **bütün mekteplerimizin başında** Zehra Hanım gibi muallimler olsa da bizim hiç hakkımız kalmasa... (sf-8)

Geçenlerde bir **çeşme başında** iki kadın konuşuyordu. (sf-8)
Birisini, "Ben çocuğumu maarif mekteplerine vermem..."

Birisini, "Ben çocuğumu maarif mekteplerine vermem...
Zehra Hanım'ın mektebinde okutacağım!" diyordu. (sf-8)

Bu kadının hususi hayatında en küçük bir leke, ahlakında en ehemmiyetsiz bir zaaf gösterilemez. (sf-11)

Bir bahçenin kenarında üç küçük kız çocuğu gördüm. (sf-13)

Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de **kapının yanında** durur, çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Zehra Hanım'ı **bahçe kapısının yanında** buldular. (sf-15)

Binanın sağ tarafında büyük bir kestane ağacının altına armut biçiminde bir havuz yaptırmış, kenarını çiçek saksılarıyla süslemişti. (sf-16/ 17)

Sıraların önünde duruyor, her birinde oturan talebeden büyük bir şefkat ve alaka ile uzun uzun bahsediyordu. (sf-19)

Küçük kızın mücrim olduğunda şüphe kalmıyordu. (sf-20)

Sokağın öte başında yüksek bir sesle ağlamaya başlamış. (sf-20)

Yeisinin içinde vahşi bir gurur ile başını kaldırıyor, tırnaklarını avuçlarının içine geçirecek gibi yumruğunu sıkıyordu. (sf-30)

Merdiven başında tekrar başmuallim ile karşılaştı. (sf-32)

İleride ihtiyar bir kız olarak belki **çocuklar arasında**, belki de tatil zamanına tesadüf ederse **kimsesiz bir mektep odasında** ölecekti. (sf-36)

Kocasını aldığı, bulduğunu **sefahat yerlerinde** yer, evine gece yarısını dönerdi. (sf-36)

Sofanın bir köşesinde kendine mahsus bir yeri vardı. (sf-38)

Uzakta manevra yapan bir lokomotif kesik kesik düdükle çalışıyor, **yol kenarında** fenerli memurlar dolaşıyordu. (sf-44)

Kendisine iyi muamele eden insanlara iyi muamele etti. Fakat **haksızlık ve zulmetmek isteyenler karşısında** acz ile boynunu bükmedi. (sf-44)

Bir yabancı bile bir **ölü evinde** bu kadar lakayt ve sakin görünemezdi! (sf-48)

Vehbi Efendi ile karısı kendilerini tutamadılar, **bu kızın katı kalpliliği karşısında** ağlamaya başladılar. (sf-49)

Aşağıdaki misafir odasında Zehra 'ya temiz bir yatak hazırlamışlardı. (sf-49)

Uyumak için kendini bırakırsa bu soğuk mantık sönecek, **dört bir taraftan hücum edecek hatıralar, kabuslar içinde** boğulacak,

mefluç bir insan aczine düşecekti. (sf-50)

Lambayı minderin üstüne koydu, kendi yere oturdu, ağrıyan şakakları **avuçlarının içinde**, okumaya başladı... (sf-51)

Bin türlü cefa ve mihnet içinde sönüp gitti. (sf-53)

İstanbul 'un büyük camilerine gider, muhteşem **mihraplar karşısında** gönlüm huşu çırıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu, dua ederdim. (sf-56)

Bu yemini **bu küçük masaya bakan ıslak göz karşısında** bir kere daha tekrar ettim. (sf-56)

Bir arkadaşın delaletiyle **ihtiyar, kimsesiz bir Ermeni kadının** evinde bir oda tuttum. (sf-56)

b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Bulunma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

Kabahatli insan, düşkün insan onun gözünde **ekin tarlalarında** bitmiş muzır bir ot gibi. (sf-12)

Bir gün başmuallim, **talebeden Ferhunde isminde bir kızın kaydını silmek mecburiyetinde** olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

Kısa bir tereddüt devresi geçirdi. Belki söyleyecekti. Fakat gözü **masanın üstünde** duran paralara ilişince vazgeçti. (sf-21)

Hem güpegündüz **kasaba sokaklarında** dolaşan üç yabancının kimse tarafından görülmemiş olmasına nasıl imkan vardı? (sf-21)

Kitaplar içinde yaşayan, hayatla pek az teması olan Tevfik Bey... (sf-23)

Maarif müdürü yerinden kalktı, telgrafı **parmakları arasında** bükerek:
Bir telgraf aldım, dedi, hemen İstanbul'a hareket etmenizi bildiriyorlar. (sf-27)

Tavandaki, bir kısmı içeri akan yağmurlarla silinmiş, bir kısmı parça parça **muşambalar halinde** sarkmış - örümcek ağlarıyla sarılı - resimler hala gözünün önündeydi. (sf-34)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

Büyüdükten, **insan içine** girdikten sonra **onlar arasında** da ne kadar iyiler olduğunu anlamamış değildi. Fakat ne de olsa eski tesir tamamıyla silinmemişti. (sf-35)

Zehra, **Eyüpsultan iskelesinde** Vehbi Efendi 'nin evini nasıl arayacağını düşünürken, onunla karşı karşıya gelmişti. (sf-46)

Onu bu halde, **yol üstünde** bırakmaya bir türlü gönlüm kail olmuyordu. (sf-46)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için bir maiyet memuru maaşı, nazır maaşı gibidir. (sf-55)

3.3.1.2.4.3. İsim Tamlamalarının Ayrılma Hali Eki Alarak Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması

a) Ana Cümle Yükleminin Ayrılma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

"Olabilir dedi, fakat ben **elime teslim edilmiş yüz kadar çocuğun ahlakından** mesulüm. (sf-14)

Maarif müdürü, **Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından** istifade etti... (sf-19)

Eyüpsultan'ın harap bir mahallesinden geçiyorlardı. (sf-45)

Dönüşte **Zeyrek yokuşundan** iniyordum. (sf-46)

Vehbi Efendi, **Zehra 'nın bu sözleri kendisine bir taş zannetmesinden** korktu. (sf-46)

Yol yorgunluğundan hastayım. (sf-55)

b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Ayrılma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

Bütün boş vakitlerini **kasabanın kenarından** geçen derenin kenarındaki söğütler altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette **zebanilerin elinden** çekeceklerine mahsuben bir küçük avans veriyorlar...(sf-21)

Hem güpegündüz kasaba sokaklarında dolaşan üç yabancıнын **kimse tarafından** görülmemiş olmasına nasıl imkan vardı? (sf-21)

Tevfik Bey, **telgrafın zorla alınmasından** korkuyor gibi birdenbire elini çekti. (sf-28)

Zavallı çocuk, evde **can sıkıntısından** çıldıracak gibi olurdu. (sf-39)

Kendilerine **Mülkiye'nn en ehliyetli mezunlarından** olarak takdim edildiniz,

bu memuriyeti size münasip gördüler. İleride inşallah terfiiniz mukarrerdir, dedi. (sf-54)

3.3.1.2.5. İsim Tamlamalarının Yüklem İşleviyle Kullanılması

Maarif müdürü gülerek:

- Zahmet etmeyin efendim, malum, dedi, Zehra Hanım, **vilayetin en maruf bir simasıdır.** (sf-7)

Kasabanın en sevilen, emniyet edilen, hatırı sayılan bir insanıdır. (sf-9)

Dörtbuçuk seneden beri (...) de **maarif müdürüydü.** (sf-8/9)

"Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları umumun sıhhati namına nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, [bunları da yine **umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz]**" der... (sf-14/15)

Ne de olsa **bir meslektaşımın babası...** (sf-18)

Hatıraların en güzelleri, en eskileriydi. (sf-34)

Zavallı kadının yegane tesellisi, **gündüzleri yalıtı hemen boş bırakmayan misafirleriydi.** (sf-37)

3.3.2. Sıfat Tamlaması

Sıfat tamlaması bir sıfat unsuru ile bir isim unsurunun meydana getirdikleri kelime grubudur. Sıfat unsuru isim unsurunu vasıflandırmak veya belirtmek için getirilir. Sıfat tamlayan, yardımcı; isim tamlanan, asıl unsurdur. Sıfat tamlaması eksiz bir birleşmedir. Her iki unsur da ek almadan doğrudan doğruya yan yana getirilirler. Sıfat tamlamasında sıfat ismin başına gelir; yani sıfat önce , isim sonra getirilir. Tamlamanın sıfat unsuru bir sıfat veya sıfat olarak kullanılan bir kelime grubu, isim unsuru ise bir isim veya isim vazifesi gören bir kelime grubu olur. En basit sıfat

tamlaması bir sıfat ile bir isimden kurulan iki kelimelik tamlamadır. Sıfat veya isim unsurunun veya her iki unsurun kelime grubu olması hâlinde sıfat tamlaması kelime gruplarının hacmi nisbetinde genişler. Geniş bir kelime grubu tamlamanın sıfat unsuru, yine geniş bir kelime grubu da tamlamanın isim unsuru olabilir.¹⁴

3.3.2.1. Yapıları Bakımından Sıfat Tamlamaları

Sıfatlar niteleme ve belirtme sıfatları olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Niteleme sıfatları – buna vasıflandırma sıfatları da denilmektedir- nesnelere vasıflarını (renk, biçim, boy, yapı, ağırlık vs.) bildiren sıfatlardır. Niteleyen sıfatları basit ve türemiş şekilde ayrılır. Belirtme sıfatları İşaret sıfatları, sayı sıfatları, belirsizlik sıfatları ve soru sıfatları olmak üzere dört grupta toplanır.

3.3.2.1.1. Sıfat Unsuru Tek kelime Olan Sıfat Tamlamaları

3.3.2.1.1.1. Sıfat Unsuru Niteleme Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

a) Basit Kelime Hükümünde Olan Niteleme Sıfat Tamlamaları

Son günlerde ağır surette hastalanmış. (sf-7)

Halk, mektebin **asıl ismini** unutmuştur. (sf-8)

Hatta katiplerimiz bile bazen şaşırırlar, **resmi evrakta**, "Zehra Hanım Mektebi" diye yazarlar. (sf-8)

Kelimeyi **çok yerinde** kullandınız. (sf-8)

Mebus Şerif Halil Bey ile Maarif Müdürü Tevfik Hayri Bey, iki **eski mektep arkadaşı** idiler. (sf-8)

Bütün **boş vakitlerini** kasabanın kenarından geçen derenin kenarındaki söğütler altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

¹²Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basımevi, 2004, s. 380.

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen **küçük bir odada** öğle yemeğini yedikleri esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Bundan dört sene evvel **küçük bir kız**, minimini bir Darülmuallimat mezunu olarak buraya gelmiş... İlk zamanlarda **çok sıkıntı** çekmiş... (sf-9)

Daha yirmibeş yaşına gelmeden başmuallim yapmışlar, eline **kocaman bir kız mektebini** teslim etmişler. (sf-9)

Bugün ekserisi **kocaman ev hanımları** olan **eski talebesi** üzerinde hala **eski nüfuzunu** muhafaza eder. (sf-9)

Bu **mütevazı kasabada** umulmayacak kadar **güzel bir şeydir**. (sf-9)

Esas itibariyle çok doğrudur... Fakat çalışan ve irade sahibi bir insanın da **az para** ile ne **büyük işler** yapabileceğine bu mektepten **güzel misal** gösterilemez. (sf-9)

Eşraftan biri, vefat eden anası için türbe şeklinde bir **mükellef mezar** yaptıracaktı. (sf-10)

Fakat hadd-i zatinde çok iyi ve **rakik bir adam** olan bu zengin, bir gün daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Merhume validenin mezarına sarf edeceğim para ile mektepte bir kış teneffüshanesi yaptıracığım. (sf-10)

Onları bu **saf adamın** zihnine çivi gibi mıhlamıştı. (sf-10)

Zahiren **çok faal** ve işgüzar görünen insanlardan daima bir parça şüphe ediyorum. (sf-10)

Çocuklarımıza verdiği terbiye de **aynı derecede** temiz ve mükemmeldir. (sf-10)

Bir kere çok **müspet kafalı** bir kadın. (sf-10)

Sonra onda bir nevi hastalık, hiç durmayan, onu daima için için yakan bir humma var. Doğruluk, fedakarlık, **manevi temizlik** hastalığı. (sf-10/11)

Haksızlığın, yalanın, riyanın hasılı, bütün ahlaksızlıkların ve zaafların **müthiş bir düşmanıdır**. (sf-11)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran **aynı günah** ve zaaf ile malul olduğunu bildiğimiz bir insana çıldırıyoruz, isyan ediyoruz. (sf-11)

Bu Zehra Hanım'ın **acı bir lisan** ile kabahatlerini yüzlerine vurduğu birçok insanlar bilirim ki başlarını mazlumane önlerine; eğdiler. (sf-11)

Bu kadının **hususî hayatında en küçük bir leke**, ahlakında en ehemmiyetsiz bir zaaf gösterilemez. (sf-11)

Siz ancak romanlarda tesadüf edilebilecek **ideal bir kahramandan** bahsediyor gibisiniz. (sf-11)

Tevfik Bey, elini **eski arkadaşının** dizine vurarak:

- Bir insan için zaaftan mahrumiyet de **büyük bir zaaf** değil midir? Hatta zaafların en büyüğü... (dedi) (sf-12)

Bilakis, Allah 'ın en **basit bir hakikatini** söylediğime kaniim. (sf-12)

Zehra Hanım'ı size bir kemal heykeli, **ideal bir roman kahramanı** olarak tasvir ettim. (sf-12)

Bilakis **geniş bir ruhu** var. (sf-12)

Güzel, doğru temiz şeyleri çılginca sevebilir, onlar için her fedakarlığı

yapıyor. (sf-12)

Kabahatli insan, **düşkün insan** onun gözünde ekin tarlalarında bitmiş **muzır bir ot** gibi. (sf-12)

O, şüphesiz çok **mükemmel mahluk**, çok **iyi muallim**...(sf-13)

Uzun uzun münakaşalar ederiz. Hatta bu yüzden bazı **idari ihtilaflarımız** da olmuştur. (sf-13)

Bir bahçenin kenarında üç **küçük kız çocuğu** gördüm. (sf-13)

Çantalarını bir **büyük taşın** üstüne koymuşlar, dertleşiyorlardı. (sf-13)

Küçük kardeşimin yiyeceğini yediririm... (sf-13)

İkincisi **titiz bir çocuktü**. (sf-13)

Üçüncüsü **çok fakir** kıyafetli, fakat gayet **edallı bir kızdı**. (sf-14)

Benim **yeni fotinlerim** var ama ayağımı sıkıyor. (sf-14)

Bazı **hayır sahipleri** Ferhunde'ye, "Maarif müdürüne git... Rica et" demişler. (sf-14)

Müsaade ederseniz ben **sade bir muallim** olarak çalışırım. (sf-14)

Zehra Hanım, onları koleralı hastalar gibi derhal öteki çocuklardan ayırır ve **son derece** huşunetle muamele eder. (sf-14)

"Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları umumun sıhhati namına nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, bunları da yine umumun **manevi sıhhati** için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz" der... (sf-14/15)

Potinini bağladığı **küçük kız**la bir arkadaş gibi konuşuyor, gülüyordu. (sf-15)

Haşin, hakim bir insan olmak için mutlaka iriyarı olmak mı lazım? (sf-15)

Sabahleyin **fena bir kıyafetle** mektebe gelen çocukların analarına kızar, hatta bazen onları mektebe davet edip haşladığı da olur. (sf-16)

Bilhassa sevdiği çocukların sözü olurken küçük **siyah gözleri** canlanıyor, yüzü hemen hemen güzelleşiyordu. (sf-17)

Muallim, "peder" sözünü işitince vaziyetini değiştirdi, kaşlarını çattı; yüzü **sert bir mana** aldı: (sf-17)

- Belki bir **başka Zehra** olacak... (sf-17)

Demin beyefendiyle konuşurken aklıma gelmemişti. Fakat şimdi **gayet iyi** hatırlıyorum... (sf-18)

Çünkü maatteessüf pek **hoş bir haber** getirmiyorum. (sf-18)

Mamafih, esasen **alil bir zat**mış... (sf-18)

Misafir mebusa sınıfları gezdirmek istedi. (sf-19)

Sıraların önünde duruyor, **her birinde** oturan talebeden **büyük bir şefkat** ve alaka ile uzun uzun bahsediyordu. (sf-19)

Muallimin **canlı bir lisani**, boya gibi, çizgi gibi **sarih kelimeleri** vardı. (sf-19)

Yalnız, her sınıfta bir köşeye ayrılmış birkaç sıra vardı ki muallim, onların önünde **haşin bir çehre** ile süküt ediyordu. (sf-19)

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, **küçük yaş**ları sebebiyle hapisanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "islahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Bu yerler, **fena ana babalardan** doğmuş, **fena muhitlerde** büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle beden ve ruh maluliyetlerine uğramış biçarelere mahsustur. (sf-19)

Bunların içinde, **haşin bir ahlakçı** olan Zehra Hanım'ın yanlış anladığı çocuklar da var. (sf-19)

Öyle çocuklar ki mesela **ince, oynak bir zekaya** malik. (sf-19)

Hali vakti yerinde bir ailenin sevilmiş çocukları olsalardı buluşlarıyla, zarafetleriyle pırıl pırıl parlayacaklardı. (sf-19)

Bir ekmek parçası, **ufak bir süs** için, yahut sadece haksız dayaklardan ve zulümlerden korunmak için hırsızlığa, dolandırıcılığa, yalancılığa çevrilmiş. (sf-19)

Küçük kızın mücrim olduğunda şüphe kalmıyordu. (sf-20)

Sokağın **öte başında yüksek bir sesle** ağlamaya başlamış. (sf-20)

Küçük kız, "Teyzemin evinden geliyordum... Köpeklerden korktum, karanlıkta yolumu kaybettim" diye ağlıyormuş. (sf-20)

"Bilmiyorum, **yabancı adamlar**" dedi. (sf-21)

Kasabaya yeni gelen **yabancı hırsızlar**, soyacakları evi teferruatıyla bilen yegane aç ve muhtaç çocuğu samanlıkta oynayan bir **alay çocuğun** arasından nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Kısa bir tereddüt devresi geçirdi. (sf-21)

Kemikleri çıkmış **zayıf göğsü**, şiddetle kabarıp iniyor, vücudu korkudan, acıdan titriyordu. (sf-21)

Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben bir **küçük avans** veriyorlar... (sf-21)

Maarif müdürü bu **son sözleri** söylerken Zehra Hanım tekrar içeri girmişti. (sf-22)

Tevfik Bey, **boş sıralardan** birine oturmuştu. (sf-22)

Yahut da kendine ve kardeşine ekmek, **hasta büyükannesine** ilaç alacaktı...(sf-22)

Ne **güzel bir fırsat** değil mi? (sf-23)

Daha forme olmamış **karışık zihninin**, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona bu "ahde vefasızlık"ın **fena bir şey** olduğunu söylüyor... (sf-23)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş **hakiki çocukla**, bu tasvir ettiğim **hayali çocuk ruhları**, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Çok tatlı ve samimi konuştuğumuz, bir baba-kız gibi dertleştiğimiz saatler de vardır. (sf-25/26)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen **resmi bir telgraf**, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Sakin bir sesle: - Beni emretmişsiniz efendim, dedi. (sf-27)

Zehra Hanım, yine sakın, fakat çok **yavaş bir sesle** sordu: (sf-28)

- **Fazla bir şey** söylüyorlar mı? (sf-28)

Odanın **kafi derecede** aydınlık olmasına rağmen pencereye çevirdi, kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi bakıyor, tekrar tekrar okuyordu. (sf-28)

Başmuallimin çehresi kapalı, **küçük gözleri** karanlıktı. (sf-29)

Bu noktadan aralarında bir sır kalmamıştı. Fakat şimdi Tevfik Bey, **yeni bir muamma** karşısında kalıyordu. (sf-29)

Tevfik Bey, müşfik ve biraz **mahzun bir sesle**: - Zehra Hanım kızım...
Bu suali maarif müdürü değil, sizi daima kızı, **küçük kardeşi** gibi sevmiş bir dostunuz sordu, dedi. Onun için bana böyle cevap vermenizi doğru bulmadım. (sf-29)

Yeisinin içinde **vahşi bir gurur** ile başını kaldırıyor, tırnaklarını avuçlarının içine geçirecek gibi yumruğunu sıkıyordu. (sf-30)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne başıyla **hafif bir selam** verdi, kapıyı vurarak çıkıp gitti. (sf-31)

Tevfik Bey, onu **derin bir sükunet ve hayret** içinde dinlemiş, söyleyecek söz bulamamıştı. (sf-31)

Yüreğinde **müphem bir sıkıntı**, hoşnutsuzluk, ağzında **garip bir acılık** vardı. (sf-31)

Karşısında **ihtiyar bir kadın** vardı ki – dört beş yaşındaki torununu dizinde uyutmuş - **yavaş sesle** ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

Altı sene evvel kızını **küçük bir Anadolu kasabasına** gelin göndermiş. (sf-33)

Torununu bu **sefil, sarhoş babanın** yanında bırakmaya gönlü razı olmamış. (sf-33)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, **ihhtiyar kadınla** torununu yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

İleride **ihhtiyar bir kız** olarak belki çocuklar arasında, belki de tatil zamanına tesadüf ederse kimsesiz bir mektep odasında ölecekti. (sf-36)

Çünkü **fazla sıkıntı** ve sefalet görmeden, **fazla hakarete** uğramadan bir revolver kurşunuyla ölüp gitmişti. (sf-36)

İhhtiyar büyükanne ile **küçük kız**, yataklarında büzülerek koyun koyuna ağlamak ve dua etmekten başka bir şey yapamazlardı. (sf-36)

Zavallı kadının yegane tesellisi, gündüzleri yalıtı hemen hiç boş bırakmayan misafirleriydi. (sf-37)

Necib Bey, tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi 'yi kendi maiyetine almış, ona **mühim bir iş** tevdi etmişti. (sf-37)

Zehra' da bütün **bedbaht çocuklar** gibi vakitsiz bir inkişaf vardı. (sf-38)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak gözlerini tavana kaldırır, içeride annesinin utla çaldığı hüzünlü şarkıları **ince sesiyle** söylerdi. (sf-38)

Kendi içkisine, çapkınlığına dünya kadar para sarf ettiği halde ona bir **çift çorap** almamak için bin dereden bin su getiriyordu. (sf-38)

Zavallı kız, o hevesle Beykoz'daki bir akrabasına gidecek, birkaç gece misafir kalacaktı. (sf-38)

Zehra, bu suale cevap vermemiş, **ıslak yüzünü** yastığa gömerek uyku taklidi yapmıştı. (sf-39)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu **zalim adama** karşı isyan ediyorlar, **vahşi seslerle** "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

İşte Mürşid Efendi, bu kadar **fena bir adamdı**. (sf-40)

Burada oldukça **mesut bir hayat** geçirebilirdi. Fakat evlerinden mütemadiyen üzücü haberler alıyordu. (sf-41)

Annesi, **uzun bir hastalıktan** sonra ölmüştü. (sf-41)

Daha o yaşta iken **azim sahibi** ve **vakur bir çocuktu**. (sf-42)

Göz göze gelmişlerdi, fakat Mürşid Efendi, **son derece sarhoştü**. (sf-42)

İkide birde parça parça elbiseleriyle, yırtık potinleri, uzamış sakalıyla mektep kapısına gelse ne yapardı? (sf-42)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan **kara gözleri,** ruhunun zilletini ve acılarını **büyük bir sır** gibi saklamıştı. (sf-43)

Yeni mektebini, yeni arkadaşlarını, yeni talebelerini yadırgamadı. (sf-43)

Yalnız bir insan için yer değiştirmenin **büyük bir ehemmiyeti** olamazdı. (sf-43)

(.....) da kendini **büyük gayretiyle,** bütün hüsn-i niyetiyle mektebine verdi. (sf-43)

Bu **kısa tevakkuf,** muallimenin sınırlarına **muvakkat bir sükunet** getirdi. (sf-44)

Vehbi Efendi, inmeli ayağını güçlkle sürüyor, ikide bir bastonuna dayanarak duruyor, Zehra elinde **küçük valizi**yle onu takip ediyordu; çehresi çatkın, gözleri karanlık, **tek bir kelime** söylemiyordu. (sf-45)

Bu Vehbi Efendi, yetmiş yaşlarında, **mütekait bir tabur katibi** idi. (sf-45)

Kendi yaşındaki karısıyla beraber Eyüpsultan'da **eski bir evde** oturuyordu. (sf-45)

Ihtiyar adam, onu **dar**, karanlık, yokuşlu **sokaklardan** evine götürürken mütemadiyen anlatıyordu. (sf-46)

İki hafta evvel Vefa'da oturan bir **eski ahbabı ziyarete** gittim. (sf-46)

En **sefil meczup dilencilerde** bile bu kıyafet yoktur. (sf-46)

Vücudu iskelet haline gelmiş, saçında, sakalında bir tek **siyah tel** kalmamıştı. (sf-46)

İşitilmeyecek kadar **yavaş bir sesle**: "Hastayım, göğsüm tıkanık, sesim çıkmıyor..." dedi. (sf-46)

Ben de, bizimki de **fakir insanlar**ız. (sf-46)

Burada başörtülü iki **ihtiyar kadın** vardı. (sf-47)

Biri Vehbi Efendi 'nin **ihtiyar karısı**, öteki cenazeyi beklerneye gelmiş bir komşu... (sf-47)

Kadınlar, **mükedder bir çehre** ile Zehra 'yı karşıladılar. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, muallimenin omuzlarını okşadı, elinden valizini aldı, etraftan işitilmesinden korkuyor gibi geldi

gayet **yavaş bir sesle**:

- Başın sağ olsun kızım, dünya hali bu... dedi. (sf-47)

Asabi bir tavırla: - Hayır... dedi. Hacet yok... (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek ona **sıcak bir çorba** hazırlamıştı. (sf-48)

Sofada bir **eski saat** işliyor, cenazeyi bekleyen kadının **yüksek sesle** Kur'an okuduğu iştiliyordu. (sf-48)

İhtiyar adam, bir bez parçasının ucuna bağlanmış küflü bir anahtar uzatıyordu. (sf-48)

- Olamaz efendim... Belki de bana **fena evlat** diyeceksiniz. Fakat ne yapalım. Yabancımız değilsiniz... Halimizi biliyorsunuz. Annemi, kardeşimi, büyükannemi **türlü eza, cefa** içinde öldüren, beni **küçük yaş**ımda sokağa atan bu adama nasıl baba dememi istersiniz? (sf-49)

Yine siz pekala bilirsiniz ki, ben **Müslüman adamım**. (sf-49)

Vehbi Efendi ile karısı kendilerini tutamadılar, bu kızın **katı kalpliliği** karşısında ağlamaya başladılar. (sf-49)

Aşağıdaki misafir odasında Zehra 'ya **temiz bir yatak** hazırlamışlardı. (sf-49)

Muallime, **son derece** yorgundu. (sf-49)

Onu ayakta tutan kuvvet, hummalı bir faaliyetle işleyen dimağındaki **harikulade uyanıklıktı**. (sf-50)

Uyumak için kendini bırakırsa bu **soğuk mantık** sönecek, dört

bir taraftan hücum edecek hatıralar, kabuslar içinde boğulacak,
mefluç bir insan aczine düşecekti. (sf-50)

İçindeki eşyanın, **ertesi gün** cenazeye gelecek fakirlere verilmesini istemişti.(sf-50)

Sandıkta **eski püskü çamaşırlar**, yamalı çoraplar, yırtık bir seccade, bir kütlü makas, birkaç kitap vardı. (sf-50)

En altta, **sedef kakmalı** bir ceviz kutu dikkati celp etti. (sf-50)

Son taraflarında karışık çizgiler, rakamlar, tarihler, adresler vardı. (sf-50)

Bunların titrek bir **sarhoş elinden** çıktığı belliydi. (sf-50)

- Hatıra Defteri... **Çok tuhaf**... Yaptığı bütün fenalıkları bu **küçük deftere** nasıl sığdırdı acaba? (sf-51)

Bunun için **kati vaat** aldım. (sf-52)

Gayem, namuslu ve gayretli bir memur olmak ve küçük, **temiz bir aile yuvası** kurmaktan ibaret... (sf-52)

Kalbimde bir **gizli düğüm** var. (sf-53)

Annem beni okutup adam etmek için senelerce **türlü mahrumiyetlere** katlandı. (sf-53)

Bin türlü cefa ve mihnet içinde sönüp gitti. (sf-53)

Ne zaman çoluk çocuğumla **sıcak bir odada güzel bir sofrada** yemek yesem, onun **soğuk mutfaklarda** ayak üstü soğan, ekmeği yediğini göreceğim. (sf-53)

Evet, dünyada **tam saadet** olmuyor. (sf-53)

Ne olurdu Şu yaldızlı diplomayı, annemin çamaşır yıkamaktan atlamıŐ, Şişmiş **zavallı ellerine** verebilseydim? (sf-53)

Gezilecek, görülecek, sefahat edilecek yeri olmayan **küçük kasabalarda** daha iyi çalışılır. (sf-54)

İndiğim han odasında **dün gece** sabaha kadar ateşler içinde yattım. (sf-55)

Ben, başkaları gibi bu **küçük memuriyeti** azımsamıyorum. Bilakis, onu kendim için **ok fazla yüksek** buluyorum. (sf-55)

İstanbul 'un **büyük camilerine** gider, muhteşem mihraplar karşısında gönlüm huşu çırpıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu, dua ederdim. (sf-56)

Burada **büyük millet** asil ve **mağdur çehresiyle** bakıyor, **ıslak gözleriyle** yardım istiyor zannediyorum ve bu beni daha **derin ürpermelerle** sarsıyor, sarsıyor. (sf-56)

Bu yemini bu **küçük masaya** bakan **ıslak göz** karşısında bir kere daha tekrar ettim. (sf-56)

Bir arkadaşın delaletiyle **ih tiyar, kimsesiz bir Ermeni kadının** evinde bir oda tuttum. (sf-56)

stndeki ekmek kırıntılarını -biraz evvel **büyük bir gönül rahatlığıyla** yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

b) Türeme Yoluyla Oluşturulan Niteleme Sıfat Tamlamaları

Başındaki **süslü rüyayı** hakikat yapmak için yalnız düşünmek, okumak ve söylemek kafi olduğuna inanırdı. (sf-9)

Bir kere **çok müspet kafalı bir kadın**. (sf-10)

Yerli zenginlerden bir kısmının yardımıyla binayı büyüttü, tamir ettirdi, bahçesini genişletti. (sf-10)

Fakat bu teneffüshanede karda kışta **yüzlerce çocuk** barınacak. (sf-10)

Bu kadının hususi hayatında en küçük bir leke, ahlakında en **ehemmiyetsiz bir zaaf** gösterilemez. (sf-11)

Kabahatli insan, düşkün insan onun gözünde ekin tarlalarında bitmiş muzır bir ot gibi. (sf-12)

Üçüncüsü çok fakir kıyafetli, fakat gayet **edalı bir kızdı**. (sf-14)

Zehra Hanım, onları **koleralı hastalar** gibi derhal öteki çocuklardan ayırır ve son derece huşunetle muamele eder. (sf-14)

Onu bana **heykel gibi heybetli, korkunç bir insan** gibi tasvir etmişsiniz... (sf-15)

Kiminin saçını düzeltir, kiminin kuşağını bağlar, kiminin kirlenmiş yüzünü, **mürekkepli parmaklarını** yıkamaya gönderirdi. Hatta ayak üzerinde, **sökük elbise, kopuk düğme** diktiği olurdu. (sf-15)

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi yere çömelmiş, minimini **bir ana sınıfı çocuğunun** potinini bağlıyor

buldular. (sf-15)

- Zehra Hanım bu ufak tefek, kara kuru kız mı? Siz, onu bana heykel gibi heybetli, **korkunç bir insan** gibi tasvir etmişsiniz... (sf-15)

- Ya bu kahkaha, bu **çingiraklı kahkaha**... (sf-15)

Donuk, esmer bir çehresi, irice bir burnu, **çıkık elmacık kemikleri**, **kuvvetli bir çenesi** vardı. (sf-17)

Bir ekmek parçası, ufak bir süs için, yahut sadece **haksız dayaklardan** ve zulümlerden korunmak için hırsızlığa, dolandırıcılığa, yalancılığa çevrilmiş. (sf-19)

Bu, onbir yaşında **kimsesiz bir kızdı**. (sf-20)

Polisler artık bu **inatçı yumurcağa** iyiden iyi kızıyorlardı. (sf-21)

İnatçı yumurcak Nuh diyor, peygamber demiyor, hırsızları himayede devam ediyor. (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak **kirli bir çamur** vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

- Galiba şu onbir yaşında hırsız kılavuzluğu eden mikroptan bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten ne **korkunç bir mikroptu**. (sf-22)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, bu tasvir ettiğim **hayali çocuk ruhları**, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Hakikaten **düşkün, ruhen malul** olanlara, dejenerelere, biraz başka türlü muamele edilmesini anlarım...(sf-24-25)

Tevfik Bey, müşfik ve biraz **mahzun bir sesle**: - Zehra Hanım kızım...
Bu suali maarif müdürü değil, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi
sevmiş bir dostunuz sordu, dedi. (sf-29)

- **Geçen gün** sizden hakikati sakladım. (sf-30)

Mamafih, en bitkin görüldüğü bir dakikada birdenbire toparlanıyor,
umulmaz bir cebr-i nefis ile kendine hakim oluyordu. (sf-31)

İleride ihtiyar bir kız olarak belki çocuklar arasında, belki de tatil zamanına
tesadüf ederse **kimsesiz bir mektep** odasında ölecekti. (sf-36)

Buna rağmen bu iki aile dostundaki derin vefa ve **şefkatli bir nevi sevk-i**
tabii ile sezmişti. (sf-37)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak
gözlerini tavana kaldırır, içeride annesinin utla çaldığı **hüzünlü şarkıları**
ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Zehra' da bütün bedbaht çocuklar gibi **vakitsiz bir inkişaf** vardı. (sf-38)

Çelimsiz, içli bir kız çocuğu vücudu, bu **mütemadi mahrumiyete**
ne kadar tahammül edebilirdi? (sf-40)

Burada **oldukça mesut bir hayat** geçirebilirdi. (sf-41)

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı bu muvaffakiyet,
ona **nihayetsiz bir gurur** veriyordu. (sf-44)

Uzakta manevra yapan bir lokomotif kesik kesik düdükle çalıyor,
yol kenarında **fenelri memurlar** dolaşıyordu. (sf-44)

Vehbi Efendi, **inmeli ayağını** güçlkle sürüyor, ikide bir bastonuna dayanarak

duruyor, Zehra elinde küçük valiziyle onu takip ediyordu; çehresi çatkın, gözleri karanlık, tek bir kelime söylemiyordu. (sf-45)

İhtiyar adam, onu dar, **karanlık, yokuşlu sokaklardan** evine götürürken mütemadiyen anlatıyordu. (sf-46)

Küf ve rutubet kokan toprak bir avludan geçirdi, **basık tavanlı bir sofaya** çıkardı. (sf-47)

Burada **başörtülü iki ihtiyar kadın** vardı. (sf-47)

İhtiyar adam, bir bez parçasının ucuna bağlanmış **küflü bir anahtar** uzatıyordu. (sf-48)

Fakat onun **karanlık bir kinle** dolu gözleri, onların bu gözyaşlarını görmüyor, **çatık çehresi** bir türlü açılmıyordu. (sf-49)

Onu ayakta tutan kuvvet, **hummalı bir faaliyetle** işleyen dimağındaki harikulade uyanıklıktı. (sf-50)

İçindeki eşyanın, ertesi gün cenazeye gelecek fakirlere verilmesini istemişti. Fakat şimdi, onu açmak için **dayanılmaz bir merak** hissediyordu. (sf-50)

Sandıkta eski püskü çamaşırlar, **yamalı çoraplar, yırtık bir seccade,** bir **kütlü makas,** birkaç kitap vardı. (sf-50)

Renkli bez parçaları, **silik fotoğraflar,** kurdele ile bağlanmış bir tutam saç. (sf-50)

Onu ayakta tutan kuvvet, **hummalı bir faaliyetle** işleyen dimağındaki harikulade uyanıklıktı. (sf-50)

Bunların **titrek bir sarhoş** elinden çıktığı belliydi. (sf-50)

Zehra, aynı **zehirli gülümseme** ile başını salladı: (sf-51)

Ne olurdu şu **yaldızlı diplomayı**, annemin çamaşır yıkamaktan çatlamış, şişmiş zavallı ellerine verebilseydim? (sf-53)

Kendilerine Mülkiye'nin en **ehliyetli mezun**larından olarak takdim edildiniz, bu memuriyeti size münasip gördüler. (sf-54)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye **yaldızlı diplomamı** gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Odamda **kırık mermerli yuvarlak bir kahve masası** var. (sf-56)

3.3.2.1.1.2. Sıfat Unsuru Belirtme Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

a) Sıfat Unsuru Belirsizlik Sıfatıyla Kurulan Sıfat Tamlamaları

Kasabanızda Zehra Hanım isminde **bir başmuallim** varmış. (sf-7)

Hangi mektepte olduğunu **bir yere** kaydettim, ama **bir türlü** bulamıyorum. (sf-7)

Zehra Hanım vilayetin en maruf **bir simasıdır**. (sf-7)

Belki izin koparmak için mübalağa ediyorlar ama, **bir şey** yapmak mümkünse... (sf-7)

İstanbul 'da ihtiyar ve alil **bir babası** varmış. (sf-7)

Geçenlerde **bir çeşme başında** iki kadın konuşuyordu. (sf-8)

Keşke **bütün mekteplerimizin** başında Zehra Hanım gibi muallimler olsa da bizim hiç hakkımız kalmasa... (sf-8)

Mesleğin kutsiyetine inanmış **bir idealisti**.
Fakat **bir parça gevşek ve hayalperestti**. (sf-8/9)

Bütün boş vakitlerini kasabanın kenarından geçen derenin kenarındaki söğütler altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Gölge ve çiçekle dolu **bir bahçeden** geçilen küçük **bir odada** öğle yemeğini yedikleri esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Bundan dört sene evvel küçük **bir kız**, minimini **bir Darümuallimat mezunu** olarak buraya gelmiş... (sf-9)

Kasabayı kendine vatan, mektebi **bir aile ocağı** yapmış... (sf-9)

Daha yirmibeş yaşına gelmeden başmuallim yapmışlar, eline kocaman **bir kız mektebini** teslim etmişler. (sf-9)

Bu mütevazı kasabada umulmayacak kadar güzel **bir şeydir**. (sf-9)

Parasız **hiçbir şey** olmaz, deriz. Fakat çalışan ve irade sahibi **bir insanın** da az para ile ne büyük işler yapabileceğine bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Yerli zenginlerden **bir kısmının** yardımıyla binayı büyüttü, tamir ettirdi, bahçesini genişletti. (sf-10)

Eşraftan biri, vefat eden anası için türbe şeklinde **bir mükellef mezar** yaptıracaktı. (sf-10)

Bu türbe projesini, mektep bahçesinde **bir projeye** tahvil ettirdi. (sf-10)

Ne yaptı, ne söyledi bilemiyorum. Fakat hadd-i zatinde çok iyi ve rakik **bir adam** olan bu zengin, **bir gün** daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Merhume validenin mezarına sarf edeceğim para ile mektepte **bir kış teneffüshanesi** yaptıracağım. (sf-10)

Türbe, ancak zaman zaman yalağından su içmeye gelecek **birkaç kuşa** yarayacak. (sf-10)

Teneffüshanenin içine merhumeye ait **bir de kitabe** vazına müsaade buyurulursa vesile-i rahmet olur. (sf-10)

Keşke böyle **birçok muallimimiz** olsa da bizi hiçe sayılsalar... (sf-10)

Mebus, dizlerine tırmanan **bir kedi**yi okşuyor, ona sofraya artıklarıyla ziyafet çekiyordu. (sf-10)

Zahiren çok faal ve işgüzar görünen insanlardan daima **bir parça** şüphe ediyorum. (sf-10)

Bir kere çok müspet kafalı **bir kadın**. (sf-10)

Sonra onda **bir nevi hastalık**, hiç durmayan, onu daima için için yakan **bir humma** var. Doğruluk, fedakarlık, manevi temizlik hastalığı. (sf-10/11)

Haksızlığın, yalanın, riyanın hasılı, **bütün ahlaksızlıkların** ve zaafaların müthiş **bir düşmanıdır**. (sf-11)

Şu halde bu hanımın kasabada **birçok düşmanları** olacak. (sf-10)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran aynı günah ve zaaf ile malul

olduğunu bildiğimiz **bir insana** çıldırıyoruz, isyan ediyoruz. (sf-11)

Bu Zehra Hanım'ın acı **bir lisan** ile kabahatlerini yüzlerine vurduğu **birçok insanlar** bilirim ki başlarını mazlumane önlerine; eğdiler. Çünkü onun en temiz ve namuslu **bir insan** olduğundan şüphe etmiyorlardı. (sf-11)

Bu kadının hususi hayatında en küçük **bir leke**, ahlakında en ehemmiyetsiz **bir zaaf** gösterilemez. (sf-11)

Siz ancak romanlarda tesadüf edilebilecek ideal **bir kahramandan** bahsediyor gibisiniz. (sf-11)

İnsan olsun da **hiçbir zaafı** olmasın? (sf-11)

Maarif müdürü, arkadaşının yüzüne bakıp gülerek:

- Böyle **bir iddiada** bulunmadım. (sf-11)

- **Bir insan** için zaaftan mahrumiyet de büyük **bir zaaf** değil midir? Hatta zaafların en büyüğü... (dedi) (sf-12)

Bilakis, Allah 'ın en basit **bir hakikatini** söylediğime kaniim. (sf-12)

Zehra Hanım'ı size **bir kemal heykeli**, ideal **bir roman kahramanı** olarak tasvir ettim. dikkat ediniz ki "tam **bir insandır**" sözünü sarf etmedim. (sf-12)

Doğruluk, temizlik, fedakarlık hastalığı onda insanlığın en kıymetli **bir kabiliyetini** öldürmüştür: Acımak kabiliyeti. (sf-12)

Bilakis geniş **bir ruhu** var. (sf-12)

Güzel, doğru temiz şeyleri çılgınca sevebilir, onlar için **her fedakarlığı** yapıyor. (sf-12)

Kabahatli insan, dükün insan onun gözünde ekin tarlalarında bitmiş muzır **bir ot** gibi. (sf-12)

Yapılmış **bir fenalık** için mazeret tanımıyor:
Hak namına, hakikat namına insafsızca vurmak... (sf-12)

Bunu **bir adliyecı, bir hakim** için anlarım. Hatta onlar için bile **bazı kayıtlarla**. (sf-12)

Öyle ya, cürmlerin, günahlann içyüzleri **her zaman** bildiğimiz, anladığımız gibi midir acaba? (sf-12)

Evet, bu katiyeti, bu huşuneti **bir hakim** için **bir dereceye** kadar anlarım. Fakat **bir mektep hocası** için... (sf-12)

Fikrimce yalnız doğruluk hastalığı, **bir hak** ve hakikat meselesi etrafında toplanmak kabiliyeti, **bir cemiyeti** mesut etmeye kafi gelemez. (sf-13)

Fakat bu söylediğim eksiği tamamlanmadıkça **hiçbir zaman** istediğimiz muallim olamayacak. (sf-13)

Hatta bu yüzden **bazı idari ihtilaflarımız** da olmuştur. (sf-13)

Bir bahçenin kenarında üç küçük kız çocuğu gördüm. (sf-13)

Çantalarını **bir büyük taşın** üstüne koymuşlar, dertleşiyorlardı. (sf-13)

İkincisi titiz **bir çocuktu**. (sf-13)

"Ne yapayım efendim... **Her sabah** değil ya... **Bazı gün** erken geliyorum... **Bazı günler** de hava kapalı oluyor... Anlayamıyorum." (sf-13)

Çocuk, hiç aklıma gelmeyen yerinde **bir cevapla** ağzımı tıkadı. (sf-14)

Üçüncüsü çok fakir kıyafetli, fakat gayet edalı **bir kızdı**. (sf-14)

Sualime **pek çok tereddütten** sonra cevap verdi. (sf-14)

Zavallının ya giyecek potini yoktu, yahut da ailesi bin zahmetle aldığı **bir potini** her gün giyip çabucak eskitmesine müsaade etmiyordu. (sf-14)

Bu mesele üzerinde Zehra Hanım ile uzun uzun konuştuk, **bir türlü** anlayamadık. (sf-14)

Bir gün başmuallim, talebeden Ferhunde isminde bir kızın kaydını silmek mecburiyetinde olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

Affedilmez **bir kabahati** varmış; arkadaşlarından bir kısmının para ile vazifelerini yapıyormuş. (sf-14)

Bazı hayır sahipleri Ferhunde'ye, "Maarif müdürüne git... Rica et" demişler. (sf-14)

Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran **bir talebenin** mektepte kalmasını istemenize şaşıyorum. (sf-14)

Müsaade ederseniz ben sade **bir muallim** olarak çalışırım. (sf-14)

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu **bir dadı** gibi yere çömelmiş, minimini bir ana sınıfı çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Potinini bağladığı küçük kızla **bir arkadaş** gibi konuşuyor, gülüyordu. (sf-15)

Sabahleyin fena **bir kıyafetle** mektebe gelen çocukların analarına kızar,

hatta bazen onları mektebe davet edip haşladığı da olur. (sf-16)

Buna mukabil, talebeyi akşam azatında evlerine gönderirken kıyafetlerine nezaret etmeyi de kendine ait **bir vazife** addeder... (sf-16)

Bütün sıhhatini kuvvetli ve güzel olanlara sarf etmiştir; onların asker taburları gibi intizamlı saf saf dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

İnsan, şu bahçeyi adeta **bir fabrikadan** çıkmış zannedecek. (sf-16)

Fakat kuvvetli **bir irade sahibi** olduğunu ve etrafındakilere **çok tatlı** muamele etmekle beraber emretmeyi de bildiği anlaşılıyordu. (sf-17)

Donuk, esmer **bir çehresi**, irice **bir burnu**, çıkık elmacık kemikleri, kuvvetli **bir çenesi** vardı. (sf-17)

Muallim, "peder" sözünü işitince vaziyetini değiştirdi, kaşlarını çattı; yüzü sert **bir mana** aldı: (sf-17)

- Belki **bir başka Zehra** olacak... (sf-17)

- Kasabada **bir ikinci Zehra Hanım** yok ki... (sf-17)

Çünkü maatteessüf pek hoş **bir haber** getirmiyorum. (sf-18)

Hastalığın cinsini söylemediler... Mamafih, esasen alil **bir zatmış**... (sf-18)

Sıraların önünde duruyor, her birinde oturan talebeden büyük **bir şefkat** ve alaka ile uzun uzun bahsediyordu. (sf-19)

Muallimin canlı **bir lisanı**, boya gibi, çizgi gibi sarıh kelimeleri vardı. (sf-19)

Yalnız, **her sınıfta bir köşeye ayrılmış birkaç sıra** vardı ki muallim, onların önünde haşin **bir çehre** ile süküt ediyordu. (sf-19)

Bunların içinde, haşin **bir ahlakçı** olan Zehra Hanım'ın yanlış anladığı çocuklar da var. (sf-19)

Öyle çocuklar ki mesela ince, oynak **bir zekaya** malik. (sf-19)

Hali vakti yerinde **bir ailenin** sevilmiş çocukları olsalardı buluşlarıyla, zarafetleriyle pırıl pırıl parlayacaklardı. (sf-19)

Bir ekmek parçası, ufak **bir süs** için, yahut sadece haksız dayaklardan ve zulümlerden korunmak için hırsızlığa, dolandırıcılığa, yalancılığa çevrilmiş. (sf-19)

Size yine, bu sıralarda oturmuş, çalışmış, ağlamış **bir biçareden** bahsedeyim. (sf-20)

Bu, onbir yaşında kimsesiz **bir kızdı**. (sf-20)

İki sene evvel **bir yaz gecesi**, zenginlerden birinin evi soyuldu. (sf-20)

Öyle ya, bu kadar parayı **başka türlü** nasıl elde edebilirdi? (sf-20)

Adamcağızı uzaklaştırmak için **bir şeytanlık** düşünmüş. (sf-20)

Sokağın öte başında yüksek **bir sesle** ağlamaya başlamış. (sf-20)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, soyacakları evi teferruatıyla bilen yegane aç ve muhtaç çocuğu samanlıkta oynayan **bir alay çocuğun** arasından nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Kısa **bir tereddüt** devresi geçirdi. Belki söyleyecekti. (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak kirli **bir çamur** vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

Bu yaşta **bir çocukta** bu kadar melanet ve habaset akla sığar mı? (sf-21)

Rica ediyorlar, kendine **bir fenalık** gelmeyeceğini temin ediyorlar, Allah'tan, doğruluktan, cennet ve cehennemden bahsediyorlar. (sf-21)

Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben **bir küçük avans** veriyorlar... (sf-21)

- Galiba şu onbir yaşında hırsız kılavuzluğu eden mikroptan bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten ne korkunç **bir mikroptu**. (sf-22)

Yaşamış olsaydı cemiyet için **bir felaket** olacaktı. (sf-22)

Bir çocuk ki, üç beş kuruş için hırsız kılavuzluğu ve gözcülüğü ediyor, polisin **bütün ısrarlarına** rağmen hırsızları ele vermemekte taannüt ediyor,ve... (sf-22)

Alay için hocaya gülünç sualler soran **bir yaramaz talebe** gibi parmağını kaldırdı. (sf-22)

Evet, oniki yaşına bile girmemiş **bir çocuk** ki yetmişbeş kuruş gibi **bir para** için hırsız kılavuzluğu etti... (sf-22)

Mamafih, belki bu parayı ikide bir kapıya gelerek bağırp çağırın **bir alacaklıya** verecekti... (sf-22)

Evet, bu parmak kadar çocuk yetmişbeş kuruş için hırsızlarla **bir mukavele** yaptı... (sf-23)

Bu, **birkaç lira**, onun için milyon demek... (sf-23)

Ne güzel **bir fırsat** değil mi? (sf-23)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde **bir şey**, ona bu "ahde vefasızlık"ın fena **bir şey** olduğunu söylüyor... (sf-23)

- Hele Zehra Hanım kızımız, onun için **bir heykel** yapılmasını isterdi. (sf-24)

- Memleketi uğruna işkence çekmiş **bir çocuk** için elbette... (sf-24)

Hakikaten düşkün, ruhen malul olanlara, dejenerelere, **biraz başka türlü** muamele edilmesini anlarım...(sf-24-25)

Hakikaten düşkün, ruhen malul olanlara, dejenerelere, biraz **başka türlü** muamele edilmesini anlarım...(sf-24-25)

Bir zaman konuşmadan yürüdüler. (sf-25)

Şimdi daha **başka şeyler** de aklıma geliyor Şerif Bey... (sf-25)

Çok tatlı ve samimi konuştuğumuz, **bir baba-kız** gibi dertleştiğimiz saatler de vardır. (sf-25/26)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi **bir telgraf**, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Birdenbire söz bulamadığı için önündeki kağıt yığını, yazıhanesinin çekmecelerini karıştırıyor, **bir şey** arıyor gibi görünüyordu. (sf-27)

Sakin **bir sesle**: - Beni emretmişsiniz efendim, dedi. (sf-27)

Maarif müdürü yerinden kalktı, telgrafi parmakları arasında bükerek:
- **Bir telgraf** aldım, dedi, hemen İstanbul'a hareket etmenizi

bildiriyorlar. (sf-27)

Zehra Hanım, yine sakın, fakat çok yavaş **bir sesle** sordu: (sf-28)

- Fazla **bir şey** söylüyorlar mı? (sf-28)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan **bir şey** teklif edildiği zaman daima bu çehreyi alır ve dediğinden dönmezdi. (sf-29)

Bu noktadan aralarında **bir sır** kalmamıştı. Fakat şimdi Tevfik Bey, yeni **bir muamma** karşısında kalıyordu. (sf-29)

Tevfik Bey, müşfik ve **biraz mahzun bir sesle**: - Zehra Hanım kızım...
Bu suali maarif müdürü değil, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş **bir dostunuz** sordu, dedi. (sf-29)

Bir ben kendimi kurtarabildim...(sf-30)

Sekiz sene evvel **bir yangından**, **bir bozgun**dan kaçır gibi kendimi **bir kasabaya** attım... (sf-30)

Bütün bu mahrumiyetlerle bu lekeyi temizledim sanıyordum. Halbuki ben, açık alınla yaşamaya en layık **bir insanım**. (sf-30)

Yavaş yavaş ayağa kalktı, bileklerini tekrar masaya dayadı,
soğuk ve haşin **bir sükunetle**:
- İstanbul'a gitmeyeceğim, dedi. (sf-30)

Bir köşeye çekilip kendi kendine ölebilirdi... Veleve ki böyle **bir dakika** biz yüz yüze gelemeyiz. (sf-31)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne başıyla hafif **bir selam** verdi, kapıyı vurarak çıkıp gitti. (sf-31)

Tevfik Bey, onu derin **bir sükunet ve hayret** içinde dinlemiş, söyleyecek söz bulamamıştı. (sf-31)

Yüreğinde müphem **bir sıkıntı**, hoşnutsuzluk, ağzında garip **bir acılık** vardı. (sf-31)

Bu gayyur ve namuslu kızın onun yüzünden çok çektiğine inanıyordu. Fakat ne de olsa bu, ölüm döşegine yatmış **bir baba** idi. (sf-31)

Biraz evvelki vakadan utanmış gibi başını önüne eğerek:
- Düşündüm... Gitmeye karar verdim, dedi. (sf-32)

Zehra Hanım'ı iki saat uzaktaki istasyona götürmek için **bir otomobil** bulmalarını tembih etti. (sf-32)

Vakaya temas edecek **bir şey** söylemekten ikisi de çekindiler. (sf-32)

Karşısında ihtiyar **bir kadın** vardı ki – dört beş yaşındaki torununu dizinde uyutmuş - yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

Altı sene evvel kızını küçük **bir Anadolu kasabasına** gelin göndermiş. (sf-33)

Damadı sarhoş ve ahlaksız **bir reji katibiymiş**. (sf-33)

İleride ihtiyar **bir kız** olarak belki çocuklar arasında, belki de tatil zamanına tesadüf ederse kimsesiz **bir mektep** odasında ölecekti. (sf-36)

Çünkü fazla sıkıntı ve sefalet görmeden, fazla hakarete uğramadan **bir revolver** kurşunuyla ölüp gitmişti. (sf-36)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, yataklarında büzülerek koyun koyuna ağlamak ve dua etmekten **başka bir şey** yapamazlardı. (sf-36)

Zehra' da **bütün bedbaht çocuklar** gibi vakitsiz bir inkişaf vardı. (sf-38)

Feriha, büyümüş de küçülmüş gibi **bir çocukt**. (sf-38)

Sofanın bir köşesinde kendine mahsus **bir yeri** vardı. (sf-38)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık **bir salıncaklı iskemle**ye arküstü yatarak gözlerini tavana kaldırır, içeride annesinin utla çaldığı hüzünlü şarkıları ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Kendi içkisine, çapkınlığına dünya kadar para sarf ettiği halde ona **bir çift çorap** almamak için bin dereden bin su getiriyordu. (sf-38)

Zavallı kız, o hevesle Beykoz'daki **bir akrabasına** gidecek, birkaç gece misafir kalacaktı. (sf-38)

Çelimsiz, içli **bir kız** çocuğu vücudu, bu mütemadi mahrumiyete ne kadar tahammül edebilirdi? (sf-40)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemişti ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere **bir Marabet mektebine** yazdırıyordu. (sf-40)

İşte Mürşid Efendi, bu kadar fena **bir adam**dı. (sf-40)

Burada oldukça mesut **bir hayat** geçirebilirdi. (sf-41)

Annesi, uzun **bir hastalıktan** sonra ölmüştü. (sf-41)

Bütün sevdikleri ölmüştü, babası hapisteydi. (sf-41)

Daha o yaşta iken azim sahibi ve vakur **bir çocukt**. (sf-42)

Zehra, ona **bir kere** çarşıda, **bir kere** de **bir mektep** gezintisi esnasında

tesadüf etmişti. (sf-42)

Bulanık gözleriyle **bir an** kızına bakmıştı. (sf-42)

Zehra, sevmek ve kendini sevdirmek ihtiyacıyla doğmuş **bir çocuktü**. (sf-42)

Mektepten çıktıktan sonra Zehra'ya İstanbul'da **bir yer** vermek istemişlerdi. Fakat o, kabul etmemiş, Anadolu'da sönük bir vilayete gönderilen **bir arkadaşıyla** becayış etmişti. (sf-43)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, ruhunun zilletini ve acılarını büyük **bir sır** gibi saklamıştı. (sf-43)

Yalnız **bir insan** için yer değiştirmenin büyük **bir ehemmiyeti** olamazdı. (sf-43)

(.....) da kendini büyük gayretiyle, **bütün hüsn-i niyetiyle** mektebine verdi. (sf-43)

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı bu muvaffakiyet, ona nihayetsiz **bir gurur** veriyordu. (sf-44)

Uzakta manevra yapan **bir lokomotif** kesik kesik düdük çalıyor, yol kenarında fenerli memurlar dolaşıyordu. (sf-44)

Bu kısa tevakkuf, muallimenin sinirlerine muvakkat **bir sükunet** getirdi. (sf-44)

Bir gün daha acele edemez miydin kızım? (sf-45)

Kızına ait **bir şey** bulup versek de ferah ferah ruh teslim etse... (sf-45)

Ölürken sıkıntı çekmedi kızım. Mamafih, keşke **bir gün** daha

acele edeydin... (sf-45)

Eyüpsultan'ın harap **bir mahallesinden** geçiyorlardı. (sf-45)

Vehbi Efendi, inmeli ayağını güçlkle sürüyor, ikide **bir bastonuna** dayanarak duruyor, Zehra elinde küçük valiziyle onu takip ediyordu; çehresi çatkın, gözleri karanlık, tek **bir kelime** söylemiyordu. (sf-45)

Bu Vehbi Efendi, yetmiş yaşlarında, mütekait **bir tabur katibi** idi. (sf-45)

Kendi yaşındaki karısıyla beraber Eyüpsultan'da eski **bir evde** oturuyordu. (sf-45)

Senelerden beri ne görmüş, ne de ondan **bir haber** almıştım. (sf-46)

İki hafta evvel Vefa'da oturan **bir eski ahababı ziyarete** gittim. (sf-46)

Bir köşe başında ona tesadüf ettim. (sf-46)

Vücudu iskelet haline gelmiş, saçında, sakalında **bir tek siyah tel** kalmamıştı. (sf-46)

Mürşid Efendi 'yi kolundan tuttum, eve getirdim.. Zaten **birkaç günlük ömrü** kaldığı besbelliydi. (sf-46)

Küf ve rutubet kokan toprak **bir avludan** geçirdi, basık tavanlı **bir sofaya** çıkardı. (sf-47)

Zehra, günün **bütün yorgunluğunu** bu dakikada hissediyormuş gibi, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun bu kapıya baktı. (sf-47)

Asabi **bir tavırla**:

- Hayır... dedi. Hacet yok... (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek ona sıcak **bir çorba** hazırlamıştı. (sf-48)

Sofada **bir eski saat** işliyor, cenazeyi bekleyen kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu işitiliyordu. (sf-48)

Bir yabancı bile **bir ölü** evinde bu kadar lakayt ve sakin görünemezdi! (sf-48)

- Zehra Hanım kızım... Merhum pederinizin **bir tahta sandık** derununda **birkaç parça eşyası** var... (sf-48)

İhtiyar adam, **bir bez** parçasının ucuna bağlanmış küflü **bir anahtar** uzatıyordu. (sf-48)

Zehra, süratle elini çekti:

- Hayır, hayır, dedi, bu zat ile aramda **hiçbir münasebet** kabul etmiyorum...(sf-48)

Bu, onun fikrinde, mutlaka ifa edilmesi lazım gelen dini **bir vazife** idi. (sf-49)

Fakat onun karanlık **bir kinle dolu gözleri**, onların bu gözyaşlarını görmüyor, çatık çehresi bir türlü açılmıyordu. (sf-49)

Aşağıdaki misafir odasında Zehra 'ya temiz **bir yatak** hazırlamışlardı. (sf-49)

Onu ayakta tutan kuvvet, hummalı **bir faaliyetle** işleyen dimağındaki harikulade uyanıklıktı. (sf-50)

Uyumak için kendini bırakırsa bu soğuk mantık sönecek, dört **bir taraftan** hücum edecek hatıralar, kabuslar içinde boğulacak, mefluç **bir insan** aczine düşecekti. (sf-50)

Fakat şimdi, onu açmak için dayanılmaz **bir merak** hissediyordu. (sf-50)

Sandıkta eski püskü çamaşırlar, yamalı çoraplar, yırtık **bir seccade**,
bir kütlü makas, **birkaç kitap** vardı. (sf-50)

En altta, sedef kakmalı **bir ceviz kutu** dikkati celp etti. (sf-50)

Renkli bez parçaları, silik fotoğraflar, kurdele ile bağlanmış **bir tutam** saç...
Sararmış **bir Mülkiye Mektebi diploması**... **Bir tomar** mahkeme
evrakı ve bir defter... (sf-50)

Mürşid Efendi tarzında **bir serseriden** işe yarayacak **birkaç parça** eşya
kalacağını ümit etmek ne budalalıktı. (sf-50)

Mübarek adamın böyle bir şeyi olsa derhal satıp parasını meyhaneciye
götürmez miydi? (sf-50)

Bunların titrek **bir sarhoş elinden** çıktığı belliydi. (sf-50)

Zehra, aynı zehirli gülümseme ile başını salladı:

- Hatıra Defteri... Çok tuhaf... Yaptığı **bütün fenalıkları**
bu küçük deftere nasıl sığdırdı acaba? (sf-51)

Yakında iyi **bir memuriyete** tayin edileceğim. (sf-52)

Kimsenin fikrine karışmam. Fakat ben, kendi hesabıma
çok nikbinim. (sf-52)

Gayem, namuslu ve gayretli **bir memur** olmak ve küçük, temiz
bir aile yuvası kurmaktan ibaret... (sf-52)

Böyle **bir gencin** mesut olamamasına nasıl ihtimal verilebilir? (sf-52)

Kalbimde **bir gizli düğüm** var. (sf-53)

Birkaç sene daha tahammül edemez miydin? (sf-53)

Mürşid inşallah **bir gün** adam olursun. Elin ekmek tutar.

Garip annene evinde **bir köşecik** gösterirsin. (sf-53)

Ne zaman çoluk çocuğumla sıcak **bir odada** güzel **bir sofraya** başında yemek yesem, onun soğuk mutfaklarda ayak üstü soğan, ekmek yediğini görecekim. (sf-53)

Annemin hatırası sade bugün değil, **her zaman** beni zehirleyecek. (sf-53)

Bu memuriyeti kabul edip **bir haftaya kadar** harcırah almadığım takdirde aç kalacaktım. (sf-54)

Ben şimdiye kadar zevki çalışmakta bulmuş **bir gencim**. (sf-54)

Faal, namuslu **bir memur** olacağım. (sf-54)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş **bir insan** için **bir maiyet memuru maaşı**, nazır maaşı gibidir. (sf-55)

Ben, başkaları gibi bu küçük memuriyeti azımsamıyorum. Bilakis, onu kendim için **çok fazla yüksek** buluyorum. (sf-55)

Bu yemini bu küçük masaya bakan ıslak göz karşısında **bir kere** daha tekrar ettim. (sf-56)

Bir arkadaşın delaletiyle ihtiyar, kimsesiz **bir Ermeni kadın**ın evinde **bir oda** tuttum. (sf-56)

Üstündeki ekmek kırıntılarını -biraz evvel büyük **bir gönül rahatlığıyla**

yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

b) Sıfat Unsuru İşaret Sıfatıyla Kurulan Sıfat Tamlamaları

Bu Zehra Hanım, size karşı adeta istiklal ilan etmiş vaziyette... (sf-8)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada öğle yemeğini yedikleri esnada, **bu Zehra Hanım bahsi** açılmıştı. (sf-9)

Bu mütevazı kasabada umulmayacak kadar güzel bir şeydir. (sf-9)

Fakat çalışan ve irade sahibi bir insanın da az para ile ne büyük işler yapabileceğine **bu mektepten** güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Eteklerini beline dolar, **bu işleri** kendi görür. (sf-9)

Bu türbe projesini, mektep bahçesinde bir projeye tahvil ettirdi. (sf-10)

Fakat hadd-i zatinde çok iyi ve rakik bir adam olan **bu zengin**, bir gün daireye geldi, aşağı yukarı **şu sözleri** söyledi (sf-10)

Türbe, ancak zaman zaman yalağından su içmeye gelecek birkaç kuşa yarayacak. Fakat **bu teneffüşhanede** karda kışta yüzlerce çocuk barınacak. (sf-10)

Bu sözler tabii Zehra Hanım'ındı. (sf-10)

Onları **bu saf adamın** zihnine çivi gibi mıhlamıştı. (sf-10)

Keşke **böyle birçok muallimimiz** olsa da bizi hiçe saysalar... (sf-10)

Bu Zehra Hanım için sizi **o cihetten** de temin edebilirim. (sf-10)

Şu halde bu hanımın kasabada birçok düşmanları olacak. (sf-10)

Bu kadının hususi hayatında en küçük bir leke,
ahlakında en ehemmiyetsiz bir zaaf gösterilemez. (sf-11)

Maarif müdürü, arkadaşının yüzüne bakıp gülerek:

- **Böyle bir iddiada** bulunmadım. (sf-11)

Evet, **bu katiyeti, bu huşuneti bir hakim** için
bir dereceye kadar anlarım. Fakat bir mektep hocası için... (sf-12)

Biliyor musunuz, **bu fikrimi** ben kendisine de daima söylerim. (sf-13)

Bu saatte sokakta dolaşmaları dikkatimi celp etti. (sf-13)

Bu işler bitinceye kadar vakit geçiyor. (sf-13)

Bu mantık tuhafıma gitti. (sf-13)

Bu mesele üzerinde Zehra Hanım ile uzun uzun konuştuk, bir türlü
anlaşamadık. (sf-14)

Mebus, yavaşça gülerek dedi ki:

- Zehra Hanım **bu ufak tefek, kara kuru kız** mı? (sf-15)

- Ya **bu kahkaha, bu çingiraklı kahkaha**... (sf-15)

Gizli bir istihza ile:

- **Şu ağaçlara** bakınız, dedi, Zehra Hanım'ın ruhunu ve çocuklara
verdiği terbiyenin cinsini göstermek için bunlardan iyi misal olamaz. (sf-16)

İnsan, **şu bahçeyi** adeta bir fabrikadan çıkmış zannedecek. (sf-16)

Konuşurken **bu kaşlar** büyük bir süratle hareket ediyor, teessür ve infiallerinin cinsine göre çehresindeki manayı değiştiriyordu. (sf-17)

Tevfik Bey:

- Ben de **bu işte** bir yanlışlık olacağını beyefendiye söylemişim, dedi. (sf-18)

Şerif Halil Bey:

- Olabilir, dedi, mamafih, **bu Zehra Hanım** siz olmadığınızın memnunum... Efendim, **bu Zehra Hanım** 'ın pederi hastamış...(sf-18)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın **bu aralık** dışarı çıkmasından istifade etti... (sf-19)

Bu yerler, fena ana babalardan doğmuş, fena muhitlerde büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle beden ve ruh maluliyetlerine uğramış biçarelere mahsustur. (sf-19)

Size yine, **bu sıralarda** oturmuş, çalışmış, ağlamış bir biçareden bahsedeyim. (sf-20)

Bu rolü öyle tabii oynuyormuş ki adamcağızın merhamet damarları kabarmış. (sf-20)

Bu sözün doğru olmasına imkan yoktu. (sf-21)

Polisler artık **bu inatçı yumurcağa** iyiden iyi kızıyorlardı. (sf-21)

Bu yaşta bir çocukta bu kadar melanet ve habaset akla sığar mı? (sf-21)

Maarif müdürü **bu son sözleri** söylerken Zehra Hanım tekrar içeri girmişti. (sf-22)

- Galiba **şu onbir yaşında hırsız kılavuzluğu eden mikroptan** bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten ne korkunç bir mikroptu. (sf-22)

Belki **o para** ile oyuncak veya fantazyaya alacaktı... Mamafih, belki **bu parayı** ikide bir kapıya gelerek bağıırıp çağırın bir alacaklıya verecekti... (sf-22)

Evet, **bu parmak kadar çocuk** yetmişbeş kuruş için hırsızlarla bir mukavele yaptı... (sf-23)

Bu, birkaç lira, onun için milyon demek... (sf-23)

Çocuğun **o dakikadaki halet-i ruhiyesini** düşünüyorum... (sf-23)

Fakat **bu çocuk**, yetmişbeş kuruşa **o adamlarla** mukavele yaptığını düşünüyor... (sf-23)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona **bu "ahde vefasızlık"**ın fena bir şey olduğunu söylüyor... (sf-23)

Fakat **bu arada** yanlış anlaşılmaşların, yahut iyi anlaşılmaşların da yanmasından çok korkarım... (sf-24-25)

Asıl **o izah** midemi bulandırdı ya... (sf-25)

Çehresi o kadar vakur ve sakindi ki maarif müdürü, **böyle zamanlarda** söylenmesi mutat olan beylik ve teselli sözlerine cesaret edemiyor, bekliyordu. (sf-28)

Zehra Hanım, hala **o vaziyette** duruyordu. (sf-28)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima **bu çehreyi** alır ve dediğinden dönmezdi. (sf-29)

Bu noktadan aralarında bir sır kalmamıştı. Fakat şimdi Tefvik Bey, yeni bir muamma karşısında kalıyordu. (sf-29)

Bu suali maarif müdürü değil, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş bir dostunuz sordu... (sf-29)

Fakat şimdi nedense **bu zaafını**, gözyaşlarını saklamaya lüzum görmüyor, sade başını biraz yana çeviriyordu. (sf-29)

Bu adam, ailemizi mahvetti. (sf-30)

Bütün **bu mahrumiyetlerle bu lekeyi** temizledim sanıyordum. (sf-30)

Bu Mürşid Efendi'yi tanımıyorum... Velez ki **böyle bir dakika** biz yüz yüze gelemeyiz. (sf-31)

Tafsilatını bilmemekle beraber **bu sergüzeşti** az çok tahmin ediyordu. (sf-31)

Bu gayyur ve namuslu kızın onun yüzünden çok çektiğine inanıyordu. (sf-31)

Torununu **bu sefil, sarhoş babanın** yanında bırakmaya gönlü razı olmamış. (sf-33)

Dertli anne, çocuğunun fotoğrafına bakmaya tahammül edemediği için **bu odaya** hiç girmezdi. (sf-35)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan **bu facia**, ihtiyar kadınla torununu yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

Demek ki **bu karardan** dönmek için artık vakit de kalmıyordu. (sf-35)

İkisi de **öyle hayırhah, öyle nazik**, terbiyeli insanlardı ki... (sf-37)

Adeti üzere gece yarısı evine gelen Mürşid Efendi, çok sarhoş olmasına rağmen **bu sesi** duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

Zehra, **bu suale** cevap vermemiş, ıslak yüzünü yastığa gömerek uyku taklidi yapmıştı. (sf-39)

Çelimsiz, içli bir kız çocuğu vücudu, **bu mütemadi mahrumiyete** ne kadar tahammül edebilirdi? (sf-40)

Mürşid Efendi, ağzında sigarasıyla başını kaldırarak **bu pencerelere** bakmış, sonra yavaş yavaş içeri girmiş, merdivenlere doğrulmuştu. (sf-40)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık **bu zalim adama** karşı isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Onlara **bu fenalığı etmek** için kesesinden mektep parası vermekten bile çekinmemişti. (sf-40)

İşte Mürşid Efendi, **bu kadar fena bir adamdı**. (sf-40)

Zehra, **o dakikada** ölecek gibi olmuştu. Ya **bu serseri**, kızım diye yaklaşmış olsaydı, hali ne olacaktı? (sf-42)

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı **bu muvaffakiyet**, ona nihayetsiz bir gurur veriyordu. (sf-44)

Bu kısa tevakkuf, muallimenin sinirlerine muvakkat bir sükunet getirdi. (sf-44)

O zaman bile, "Zehra... Zehra..." diye inlemeye devam ediyordu. (sf-45)

Benim **böyle şeylere** pek itikatım yoktur ama adamcağız, adeta

sakinledi. (sf-45)

Bu Vehbi Efendi, yetmiş yaşlarında, mütekait bir tabur katibi idi. (sf-45)

En sefil meczup dilencilerde bile **bu kıyafet** yoktur. (sf-46)

"Şu ettiğini beğeniyor musun? Nihayet kendini **şu hale** koydun ya!"
dedim. (sf-46)

Onu **bu halde**, yol üstünde bırakmaya bir türlü gönlüm kail olmuyordu. (sf-46)

Akraba değil ya yedi kat el olsa insan, **bu vaziyette** bir biçareyi çiğneyip geçemiyor... (sf-46)

Vehbi Efendi, Zehra 'nın **bu sözleri** kendisine bir taş zannetmesinden korktu. (sf-46)

"Bari, **bu kadarlık** bir sevap yapalım!" dedik. (sf-46)

Zehra, günün bütün yorgunluğunu **bu dakikada** hissediyormuş gibi, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun **bu kapıya** baktı. (sf-47)

Zehra, süratle elini çekti:

- Hayır, hayır, dedi, **bu zat** ile aramda hiçbir münasebet kabul etmiyorum...
Mürşid Efendi'nin metrukatını yarın mezarlığa gelecek ıskatçılara verirsiniz. (sf-48)

Bu, onun fikrinde, mutlaka ifa edilmesi lazım gelen dini bir vazife idi.
Fakat muallime, **bu defa** açıkça reddetti: (sf-49)

Annemi, kardeşimi, büyükannemi türlü eza, cefa içinde öldüren, beni küçük yaşlarda sokağa atan **bu adama** nasıl baba dememi istersiniz? (sf-49)

Fakat onun karanlık bir kinle dolu gözleri, onların **bu gözyaşlarını** görmüyor, çatık çehresi bir türlü açılmıyordu. (sf-49)

Bu kutu kilitliydi. (sf-50)

Mübarek adamın **böyle bir şeyi** olsa derhal satıp parasını meyhaneciye götürmez miydi? (sf-50)

Yaptığı bütün fenalıkları **bu küçük deftere** nasıl sığdırdı acaba? (sf-51)

Böyle bir gencin mesut olamamasına nasıl ihtimal verilebilir? (sf-52)

Ne olurdu **şu yaldızlı diplomayı**, annemin çamaşır yıkamaktan çatlamaş, şişmiş zavallı ellerine verebilseydim? (sf-53)

Kendilerine Mülkiye'nn en ehliyetli mezunlarından olarak takdim edildiniz, **bu memuriyeti** size münasip gördüler. (sf-54)

Bu üç ayı Nezaret koridorlarında, kapı diplerinde iş dilencililiğiyle geçirdim. (sf-54)

Bu memuriyeti kabul edip bir haftaya kadar harcırah almadığım takdirde aç kalacaktım. (sf-54)

Ben, **o fikirde** değilim. (sf-54)

Memleket, **bu makamı** bana sırf kendi emeğimin mükafatı olarak verdi. (sf-55)

Ben, başkaları gibi **bu küçük memuriyeti** azımsamıyorum. Bilakis, onu kendim için çok fazla yüksek buluyorum. (sf-55)

Bu yemini **bu küçük masaya** bakan ıslak göz karşısında bir kere daha tekrar ettim. (sf-56)

c) Sıfat Unsuru Sayı Sıfatıyla Kurulan Sıfat Tamlamaları

Geçenlerde bir çeşme başında **iki kadın** konuşuyordu. (sf-8)

İstiklal alameti olarak onlara **birer davul** ile tuğ gönderir,(dik) maarif idarelerinin kapılarını kemal-i emniyet ve iftihar ile kapardık... (sf-8)

Mebus Şerif Halil Bey ile Maarif Müdürü Tevfik Hayri Bey, **iki eski mektep arkadaşı** idiler. (sf-8)

Dörtbuçuk seneden beri (...) de maarif müdürüydü. (sf-8/9)

Bundan **dört sene** evvel küçük bir kız, minimini bir Darümuallimat mezunu olarak buraya gelmiş...(sf-9)

Daha **yirmibeş yaşına** gelmeden başmuallim yapmışlar, eline kocaman bir kız mektebini teslim etmişler. (sf-9)

Şimdi **yirmidokuz, otuz yaşlarında** vardır... (sf-9)

Bir bahçenin kenarında **üç küçük kız çocuğu** gördüm. (sf-13)

Zavallının ya giyecek potini yoktu, yahut da ailesi **bin zahmetle** aldığı bir potini her gün giyip çabucak eskitmesine müsaade etmiyordu. (sf-14)

İnsan görmese **ondört, onbeş yaşındaki** kızlardan biri gülüyor zanneder. (sf-16)

İki tarafına muntazam ağaçlar dikilmiş bir yoldan geçiyorlardı. (sf-16)

- Kasabada bir **ikinci Zehra Hanım** yok ki... (sf-17)

Onbeş gün kadar İstanbul' a gitmesi için kendisine izin istememi rica etmişlerdi de... (sf-18)

Zehra Hanım **beş on saniye** derin derin havuza bakarak düşündü...(sf-18)

Bu, **onbir yaşında** kimsesiz bir kızdı. (sf-20)

İki sene evvel bir yaz gecesi, zenginlerden birinin evi soyuldu. (sf-20)

Hem güpegündüz kasaba sokaklarında dolaşan **üç yabancının** kimse tarafından görülmemiş olmasına nasıl imkan vardı? (sf-21)

Hırsızlardan aldığı paranın **üç misli** para gösterdiler. (sf-21)

Bir çocuk ki, **üç beş kuruş** için hırsız kılavuzluğu ve gözcülüğü ediyor...(sf-22)

Evet, **oniki** yaşına bile girmemiş bir çocuk ki **yetmişbeş kuruş** gibi bir para için hırsız kılavuzluğu etti... (sf-22)

Fakat bu çocuk, **yetmişbeş kuruşa** o adamlarla mukavele yaptığını düşünüyor... (sf-23)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Sekiz sene evvel bir yangından, bir bozgundan kaçır gibi kendimi bir kasabaya attım... (sf-30)

Zehra Hanım'ı **iki saat uzaktaki istasyona** götürmek için

bir otomobil bulmalarını tembih etti. (sf-32)

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – **dört beş yaşındaki** torununu dizinde uyutmuş - yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

Altı sene evvel kızını küçük bir Anadolu kasabasına gelin göndermiş. (sf-33)

Adnan Bey, **onbeş sene** hapse mahkum edilerek Akka zindanına gönderilmiş, **bir iki sene** sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

Kendi içkisine, çapkınlığına dünya kadar para sarf ettiği halde ona bir çift çorap almamak için **bin dereden bin su** getiriyordu. (sf-38)

Feriha daha **ondört yaşını** bitirmeden veremden ölmüştü. (sf-40)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha **iki ay** geçmemişti ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere bir Marabet mektebine yazdırıyordu. (sf-40)

Merhum,vefatından **üç dört saat** evvel kendini kaybetti. (sf-45)

Bu Vehbi Efendi, **yetmiş yaşlarında**, mütekait bir tabur katibi idi. (sf-45)

İki hafta evvel Vefa'da oturan bir eski ahababı ziyarete gittim. (sf-46)

Burada başörtülü **iki ihtiyar kadın** vardı. (sf-47)

Günde **oniki saat** fasılasız çalışabilirim. (sf-52)

Bin türlü cefa ve mihnet içinde sönüp gitti. (sf-53)

Onbeş gün evvel, beni Dahiliye Nezareti'ne çağırdılar, açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu teklif ettiler. (sf-53)

Bu **üç ayı** Nezaret koridorlarında, kapı diplerinde iş dilenciliğiyle

geçirdim. (sf-54)

Arkadaşlardan bazıları mutlaka İstanbul'da kalmak için ayak direliyorlar, **bin yere** başvuruyorlar. (sf-54)

Odamda **kırık mermerli** yuvarlak bir kahve masası var. (sf-56)

d) Sıfat Unsuru Soru Sıfatıyla Kurulan Sıfat Tamlamaları

Hangi mektepte olduğunu bir yere kaydettim, ama bir türlü bulamıyorum. (sf-7)

Fakat çalışan ve irade sahibi bir insanın da az para ile **ne büyük işler** yapabileceğine bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

- Galiba şu onbir yaşında hırsız kılavuzluğu eden mikroptan bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten **ne korkunç bir mikroptu**. (sf-12)

Ne güzel bir fırsat değil mi? (sf-23)

O da **ne güçlkle**... (sf-30)

Ne zaman çoluk çocuğumla sıcak bir odada güzel bir sofrada yemek yesem, onun soğuk mutfaklarda ayak üstü soğan, ekme yediğini göreceğim. (sf-53)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, **hangi daireye** gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

3.3.2.1.2. Sifat Unsuru Kelime Grubu Olan Sifat Tamlamaları

a) Sifat Unsuru Belirtili İsim Tamlaması Olan Sifat Tamlamaları

Bu Zehra Hanım'ın acı bir lisan ile kabahatlerini yüzlerine vurduğu birçok insanlar bilirim ki başlarını mazlumane önlerine; eğdiler. (sf-11)

Fenaların, zayıfların, düşkünlerin oturduğu yerler... (sf-19)

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; **kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere** mahsus "ıslahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Bunların içinde, **haşin bir ahlakçı olan Zehra Hanım'ın yanlış anladığı çocuklar** da var. (sf-19)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, **Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin** ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak gözlerini tavana kaldırır, içeride **annesinin utla çaldığı hüznü şarkıları** ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Biçarenin beklediği günler geldi. (sf-53)

b) Sifat Unsuru Sifat Tamlaması Olan Sifat Tamlamaları

Çünkü maatteessüf **pek hoş bir haber** getirmiyorum. (sf-18)

Ne güzel bir fırsat değil mi? (sf-23)

İki hafta evvel Vefa'da oturan **bir eski ahbabı ziyarete** gittim. (sf-46)

En sefil meczup dilencilerde bile bu kıyafet yoktur. (sf-46)

Vücudu iskelet haline gelmiş, saçında, sakalında **bir tek siyah tel** kalmamıştı. (sf-46)

Muallime, **son derece yorgundu**. (sf-49)

Renkli bez parçaları, silik fotoğraflar, **kurdele ile bağlanmış bir tutam saç...**(sf-50)

c) **Sıfat Unsuru Aitlik Grubu Olan Sıfat Tamlamaları**

Bütün boş vakitlerini **kasabanın kenarından geçen derenin kenarındaki söğütler** altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Ben, **insan ruhlarındaki derinliğin** ancak onunla ölçülebileceğine kaniim. (sf-12)

İnsan görmese **ondört, onbeş yaşındaki kızlardan** biri gülüyor zanneder. (sf-16)

Muallimin gözlerindeki yaşlar kuruyor, yanaklarının etleri çekiliyor, sesi tıkanıyordu. (sf-31)

Zehra Hanım'ı **iki saat uzaktaki istasyona** götürmek için bir otomobil bulmalarını tembih etti. (sf-32)

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – **dört beş yaşındaki torununu** dizinde uyutmuş - yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

Buna rağmen **bu iki aile dostundaki derin vefa** ve şefkatli bir nevi sevk-i

tabii ile sezmişti. (sf-37)

Büyükanne, ara sıra **mektebin karşısındaki viranede** dolaşır, torununun pencerelerden bakmasını beklerdi. (sf-41)

Zehra, **biraz evvelki safdilliğine** acı acı gülümsedi: (sf-50)

Ben bilakis, **başımındaki sersemliğe, vücudumdaki ağrıya, ağızındaki acılığa** rağmen çok memnun ve mesudum. (sf-55)

Üstündeki ekme kırıntılarını -biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

d) Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

Dostlarımdan biri bu hanım için sizden **on,onbeş gün** izin istememi rica etti. (sf-7)

Şimdi **yirmidokuz, otuz yaşlarında** vardır... (sf-9)

Zehra Hanım bu **ufak tefek, kara kuru kız** mı? (sf-15)

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, küçük yaşları sebebiyle haphanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği **minimini mücrimlere** mahsus "ıslahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Bir çocuk ki, **üç beş kuruş** için hırsız kılavuzluğu ve gözcülüğü ediyor, polisin bütün ısrarlarına rağmen hırsızları ele vermemekte taannüt ediyor,ve... (sf-22)

Kendisine hırsızın verdiği paranın **üç beş mislini** teklif ettiler... (sf-23)

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – **dört beş yaşındaki** torununu dizinde uyutmuş - yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek Akka zindanına gönderilmiş, **bir iki sene** sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

Sandıkta **eski püskü çamaşırlar**, yamalı çoraplar, yırtık bir secade, bir kütlü makas, birkaç kitap vardı. (sf-50)

e) **Sıfat Unsuru İyelik Grubu Olan Sıfat Tamlamaları**

Fakat bu söylediğim eksiği tamamlanmadıkça **hiçbir zaman istediğimiz muallim** olamayacak. (sf-13)

Potinini bağladığı küçük kızla bir arkadaş gibi konuşuyor, gülüyordu. (sf-15)

Bilhassa **sevdiği çocukların** sözü olurken küçük siyah gözleri canlanıyor, yüzü hemen hemen güzelleşiyordu. (sf-17)

Hırsızlardan aldığı paranın üç misli para gösterdiler. (sf-21)

Maarif müdürü ile başmuallim birbirlerini hürmetle severlerdi. Fakat **anlaşamadıkları noktalar** vardı. (sf-23)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, **bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları**, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit Şerif Halil Bey:

- Hayret edilecek şey, dedi, demek babası hasta olan Zehra Hanım, bu değilmiş... (sf-25)

Çok tatlı ve samimi konuştuğumuz, **bir baba-kız gibi dertleştirdiğimiz**

saatler de vardır. (sf-25/26)

Bugün **sizin öğrendiğiniz hakikati** yarın bizzaruri başkaları da öğrenecek. (sf-30)

Mamafih, **en bitkin görüldüğü bir dakikada** birdenbire toparlanıyor, umulmaz bir cebr-i nefis ile kendine hakim oluyordu. (sf-31)

Evlenmek için küçük yaşta verdiği kararda hala sebat ediyordu. (sf-35)

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı bu muvaffakiyet, ona nihayetsiz bir gurur veriyordu. (sf-44)

Benim yerimde başka birisi olsaydı, **çalıştığı odayı,** pencereden görünen manzarayı, etrafındaki insanları yadırgardı. (sf-55)

Diploma aldığımız gün bize devlet ve millete sadakatle hizmet edeceğimize yemin ettirmişlerdi. (sf-56)

f) Sıfat Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

Fakat hadd-i zatinde **çok iyi ve rakik bir adam** olan bu zengin, bir gün daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Çünkü onun **en temiz ve namuslu bir insan** olduğundan şüphe etmiyorlardı. (sf-11)

Akşamüstü sokakta **kirli ve kılıksız bir talebe** görülürse pek fena üzülür, "Vazifemi yapamadım, rezil oldum" diye asabileşir. (sf-16)

Çehresi o kadar vakur ve sakindi ki maarif müdürü, böyle zamanlarda söylenmesi mutlak olan **beylik ve teselli sözlerine** cesaret edemiyor, bekliyordu. (sf-28)

Yavaş yavaş ayağa kalktı, bileklerini tekrar masaya dayadı,
soğuk ve haşin bir sükunetle:
- İstanbul'a gitmeyeceğim, dedi. (sf-31)

Damadı **sarhoş ve ahlaksız bir reji katibiymiş.** (sf-33)

Bunu evvela şaşkınlığa ve yorgunluğa atfetmişlerdi. Fakat o, yemek sonuna doğru **berrak ve canlı sesiyle** konuşmaya başlayınca ihtiyarlar şaşırıldılar, hatta biraz da içlerinden kızdılar. (sf-48)

Gayem, **namuslu ve gayretli bir memur** olmak ve küçük, temiz bir aile yuvası kurmaktan ibaret... (sf-52)

Bazıları da İzmir, Bursa gibi **yakın ve parlak vilayetleri** istiyorlar. (sf-54)

g) Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

Bu mütevazı kasabada **umulmayacak kadar güzel bir şeydir.** (sf-9)

"Olabilir dedi, fakat ben elime teslim edilmiş **yüz kadar çocuğun** ahlakından mesulüm. (sf-14)

Siz, onu bana **heykel gibi heybetli,** korkunç bir insan gibi tasvir etmiştiniz... (sf-15)

Muallimin canlı bir lisanı, **boya gibi, çizgi gibi sarih kelimeleri** vardı. (sf-19)

Öyle ya, **bu kadar parayı** başka türlü nasıl elde edebilirdi? (sf-20)

Bu yaşta bir çocukta **bu kadar melanet ve habaset** akla sığar mı? (sf-21)

Evet, oniki yaşına bile girmemiş bir çocuk ki **yetmişbeş kuruş gibi**

bir para için hırsız kılavuzluğu etti... (sf-22)

Evet, bu **parmak kadar çocuk** yetmişbeş kuruş için hırsızlarla bir mukavele yaptı... (sf-23)

Çehresi **o kadar vakur ve sakindi** ki maarif müdürü, böyle zamanlarda söylenmesi mutad olan beylik ve teselli sözlerine cesaret edemiyor, bekliyordu. (sf-28)

Bu suali maarif müdürü değil, **sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş bir dostunuz** sordu, dedi. (sf-29)

Kendi içkisine, çapkınlığına **dünya kadar para** sarf ettiği halde ona bir çift çorap almamak için bin dereden bin su getiriyordu. (sf-38)

Zehra' da bütün **bedbaht çocuklar gibi vakitsiz bir inkişaf** vardı. (sf-38)

Feriha, **büyümüş de küçülmüş gibi bir çocuktu**. (sf-38)

Kızına ait bir şey bulup versek de ferah ferah ruh teslim etse... (sf-45)

İşitilmeyecek kadar yavaş bir sesle: "Hastayım, göğsüm tıkanık, sesim çıkmıyor..." dedi. (sf-46)

Bir yabancı bile bir ölü evinde **bu kadar lakayt ve sakin** görünmezdi! (sf-48)

Bana teklif edilen memuriyetin Nazır Paşa Hazretlerinin teveccühleri eseri olmadığını, **bir daha kimsenin beni Sivas 'ta arayıp sornayacağını** biliyordum. (sf-54)

h) Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlamaları
Mesleğın kutsiyetine inanmış bir idealistti. (sf-8/9)

Bütün boş vakitlerini **kasabanın kenarından geçen derenin** kenarındaki söğütler altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Bu Zehra Hanım, **size karşı adeta istiklal ilan etmiş vaziyette...** (sf-8)

Daire-i intihabiyesini gezmeye gelen Şerif Halil Bey, onun evine misafir olmuştu. (sf-9)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada öğle yemeğini yedikleri esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Kasabanın **en sevilen, emniyet edilen, hatırı sayılan bir insanıdır.** (sf-9)

Bugün ekserisi kocaman ev hanımları olan eski talebesi üzerinde hala eski nüfuzunu muhafaza eder. (sf-9)

Zaten **elinden gelmeyen iş yok gibidir.** (sf-9)

Eşraftan biri, **vefat eden anası için türbe şeklinde bir mükellef** mezar yaptıracaktı. (sf-10)

Fakat hadd-i zatinde **çok iyi ve rakik bir adam olan bu zengin,** bir gün daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Türbe, ancak **zaman zaman yalağından su içmeye gelecek birkaç kuşa** yarayacak. (sf-10)

Mebus, **dizlerine tırmanan bir kediyi** okşuyor, ona sofrta artıklarıyla ziyafet çekiyordu. (sf-10)

Bunlar, mektebin **göze görünen kısımları**, dedi. (sf-10)

Zahiren **çok faal ve işgüzar görünen insanlardan**

daima bir parça şüphe ediyorum. (sf-10)

Kezalik, **görünüü, gösteriü çok mükemmel olan müesseselere** de pek emniyet edemiyorum. (sf-10)

Sonra onda bir nevi hastalık, **hiç durmayan, onu daima için için yakan bir humma** var. (sf-10/11)

Siz **ancak romanlarda tesadüf edilebilecek ideal bir kahramandan** bahsediyor gibisiniz. (sf-11)

Doğruluk, temizlik, fedakarlık hastalığı onda insanlığın **en kıymetli bir kabiliyetini** öldürmüştür. (sf-12)

Kabahatli insan, düşkün insan onun gözünde **ekin tarlalarında bitmiş muzır bir ot** gibi. (sf-12)

Evet, **dibi görünmeyen kuyulara atılan taş**, nasıl çıkardığı sesle onlann derinliğini gösterirse başkallannın elemi de bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, insanlığımızın derecesini öğretir... (sf-12)

Çocuk, **hiç aklıma gelmeyen yerinde bir cevapla** ağzımı tıkadı. (sf-14)

Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran bir talebenin mektepte kalmasını istemenize şaşıyorum. (sf-14)

"Olabilir dedi, fakat ben **elime teslim edilmiş yüz kadar çocuğun** ahlakından mesulüm. (sf-14)

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar,

hatta bazen onları mektebe davet edip haşladığı da olur. (sf-16)

İki tarafına muntazam ağaçlar dikilmiş bir yoldan geçiyorlardı. (sf-16)

Sıraların önünde duruyor, **her birinde oturan talebeden** büyük bir şefkat ve alaka ile uzun uzun bahsediyordu. (sf-19)

Yalnız, her sınıfta **bir köşeye ayrılmış birkaç sıra** vardı ki muallim, onların önünde haşin bir çehre ile süküt ediyordu. (sf-19)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti, arkadaşına, **önünde süküt edilen sıraları** göstererek dedi ki:

- Sınıfların bir kısmı bende, **duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler**; kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "islahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Bu yerler, **fena ana babalardan doğmuş, fena muhitlerde büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle beden ve ruh maluliyetlerine uğramış biçarelere** mahsustur. (sf-19)

Bu yerler, **fena ana babalardan doğmuş, fena muhitlerde büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle** beden ve ruh maluliyetlerine uğramış biçarelere mahsustur. (sf-19)

Bunların içinde, **haşin bir ahlakçı olan Zehra Hanım'ın** yanlış anladığı çocuklar da var. (sf-19)

Size yine, **bu sıralarda oturmuş, çalışmış, ağlamış bir biçareden** bahsedeyim. (sf-20)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, soyacakları evi teferruatıyla bilen yegane aç ve muhtaç çocuğu samanlıkta oynayan

bir alay çocuğun arasından nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, **soyacakları evi teferruatıyla bilen yegane aç ve muhtaç çocuğu samanlıkta oynayan bir alay çocuğun** arasından nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Hem güpegündüz **kasaba sokaklarında dolaşan üç yabancının** kimse tarafından görülmemiş olmasına nasıl imkan vardı? (sf-21)

Fakat gözü **masanın üstünde duran paralara** ilişince vazgeçti. (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak kirli bir çamur vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

Kemikleri çıkmış zayıf göğsü, şiddetle kabarıp iniyor, vücudu korkudan, acıdan titriyordu. Mamafih hala sükut ediyordu. (sf-21)

Alay için hocaya **gülünç sualler soran bir yaramaz talebe** gibi parmağını kaldırdı. (sf-22)

Evet, **oniki yaşına bile girmemiş bir çocuk** ki yetmişbeş kuruş gibi bir para için hırsız kılavuzluğu etti...Mamafih, belki bu parayı **ikide bir kapıya gelerek bağırıp çağıran bir alacaklıya** verecekti... (sf-22)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona bu "ahde vefasızlık"ın fena bir şey olduğunu söylüyor... (sf-23)

- **Memleketi uğruna işkence çekmiş bir çocuk** için elbette... (sf-24)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Artık **iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım**, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit şerif Halil Bey:

- **Hayret edilecek şey**, dedi, **demek babası hasta olan Zehra Hanım**, bu değilmiş... (sf-25)

İki gün sonra **İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf**, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Başmuallim, ağır ağır yazıhanenin önüne geldi, elini uzatarak **maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı** istedi: (sf-28)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima bu çehreyi alır ve dediğinden dönmezdi. (sf-29)

Fakat ne de olsa bu, **ölüm döşegine yatmış bir baba** idi. (sf-31)

Vakaya temas edecek bir şey söylemekten ikisi de çekindiler. (sf-32)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

Zehra'nın **Ruhsar Teyze'den dört yaş küçük olan annesinin** de yüzü gülmemişti. (sf-36)

Necib Bey, **tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi** 'yi kendi maiyetine almış, ona mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Babası odaya girerse görmesin diye yüzünü yorganın içine saklamış, sade, **ablasının saçlarına benzeyen saçlarını** açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Adeti üzere gece yarısı evine gelen Mürşid Efendi, çok sarhoş olmasına rağmen bu sesi duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Zehra, **sevmek ve kendini sevdirmek ihtiyacıyla doğmuş bir çocuktur**. (sf-42)

Fakat o, kabul etmemiş, **Anadolu'da sönük bir vilayete gönderilen bir arkadaşıyla** becayış etmişti. (sf-43)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, ruhunun zilletini ve acılarını büyük bir sır gibi saklamıştı. (sf-43)

Kendisine iyi muamele eden insanlara iyi muamele etti. (sf-44)

Uzakta manevra yapan bir lokomotif kesik kesik düdükle çalışıyor, yol kenarında fenerli memurlar dolaşıyordu. (sf-44)

Hacca gidecek, zekat verecek halimiz yok ya.. (sf-46)

Vehbi Efendi, Zehra'yı **cumbalarının kafesleri dökülmüş harap bir eve** soktu. (sf-47)

Küf ve rutubet kokan toprak bir avludan geçirdi, basık tavanlı bir sofaya çıkardı. (sf-47)

Biri Vehbi Efendi'nin ihtiyar karısı, öteki **cenazeyi beklemeye gelmiş bir komşu**... (sf-47)

Muallimenin feryat ederek odaya atılmasını bekleyen kadınlar şaşırdılar. (sf-47)

Sofada bir eski saat işliyor, **cenazeyi bekleyen kadının** yüksek sesle Kur'an okuduğu işitiliyordu. (sf-48)

İhtiyar adam, **bir bez parçasının ucuna bağlanmış küflü bir anahtar** uzatıyordu. (sf-48)

Mürşid Efendi'nin metrukatını yarın **mezarlığa gelecek iskatçılara** verirsiniz. (sf-48)

Bu, onun fikrinde, **mutlaka ifa edilmesi lazım gelen dini bir vazife** idi. Fakat muallime, bu defa açıkça reddetti: (sf-49)

Annemi, kardeşimi, büyükannemi türlü eza, cefa içinde öldüren, beni küçük yaşında sokağa atan bu adama nasıl baba dememi istersiniz? (sf-49)

Onu ayakta tutan kuvvet, hummalı bir faaliyetle işleyen dimağındaki harikulade uyanıklıktı. (sf-50)

Uyumak için kendini bırakırsa bu soğuk mantık sönecek, **dört bir taraftan hücum edecek hatıralar, kabuslar** içinde boğulacak, mefluç bir insan aczine düşecekti. (sf-50)

İçindeki eşyanın, **ertesi gün cenazeye gelecek fakirlere** verilmesini istemişti. (sf-50)

Renkli bez parçaları, silik fotoğraflar, **kurdele ile bağlanmış bir tutam saç...**(sf-50)

- Allah için **iskatacıların çok işine yarayacak şeyler...** dedi. (sf-50)

Sefalet, zarurete, uykusuz, aç geçirdiğim gecelere elveda... (sf-52)

Benimle beraber diploma alan arkadaşlarımın arasında istikbalden şüphe edenler var. (sf-52)

Ne olurdu şu yaldızlı diplomayı, annemin **çamaşır yıkamaktan çatlamış, şişmiş zavallı ellerine** verebilseydim? (sf-53)

Onbeş gün evvel, beni Dahiliye Nezareti'ne çağırdılar, **açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu** teklif ettiler. (sf-53)

Bana teklif edilen memuriyetin Nazır Paşa Hazretlerinin teveccühleri eseri olmadığını, bir daha kimsenin beni Sivas 'ta arayıp sormayacağını biliyordum. (sf-54)

Gezilecek, görülecek, sefahat edilecek yeri olmayan küçük kasabalarda daha iyi çalışılır. (sf-54)

Ben şimdiye kadar zevki çalışmakta bulmuş bir gencim. (sf-54)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için bir maiyet memuru maaşı, nazır maaşı gibidir. (sf-55)

Benim yerimde başka birisi olsaydı, çalıştığı odayı, **pencereden görünen manzarayı**, etrafındaki insanları yadırgardı. (sf-55)

Bu yemini **bu küçük masaya bakan ıslak göz** karşısında bir kere daha tekrar ettim. (sf-56)

Üstündeki ekme kırıntılarını **-biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını-** temizledim. (sf-56)

3.3.2.1.3. İsim Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

a) İsim Unsuru Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları

Geçenlerde **bir çeşme başında** iki kadın konuşuyordu. (sf-8)

Mebus Şerif Halil Bey ile Maarif Müdürü Tevfik Hayri Bey, iki **eski mektep arkadaşı** idiler. (sf-8)

Bundan dört sene evvel küçük bir kız, minimini **bir Darümuallimat mezunu** olarak buraya gelmiş... (sf-9)

Daha yirmibeş yaşına gelmeden başmuallim yapmışlar, eline kocaman **bir kız mektebini** teslim etmişler. (sf-9)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada öğle yemeğini yedikleri esnada, **bu Zehra Hanım bahsi** açılmıştı. (sf-9)

Bugün ekserisi **kocaman ev hanımları** olan eski talebesi üzerinde hala eski nüfuzunu muhafaza eder. (sf-9)

Bu türbe projesini, mektep bahçesinde bir projeye tahvil ettirdi. (sf-10)

Zehra Hanım'ı size **bir kemal heykeli**, ideal **bir roman kahramanı** olarak tasvir ettim. dikkat ediniz ki "tam bir insandır" sözünü sarf etmedim. (sf-12)

Evet, bu katiyeti, bu huşuneti bir hakim için bir dereceye kadar anlarım. Fakat **bir mektep hocası** için... (sf-12)

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi yere çömelmiş, minimini **bir ana sınıfı** çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Bir bahçenin kenarında üç **küçük kız çocuğu** gördüm. (sf-13)

Bazı hayır sahipleri Ferhunde'ye, "Maarif müdürüne git... Rica et" demişler. (sf-14)

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi yere çömelmiş, minimini **bir ana sınıfı** çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Altı sene evvel kızını küçük **bir Anadolu kasabasına** gelin göndermiş. (sf-33)

Damadı sarhoş ve ahlaksız **bir reji katibiymiş**. (sf-33)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemişti ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere **bir Marabet mektebine** yazdırıyordu. (sf-40)

Çelimsiz, içli **bir kız çocuğu** vücudu, bu mütemadi mahrumiyete ne kadar tahammül edebilirdi? (sf-40)

Bu Vehbi Efendi, yetmiş yaşlarında, mütekait **bir tabur katibi** idi. (sf-45)

Renkli bez parçaları, silik fotoğraflar, kurdele ile bağlanmış bir tutam saç... Sararmış bir Mülkiye Mektebi diploması... Bir tomar mahkeme evrakı ve bir defter... (sf-50)

Onbeş gün evvel, beni Dahiliye Nezareti'ne çağırdılar, **açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu** teklif ettiler. (sf-53)

Odamda kırık mermerli yuvarlak **bir kahve masası** var. (sf-56)

Üstündeki ekme kırıntılarını -biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

b) İsim Unsuru Farsça İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları

(.....) da kendini büyük gayretiyle, **bütün hüsn-i niyetiyle** mektebine verdi. (sf-43)

c) İsim Unsuru Unvan Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

Çok garip... **Bu Zehra Hanım**, size karşı adeta istiklal ilan etmiş vaziyette... (sf-8)

Daire-i intihabiyesini gezmeye gelen Şerif Halil Bey, onun evine misafir olmuştu. (sf-9)

Bu Zehra Hanım için sizi o cihetten de temin edebilirim. (sf-10)

Bunların içinde, **haşin bir ahlakçı olan Zehra Hanım**'ın yanlış anladığı çocuklar da var. (sf-19)

Artık **iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım**, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit Şerif Halil Bey:

- Hayret edilecek şey, dedi, **demek babası hasta olan Zehra Hanım**, bu değilmiş... (sf-25)

bu Mürşid Efendi'yi tanımıyorum...(sf-31)

Necib Bey, **tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi** 'yi kendi maiyetine almış, ona mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Adeti üzere gece yarısı evine gelen Mürşid Efendi, çok sarhoş olmasına rağmen bu sesi duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

d) İsim Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

O kadar azim ve gayretle çalışmış ki, terfi ve terakkisine mani olamamışlardır. (sf-9)

Bu yaşta bir çocukta **bu kadar melanet ve habaset** akla sığar mı? (sf-21)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, soyacakları evi teferruatıyla bilen **yegane aç ve muhtaç çocuğu** samanlıkta oynayan bir alay çocuğun arasından nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Çehresi o kadar vakur ve sakindi ki maarif müdürü, **böyle zamanlarda söylenmesi mutat olan beylik ve teselli sözlerine** cesaret edemiyor, bekliyordu. (sf-28)

Bu gayyur ve namuslu kızın onun yüzünden çok çektiğine inanıyordu. Fakat ne de olsa bu, ölüm döşeğine yatmış bir baba idi. (sf-31)

Ben bilakis, başımdaki sersemliğe, vücudumdaki ağrıya, ağzımdaki acılığa rağmen **çok memnun ve mesudum**. (sf-55)

e) İsim Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

Mebus, yavaşça gülerek dedi ki:

- Zehra Hanım **bu ufak tefek, kara kuru kız** mı? (sf-15)

Çok tatlı ve samimi konuştuğumuz, **bir baba-kız** gibi dertleştiğimiz saatler de vardır. (sf-25/26)

f) İsim Unsuru Bir Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları

Bütün boş vakitlerini kasabanın kenarından geçen derenin kenarındaki söğütler altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen **küçük bir odada** öğle yemeğini yedikleri esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Bundan dört sene evvel **küçük bir kız, minimini bir Darümuallimat mezunu** olarak buraya gelmiş... (sf-9)

Daha yirmibeş yaşına gelmeden başmuallim yapmışlar, eline **kocaman bir kız mektebini** teslim etmişler. (sf-9)

Fakat çalışan ve irade sahibi bir insanın da az para ile **ne büyük işler** yapabileceğine bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Bu mütevazı kasabada umulmayacak kadar güzel bir şeydir. (sf-9)

Eşraftan biri, vefat eden anası için türbe şeklinde **bir mükellef mezar** yaptıracaktı. (sf-10)

Ne yaptı, ne söyledi bilemiyorum. Fakat hadd-i zatinde **çok iyi ve rakik bir adam** olan bu zengin, bir gün daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Onları **bu saf adamın** zihnine çivi gibi mıhlamıştı. (sf-10)

Bir kere **çok müspet kafalı bir kadın.** (sf-10)

Haksızlığın, yalanın, riyanın hasılı, bütün ahlaksızlıkların ve zaafaların **müthiş bir düşmanıdır.** (sf-11)

Bu Zehra Hanım'ın **acı bir lisan** ile kabahatlerini yüzlerine vurduğu birçok insanlar bilirim ki başlarını mazlumane önlerine; eğdiler. (sf-11)

Bu kadının hususi hayatında **en küçük bir leke**, ahlakında **en ehemmiyetsiz bir zaaf** gösterilemez. (sf-11)

Bu kadının hususi hayatında **en küçük bir leke**, ahlakında **en ehemmiyetsiz bir zaaf** gösterilemez. (sf-11)

Siz ancak romanlarda tesadüf edilebilecek **ideal bir kahramandan** bahsediyor gibisiniz. (sf-11)

Tevfik Bey, elini eski arkadaşının dizine vurarak:

- Bir insan için zaaftan mahrumiyet de **büyük bir zaaf** değil midir? Hatta zaafların en büyüğü...(sf-12)

Bilakis, Allah 'ın **en basit bir hakikatini** söylediğime kaniim. (sf-12)

Yapılmış bir fenalık için mazeret tanımıyor:

Hak namına, hakikat namına insafsızca vurmak... (sf-12)

Zehra Hanım'ı size bir kemal heykeli, **ideal bir roman kahramanı** olarak tasvir ettim. (sf-12)

Bilakis **geniş bir ruhu** var. (sf-12)

Kabahatli insan, düşkün insan onun gözünde ekin tarlalarında bitmiş **muzır bir ot** gibi. (sf-12)

İkincisi **titiz bir çocuktü**. (sf-13)

- Galiba şu onbir yaşında hırsız kılavuzluğu eden mikroptan bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten **ne korkunç bir mikroptü**. (sf-12)

Uzun uzun münakaşalar ederiz. Hatta bu yüzden **bazı idari ihtilaflarımız** da olmuştur. (sf-13)

Üçüncüsü **çok fakir kıyafetli, fakat gayet edalı bir kızdı**. (sf-14)

Müsaade ederseniz ben **sade bir muallim** olarak çalışırım. (sf-14)

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi yere çömelmiş, **minimini bir ana sınıfı** çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Haşin, hakim bir insan olmak için mutlaka iriyarı olmak mı lazım? (sf-15)

Sabahleyin **fena bir kıyafetle** mektebe gelen çocukların analarına kızar, hatta bazen onları mektebe davet edip haşladığı da olur. (sf-16)

Fakat **kuvvetli bir irade sahibi** olduğunu ve etrafındakilere çok tatlı muamele etmekle beraber emretmeyi de bildiği anlaşılıyordu. (sf-17)

Donuk, esmer bir çehresi, irice bir burnu, çıkık elmacık kemikleri, **kuvvetli bir çenesi** vardı. (sf-17)

Konuşurken bu kaşlar **büyük bir süratle** hareket ediyor, teessür ve infiallerinin cinsine göre çehresindeki manayı değiştiriyordu. (sf-17)

Bilhassa sevdiği çocukların sözü olurken **küçük siyah gözleri** canlanıyor, yüzü hemen hemen güzelleşiyordu. (sf-17)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, soyacakları evi teferruatıyla bilen yegane aç ve muhtaç çocuğu samanlıkta oynayan **bir alay çocuğun** arasından nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Kısa bir tereddüt devresi geçirdi. Belki söyleyecekti. (sf-21)

Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben **bir küçük avans** veriyorlar... (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak **kirli bir çamur** vücuda getiriyor, çatlamış dudacağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

- Galiba şu onbir yaşında hırsız kılavuzluğu eden mikroptan bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten ne **korkunç bir mikroptu**. (sf-22)

Maarif müdürü **bu son sözleri** söylerken Zehra Hanım tekrar içeri girmişti. (sf-22)

Alay için hocaya gülünç sualler soran **bir yaramaz talebe** gibi parmağını kaldırdı. (sf-22)

Ne güzel bir fırsat değil mi? (sf-23)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona bu "ahde vefasızlık"ın **fena bir şey** olduğunu söylüyor... (sf-23)

Evet, **bu parmak kadar çocuk** yetmişbeş kuruş için hırsızlarla bir mukavele yaptı... (sf-23)

Hakikaten düşkün, ruhen malul olanlara, dejenerelere, **biraz başka türlü muamele** edilmesini anlarım...(sf-24-25)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen **resmi bir telgraf**, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Sakin bir sesle: - Beni emretmişsiniz efendim, dedi. (sf-27)

Zehra Hanım, yine sakın, fakat çok **yavaş bir sesle** sordu: (sf-28)

- **Fazla bir şey** söylüyorlar mı? (sf-28)

Fakat şimdi Tevfik Bey, **yeni bir muamma** karşısında kalıyordu. (sf-29)

Tevfik Bey, müşfik ve **biraz mahzun bir sesle**: - Zehra Hanım kızım...

Bu suali maarif müdürü değil, **sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş bir dostunuz** sordu, dedi. (sf-29)

Yeisinin içinde **vahşi bir gurur** ile başını kaldırıyor, tırnaklarını avuçlarının içine geçirecek gibi yumruğunu sıkıyordu. (sf-30)

Halbuki ben, **açık alınla yaşamaya en layık bir insanım**. (sf-30)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne başıyla **hafif bir selam** verdi, kapıyı vurarak çıkıp gitti. (sf-31)

Tevfik Bey, onu **derin bir sükunet ve hayret** içinde dinlemiş, söyleyecek söz bulamamıştı. (sf-31)

Yüreğinde **müphem bir sıkıntı**, hoşnutsuzluk, ağzında **garip bir acılık** vardı. (sf-31)

Karşısında **ihhtiyar bir kadın** vardı ki – dört beş yaşındaki torununu dizinde uyutmuş - yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

Altı sene evvel kızını **küçük bir Anadolu kasabasına** gelin göndermiş. (sf-33)

İleride **ihhtiyar bir kız** olarak belki çocuklar arasında, belki de tatil zamanına tesadüf ederse **kimsesiz bir mektep** odasında ölecekti. (sf-36)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, yataklarında büzülerek koyun koyuna ağlamak ve dua etmekten **başka bir şey** yapamazlardı. (sf-36)

Necib Bey, tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi 'yi kendi maiyetine almış, ona **mühim bir iş** tevdi etmişti. (sf-37)

Zehra' da **bütün bedbaht çocuklar** gibi **vakitsiz bir inkişaf** vardı. (sf-38)

Sofanın bir köşesinde **kendine mahsus bir yeri** vardı. (sf-38)

Tuvaletini bitirdiği zaman **kırk bir salıncaklı iskemleye** arkaüstü yatarak gözlerini tavana kaldırır, içeride annesinin utla çaldığı hüznü şarkıları ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Çelimsiz, içli bir kız çocuğu vücudu, bu mütemadi mahrumiyete ne kadar tahammül edebilirdi? (sf-40)

İşte Mürşid Efendi, bu kadar **fena bir adamdı**. (sf-40)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık **bu zalim adama** karşı isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Burada oldukça **mesut bir hayat** geçirebilirdi. (sf-41)

Annesi, **uzun bir hastalıktan** sonra ölmüştü. (sf-41)

Daha o yaşta iken azim sahibi ve **vakur bir çocuktu**. (sf-42)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, ruhunun zilletini ve acılarını **büyük bir sır** gibi saklamıştı. (sf-43)

Yalnız bir insan için yer değiştirmenin **büyük bir ehemmiyeti**

olamazdı. (sf-43)

Bu kısa tevakkuf, mualliminin sınırlarına **muvakkat bir sükunet** getirdi. (sf-44)

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı bu muvaffakiyet, ona **nihayetsiz bir gurur** veriyordu. (sf-44)

Kızına ait bir şey bulup versek de ferah ferah ruh teslim etse... (sf-45)

Eyüpsultan'ın **harap bir mahallesinden** geçiyorlardı. (sf-45)

Kendi yaşındaki karısıyla beraber Eyüpsultan'da **eski bir evde** oturuyordu. (sf-45)

Bu, onun fikrinde, mutlaka ifa edilmesi lazım gelen **dini bir vazife** idi. (sf-49)

Onu ayakta tutan kuvvet, hummalı bir faaliyetle işleyen **dimagındaki harikulade uyanıklık**ti. (sf-50)

En altta, **sedef kakmalı bir ceviz kutu** dikkati celp etti. (sf-50)

Bunların **titrek bir sarhoş elinden** çıktığı belliydi. (sf-50)

Yaptığı bütün fenalıkları bu küçük deftere nasıl sığdırdı acaba? (sf-51)

Yakında **iyi bir memuriyete** tayin edileceğim. (sf-52)

Faal, namuslu bir memur olacağım. (sf-54)

Odamda **kırık mermerli yuvarlak bir kahve masası** var. (sf-56)

3.3.2.2. Kullanışları Bakımından Sıfat Tamlamaları

3.3.2.2.1. Sıfat Tamlamalarının Özne İşleviyle Kullanılması

Çok garip... **Bu Zehra Hanım**, size karşı adeta istiklal ilan etmiş vaziyette... (sf-8)

Parasız hiçbir şey olmaz, deriz... Esas itibariyle çok doğrudur...(sf-9)

Fakat çalışan ve irade sahibi bir insanın da az para ile ne büyük işler yapabileceğine **bu mektepten güzel misal** gösterilemez. (sf-9)

Daire-i intihabiyesini gezmeye gelen **Şerif Halil Bey**, onun evine misafir olmuştu. (sf-9)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada öğle yemeğini yedikleri esnada, **bu Zehra Hanım bahsi** açılmıştı. (sf-9)

Zaten **elinden gelmeyen iş** yok gibidir. (sf-9)

Teneffüshanenin içine merhumeye ait **bir de kitabe vazına** müsaade buyurulursa vesile-i rahmet olur. (sf-10)

Fakat hadd-i zatinde **çok iyi ve rakik bir adam olan bu zengin**, bir gün daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Sonra onda **bir nevi hastalık, hiç durmayan, onu daima için için yakan bir humma** var. Doğruluk, fedakarlık, manevi temizlik hastalığı. (sf-10/11)

Bu kadının hususi hayatında **en küçük bir leke**, ahlakında **en ehemmiyetsiz bir zaaf** gösterilemez. (sf-11)

- Bir insan için zaaftan mahrumiyet de **büyük bir zaaf** değil midir? (sf-12)

Evet, **dibi görünmeyen kuyulara atılan taş**, nasıl çıkardığı sesle onların derinliğini gösterirse başkalarının elemi de bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, insanlığımızın derecesini öğretir... (sf-12)

Fakat bu söylediğim eksiği tamamlanmadıkça **hiçbir zaman istediğimiz muallim** olamayacak. (sf-13)

Bazı hayır sahipleri Ferhunde'ye, "Maarif müdürüne git... Rica et" demişler. (sf-14)

Akşamüstü sokakta **kirli ve kılıksız bir talebe** görülürse pek fena üzülür, "Vazifemi yapamadım, rezil oldum" diye asabileşir. (sf-16)

- Belki **bir başka Zehra** olacak... (sf-17)

- Kasabada **bir ikinci Zehra Hanım** yok ki... (sf-17)

Efendim, **bu Zehra Hanım** 'ın pederi hastamış... (sf-18)

Yalnız, her sınıfta **bir köşeye ayrılmış birkaç sıra** vardı ki muallim, onların önünde haşin bir çehre ile süküt ediyordu. (sf-19)

Bu yerler, fena ana babalardan doğmuş, fena muhitlerde büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle beden ve ruh maluliyetlerine uğramış biçarelere mahsustur. (sf-19)

Bunların içinde, **haşin bir ahlakçı olan Zehra Hanım'ın**

yanlış anladığı çocuklar da var. (sf-19)

Küçük kız, "Teyzemin evinden geliyordum...(sf-20)

Bu yaşta bir çocukta **bu kadar melanet ve habaset** akla sığar mı? (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak kirli bir çamur vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

Fakat **bu çocuk**, yetmişbeş kuruşa o adamlarla mukavele yaptığını düşünüyor... (sf-23)

Evet, **bu parmak kadar çocuk** yetmişbeş kuruş için hırsızlarla bir mukavele yaptı... (sf-23)

Fakat **anlaşamadıkları noktalar** vardı. (sf-23)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, **bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları**, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Artık **iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım**, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

- Hayret edilecek şey, dedi, **demek babası hasta olan Zehra Hanım**, bu değilmiş... (sf-25)

Şimdi **daha başka şeyler** de aklıma geliyor Şerif Bey... (sf-25)

Çok tatlı ve samimi konuştuğumuz, bir baba-kız gibi dertleştiğimiz saatler de vardır. (sf-25/26)

İki gün sonra **İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf**, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Bu suali maarif müdürü değil, **sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş bir dostunuz** sordu, dedi. (sf-29)

Yüreğinde **müphem bir sıkıntı**, hoşnutsuzluk, ağzında **garip bir acılık** vardı. (sf-31)

Muallimin gözlerindeki yaşlar kuruyor, yanaklarının etleri çekiliyor, sesi tıkanıyordu. (sf-31)

Karşısında **ihtiyar bir kadın** vardı ki – dört beş yaşındaki torununu dizinde uyutmuş - yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

Zehra' da bütün bedbaht çocuklar gibi **vakitsiz bir inkişaf** vardı. (sf-38)

Adeti üzere gece yarısı evine gelen Mürşid Efendi, çok sarhoş olmasına rağmen bu sesi duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

Çelimsiz, içli bir kız çocuğu vücudu, bu mütemadi mahrumiyete ne kadar tahammül edebilirdi? (sf-40)

Bu kısa tevakkuf, muallimenin sinirlerine muvakkat bir sükunet getirdi. (sf-44)

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı bu muvaffakiyet, ona nihayetsiz bir gurur veriyordu. (sf-44)

Zavallı adam ıstırap çekiyor... Can veremiyor...(sf-45)

Elimize **bir kurdele** geçti. (sf-45)

Bu Vehbi Efendi, yetmiş yaşlarında, mütekait bir tabur katibi idi. (sf-45)

İhtiyar adam, onu dar, karanlık, yokuşlu sokaklardan evine götürürken mütemadiyen anlatıyordu. (sf-46)

En sefil meczup dilencilerde bile **bu kıyafet** yoktur. (sf-46)

Vücudu iskelet haline gelmiş, saçında, sakalında **bir tek siyah tel** kalmamıştı. (sf-46)

Burada **başörtülü iki ihtiyar kadın** vardı. (sf-47)

Muallimenin feryat ederek odaya atılmasını bekleyen kadınlar şaşırıyorlardı. (sf-47)

İhtiyar adam, bir bez parçasının ucuna bağlanmış küflü bir anahtar uzatıyordu. (sf-48)

Sofada **bir eski saat** işliyor, cenazeyi bekleyen kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu işitiliyordu. (sf-48)

Onu ayakta tutan kuvvet, hummalı bir faaliyetle işleyen dimağındaki harikulade uyanıklıktı. (sf-50)

Sandıkta eski püskü çamaşırlar, yamalı çoraplar, yırtık bir seccade, bir kütlü makas, birkaç kitap vardı. (sf-50)

Bu kutu kilitliydi. (sf-50)

Mürşid Efendi tarzında bir serseriden işe yarayacak birkaç parça eşya kalacağını ümit etmek ne budalalıktı. (sf-50)

Son taraflarında **karışık çizgiler**, rakamlar, tarihler, adresler vardı. (sf-50)

Kalbimde **bir gizli düğüm** var. (sf-53)

Biçarenin beklediği günler geldi. (sf-53)

Bin türlü cefa ve mihnet içinde sönüp gitti. (sf-53)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için **bir maiyet memuru maaşı**, nazır maaşı gibidir. (sf-54)

Yatacağım, kalkacağım yer daha belli değil. (sf-55)

Burada **büyük millet** asil ve mağdur çehresiyle bakıyor, ıslak gözleriyle yardım istiyor zannediyorum ve bu beni daha derin ürpermelerle sarsıyor, sarsıyor. (sf-56)

Odamda **kırık mermerli yuvarlak bir kahve masası** var. (sf-56)

3.3.2.2.2. Sıfat Tamlamalarının Nesne İşleviyle Kullanılması

a) Ana Cümle Yüklemine Nesnesi Olan Sıfat Tamlamaları

Bütün boş vakitlerini kasabanın kenarından geçen derenin kenarındaki söğütler altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Daha yirmibeş yaşına gelmeden başmuallim yapmışlar, eline **kocaman bir kız mektebini** teslim etmişler. (sf-9)

Onu bir abla, bir ana gibi dinlerler, **bütün müşküllerini** ona hallettirirler. (sf-9)

Eşraftan biri, vefat eden anası için **türbe şeklinde bir mükellef mezar** yaptıracaktı. (sf-10)

Merhume validenin mezarına sarf edeceğim para ile
mektepe **bir kış teneffüshanesi** yaptıracağım. (sf-10)

Mebus, **dizlerine tırmanan bir kediyi** okşuyor, ona sofrta artıklarıyla
ziyafet çekiyordu. (sf-10)

Bu türbe projesini, mektep bahçesinde bir projeye tahvil ettirdi. (sf-10)

**Bu Zehra Hanım'ın acı bir lisan ile kabahatlerini yüzlerine
vurduğu birçok insanlar** bilirim ki başlarını mazlumane önlerine;
eğdiler (sf-11)

Güzel, doğru temiz şeyleri çılğınca sevebilir, onlar için **her fedakarlığı**
yapıyor. (sf-12)

Evet, **bu katiyeti, bu huşuneti** bir hakim için bir dereceye kadar
anlarım. (sf-12)

Konuşurken bu kaşlar büyük bir süratle hareket ediyor, teessür ve infiallerinin
cinsine göre **çehresindeki manayı** değiştiriyordu. (sf-17)

Muallim, "peder" sözünü işitince vaziyetini değiştirdi, kaşlarını çattı;
yüzü **sert bir mana** aldı: (sf-17)

Çünkü maatteessüf pek hoş **bir haber** getirmiyorum.(sf-18)

Öyle ya, **bu kadar parayı** başka türlü nasıl elde edebilirdi? (sf-20)

Adamcağızı uzaklaştırmak için **bir şeytanlık** düşünmüş. (sf-20)

Bu rolü öyle tabii oynuyormuş ki adamcağızın merhamet damarları
kabarmış. (sf-20)

Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben **bir küçük avans** veriyorlar... (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak **kirli bir çamur** vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, **soyacıkları evi teferruatıyla bilen yegane aç ve muhtaç çocuğu** samanlıkta oynayan bir alay çocuğun arasından nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Bugün **sizin öğrendiğiniz hakikati** yarın bizzaruri başkaları da öğrenecek. (sf-30)

Evet, bu parmak kadar çocuk yetmişbeş kuruş için hırsızlarla **bir mukavele** yaptı... (sf-23)

- **Fazla bir şey** söylüyorlar mı? (sf-28)

Başmuallim, ağır ağır yazıhanenin önüne geldi, elini uzatarak **maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı** istedi: (sf-28)

Bu suali maarif müdürü değil, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş bir dostunuz sordu, dedi. (sf-29)

Bütün bu mahrumiyetlerle **bu lekeyi** temizledim sanıyordum. (sf-30)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne başıyla **hafif bir selam** verdi, kapıyı vurarak çıkıp gitti. (sf-31)

Bu Mürşid Efendi'yi tanımıyorum...(sf-31)

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – **dört beş yaşındaki torununu** dizinde uyutmuş - yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, **yataklarında büzülerek koyun koyuna ağlamak ve dua etmekten başka bir şey** yapamazlardı. (sf-36)

Necib Bey, tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi 'yi kendi maiyetine almış, ona **mühim bir iş** tevdi etmişti. (sf-37)

Necib Bey, **tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan Mürşid Efendi** 'yi kendi maiyetine almış, ona mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak gözlerini tavana kaldırır, içeride **annesinin utla çaldığı hüzünlü şarkıları** ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Kendi içkisine, çapkınlığına dünya kadar para sarf ettiği halde ona bir çift çorap almamak için bin dereden **bin su** getiriyordu. (sf-38)

Burada oldukça **mesut bir hayat** geçirebilirdi. (sf-41)

Bu kısa tevakkuf, muallimenin sınırlarına **muvakkat bir sükunet** getirdi. (sf-44)

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı bu muvaffakiyet, ona **nihayetsiz bir gurur** veriyordu. (sf-44)

Vehbi Efendi, **inmeli ayağını** güçlükle sürüyor, ikide bir bastonuna dayanarak duruyor, Zehra elinde küçük valiziyle onu takip ediyordu; çehresi çatkın, gözleri karanlık, tek **bir kelime** söylemiyordu. (sf-45)

"Bari, **bu kadarcık bir sevap** yapalım!" dedik. (sf-46)

Vehbi Efendi 'nin karısı, Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek

ona **sıcak bir çorba** hazırlamıştı. (sf-48)

İhtiyar adam, **bir bez parçasının ucuna bağlanmış küflü bir anahtar** uzatıyordu. (sf-48)

- Hayır, hayır, dedi, bu zat ile aramda **hiçbir münasebet** kabul etmiyorum...(sf-48)

- Olamaz efendim... Belki de bana **fena evlat** diyeceksiniz. sf-49)

Aşağıdaki misafir odasında Zehra 'ya **temiz bir yatak** hazırlamışlardı. (sf-49)

Fakat şimdi, onu açmak için **dayanılmaz bir merak** hissediyordu. (sf-50)

Zehra makasın ucuyla kilidi kırdı, **kutudaki eşyayı** muayeneye başladı. (sf-50)

- Allah için **ıskatacıların çok işine yarayacak şeyler...** dedi. (sf-50)

Yaptığı bütün fenalıkları bu küçük deftere nasıl sığdırdı acaba? (sf-51)

Bunun için **kati vaat** aldım. (sf-52)

Ne olurdu **şu yaldızlı diplomayı**, annemin çamaşır yıkamaktan çatlamış, şişmiş zavallı ellerine verebilseydim? (sf-53)

Onbeş gün evvel, beni Dahiliye Nezareti'ne çağırdılar, **açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu** teklif ettiler. (sf-53)

Kendilerine Mülkiye'nin en ehliyetli mezunlarından olarak takdim edildiniz, **bu memuriyeti** size münasip gördüler. (sf-54)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye **yaldızlı diplomamı** gösterirsem gözü kamaşacak,

"buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Bazıları da İzmir, Bursa gibi **yakın ve parlak vilayetleri** istiyorlar. (sf-54)

Bu üç ayı Nezaret koridorlarında, kapı diplerinde iş dilenciliğiyle geçirdim. (sf-54)

Benim yerimde başka birisi olsaydı, **çalıştığı odayı, pencereden görünen manzarayı, etrafındaki insanları** yadırgardı. (sf-55)

Memleket, **bu makamı** bana sırf kendi emeğimin mükafatı olarak verdi. (sf-55)

Ben, başkaları gibi **bu küçük memuriyeti** azımsamıyorum. (sf-55)

Bir arkadaşın delaletiyle ihtiyar, kimsesiz bir Ermeni kadının evinde **bir oda** tuttum. (sf-56)

Üstündeki ekmek kırıntılarını -biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fülimsinin) Nesnesi Olan Sıfat Tamlamaları

Fakat çalışan ve irade sahibi bir insanın da az para ile **ne büyük işler** yapabileceğine bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Bilakis, Allah 'ın **en basit bir hakikatini** söylediğime kaniim. (sf-12)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti, arkadaşına, **önünde süküt edilen sıraları** göstererek dedi. (sf-19)

Maarif müdürü **bu son sözleri** söylerken Zehra Hanım tekrar içeri

girmişti. (sf-22)

Kendi içkisine, çapkınlığına dünya kadar para sarf ettiği halde ona **bir çift çorap** almamak için bin dereden bin su getiriyordu. (sf-38)

Vehbi Efendi, Zehra 'nın bu sözleri kendisine **bir taş** zannetmesinden korktu. (sf-46)

Bu memuriyeti kabul edip bir haftaya kadar harcırah almadığım takdirde aç kalacaktım. (sf-54)

3.3.2.2.3. Sıfat Tamlamalarının Zarf İşleviyle Kullanılması

a) Ana Cümle Yüklemine Zarf Olan Sıfat Tamlamaları

Hangi mektepte olduğunu bir yere kaydettim, ama **bir türlü** bulamıyorum. (sf-7)

Kasabayı kendine vatan, mektebi **bir aile ocağı** yapmış... (sf-9)

Fakat hadd-i zatinde çok iyi ve rakik bir adam olan bu zengin, **bir gün** daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Bir kere çok müspet kafalı bir kadın. (sf-10)

Zahiren çok faal ve işgüzar görünen insanlardan daima **bir parça** şüphe ediyorum. (sf-10)

Bu mesele üzerinde Zehra Hanım ile uzun uzun konuştuk, **bir türlü** anlaşamadık. (sf-14)

Akşamüstü sokakta kirli ve kılıksız bir talebe görülürse **pek fena** üzülür, "Vazifemi yapamadım, rezil oldum" diye asabileşir. (sf-16)

Tevfik Bey sadece:

- Ben muallimliği, terbiyeyi **başka türlü** anlıyorum, dedi ve bahsi değiştirdi. (sf-16)

Fakat şimdi **gayet iyi** hatırlıyorum... (sf-18)

İki sene evvel **bir yaz gecesi**, zenginlerden birinin evi soyuldu. (sf-20)

Öyle ya, bu kadar parayı **başka türlü** nasıl elde edebilirdi? (sf-20)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha **iki ay** geçmemişti ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere bir Marabet mektebine yazdırıyordu. (sf-40)

Onu bu halde, yol üstünde bırakmaya **bir türlü** gönlüm kail olmuyordu. (sf-46)

"Bari, **bu kadarcık bir sevap** yapalım!" dedik. (sf-46)

Bir yabancı bile bir l evinde **bu kadar lakayt ve sakin** görünemezdi! (sf-48)

Bu, onun fikrinde, mutlaka ifa edilmesi lazım gelen dini bir vazife idi. Fakat muallime, **bu defa** açıkça reddetti: (sf-49)

Annemin hatırası sade bugün değil, **her zaman** beni zehirleyecek. (sf-53)

Ne zaman çoluk ocuğumla sıcak bir odada güzel bir sofrada yemek yesem, onun soğuk mutfaklarda ayak üstü soğan, ekmek yediğini göreceğim. (sf-53)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Gezilecek, görülecek, sefahat edilecek yeri olmayan küçük kasabalarda **daha iyi** çalışılır. (sf-54)

Ben, başkaları gibi bu küçük memuriyeti azımsamıyorum. Bilakis, onu kendim için **çok fazla yüksek** buluyorum. (sf-55)

Diploma aldığımız gün bize devlet ve millete sadakatle hizmet edeceğimize yemin ettirmişlerdi. (sf-56)

b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (FİLİMSİNİN) ZARFI OLAN Sıfat Tamlamaları

Öyle ya, cürmlerin, günahlann içyüzleri **her zaman** bildiğimiz, anladığımız gibi midir acaba? (sf-12)

Fakat kuvvetli bir irade sahibi olduğumu ve etrafındakilere **çok tatlı** muamele etmekle beraber emretmeyi de bildiği anlaşılıyordu. (sf-17)

Zehra Hanım **beş on saniye** derin derin havuza bakarak düşündü, sonra gülümseyerek:
- Sualimi mazur görünüz... (sf-18)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın **bu aralık dışarı** çıkmasından istifade etti. (sf-19)

Arkadaşlarım arasında ilk memuriyet alan benim. Mamafih, bununla **pek fazla** iftihar etmek doğru olmaz. (sf-53)

Bu memuriyeti kabul edip **bir haftaya kadar** harcırah almadığım takdirde aç kalacaktım. (sf-54)

3.3.2.2.4. Sıfat Tamlamalarının Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması

3.3.2.2.4.1. Sıfat Tamlamalarının Yönelme Hali Eki Alarak

Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması

- a) Ana Cümle Yüklemine Yönelme Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

Hangi mektepte olduğunu **bir yere** kaydettim, ama bir türlü bulamıyorum. (sf-7)

Bu türbe projesini, mektep bahçesinde **bir projeye** tahvil ettirdi. (sf-10)

Türbe, ancak **zaman zaman yalağından su içmeye gelecek birkaç kuşa** yarayacak. (sf-10)

Kezalik, **görünüü, gösterişi çok mükemmel olan müesseselere** de pek emniyet edemiyorum. (sf-10)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran aynı günah ve zaaf ile malul olduğunu bildiğimiz bir insana çıldırıyoruz, isyan ediyoruz. (sf-11)

Misafir mebusa sınıfları gezdirmek istedi. (sf-19)

Bu yerler, **fena ana babalardan doğmuş, fena muhitlerde büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle beden ve ruh maluliyetlerine uğramış biçarelere** mahsustur. (sf-19)

Mamafih, belki bu parayı **ikide bir kapıya gelerek bağırıp çağıran bir alacaklıya** verecekti... (sf-22)

Çehresi o kadar vakur ve sakindi ki maarif müdürü, **böyle zamanlarda söylenmesi mutad olan beylik ve teselli sözlerine** cesaret edemiyor, bekliyordu. (sf-28)

Altı sene evvel kızını **küçük bir Anadolu kasabasına** gelin göndermiş. (sf-33)

Çelimsiz, içli bir kız çocuğu vücudu, **bu mütemadi mahrumiyete** ne kadar tahammül edebilirdi? (sf-40)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemişti ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı ayda bir çıkmak üzere **bir Marabet mektebine** yazdırıyordu. (sf-40)

Benim **böyle şeylere** pek itikatım yoktur ama adamcağız, adeta sakinledi. (sf-45)

"Şu ettiğini beğeniyor musun? Nihayet kendini **şu hale** koydun ya!" dedim. (sf-46)

Vehbi Efendi, Zehra 'yı **cumbalarının kafesleri dökülmüş harap bir eve** soktu. (sf-47)

Küf ve rutubet kokan toprak bir avludan geçirdi, **basık tavanlı bir sofaya** çıkardı. (sf-47)

Zehra, günün bütün yorgunluğunu bu dakikada hissediyormuş gibi, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun **bu kapıya** baktı. (sf-47)

Mürşid Efendi'nin metrukatını yarın **mezarlığa gelecek ıskatçılara** verirsiniz. (sf-48)

Annemi, kardeşimi, büyükannemi türlü eza, cefa içinde öldüren, beni küçük yaşında sokağa atan bu adama nasıl baba dememi istersiniz? (sf-49)

Zehra, **biraz evvelki safdilliğine** acı acı gülümsedi: (sf-50)

Yaptığı bütün fenalıkları **bu küçük deftere** nasıl sığdırdı acaba? (sf-51)

Yakında **iyi bir memuriyete** tayin edileceğim. (sf-52)

Sefalete, zarurete, uykusuz, aç geçirdiğim gecelere elveda... (sf-52)

Ne olurdu şu yaldızlı diplomayı, **annemin çamaşır yıkamaktan çatlamaş, şişmiş zavallı ellerine** verebilseydim? (sf-53)

Diplomamı alalı üç ay bile olmadığı halde hayat hakkında **epeyce tecrübelere** sahip oldum. (sf-54)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, **hangi daireye** gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, "buyursunlar efendim" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

Arkadaşlardan bazıları mutlaka İstanbul'da kalmak için ayak direliyorlar, **bin yere** başvuruyorlar. (sf-54)

b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Yönelme Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

Yalnız, her sınıfta **bir köşeye** ayrılmış birkaç sıra vardı ki muallim, onların önünde haşin bir çehre ile süküt ediyordu. (sf-19)

İçindeki eşyanın, ertesi gün **cenazeye gelecek fakirlere** verilmesini istemişti.

Fakat şimdi, onu açmak için dayanılmaz bir merak hissediyordu. (sf-50)

Bu yemini **bu küçük masaya** bakan ıslak göz karşısında bir kere daha tekrar ettim. (sf-56)

3.3.2.2.4.2. Sıfat Tamlamalarının Bulunma Hali Eki Alarak Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması

a) Ana Cümle Yüklemine Bulunma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

Geçenlerde **bir çeşme başında** iki kadın konuşuyordu. (sf-8)

Hatta katiplerimiz bile bazen şaşırırlar, **resmi evrakta**, "Zehra Hanım Mektebi" diye yazarlar. (sf-8)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada öğle yemeğini yedikleri esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Fakat **bu teneffüshanede** karda kışta yüzlerce çocuk barınacak. (sf-10)

Böyle bir iddiada bulunmadım. (sf-11)

Maarif müdürü, arkadaşının yüzüne bakıp gülerek:

- **Böyle bir iddiada** bulunmadım. (sf-11)

Bu mesele üzerinde Zehra Hanım ile uzun uzun konuştuk, bir türlü anlayamadık. (sf-14)

Yalnız, **her sınıfta** bir köşeye ayrılmış birkaç sıra vardı ki muallim, onların önünde haşin bir çehre ile süküt ediyordu. (sf-19)

Evlenmek için küçük yaşta verdiği kararda hala sebat ediyordu. (sf-35)

Büyükanne, ara sıra **mektebin karşısındaki viranede** dolaşır, torununun

pencerelerden bakmasını beklerdi. (sf-41)

Kendi yaşındaki karısıyla beraber Eyüpsultan'da **eski bir evde** oturuyordu. (sf-45)

Bir yabancı bile **bir ölü evinde** bu kadar lakayt ve sakin görünemezdi! (sf-48)

Ben, **o fikirde** değilim. (sf-54)

Gezilecek, görülecek, sefahat edilecek yeri olmayan küçük kasabalarda daha iyi çalışılır. (sf-54)

İstanbul 'un büyük camilerine gider, **muhteşem mihraplar karşısında** gönlüm huşu çırpıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu, dua ederdim. (sf-56)

b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Bulunma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

Hangi mektepte olduğunu bir yere kaydettim, ama bir türlü bulamıyorum. (sf-7)

Bu yerler, fena ana babalardan doğmuş, **fena muhitlerde** büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle beden ve ruh maluliyetlerine uğramış biçarelere mahsustur. (sf-19)

Size yine, **bu sıralarda** oturmuş, çalışmış, ağlamış bir biçareden bahsedeyim. (sf-20)

Onu **bu halde**, yol üstünde bırakmaya bir türlü gönlüm kail olmuyordu. (sf-46)

Ne zaman çoluk çocuğumla sıcak bir odada güzel bir sofrada yemek yesem, onun **soğuk mutfaklarda** ayak üstü soğan,

ekmek yediğini göreceğim. (sf-53)

3.3.2.2.4.3. Sıfat Tamlamalarının Ayrılma Hali Eki Alara

Yer Tamlayıcısı İle İlgiliyle Kullanılması

a) Ana Cümle Yüklemine Uzaklaşma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

Zahiren **çok faal ve işgüzar görünen insanlardan**
daima bir parça şüphe ediyorum. (sf-10)

Siz ancak romanlarda tesadüf edilebilecek ideal bir kahramandan
bahsediyor gibisiniz. (sf-11)

İki tarafına muntazam ağaçlar dikilmiş bir yoldan geçiyorlardı. (sf-16)

Sıraların önünde duruyor, **her birinde oturan talebeden**
büyük bir şefkat ve alaka ile uzun uzun bahsediyordu. (sf-19)

Size yine, **bu sıralarda oturmuş, çalışmış, ağlamış bir biçareden**
bahsedeyim. (sf-20)

- Galiba **şu onbir yaşında hırsız kılavuzluğu eden mikroptan**
bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten ne korkunç bir mikroptu. (sf-22)

Bu yalya, iki yanındaki yüksek harap duvarlarda otlar bitmiş,
loş, ıslak bir sokakta **küflü bir demir kapıdan** girilirdi... (sf-34)

Kendi içkisine, çapkınlığına dünya kadar para sarf ettiği halde ona
bir çift çorap almamak için **bin dereden** bin su getiriyordu. (sf-38)

Küf ve rutubet kokan toprak bir avludan geçirdi, basık tavanlı bir sofaya

çıkardı. (sf-47)

b) Ana Cümleye Bağlı Bir Fiil Şeklinin (Fiilimsinin) Ayrılma Halindeki Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada öğle yemeğini yedikleri esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Sıraların önünde duruyor, **her birinde** oturan talebeden büyük bir şefkat ve alaka ile uzun uzun bahsediyordu. (sf-19)

Bu yerler, **fena ana babalardan** doğmuş, fena muhitlerde büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle beden ve ruh maluliyetlerine uğramış biçarelere mahsustur. (sf-19)

3.3.2.2.5. Sıfat Tamlamalarının Yüklem İşleviyle Kullanılması

Fakat **bir parça gevşek ve hayalperesti**. (sf-8/9)

Bu mütevazı kasabada umulmayacak kadar güzel bir şeydir. (sf-9)
Bir kere **çok müspet kafalı bir kadın**. (sf-10)

İkincisi **titiz bir çocuktü**. (sf-13)

- Galiba şu onbir yaşında hırsız kılavuzluğu eden mikroptan bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten **ne korkunç bir mikroptü**. (sf-12)

- Zehra Hanım **bu ufak tefek, kara kuru kız mı?** (sf-15)

Mamafih, esasen **alil bir zatmış...** (sf-18)

- Galiba şu onbir yaşında hırsız kılavuzluğu eden mikroptan bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten **ne korkunç bir mikroptü**. (sf-22)

Evet, **oniki yaşına bile girmemiş bir çocuk** ki yetmişbeş kuruş gibi bir para için hırsız kılavuzluğu etti... (sf-22)

Halbuki ben, açık alınla yaşamaya **en layık bir insanım**. (sf-30)

Damadı **sarhoş ve ahlaksız bir reji katibiymiş**. (sf-33)

İşte Mürşid Efendi, **bu kadar fena bir adamdı**. (sf-40)

Daha o yaşta iken **azim sahibi ve vakur bir çocuktü**. (sf-42)

Bu Vehbi Efendi, yetmiş yaşlarında, **mütekait bir tabur katibi** idi. (sf-45)

Biri Vehbi Efendi 'nin ihtiyar karısı, öteki **cenazeyi beklerneye gelmiş bir komşu**... (sf-47)

Bu, onun fikrince, **mutlaka ifa edilmesi lazım gelen dini bir vazife** idi. (sf-49)

Onu ayakta tutan kuvvet, **hummalı bir faaliyetle işleyen dimağındaki harikulade uyanıklıktı**. (sf-50)

Fakat ben, kendi hesabıma **çok nikbinim**. (sf-52)

Ben şimdiye kadar **zevki çalışmakta bulmuş bir gencim**. (sf-54)

3.3.3. İkilemeler (Tekrarlar)

“İkileme; anlamı güçlendirmek, ifade gücünü artırmak, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesiyle oluşan kelime grubudur. İkilemede yan yana gelen iki kelimeyi anlam ya da şekil ilişkisi birbirine yaklaştırır. Bu yüzden ikilemeler ya aynı kelimenin tekrarlanması veya anlamları birbirine yakın ya da karşıt olan yahut da sesleri birbirini

andıran kelimelerin yan yana gelmesiyle oluşurlar. İkilemelerin başlıca işlevleri süreklilik, kuvvetlendirme, çokluk, ortalama, birliktelik ifadesi vemektir. Dilimizde Eski Türkçe devresinden beri (yabız yablak, iş küç vb.) geniş yer tutan ikilemelerde bazen iki kelime anlamca kaynaşarak farklı bir kavramı ifade eden birleşik kelime niteliğini kazanır . İkilemeler cümlede isim, sıfat ve zarf olarak kullanılır ve daima ayrı yazılırlar. Aralarına herhangi bir noktalama işareti konmaz”¹⁵

Fonksiyonları da, şekiller, de, vurguları da birbirinden farksızdır. Eksiz yan yana gelirler ve her iki kelime de kendi vurgusunu taşır. Bu kelime grubunun yapısının temelini kelimelerin arka arkaya tekrarlanması teşkil eder. Türkçede hemen hemen her çeşit kelimedenden tekrar yapılabilir. Fakat tekrara en elverişli kelime çeşitleri isimler, sıfatları zarflar ve gerundiumlardır.

“Tekrarların başlıca şu üç fonksiyonu vardır: 1. kuvvetlendirme, 2. çokluk, 3. devamlılık. Bir tekrar o tekrarı meydana getiren kelimenin ya manasını kuvvetlendirmek için, ya bir çeşit çokluğunu ifade için, veya devamlılığını belirtmek için yapılır.”¹⁶

Metnimizdeki ikilemeler şu sınıflandırma dahilinde incelendi: Aynı kelimenin tekrarı ile yapılan ikilemeler, zıt anlamlı kelimelerden kurulan ikilemeler, pekiştirmeli (ilaveli tekrarlar) ikilemeler, Eş ya da yakın manalı ikilemeler.

İkilemeler başka kelime grupları içerisinde görev alabilirler:

a) İkilemeler sıfat tamlamasında sıfat unsuru olarak kullanılabilir:

Bundan dört sene evvel küçük bir kız, **minimini bir Darülmuallimat mezunu** olarak buraya gelmiş... (sf-9)

Mebus, yavaşça gülerek dedi ki :

- Zehra Hanım bu **ufak tefek, kara kuru kız** mı? (sf-15)

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – **dört beş yaşındaki** torununu dizinde uyutmuş - yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

b) İkilemeler sıfat-fiil grubunda zarf unsuru olabilir:

Türbe, ancak **zaman zaman yalağından su içmeye gelecek** birkaç kuşa yarayacak. Fakat bu teneffüshanede karda kışta yüzlerce çocuk barınacak. (sf-10)

¹⁵ **Türkiye Türkçesi Söz Dizimi**; Mustafa Özkan; Veysi Sevinçli; 3F Yayınevi, İstanbul 2008; s.38.

¹⁶ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basımevi, 2004, s. 377

c) İkilemeler zarf-fiil grubunda zarf unsuru olabilir:

Maarif müdürü, **kesik kesik güler**ek cevap verdi. (sf-10)

Muharrem Ergin *Türk Dil Bilgisi*'nde tekrar grubunu; aynen tekrarlar, eş mânâlı tekrarlar, zıt mânâlı tekrarlar, ilâveli tekrarlar olmak üzere dört bölümde toplamıştır.

Tahsin Banguoğlu *Türkçenin Grameri*'nde tekrarları "bağlam öbekleri" başlığı altında vermiş ve bunlara "bağsız öbekler" emiştir.

M. Kaya Bilgegil *Türkçe Dilbilgisi*'nde tekrarlara "ikizleme" demiş ve aynı kelimenin tekrarıyla, zıt anlamda kelimelerin bir araya gelmesi ile, eş anlamlı kelimeleri bir araya getirmekle anlamları ilgili kelimelerin bir araya getirmesiyle başlıkları altında beş grupta incelemiştir.

Muhammet Yelten ve Leyla Karahan "tekrar grubu" terimini kullanmışlardır.

Zeynep Korkmaz ve Fuat Bozkurt "ikileme" terimini kullanmıştır.

3.3.3.1. Yapıları Bakımından İkilemeler (Tekrarlar)

3.3.3.1.1. Aynı Kelimenin Tekrarı ile Yapılan İkilemeler

Yan yana sıralanan aynı kelimenin ortaya çıkardığı bir yapı bütünlüğü şeklindedir. Bu sıralamada kelimenin bütün halinde gerek yalın, gerek ekli şekilleriyle aynen yer alması gerektiği unutulmamalıdır.¹⁷

Zehra Hanım, icraatında **hemen hemen** müstakildir...(sf-8)

Bundan dört sene evvel küçük bir kız, **minimini** bir Darülmualimat mezunu olarak buraya gelmiş... (sf-9)

Türbe, ancak **zaman zaman** yalağından su içmeye gelecek birkaç kuşa yarayacak. (sf-10)

Yavrucakların burada **sıcak sıcak, rahat rahat** eğlenmeleri, merhumeyi mezarında daha memnun eder. (sf-10)

Maarif müdürü, **kesik kesik** güler ek cevap verdi. (sf-10)

¹⁷ Halil Açıkgöz, Muhammet Yelten, **Kelime Grupları**, İstanbul, Doğu Kütüphânesi, 2005, s. 30.

Uzun uzun münakaşalar ederiz. Hatta bu yüzden bazı idari ihtilaflarımız da olmuştur. (sf-13)

Bu mesele üzerinde Zehra Hanım ile **uzun uzun** konuştuk, bir türlü anlaşamadık. (sf-14)

Bütün sıhhatini kuvvetli ve güzel olanlara sarf etmiştir; onların asker taburları gibi intizamla **saf saf** dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

Bilhassa sevdiği çocukların sözü olurken küçük siyah gözleri canlanıyor, yüzü **hemen hemen** güzelleşiyordu. (sf-17)

Zehra Hanım beş on saniye **derin derin** havuza bakarak düşündü, sonra gülümseyerek:

- Sualimi mazur görünüz...(sf-18)

Sıraların önünde duruyor, her birinde oturan talebeden büyük bir şefkat ve alaka ile **uzun uzun** bahsediyordu. (sf-19)

O söyledikçe, sınıf **yavaş yavaş** hayali çocuk alayıyla doluyordu. (sf-19)

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapisanelere, menfalara, darağaçlarına sevkemediği **minimini** mücrimlere mahsus "ıslahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Hali vakti yerinde bir ailenin sevilmiş çocukları olsalardı buluşlarıyla, zarafetleriyle **pırlıl pırlıl** parlayacaklardı. (sf-19)

Uzun uzun istintak ettiler. (sf-20)

Bazen **uzun uzun** münakaşalar ederlerdi. (sf-23)

Maarif müdürü, **yavaş yavaş** ayağa kalktı. (sf-24)

Artık iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım, **hemen hemen** zorla bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

Başmuallim, **ağır ağır** yazıhanenin önüne geldi, elini uzatarak maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı istedi: (sf-28)

Odanın kafi derecede aydınlık olmasına rağmen pencereye çevirdi, kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi bakıyor, **tekrar tekrar** okuyordu. (sf-28)

Kesik kesik söylemeye başladı. (sf-30)

Yavaş yavaş ayağa kalktı, bileklerini tekrar masaya dayadı, soğuk ve haşin bir sükunetle: - İstanbul'a gitmeyeceğim, dedi, bu Mürşid Efendi'yi tanımıyorum...(sf-31)

Trenle yarış eder gibi uçan büyük bir kuşun gölgesi bir zaman bu ışığın içinde koştu, sonra **yavaş yavaş** geri kaldı, kayboldu. (sf-34)

Kış gecelerinde **tekrar tekrar** anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

İkide birde **parça parça** elbiseleriyle, yırtık potinleri, uzamış sakalıyla mektep kapısına gelse ne yapardı? (sf-42)

Yavaş yavaş varlığını, benliğini unuttu. (sf-43)

Uzakta manevra yapan bir lokomotif **kesik kesik** düdüğü çalıyor, yol kenarında fenerli memurlar dolaşıyordu. (sf-44)

Kızına ait bir şey bulup versek de **ferah ferah** ruh teslim etse... (sf-45)

Ayrıldım, yürümeye başladım. Fakat ayaklarım **geri geri** gidiyordu. (sf-46)

Zehra, günün bütün yorgunluğunu bu dakikada hissediyormuş gibi, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, **uzun uzun** bu kapıya baktı. (sf-47)

Zehra, biraz evvelki safdilliğine **acı acı** gülümsedi: (sf-50)

3.3.3.1.2. Zıt Anlamlı Kelimelerle Kurulan İkilemeler

Ne yaptı, ne söyledi bilemiyorum. Fakat hadd-i zatinde çok iyi ve rakik bir adam olan bu zengin, bir gün daireye geldi, **aşağı yukarı** şu sözleri söyledi. (sf-10)

Tafsilatını bilmemekle beraber bu sergüzeşti **az çok** tahmin ediyordu. (sf-31)

3.3.3.1.3. Eş Ya da Yakın Anlamlı Kelimelerle Kurulan İkilemeler

Birbirine yakın manalı kelimelerin yan yana kurdukları yeni bir yapı bütünlüğü ile ortaya çıkmıştır. Bir kısmı ses taklidi isimlendirmelerle kurulduğu gibi bir kısmı da diğer tür kelimelerden oluşur. Her iki tarafta da yer alan kelimeler paralel değerlerde olmalıdır. Her tür kelime yakın manalı yapılarda yer alabilir. İkili, üçlü, dörtlü ve daha fazla birimli yapılar karşımıza çıkabilir.¹⁸

Dostlarımdan biri bu hanım için sizden **on,onbeş** gün izin istememi rica etti. (sf-7)

Şimdi **yirmidokuz, otuz** yaşlarında vardır... (sf-9)

¹⁸ H. Açıkgöz, M. Yelten, **a.g.e.**, s. 31.

Mebus, yavaşça gülerek dedi ki:

- Zehra Hanım bu **ufak tefek, kara kuru** kız mı? (sf-15)

Dört seneden beri Zehra Hanım 'la **baba kız** gibiyiz. (sf-18)

Zehra Hanım **beş on** saniye derin derin havuza bakarak

düşündü, sonra gülümseyerek:

- Sualimi mazur görünüz... (sf-18)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki **toz toprakla** karışarak kirli bir çamur vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

Bir çocuk ki, **üç beş** kuruş için hırsız kılavuzluğu ve gözcülüğü ediyor, polisin bütün ısrarlarına rağmen hırsızları ele vermemekte taannüt ediyor,ve... (sf-22)

Kendisine hırsızın verdiği paranın **üç beş** mislini teklif ettiler... (sf-23)

Çok tatlı ve samimi konuştuğumuz, bir **baba-kız** gibi dertleştiğimiz saatler de vardır. (sf-25/26)

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – **dört beş** yaşındaki torununu dizinde uyutmuş - yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek Akka zindanına gönderilmiş, **bir iki** sene sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

Komşular, onun haline acırlar, **ara sıra** onu gizlice gezmeye götürürlerdi. (sf-39)

Büyükanne, **ara sıra** mektebin karşısındaki viranede dolaşır, torununun pencerelerden bakmasını beklerdi. (sf-41)

Merhum,vefatından **üç dört** saat evvel kendini kaybetti. (sf-45)

Muallime, cevap vermeden dinliyor; sade, **ara sıra** başını sallıyordu. (sf-46)

3.3.3.1.4. İlâveli (Pekiştirmeli) İkilemeler

Bana **babası filan** olduğundan hiç bahsetmedi... Mamafih, kendisine sorarız. (sf-7)

Mesela **badana, dam, cam tamiri filan** gibi şeyler için para veririz. (sf-9)

Ne zaman **çoluk çocuğumla** sıcak bir odada güzel bir sofrada yemek yesem, onun soğuk mutfaklarda ayak üstü soğan, ekmek yediğini göreceğim. (sf-53)

3.3.3.2. Kullanışları Bakımından İkilemeler (Tekrarlar)

3.3.3.2.1. İkilemelerin Zarf İşleviyle Kullanılması

Zehra Hanım, icraatında **hemen hemen** müstakildir...(sf-8)

Fakat hadd-i zatinde çok iyi ve rakik bir adam olan bu zengin, bir gün daireye geldi, **aşağı yukarı** şu sözleri söyledi. (sf-10)

Yavrucakların burada **sıcak sıcak, rahat rahat** eğlenmeleri, merhumeyi mezarında daha memnun eder. (sf-10)

Uzun uzun münakaşalar ederiz. (sf-13)

Bu mesele üzerinde Zehra Hanım ile **uzun uzun** konuştuk, bir türlü anlaşamadık. (sf-14)

Bütün sıhhatini kuvvetli ve güzel olanlara sarf etmiştir; onların asker

taburları gibi intizamla **saf saf** dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

Bilhassa sevdiği çocukların sözü olurken küçük siyah gözleri canlanıyor, yüzü **hemen hemen** güzelleşiyordu. (sf-17)

Zehra Hanım **beş on** saniye **derin derin** havuza bakarak düşündü, sonra gülümseyerek:
- Sualimi mazur görünüz... (sf-18)

Sıraların önünde duruyor, her birinde oturan talebeden büyük bir şefkat ve alaka ile **uzun uzun** bahsediyordu. (sf-19)

O söyledikçe, sınıf **yavaş yavaş** hayali çocuk alayıyla doluyordu. (sf-19)

Hali vakti yerinde bir ailenin sevilmiş çocukları olsalardı buluşlarıyla, zarafetleriyle **pırl pırl** parlayacaklardı. (sf-19)

Uzun uzun istintak ettiler. (sf-20)

Bazen **uzun uzun** münakaşalar ederlerdi. (sf-23)

Maarif müdürü, **yavaş yavaş** ayağa kalktı. (sf-24)

Artık iyiden iyiye asabileşen Zehra Hanım, **hemen hemen** zorla bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

Başmuallim, **ağır ağır** yazıhanenin önüne geldi, elini uzatarak maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı istedi: (sf-28)

Odanın kafi derecede aydınlık olmasına rağmen pencereye çevirdi, kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi bakıyor, **tekrar tekrar** okuyordu. (sf-28)

Kesik kesik söylemeye başladı. (sf-30)

Yavaş yavaş ayağa kalktı, bileklerini tekrar masaya dayadı, soğuk ve haşin bir sükunetle: - İstanbul'a gitmeyeceğim, dedi, bu Mürşid Efendi'yi tanımıyorum... (sf-31)

Tafsilatını bilmemekle beraber bu sergüzeşti **az çok** tahmin ediyordu. (sf-31)

Trenle yarış eder gibi uçan büyük bir kuşun gölgesi bir zaman bu ışığın içinde koştu, sonra **yavaş yavaş** geri kaldı, kayboldu. (sf-34)

Kış gecelerinde **tekrar tekrar** anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

İkide birde **parça parça** elbiseleriyle, yırtık potinleri, uzamış sakalıyla mektep kapısına gelse ne yapardı? (sf-42)

Yavaş yavaş varlığını, benliğini unuttu. (sf-43)

Uzakta manevra yapan bir lokomotif **kesik kesik** düdük çalıyor, yol kenarında fenerli memurlar dolaşıyordu. (sf-44)

Merhum, vefatından **üç dört** saat evvel kendini kaybetti. (sf-45)

Kızına ait bir şey bulup versek de **ferah ferah** ruh teslim etse... (sf-45)

Ayrıldım, yürümeye başladım. Fakat ayaklarım **geri geri** gidiyordu. (sf-46)

Muallime, cevap vermeden dinliyor; sade, **ara sıra** başını sallıyordu. (sf-46)

3.3.4. Birleşik Fiil Grubu

“Birleşik fiil bir yardımcı fiile bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur. İsim veya fiil unsuru önce, yardımcı fiil sonra gelir. Kelime grubunun anlamı isim veya ana fiilin üzerindedir. Yardımcı fiil ya kendisinden önce gelen ismi fiilleştirir veya yine kendisinden önce gelen ana fiilin anlamına devamlılık, çabukluluk, kolaylık, yeterlilik, deneme, yaklaşma fonksiyonu verir.”¹⁹

Bu bakımdan isimlerle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller ile, fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller ayrı ayrıdır.

İster bir isim ögesi ile bir fiil ögesinden, ister bir fiille başka bir fiilin birleşmesinden meydana gelmiş olsun, birleşik fiillerde de bir anlamca kaynaşma söz konusu olup bunlar tek bir kavramı karşılar. Hareket ve oluş ifade eden kavramları karşılamak için basit ve türemiş fiillerden nasıl yararlanıyosak, birleşik fiillerden de aynı şekilde yararlanırız.

“Muharrem Ergin birleşik fiil grubunu üç bölümde incelemiştir (İsimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller; Fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller; iktidari fiil). Leyla Karahan ise, bir isim unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller, bir fiil unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller ve anlamca kaynaşmış birleşik fiiller şeklinde bir ayırma gitmiştir.”²⁰

Bizim çalışmamız da bu yönde olacaktır.

Birleşik fiil yapmada kullanılan fiiller tam yardımcı fiiller ve yarı yardımcı fiiller olmak üzere ikiye ayrılır.

a) Tam Yardımcı Fiiller: et- , eyle- , yap-, kıl- isimlerden geçişli birleşik fiil yapar.

ol -, bulun- isimlerden geçişsiz fiil yapar.

b) Yarı Yardımcı Fiiller:

al-, bil-, başla-, buyur-, bul-, gel-, gör-, kal-, ver-, koy-, sev-, dur-, yaz-

¹⁹ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı Sözlü Anlatım**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2001, s. 568

²⁰ Leyla Karahan. **Türkçede Söz Dizimi**, 9. bs. Ankara , 2005, s.73-78.

3.3.4.1. Yapı Bakımından Birleşik Fiiller

3.3.4.1.1. Bir İsim Unsuru ile Bir Yardımcı Fiilden Kurulan Birleşik Fiiller

İsim + Yardımcı Fiil = Birleşik Fiil

“Bazı birleşik fiillerde “ol-, et-, yap-, kıl-, bulun-, “ yardımcı fiillerin yerine asıl fiiller kullanılır. Sebebi de, bu yapıda yer alan kelimelerden biri veya hepsi, ya sözlük anlamlarını kaybetmiş, ya da deyimleşmiştir.”²¹ İncelediğimiz eser bu tür birleşmelere rastlamaktadır.

Bizim emirlerimize, nehyelerimize hiç **kulak asmaz**. (sf-8)

Mebus, dizlerine tırmanan bir kediyi okşuyor, ona sofrta artıklarıyla **ziyafet çekiyordu**. (sf-10)

Fikrimce yalnız doğruluk hastalığı, bir hak ve hakikat meselesi etrafında toplanmak kabiliyeti, bir cemiyeti mesut etmeye **kafi gelemez**. (sf-13)

Sualime pek çok tereddütten sonra **cevap verdi**. (sf-14)

Zehra Hanım, **cevap vermeye** hazırlanıyordu. (sf-22)

Onun için bana böyle **cevap vermenizi** doğru bulmadım. (sf-29)

Fakat şimdi nedense bu zaafını, gözyaşlarını saklamaya **lüzum görmüyor**, sade başını biraz yana çeviriyordu. (sf-29)

²¹ L. Karahan. a.g.e. s. 75.

Onun için bana böyle cevap vermenizi **doğru bulmadım**. (sf-29)

Biraz evvelki vakadan utanmış gibi başını önüne eğerek:

- Düşündüm... Gitmeye **karar verdim**, dedi. (sf-32)

Fakat artık bu çocuğu büyötmek için dört elle hayata sarılmayı **vazife biliyordu**. (sf-33)

Zavallı kız, o hevesle Beykoz'daki bir akrabasına gidecek, birkaç gece **misafir kalacaktı**. (sf-38)

Mürşid Efendi, bunu **haber alsa** evi mutlaka başlarına yıkardı. (sf-39)

Zavallı adam **ıstırap çekiyor**... Can veremiyor...(sf-45)

Bu memuriyeti kabul edip bir haftaya kadar **harcırah almadığım** takdirde **aç kalacaktım**. (sf-54)

Bu kalıptaki birleşik fiilde isim öğesi ya bir isim ya da bir sıfat-fiil olur. Sıfat-fiillerle kurulan birleşik fiillerde ol- ve bulun- yardımcı fiilleri kullanılır:

Yaşamış olsaydı cemiyet için bir felaket olacaktı. (sf-22)

Ya bu serseri, kızım diye **yaklaşmış olsaydı**, hali ne olacaktı? (sf-42)

a) et- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller

Maarif müdürü gülerek:

- **Zahmet etmeyin** efendim, malum, dedi, Zehra Hanım, vilayetin en maruf bir simasıdır.(sf-7)

Hangi mektepte olduğunu bir yere **kaydettim**, ama bir türlü bulamıyorum. (sf-7)

Bana babası filan olduğundan hiç **bahsetmedi**...(sf-7)

Dostlarımdan biri bu hanım için sizden on,onbeş gün izin istememi **rica etti**. (sf-7)

Belki izin koparmak için **mübalâğa** ediyorlar ama, bir şey yapmak mümkünse... (sf-7)

Çok garip... Bu Zehra Hanım, size karşı adeta istiklal **ilan etmiş** vaziyette... (sf-8)

Hasılı, bildiği gibi **hareket eder**. (sf-8)

Tevfik Bey **devam etti**: (sf-9)

Daha yirmibeş yaşına gelmeden başmuallim yapmışlar, eline kocaman bir kız mektebini **teslim etmişler**. (sf-9)

Kasabanın en sevilen, **emniyet edilen**, hatırı sayılan bir insanıdır. (sf-9)

Onu bir abla, bir ana gibi dinlerler, bütün müşküllerini ona **hallettirirler**. (sf-9)

Bugün ekserisi kocaman ev hanımları olan eski talebesi üzerinde hala eski nüfuzunu **muhafaza eder**. (sf-9)

Artırdığı para ile bilfarz yemekhaneler için sofra takımı, yahut sınıflar için ders aletleri **tedarik eder**. (sf-9)

Yerli zenginlerden bir kısmının yardımıyla binayı büyüttü, **tamir ettirdi**, bahçesini genişletti. (sf-10)

Eşraftan biri, **vefat eden** anası için türbe şeklinde bir mükellef mezar

yaptıracaktı. (sf-10)

Bu türbe projesini, mektep bahçesinde bir projeye **tahvil** ettirdi. (sf-10)

Merhume validenin mezarına **sarf** edeceğim para ile mektepte bir kış teneffüşhanesi yaptıracacağım. (sf-10)

Yavrucakların burada sıcak sıcak, rahat rahat eğlenmeleri, merhumeyi mezarında daha **memnun** eder. (sf-10)

Zahiren çok faal ve işgüzar görünen insanlardan daima bir parça **şüphe** ediyorum. (sf-10)

Kezalik, görünüşü, gösterişi çok mükemmel olan müesseselere de pek **emniyet** edemiyorum. (sf-10)

Bu Zehra Hanım için sizi o cihetten de **temin** edebilirim. (sf-10)

Hurafe ve hayal ile mütemadiyen **mücadele** eder, talebesine ancak ilmin en müspet hakikatlerini öğretir. (sf-10)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran aynı günah ve zaaf ile malul olduğumu bildiğimiz bir insana çıldırıyoruz, **isyan** ediyoruz. Fakat infiallerimiz, kinlerimiz evvelki kadar **kuvvetli** olmuyor. (sf-11)

Mübalâğa ediyorsunuz. (sf-11)

Mamafih yine **zannettiğiniz** kadar değil. (sf-11)

Zehra Hanım'ı size bir kemal heykeli, ideal bir roman kahramanı olarak **tasvir** ettim. Fakat **dikkat** ediniz ki "tam bir insandır" sözünü **sarf** etmedim. (sf-12)

Fikrimce yalnız doğruluk hastalığı, bir hak ve hakikat meselesi etrafında toplanmak kabiliyeti, bir cemiyeti **mesut** etmeye kafi gelemez. (sf-13)

Uzun uzun **münakaşalar** ederiz. Hatta bu yüzden bazı idari ihtilaflarımız da olmuştur. (sf-13)

Bu saatte sokakta dolaşmaları dikkatimi **celp etti**. (sf-13)

Erken gelmelerini, ders başladıktan sonra gelirlerse mektebe **kabul etmeyeceğini** söylemiş... (sf-13)

Hiddetle kendini **müdafa** etti. (sf-13)

Evvela onları mektep kaçığı **zannettim**...(sf-13)

Zavallının ya giyecek potini yoktu, yahut da ailesi bin zahmetle aldığı bir potini her gün giyip çabucak eskitmesine **müsaade** etmiyordu. (sf-14)

Bazı hayır sahipleri Ferhunde'ye, "Maarif müdürüne git... **Rica et**" demişler. (sf-14)

Zehra Hanım' a **rica** ettim, sözlerimi hayretle dinledi. (sf-14)

Mazeretini anlattım, **ısrar** ettim. (sf-14)

"Olabilir dedi, fakat ben elime **teslim edilmiş** yüz kadar çocuğun ahlakından mesulüm. (sf-14)

Müsaade ederseniz ben sade bir muallim olarak çalışırım. (sf-14)

Çocuk da mektebe **kabul** edilir. (sf-14)

Kızlardan bazıları ya aile terbiyesinin tesiriyle, ya görenek neticesi olarak **hafiflik ederler**. (sf-14)

Zehra Hanım, onları koleralı hastalar gibi derhal öteki çocuklardan ayırır ve son derece huşunetle **muamele eder**. (sf-14)

Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de kapının yanında durur, çocukların kıyafetlerini **muayene ederdi**. (sf-15)

Siz, onu bana heykel gibi heybetli, korkunç bir insan gibi **tasvir etmişsiniz...** (sf-15)

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar, hatta bazen onları mektebe **davet edip** haşladığı da olur. (sf-16)

İnsan görmese ondört, onbeş yaşındaki kızlardan biri gülüyor **zanneder**. (sf-16)

Bütün sıhhatini kuvvetli ve güzel olanlara **sarf etmiştir**; onların asker taburları gibi intizamla saf saf dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

Fakat kuvvetli bir irade sahibi olduğunu ve etrafındakilere çok tatlı **muamele etmekle** beraber emretmeyi de bildiği anlaşılıyordu. (sf-17)

Onbeş gün kadar İstanbul' a gitmesi için kendisine izin istememi **rica etmişlerdi** de... (sf-18)

Yine mektepten ve çocuklardan **bahsetti**. (sf-18)

Yalnız, her sınıfta bir köşeye ayrılmış birkaç sıra vardı ki muallim, onların önünde haşin bir çehre ile **süküt ediyordu**. (sf-19)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti, arkadaşına, önünde **süküt edilen** sıraları göstererek dedi ki: (sf-19)

Para **teklif** ettiler. (sf-21)

Nihayet korkutmaya, **tehdit** etmeye mecbur oldular. (sf-21)

Kısa bir tereddüt devresi geçirdi. Belki söyleyecekti. Fakat gözü masanın üstünde duran paralara ilişince **vazgeçti**. (sf-21)

Mamafih hala **sükut** ediyordu. (sf-21)

Rica ediyorlar, kendine bir fenalık gelmeyeceğini temin ediyorlar, Allah'tan, doğruluktan, cennet ve cehennemden **bahsediyorlar**. (sf-21)

Rica ediyorlar, kendine bir fenalık gelmeyeceğini **temin** ediyorlar, Allah'tan, doğruluktan, cennet ve cehennemden bahsediyorlar. (sf-21)

İnatçı yumurcak Nuh diyor, peygamber demiyor, hırsızları himayede **devam** ediyor. (sf-21)

Fakat Tevfik Bey sözünü değiştirmeye sebep görmeyerek **devam** etmişti. (sf-22)

- Galiba şu onbir yaşında **hırsız kılavuzluğu** eden mikroptan bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten ne korkunç bir mikroptu. (sf-22)

Zehra Hanım, maarif müdürünün fikirlerini bildiği için Şerif Halil Bey'e **hitap** ediyordu. (sf-22)

Evet, oniki yaşına bile girmemiş bir çocuk ki yetmişbeş kuruş gibi bir para için **hırsız kılavuzluğu** etti... (sf-22)

Teşebbüslerinde yardım ve onlara sonuna kadar **muavenet** etmeyi **taahhüt** etti... (sf-23)

Kendisine hırsızın verdiği paranın üç beş mislini **teklif ettiler...** (sf-23)

Söylerse hem başını kurtaracak, hem bir hayır işleyerek Allah babayı **memnun etmiş** olacak, hem de hırsızların verdiği paranın birkaç misli para kazanacak... (sf-23)

Bazen uzun uzun **münakaşalar ederlerdi.** (sf-23)

Bir gün, üç vatandaşını o karargaha **sevk etse**, onlar da memleketimiz için faydalı bazı evrak ve haritaları çalsalardı... Cevap alamasa... **İşkence etse...** Yine sükut ile mukabele görse, ila ahirihi... Bu çocuğa iftihar nişanı **ihsan etmez** miydiniz? (sf-24)

- Memleketi uğruna **ışkence çekmiş** bir çocuk için elbette... (sf-24)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, bu **tasvir ettiğim** hayali çocuk ruhları, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Hakikaten düşkün, ruhen malul olanlara, dejenerelere, biraz başka türlü **muamele edilmesini** anlarım...(sf-24-25)

Zehra Hanım ile daima böyle münakaşa ve **mücadele etmeyiz...** (sf-25)

Mamafih **itiraf edeyim** ki, şimdiye kadar nazar-ı dikkatimi **celp etmemişti....** (sf-26)

Maarif müdürü yerinden kalktı, telgrafı parmakları arasında bükerek:
- Bir telgraf aldım, dedi, hemen İstanbul'a **hareket etmenizi** bildiriyorlar. (sf-27)

Bir şey söylemeden **iade etti.** (sf-28)

- **Teşekkür ederim**...Hacet yok, dedi, gitmeyeceğim. (sf-29)

Sebebini **izah** edebilir misiniz? (sf-29)

- Maarifle alakadar bir mesele olsaydı **arz** etmekte **tereddüt** etmezdim. (sf-29)

Bu adam, ailemizi **mahvetti**. (sf-30)

Zehra Hanım'ı iki saat uzaktaki istasyona götürmek için bir otomobil bulmalarını **tembih** etti. (sf-32)

Vakaya **temas** edecek bir şey söylemekten ikisi de çekindiler. (sf-32)

Altı sene hiç **şikayet** etmeden **tahammül** etmiş, fakat nihayet dayanamamış. (sf-33)

Adnan Bey, onbeş sene hapse **mahkum** edilerek Akka zindanına gönderilmiş, bir iki sene sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

Dertli anne, çocuğunun fotoğrafına bakmaya **tahammül** edemediği için bu odaya hiç girmezdi. (sf-35)

Evlenmek için küçük yaşta verdiği kararda hala **sebat** ediyordu. (sf-35)

İleride ihtiyar bir kız olarak belki çocuklar arasında, belki de tatil zamanına **tesadüf** ederse kimsesiz bir mektep odasında ölecekti. (sf-36)

Felaketlerine bir kardeş gibi acırlar, onu **teselli** ederlerdi. (sf-37)

Kendi içkisine, çapkınlığına dünya kadar para **sarf** ettiği halde ona bir çift çorap almamak için bin dereden bin su getiriyordu. (sf-38)

Çelimsiz, içli bir kız çocuğu vücudu, bu mütemadi mahrumiyete ne kadar **tahammül** edebilirdi? (sf-40)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı **isyan** ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Zehra, ona bir kere çarşıda, bir kere de bir mektep gezintisi esnasında **tesadüf etmişti**. (sf-42)

Fakat o, **kabul** etmemiş, Anadolu'da sönük bir vilayete gönderilen bir arkadaşıyla **becayış etmişti**. (sf-43)

Bir gün daha **acele** edemez miydin kızım? (sf-45)

Kızına ait bir şey bulup versek de ferah ferah ruh **teslim** etse... (sf-45)

Mamafih, keşke bir gün daha **acele** edeydin... (sf-45)

Muallimenin **feryat** ederek odaya atılmasını bekleyen kadınlar şaşırıldılar. (sf-47)

Zehra'daki sükunet, Vehbi Efendi'nin ve karısının dikkatini **celp** ediyordu. (sf-48)

Vehbi Efendi, bahsi tekrar Mürşid Efendi' ye **intikal** ettirdi: (sf-48)

Zehra, süratle elini çekti:

- Hayır, hayır, dedi, bu zat ile aramda hiçbir münasebet **kabul** etmiyorum...(sf-48)

Biraz sonra Vehbi Efendi, tekrar Zehra 'yı cenazenin yanına götürmeyi **teklif** etti. (sf-49)

Mürşid Efendi 'nin sandığını bu odanın bir köşesine koymuşlar, anahtarını Zehra 'ya **teslim etmişlerdi**. (sf-50)

Benimle beraber diploma alan arkadaşlarımla arasında istikbalden **şüphe edenler** var. (sf-52)

Düşündüklerimizi **elde edebilecek miyiz?"** diyorlar. (sf-52)

Birkaç sene daha **tahammül edemez miydin?** (sf-53)

Arkadaşlarımla arasında ilk memuriyet alan benim. Mamafih, bununla pek fazla **iftihar etmek** doğru olmaz. (sf-53)

Onbeş gün evvel, beni Dahiliye Nezareti'ne çağırdılar, açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu **teklif ettiler**. (sf-53)

Kendilerine Mülkiye'nin en ehliyetli mezunlarından olarak **takdim edildiniz**, bu memuriyeti size münasip gördüler. İleride inşallah terfiiniz mukarrerdir, dedi. (sf-54)

Neticede şuna kanaat getirdim ki memuriyet almak için sade diplama **kifayet etmiyor**. (sf-54)

Bana **teklif edilen** memuriyetin Nazır Paşa Hazretlerinin teveccühleri eseri olmadığını, bir daha kimsenin beni Sivas 'ta arayıp sormayacağını biliyordum. (sf-54)

Bu memuriyeti **kabul edip** bir haftaya kadar harcırah almadığım takdirde aç kalacaktım. (sf-54)

Gezilecek, görülecek, **sefahat edilecek** yeri olmayan küçük kasabalarda daha iyi çalışılır. (sf-54)

Bunu ben daima böyle bilmeye ve ona göre çalışmaya **azmettim**. (sf-56)

İstanbul 'un büyük camilerine gider, muhteşem mihraplar karşısında gönlüm huşu çırpıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu, **dua ederdim**. (sf-56)

Burada büyük millet asil ve mağdur çehresiyle bakıyor, ıslak gözleriyle yardım istiyor **zannediyorum** ve bu beni daha derin ürpermelerle sarsıyor, sarsıyor. (sf-56)

Diploma aldığımız gün bize devlet ve millete sadakatle **hizmet edeceğimize yemin ettirmişlerdi**. (sf-56)

Bu yemini bu küçük masaya bakan ıslak göz karşısında bir kere daha **tekrar ettim**. (sf-56)

b) ol - Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller

Mülkiyeyi bitirdikten sonra **muallim olmuşlardı**. (sf-8)

Başındaki süslü rüyayı hakikat yapmak için yalnız düşünmek, okumak ve söylemek **kafi olduğuna** inanırdı. (sf-9)

Daire-i intihabiyesini gezmeye gelen Şerif Halil Bey, onun evine **misafir olmuştu**. (sf-9)

Bundan dört sene evvel küçük bir kız, **minimini bir Darümuallimat mezunu** olarak buraya gelmiş... İlk zamanlarda çok sıkıntı çekmiş... Fakat **meyus olmamış**...(sf-9)

O kadar azim ve gayretle çalışmış ki, terfi ve terakkisine **mani olamamışlardır**. (sf-9)

Bugün ekserisi **kocaman ev hanımları** olan eski talebesi üzerinde

hala eski nüfuzunu muhafaza eder. (sf-9)

Teneffüshanenin içine merhumeye ait bir de kitabe vazına müsaade buyurulursa **vesile-i rahmet olur**. (sf-10)

Kezalik, görünüşü, gösterişi **çok mükemmel olan** müesseselere de pek emniyet edemiyorum. (sf-10)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran aynı günah ve zaaf ile **malul olduğun**u bildiğimiz bir insana çıldırıyoruz, isyan ediyoruz. Fakat infiallerimiz, kinlerimiz evvelki kadar **kuvvetli olmuyor**. (sf-11)

Bir gün başmuallim, **talebeden Ferhunde isminde bir kızın kaydını silmek mecburiyetinde olduğun**u idareye bildirdi. (sf-14)

Akşamüstü sokakta kirli ve kılıksız bir talebe görülürse pek fena üzülür, "Vazifemi yapamadım, **rezil oldum**" diye asabileşir. (sf-16)

Şerif Halil Bey:

- Olabilir, dedi, mamafih, bu Zehra Hanım **siz olmadığınız**ıza memnunum... (sf-18)

Alakadar olmamak **kabil olmuyor**... (sf-18)

Küçük kızın **mücrim olduğun**da şüphe kalmıyordu. (sf-20)

Nihayet korkutmaya, tehdit etmeye **mecbur oldular**. (sf-21)

Zehra Hanım, düşündüklerinin doğruluğuna inanmakla beraber, bir yabancının yanında **mağlup olmaktan** korkuyor, ağzını açmıyordu. (sf-23)

Mamafih, en bitkin görüldüğü bir dakikada birdenbire toparlanıyor, umulmaz bir cebr-i nefis ile kendine **hakim oluyordu**. (sf-31)

Onu bu halde, yol üstünde bırakmaya bir türlü gönlüm **kail olmuyordu**. (sf-46)

"Acaba istediğimiz kadar **mesut olabilecek miyiz?** (sf-52)

Mamafih, bununla pek fazla iftihar etmek **doğru olmaz**. (sf-53)

Diplomamı alalı üç ay bile olmadığı halde hayat hakkında epeyce tecrübelerle **sahip oldum**. (sf-54)

c) yap- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller

Paradoks yapıyorsunuz Tevfik Bey... (sf-12)

Ne güzel bir fırsat değil mi? Fakat bu çocuk, yetmişbeş kuruşa o adamlarla **mukavele yaptığını** düşünüyor... (sf-23)

3.3.4.1.2. Bir Fiil Unsuru ile Bir Yardımcı Fiilden Kurulan Birleşik Fiiller

Fiil + Zarf-Fiil + Yardımcı Fiil = Birleşik Fiil

Bu kalıpta kurulan birleşik fiiller “-I, -A” , bazen de “-Ip” zarf-fiillerine bil-, ver-, gör-, kal-, koy-, dur, yarı yardımcı fiillerinin gelmesi ve her iki fiil ögesinin kaynaşması ile meydana gelir. Bu birleşmede yardımcı fiiller, zarf-fiilin anlattığı kılış ve oluşu tasvir eder, onun nasıl, ne şekilde olduğunu veya yapıldığını belirten fiillerdir. Bu bakımdan bunlara *tasvir fiilleri* adı da verilir.

Bu yapılarda kullanılan yardımcı fiiller anlamları ile değil, çekim unsuru ve yardımcı fiil işleviyle görev üstlenirler. bu şekilde kullanılan yardımcı fiiller esas fiil oldukları halde anlam kaymasına uğrayarak hem sözlük anlamından farklı bir anlam kazanmış hem de asıl fiile ayrı bir

anlam inceliği katan yardımcı fiil durumuna geçmişlerdir. Bu yapıdaki birleşik fiillerde iki öge bitişik yazılır. Ancak –İp- ile kurulan birleşikler ayrı yazılır.²²

Bu yardımcı fiiller asıl fiile yeterlilik, ihtimal, tezlik, devamlılık, yaklaşma anlamları kazandırır. Buna göre dörde ayrılır:

- a) Yeterlilik fiili : gelebil-, başarabil-, konuşabil-, görebil-.
- b) Tezlik fiili: alıver-, uzanıver-, söylyiver-,göçüver-,
- c) Süreklilik fiili: gidedur-, alıkoy-, kalakal-, okuyadur-, bekleyedur-,
- d) Yaklaşma fiili: düşeyaz-, öleyaz-, boğulayaz-, bayılayaz-.

İncelediğimiz metinde karşımıza çıkan bir fiil unsuruyla bir yardımcı fiilden kurulan bazı birleşik fiiller :

Fakat çalışan ve irade sahibi bir insanın da az para ile
ne büyük işler **yapabileceğine** bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Güzel, doğru temiz şeyleri çılgınca **sevebilir**, onlar için her fedakarlığı
yapıyor. (sf-12)

Ben, insan ruhlarındaki derinliğin ancak onunla **ölçülebileceğine**
kaniim. (sf-12)

3.3.4.1.3. Yarı Tasvir Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiil

Onu acımadan **söküp atıyor**. (sf-12)

Maarif müdürü, arkadaşının yüzüne **bakıp güler**:
- Böyle bir iddiada bulunmadım. (sf-11)

Kemikleri çıkmış zayıf göğsü, şiddetle **kabarıp iniyor**,
vücudu korkudan, acıdan titriyordu. (sf-21)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne başıyla hafif bir selam verdi,

²² M. Özkan, V. Sevinçli. **a.g.e.**, s.55-65.

kapıyı vurarak **çıkıp gitti**. (sf-31)

Çünkü fazla sıkıntı ve sefalet görmeden, fazla hakarete uğramadan bir revolver kurşunuyla **ölüp gitmişti**. (sf-36)

Kızına ait bir şey **bulup versek** de ferah ferah ruh teslim etse... (sf-45)

Bizimki, "Mürşid Efendi, bak kızının kurdelesini **bulup getirdik**.. Kokla ferahlarsın"...diye kulağına bağırdı. (sf-45)

Akraba değil ya yedi kat el olsa insan, bu vaziyette bir biçareyi **çiğneyip geçemiyor**... (sf-46)

Bu sandık, nasılsa arkadaşlarının birinin evinde **unutulup kalmış**... Merhumun bizde hasta yattığını haber alınca **getirip teslim etti**...(sf-48)

Bin türlü cefa ve mihnet içinde sönüp gitti. (sf-53)

3.3.5. Fiil Şekillerinde Dayalı Kelime Grupları

“Cümlede çekimli fiil olarak, yani yüklem olarak kullanılmayan fiil şekilleri yargı ifadesi taşımayan yapılardır. Dolayısıyla fiil isimleri, sıfat- fiiller ve zarf- fiiller şeklinde kullanılan bu fiil şekilleri, kendilerini tamamlayan unsurlarla birlikte cümle değil, kelime grubu muamelesi görülür. Fiil şekilleri hareket ifadesi taşıyan kelimeler olarak, nesnelere bağlıdırlar. Zira hareket, varlık veya kavramların zaman ve mekan içinde yer değiştirmeleridir. İster fiiller ister bir cümlenin yüklemi olsun; ister isim-fiil, sıfat –fiil veya zarf-fiil grubu olsun fiilin gerektirdiği unsurlarla (özne, nesne, Yer Tamlayıcısı, zarf) kullanılırlar.”²³

Fiil şekillerine dayanan kelime gruplar şunlardır:

1. İsim- Fiil (Mastar) Grubu
2. Sıfat- Fiil (Partisip) Grubu
3. Zarf- Fiil (Gerundium) Grubu

²³ M. Özkan, H. Tören, O. Esin, a.g.e., s. 574.

3.3.5.1. İsim-Fiil Grubu

Fiil şekillerine dayalı bir kelime grubudur. Bir isim-fiil ile ona bağlı unsurlardan oluşan kelime grubuna isim-fiil grubu denir. İsim –fiil grubu genellikle hareket ismi yapan – mak/-mek ekli fiilimsilerle kurulur. Bunun yanı sıra –ma/-me, -ış/-iş ekleriyle türetilmiş hareket Sıfatıyla de isim-fiil grubu meydana getirilebilir.

Yardımcı Unsurlar	+	İsim-Fiil = İsim-Fii Grubu
Fiilin Gerektirdiği Unsurlar (Özne, Nesne, Yer Tamlayıcısı, Zarf)		Fiil + (-mak/-mek) Fiil + (-ma/-me) Fiil + (-ış/-iş/-uş/üş)

Hareketleri ad olarak karşılayan kelimeler fiillerin isimleridir, yani fiil isimlerdir. Fiil isimleri fiil kök veya gövdelerine – mak/-mek, –ma/-me, -ış/-iş fiilinden isim yapma ekleri getirilerek yapılır.²⁴

Grubun ana unsuru hareket isimdir, genellikle sonda bulunur. Fiile dayalı bütün gruplarda yüklem görevi yapan hareket isminin anlamı, özne, nesne, Yer Tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. İsim –Fiil grubunu; Muharrem Ergin “fiil grubu”, Tahsin Banguoğlu “çekim öbekleri”, Muhammet Yelten “ mastar grubu”, Mustafa Özkan ve Leyla Karahan “isim-fiil grubu” başlığı altında incelemiştir.

İsim-fiil grubu başka kelime gruplarında görev alabilir:

a) İsim-fiil grubu edat grubunun isim kısmı olabilir.

Onbeş gün kadar İstanbul' a gitmesi için kendisine izin istememi
rica etmişlerdi de... (sf-18)

Belki **izin koparmak** için mübalağa ediyorlar ama,

²⁴ L. Karahan, a.g.e., s. 55-56. Ayrıca bkz. M.Ergin, a.g.e., s. 395. Bkz. Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, Ankara, TDK Yayınları, s. 506.

bir şey yapmak mümkünse... (sf-7)

Fakat kuvvetli bir irade sahibi olduğunu ve **etrafındakilere çok tatlı muamele etmekle** beraber emretmeyi de bildiği anlaşılıyordu. (sf-17)

İhtiyar kadın, kızından sonra yaşamak istemiyordu. Fakat **artık bu çocuğu büyütmek** için dört elle hayata sarılmayı vazife biliyordu. (sf-33)

Bütün boş vakitlerini kasabanın kenarından geçen derenin kenarındaki söğütler altında **kitap okumakla** geçirirdi. (sf-9)

Adamcağızı uzaklaştırmak için bir şeytanlık düşünmüş. (sf-20)

Demek ki **bu karardan dönmek için** artık vakit de kalmıyordu. (sf-35)

Arkadaşlardan bazıları **mutlaka İstanbul'da kalmak için** ayak diretiyorlar, bin yere başvuruyorlar. (sf-54)

b) İsim-fiil grubu isim tamlamasının tamlayanı olabilir:

Fikrimce yalnız **doğruluk hastalığı, bir hak ve hakikat meselesi etrafında toplanmak kabiliyeti**, bir cemiyeti mesut etmeye kafi gelemez. (sf-13)

Bir gün başmuallim, **talebeden Ferhunde isminde bir kızın kaydını silmek mecburiyetinde** olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

Kasabayı dolaşmaya başlamak zamanı gelmişti. (sf-15)

Yalnız bir insan için **yer değiştirmenin büyük bir ehemmiyeti** olamazdı. (sf-43)

c) İsim-fiil grubu isim tamlamasının tamlananı olabilir:

Yavrucakların burada sıcak sıcak, rahat rahat eğlenmeleri, merhumeyi mezarında daha memnun eder. (sf-10)

Fena insanlar, suçlu insanların kendilerini telin ve tecziye eden insanlara daima düşman olmaları lazım gelmiyor. (sf-11)

Bu sözün doğru olması imkan yoktu. (sf-21)

Gece böceklerinin vagona dolmaması için lambaları söndürmüşlerdi. (sf-33)

Vehbi Efendi, **Zehra 'nın bu sözleri kendisine bir taş zannetmesinden** korktu. (sf-46)

Böyle bir gencin mesut olamamasına nasıl ihtimal verilebilir? (sf-52)

d) İsim-fiil grubu iyelik grubunun bir ögesi olabilir:

Dostlarımdan biri **bu hanım için sizden on,onbeş gün**

izin istememi rica etti. (sf-7)

Halbuki onlar uzaktan bana bakıyorlar, hatta **bir şey sormamı**

bekliyorlardı. (sf-13)

Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran bir talebenin mektepte

kalmasını istemenize şaşıyorum. (sf-14)

e) İsim-fiil grubu bir fiilimsinin ögesi (partisipin yer tamlayıcısı gibi) olabilir:

Daire-i intihabiyesini gezmeye gelen Şerif Halil Bey,

onun evine misafir olmuştu. (sf-9)

Türbe, ancak zaman zaman **yalağından su içmeye** gelecek

birkaç kuşa yarayacak. (sf-10)

3.3.5.1.1. Yapı bakımından İsim-Fiil Grupları

3.3.5.1.1.1. - mA Eki ile Kurulan İsim-Fiil Grupları

Fikrimce yalnız doğruluk hastalığı, bir hak ve hakikat meselesi etrafında toplanmak kabiliyeti, **bir cemiyeti mesut etmeye** kafi gelemez. (sf-13)

Bu saatte sokakta dolaşmaları dikkatimi celp etti. (sf-13)

Fakat öyle olsa beni görünce **tabanı kaldırıp kaçmaları** lazım gelirdi. (sf-13)

Erken gelmelerini, ders başladıktan sonra gelirlerse mektebe

kabul etmeyeceğini söylemiş... (sf-13)

Zavallının ya giyecek potini yoktu, yahut da ailesi **bin zahmetle aldığı**

bir potini her gün giyip çabucak eskitmesine müsaade etmiyordu. (sf-14)

Kiminin saçını düzeltir, kiminin kuşağını bağlar, **kiminin kirlenmiş yüzünü,**

mürekkepli parmaklarını yıkamaya gönderirdi. (sf-15)

Buna mukabil, **talebeyi akşam azatında evlerine gönderirken kıyafetlerine nezaret etmeyi** de kendine ait bir vazife (olarak) addeder... (sf-16)

Bütün sıhhatini kuvvetli ve güzel olanlara sarf etmiştir; onların **asker taburları gibi intizamla saf saf dizilmesine** çalışmıştır. (sf-16)

Fakat kuvvetli bir irade sahibi olduğunu ve **etrafındakilere çok tatlı muamele etmekle beraber emretmeyi** de bildiği anlaşılıyordu. (sf-17)

Onbeş gün kadar İstanbul' a gitmesi için kendisine izin istememi rica etmişlerdi de... (sf-18)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın **bu aralık dışarı çıkmasından** istifade etti, arkadaşına, önünde süküt edilen sıraları göstererek dedi ki: (sf-19)

Sokağın öte başında **yüksek bir sesle ağlamaya** başlamış. (sf-20)

Bu sözün **doğru olmasına** imkan yoktu. (sf-21)

Hem güpegündüz kasaba sokaklarında dolaşan üç yabancıнын **kimse tarafından görülmemiş olmasına** nasıl imkan vardı? (sf-21)

Tekrar **yalan söylemeye** başladı. (sf-21)

Fakat Tefrik Bey **sözünü değiştirmeye** sebep görmeyerek devam etmişti. (sf-22)

Teşebbüslerinde yardım ve **onlara sonuna kadar muavenet etmeyi** taahhüt etti... (sf-23)

- Hele Zehra Hanım kızımız, **onun için bir heykel yapılmasını** isterdi. (sf-24)

Bana, şimdiye kadar babası ve hatta ailesi hakkında bir kelime

söylememiş olması manidar değil mi? (sf-26)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin **hemen yola çıkarılmasını** bildiriyordu. (sf-27)

Maarif müdürü yerinden kalktı, telgrafı parmakları arasında bükerek:
- Bir telgraf aldım, dedi, **hemen İstanbul'a hareket etmenizi** bildiriyorlar. (sf-27)

Tevfik Bey, telgrafın **zorla alınmasından** korkuyor gibi birdenbire elini çekti. (sf-28)

- Hayır... Yalnız mümkün olduğu kadar süratle **İstanbul'a gitmenizi...** (sf-28)

Odanın **kafi derecede aydınlık olmasına** rağmen pencereye çevirdi, kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi bakıyor, tekrar tekrar okuyordu. (sf-28)

Çehresi o kadar vakur ve sakindi ki maarif müdürü, **böyle zamanlarda söylenmesi** muttat olan beylik ve teselli sözlerine cesaret edemiyor, bekliyordu. (sf-28)

Bir şey söylemeden iade etti. (sf-28)

- Pederiniz hasta... hatta ziyadece hasta, dedi. Sizin **mutlaka İstanbul'a gelmenizi** istiyorlar. (sf-29)

Onun için bana böyle cevap vermenizi doğru bulmadım. (sf-29)

Fakat şimdi nedense **bu zaafını, gözyaşlarını saklamaya** lüzum görmüyor, sade başını biraz yana çeviriyordu. (sf-29)

Halbuki ben, **açık alınla yaşamaya** en layık bir insanım. (sf-30)

Zehra Hanım'ı iki saat uzaktaki istasyona götürmek için **bir otomobil bulmalarını** tembih etti. (sf-32)

Maarif müdürü, masanın başına oturdu; **dalgın ve neşesiz çalışmaya** başladı. (sf-32)

Gece böceklerinin **vagona dolmaması** için lambaları söndürmüşlerdi. (sf-33)

Altı sene hiç şikayet etmeden tahammül etmiş, fakat nihayet dayanamamış. (sf-33)

Torununu bu sefil, sarhoş babanın yanında bırakmaya gönlü razı olmamış. (sf-33)

Fakat artık bu çocuğu büyütmek için **dört elle hayata sarılmayı** vazife biliyordu. (sf-33)

Dertli anne, **çocuğunun fotoğrafına bakmaya** tahammül edemediği için bu odaya hiç girmezdi. (sf-35)

Çünkü **fazla sıkıntı ve sefalet görmeden, fazla hakarete uğramadan** bir revolver kurşunuyla ölüp gitmişti. (sf-36)

Fazla olarak **Mesadet Hanım 'ın da evlerine gelip gitmelerini** menetmişti. (sf-37)

Adeti üzere gece yarısı evine gelen Mürşid Efendi, **çok sarhoş olmasına** rağmen bu sesi duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

Feriha **daha ondört yaşını bitirmeden** veremden ölmüştü. (sf-40)

İhtiyar kadın **birkaç defa onu mektepte görmeye** gelmişti. (sf-41)

Büyükanne, ara sıra mektebin karşısındaki viranede dolaşır,
torununun **pencerelerden bakmasını** beklerdi. (sf-41)

Ya **açlıktan ölmeye**, ya **sürünüp sukut etmeye** mahkumdu. (sf-41)

Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakmak, hafifçe başını okşamak,
onu esir etmeye kafi gelirdi. (sf-43)

Yalnız bir insan için **yer değiştirmenin** büyük bir ehemmiyeti
olamazdı. (sf-43)

Küçükten beri uğraşmaya alışmıştı. (sf-44)

O zaman bile, "**Zehra... Zehra...**" diye **inlemeye** devam ediyordu. (sf-45)

Onu bu halde, yol üstünde bırakmaya bir türlü gönlüm kail
olmuyordu. (sf-46)

Vehbi Efendi, Zehra 'nın **bu sözleri kendisine bir taş zannetmesinden**
korktu. (sf-46)

Muallime, **cevap vermeden** dinliyor; sade, ara sıra başını sallıyordu. (sf-46)

Biri Vehbi Efendi 'nin ihtiyar karısı, öteki **cenazeyi beklemeye** gelmiş
bir komşu... (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, muallimenin omuzlarını okşadı,
elinden valizini aldı, **etraftan işitilmesinden** korkuyor gibi geldi... (sf-47)

Muallimenin **feryat ederek odaya atılmasını** bekleyen kadınlar şaşırıldılar. (sf-47)

Fakat o, **yemek sonuna doğru berrak ve canlı sesiyle konuşmaya** başlayınca ihtiyarlar şaşırıldılar, hatta biraz da içlerinden kızdılar. (sf-48)

Biraz sonra Vehbi Efendi, tekrar **Zehra 'yı cenazenin yanına götürmeyi** teklif etti. (sf-49)

Bu, onun fikrinde, **mutlaka ifa edilmesi** lazım gelen dini bir vazife idi. Fakat muallime, bu defa açıkça reddetti: (sf-49)

Yalan söylemeye Allah 'tan korkarım...(sf-49)

Fakat **asabiyetten uyuyamayacağı**nı, hatta uyumamak lazım geldiğini hissediyordu. (sf-49)

İçindeki eşyanın, **ertesı gün cenazeye gelecek fakirlere verilmesini** istemişti. Fakat şimdi, onu açmak için dayanılmaz bir merak hissediyordu. (sf-50)

Böyle bir gencin **mesut olamamasına** nasıl ihtimal verilebilir? (sf-52)

Bunu ben daima **böyle bilmeye ve ona göre çalışmaya** azmettim. (sf-56)

3.3.5.1.1.2.–mAk Eki ile Kurular İsim-Fiil (Master) Grupları

Belki **izin koparmak** için mübalağa ediyorlarama, **bir şey yapmak** mümkünse... (sf-7)

Başındaki süslü rüyayı hakikat yapmak için yalnız düşünmek, okumak ve söylemek kafi olduğuna inanırdı. (sf-9)

Bütün boş vakitlerini kasabanın kenarından geçen derenin kenarındaki söğütler altında **kitap okumakla** geçirirdi. (sf-9)

Hak namına, hakikat namına **insafsızca vurmak...** (sf-12)

Fikrimce yalnız doğruluk hastalığı, **bir hak ve hakikat meselesi etrafında toplanmak** kabiliyeti, **bir cemiyeti mesut etmeye** kafi gelemez. (sf-13)

Bunun için acımak, **birbirimizin feryadını, iniltisini duyabilmek** de lazım. (sf-13)

"Hava kapalı olursa **geç gelmek** mi lazım kızım!..." dedim. (sf-13)

Bir gün başmuallim, **talebeden Ferhunde isminde bir kızın kaydını silmek** mecburiyetinde olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

"Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları umumun sıhhati namına nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, **bunları da yine umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak** mecburiyetindeyiz" der... (sf-14/15)

Gizli bir istihza ile:

- Şu ağaçlara bakınız, dedi, **Zehra Hanım'ın ruhunu ve çocuklara verdiği terbiyenin cinsini göstermek** için bunlardan iyi misal olamaz. (sf-16)

Fakat kuvvetli bir irade sahibi olduğunu ve **etrafındakilere çok tatlı muamele etmekle** beraber emretmeyi de bildiği anlaşılıyordu. (sf-17)

Mutlaka **kızını görmek** istiyormuş...(sf-18)

Alakadar olmamak kabil olmuyor...(sf-18)

Misafir mebusa **sınıfları gezdirmek** istedi. (sf-19)

Bir ekmek parçası, ufak bir süs için, yahut sadece **haksız dayaklardan ve zulümlerden korunmak** için hırsızlığa, dolandırıcılığa, yalancılığa çevrilmiş. (sf-19)

Adamcağızı uzaklaştırmak için bir şeytanlık düşünmüş. (sf-20)

Çocuk, herhalde mücrimleri biliyor, fakat nedense **kim olduklarını söylemekten çekiniyordu.** (sf-21)

Bir çocuk ki, üç beş kuruş için hırsız kılavuzluğu ve gözcülüğü ediyor, **polisin bütün ısrarlarına rağmen hırsızları ele vermemekte taannüt** ediyor, ve... (sf-22)

"Müttefiklerini, arkadaşlarını satmaktan çekindi" deseniz daha doğru olmaz mı? (sf-22)

Hafifçe dudağını ısırđı. Fakat Tevfik Bey **onu bırakmamak, bir münakaşaya sürüklemek** istiyordu. (sf-22)

Ses ve tavırlarıyla arasına **Zehra Hanım'ı taklit etmek** istediği anlaşılıyordu. (sf-22)

Bu, birkaç lira, onun için **milyon demek...** (sf-23)

Kitaplar içinde yaşayan, hayatla pek az teması olan Tevfik Bey, biraz fikirlerini müdafaa ihtiyacıyla, **biraz da bu azimkar, cesur, fakat mahdut arkadaşa muziplik etmek** için açtığı bu münakaşalarda bazen kuvvetli bir mantıkla, bazen mahirane mügalatalar ve safsatalarla onu çıkmaza sokar, asabiyet ve hiddetiyle eğlenirdi. (sf-23)

Zehra Hanım, **düşündüklerinin doğruluğuna inanmakla** beraber, **bir yabancıнын yanında mağlup olmaktan** korkuyor, ağzını açmıyordu. (sf-23)

Tafsilatını bilmemekle beraber bu sergüzeşti az çok tahmin ediyordu. (sf-31)

Onun içindir ki başmuallime **bir şey söylemek** içinden gelmemişti. (sf-32)
Zehra Hanım'ı iki saat uzaktaki istasyona götürmek için
bir otomobil bulmalarını tembih etti. (sf-32)

Vakaya temas edecek bir şey söylemekten ikisi de çekindiler. (sf-32)

İhtiyar kadın, **kızından sonra yaşamak** istemiyordu. Fakat **artık bu çocuğu**
büyütmek için dört elle hayata sarılmayı vazife biliyordu. (sf-33)

Dünyada evlatlarını mesut görmekten başka bir arzusu yoktu. (sf-35)

Demek ki **bu karardan dönmek** için artık vakit de kalmıyordu. (sf-35)

Haline göre onunla evlenmek isteyenler de olmuştu. (sf-36)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, **yataklarında büzülerek koyun koyuna**
ağlamak ve dua etmekten başka bir şey yapamazlardı. (sf-36)

Kendi içkisine, çapkınlığına dünya kadar para sarf ettiği halde ona
bir çift çorap almamak için bin dereden bin su getiriyordu. (sf-38)

Mürşid Efendi, o günden sonra **kızını sokağa çıkmaktan** menetmişti. (sf-38)

Onlara bu fenalığı etmek için kesesinden mektep parası
vermekten bile çekinmemişti. (sf-40)

Kızını arayıp sormak için bir gün bile mektebe uğramamıştı. (sf-42)

Zehra, sevmek ve **kendini sevdirmek** ihtiyacıyla doğmuş bir çocuktur. (sf-42)

Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakmak, hafifçe başını okşamak, onu esir etmeye kafi gelirdi. Fakat bu istidat pek çabuk sönmüştü. (sf-43)

Mektepten çıktıktan sonra **Zehra'ya İstanbul'da bir yer vermek** istemişlerdi. (sf-43)

Cenazeyi kaldırmak için kızının gelmesini beklemişlerdi. (sf-46)

Vehbi Efendi tereddütle:

- Zehra Hanım kızım, **merhumu görmek** ister misin? dedi. (sf-47)

Fakat şimdi, **onu açmak** için dayanılmaz bir merak hissediyordu. (sf-50)

Mürşid Efendi tarzında bir serseriden işe yarayacak birkaç parça eşya kalacağını ümit etmek ne budalalıktı. (sf-50)

Gayem, **namuslu ve gayretli bir memur olmak ve küçük, temiz bir aile yuvası kurmaktan** ibaret... (sf-52)

Annem **beni okutup adam etmek** için senelerce türlü mahrumiyetlere katlandı. (sf-53)

Mamafih, **bununla pek fazla iftihar etmek** doğru olmaz. (sf-53)

Neticede şuna kanaat getirdim ki **memuriyet almak** için sade diplama kifayet etmiyor. (sf-54)

Arkadaşlardan bazıları **mutlaka İstanbul'da kalmak** için ayak direliyorlar, bin yere başvuruyorlar. (sf-54)

3.3.5.1.2. Kullanışları Bakımından İsim-Fiil Grupları

3.3.5.1.2.1. İsim-Fiil Grubunun Özne İşleviyle Kullanılması

Belki izin koparmak için mübalağa ediyorlar ama, **bir şey yapmak** mümkünse... (sf-7)

Bunun için acımak, **birbirimizin feryadını, iniltisini duyabilmek** de lazım. (sf-13)

- Sualimi mazur görünüz... **Alakadar olmamak** kabil olmuyor... (sf-18)

Onun içindir ki **başmuallime bir şey söylemek** içinden gelmemiştii. (sf-32)

Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakmak, hafifçe başını okşamak, onu esir etmeye kafi gelirdi.(sf-43)

Mürşid Efendi tarzında bir serseriden işe yarayacak birkaç parça eşya kalacağını ümit etmek ne budalalıktı. (sf-50)

Mamafih, **bununla pek fazla iftihar etmek** doğru olmaz. (sf-53)

3.3.5.1.2.2. İsim-Fiil Grubunun Nesne İşleviyle Kullanılması

Buna mukabil, **talebeyi akşam azatında evlerine gönderirken kıyafetlerine nezaret etmeyi** de kendine ait bir vazife addeder... (sf-16)

Fakat kuvvetli bir irade sahibi olduğunu ve **etrafındakilere çok tatlı muamele etmekle beraber emretmeyi** de bildiği anlaşılıyordu. (sf-17)

Mutlaka **kızını görmek** istiyormuş. (sf-18)

Misafir **mebusa sınıfları gezdirmek** istedi. (sf-19)

Hafifçe dudağını ısırđı. Fakat Tefvik Bey **onu bırakmamak, bir münakaşaya sürüklemek** istiyordu. (sf-22)

İhtiyar kadın, **kızından sonra yaşamak** istemiyordu. (sf-33)

Fakat artık bu çocuğu büyütmeğ için **dört elle hayata sarılmayı** vazife biliyordu. (sf-33)

Mektepten çıktıktan sonra **Zehra'ya İstanbul'da bir yer vermek** istemişlerdi. (sf-43)

Biraz sonra Vehbi Efendi, tekrar **Zehra 'yı cenazenin yanına götürmeyi** teklif etti. (sf-49)

3.3.5.1.2.3. İsim-Fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması

Fikrimce yalnız doğruluk hastalığı, bir hak ve hakikat meselesi etrafında toplanmak kabiliyeti, **bir cemiyeti mesut etmeye** kafı gelemmez. (sf-13)

Kiminin saçını düzeltir, kiminin kuşasını bağlar, **kiminin kirlenmiş yüzünü, mürekkepli parmaklarını yıkamaya** gönderirdi. (sf-15)

Sokağın öte başında **yüksek bir sesle ağlamaya** başlamış. (sf-20)

Tekrar **yalan söylemeye** başladı. (sf-21)

Çocuk, herhalde mücrimleri biliyor, fakat nedense **kim olduklarını söylemekten** çekiniyordu. (sf-21)

"**Müttefiklerini, arkadaşlarını satmaktan çekindi**" deseniz daha doğru olmaz mı? (sf-22)

Bir çocuk ki, üç beş kuruş için hırsız kılavuzluğu ve gözcülüğü ediyor, **polisin bütün ısrarlarına rağmen hırsızları ele vermemekte taannüt ediyor, ve...** (sf-22)

Zehra Hanım, düşündüklerinin doğruluğuna inanmakla beraber, **bir yabancının yanında mağlup olmaktan korkuyor, ağzını açmıyordu.** (sf-23)

Bir şey söylemeden iade etti. (sf-28)

Fakat şimdi nedense **bu zaafını, gözyaşlarını saklamaya** lüzum görmüyor, sade başını biraz yana çeviriyordu. (sf-29)

Maarif müdürü, masanın başına oturdu; **dalgın ve neşesiz çalışmaya** başladı. (sf-32)

Vakaya temas edecek bir şey söylemekten ikisi de çekindiler. (sf-32)

Altı sene **hiç şikayet etmeden** tahammül etmiş, fakat nihayet dayanamamış. (sf-33)

Torununu bu sefil, sarhoş babanın yanında bırakmaya gönlü razı olmamış. (sf-33)

Mürşid Efendi, o günden sonra **kızını sokağa çıkmaktan** menetmişti. (sf-38)

İhtiyar kadın **birkaç defa onu mektepte görmeye** gelmişti. (sf-41)

Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakmak, hafifçe başını okşamak, onu esir etmeye kafi gelirdi. (sf-43)

Küçükten beri uğraşmaya alışmıştı. (sf-44)

O zaman bile, "**Zehra... Zehra...**" diye inlemeye devam ediyordu. (sf-45)

Onu bu halde, yol üstünde bırakmaya bir türlü gönlüm kail olmuyordu. (sf-46)

Biri Vehbi Efendi 'nin ihtiyar karısı, **öteki cenazeyi beklemeye** gelmiş bir komşu... (sf-47)

Yalan söylemeye Allah 'tan korkarım...(sf-49)

Gayem, **namuslu ve gayretli bir memur olmak ve küçük, temiz bir aile yuvası kurmaktan** ibaret... (sf-52)

Bunu **ben** daima **böyle bilmeye ve ona göre çalışmaya** azmettim. (sf-56)

3.3.5.1.2.4. İsim-Fiil Grubunun Yüklem İsmi İşleviyle Kullanılması

Bu, birkaç lira, onun için **milyon demek**... (sf-23)

3.3.6.1. Sıfat- Fiil Grubu

Türkçe'de –an/-en, r,-ar; -maz/-mez; -miş/-miş; -müş/-muş; -dık/-dik; -duk/-dük; -acak/-ecek; -dı/-di; -du/-dü gibi ekler sıfat-fiil(partisip) yapan ekler olarak gösterilmektedir.

Bunlara –makta/-mekte; -mada/-mede; -yor eklerini de ilave etmek gerekir. Sıfat-fiil(partisip) ekleri fiillere eklenerek onları isimleştirirler. Dolayısıyla bu eklerinin asıl fonksiyonları geçici hareket isimleri yapmaktır. Fakat bir yandan yapım eki gibi kalıcı isimler de yapabilmektedir.²⁵

Sıfat-fiil grubu, bir sıfat fiil ile ona bağlı unsurdan oluşan kelime grubudur. Grubun esas unsuru sıfat- fiildir ve hep sonda bulunur. Bu gruba bağlı olan unsurlar da onun önünde yer alır. Grubun diğer öğeleri ise önem derecesine göre sıfat-fiile yaklaştırılır.²⁶

²⁵ M. Yelten, H. Açıkgöz, **a.g.e.**, s. 65.

²⁶ L. Karahan, **a.g.e.**, s. 53-54. Ayrıca bkz. M. Özkan, V. Sevinçli, **a.g.e.**, s. 68-71.

Muharrem Ergin, Muhammet Yelten sıfat-fiil grubu için “partisip grubu” terimini kullanılmıştır. Leyla Karahan, Mustafa Özkan ise sıfat-fiil grubu adı kullanmışlardır.

Sıfat-fiil grupları kelime grupları içinde farklı görevlerde kullanılabilir:

- a) Sıfat-fiil gruplarının asıl görevi sıfat tamlamalarında sıfat unsuru oluşturmaktır. İncelediğimiz eserin cümlelerinde bu tip örneklere şu şekilde görüldü:

Dörtbuçuk seneden beri (...) de maarif müdürüydü. **Mesleğin kutsiyetine inanmış** bir idealistti. Fakat bir parça gevşek ve hayalperestti. (sf-8/9)

Çok garip... Bu Zehra Hanım, **size karşı adeta istiklal ilan etmiş** vaziyette... (sf-8)

Bütün boş vakitlerini **kasabanın kenarından geçen** derenin kenarındaki söğütler altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Daire-i intihabiyesini gezmeye gelen Şerif Halil Bey, onun evine misafir olmuştu. (sf-9)

Kasabanın **en sevilen, emniyet edilen, hatırı sayılan** bir insanıdır. (sf-9)

Bugün ekserisi kocaman ev hanımları olan eski talebesi üzerinde hala eski nüfuzunu muhafaza eder. (sf-9)

Zaten **elinden gelmeyen** iş yok gibidir. (sf-9)

Türbe, ancak **zaman zaman yalağından su içmeye gelecek** birkaç kuşa yarayacak. (sf-10)

Mebus, **dizlerine tırmanan** bir kediyi okşuyor, ona sofrta artıklarıyla ziyafet çekiyordu. (sf-10)

Bunlar, mektebin **göze görünen** kısımları, dedi. (sf-10)

Fakat hadd-i zatinde **çok iyi ve rakik bir adam olan** bu zengin,
bir gün daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Zahiren çok faal ve işgüzar görünen insanlardan daima bir parça
şüphe ediyorum. (sf-10)

Kezalik, **görünüü, gösteriü çok mükemmel olan** müesseselere de pek
emniyet edemiyorum. (sf-10)

Sonra onda bir nevi hastalık, **hiç durmayan, onu daima için için yakan**
bir humma var. (sf-10/11)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran aynı günah ve zaaf ile malul
olduğunu bildiğimiz bir insana çıldırıyoruz, isyan ediyoruz. (sf-11)

Bu Zehra Hanım'ın **acı bir lisan ile kabahatlerini yüzlerine vurduğı** birçok
insanlar bilirim ki başlarını mazlumane önlerine; eğdiler. (sf-11)

Siz **ancak romanlarda tesadüf edilebilecek** ideal bir kahramandan
bahsediyor gibisiniz. (sf-11)

Kabahatli insan, düşkün insan onun gözünde **ekin tarlalarında**
bitmiş muzır bir ot gibi. (sf-12)

Evet, **dibi görünmeyen kuyulara atılan** taş, nasıl çıkardığı sesle
onların derinliğini gösterirse başkalarının elemi de bizim yüreklerimize
düştüğü zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, insanlığımızın
derecesini öğretir... (sf-12)

Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran bir talebenin mektepte kalmasını
istemenize şaşıyorum. (sf-14)

"Olabilir dedi, fakat ben **elime teslim edilmiş** yüz kadar çocuğun ahlakından mesulüm. (sf-14)

Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran bir talebenin mektepte kalmasını istemenize şaşıyorum. (sf-14)

"Olabilir dedi, fakat ben **elime teslim edilmiş** yüz kadar çocuğun ahlakından mesulüm. (sf-14)

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar, hatta bazen onları mektebe davet edip haşladığı da olur. (sf-16)

İki tarafına muntazam ağaçlar dikilmiş bir yoldan geçiyorlardı. (sf-16)

Gizli bir istihza ile:

- Şu ağaçlara bakınız, dedi, **Zehra Hanım'ın ruhunu ve çocuklara verdiği** terbiyenin cinsini göstermek için bunlardan iyi misal olamaz. (sf-16)

Sıraların önünde duruyor, **her birinde oturan** talebeden büyük bir şefkat ve alaka ile uzun uzun bahsediyordu. (sf-19)

Yalnız, her sınıfta **bir köşeye ayrılmış** birkaç sıra vardı ki muallim, onların önünde haşin bir çehre ile süküt ediyordu. (sf-19)

Bu yerler, **fena ana babalardan doğmuş, fena muhitlerde büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle beden ve ruh maluliyetlerine uğramış** biçarelere mahsustur. (sf-19)

Bunların içinde, **haşin bir ahlakçı olan** Zehra Hanım'ın **yanlış anladığı** çocuklar da var. (sf-19)

Size yine, **bu sıralarda oturmuş, çalışmış, ağlamış** bir biçareden bahsedeyim. (sf-20)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, **soyacakları evi teferruatıyla bilen** yegane aç ve muhtaç çocuğu **samanlıkta oynayan** bir alay çocuğun arasından nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Hem güpegündüz **kasaba sokaklarında dolaşan** üç yabancıнын kimse tarafından görülmemiş olmasına nasıl imkan vardı? (sf-21)

Kısa bir tereddüt devresi geçirdi. Belki söyleyecekti. Fakat gözü **masanın üstünde duran** paralara ilişince vazgeçti. (sf-21)

Hırsızlardan aldığı paranın üç misli para gösterdiler. (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak kirlı bir çamur vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

Kemikleri çıkmış zayıf göğsü, şiddetle kabarıp iniyor, vücudu korkudan, acıdan titriyordu. Mamafih hala sükut ediyordu. (sf-21)

- Galiba **şu onbir yaşında hırsız kılavuzluğu eden** mikroptan bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten ne korkunç bir mikroptu. (sf-22)

Evet, **oniki yaşına bile girmemiş** bir çocuk ki yetmişbeş kuruş gibi bir para için hırsız kılavuzluğu etti... Mamafih, belki bu parayı **ikide bir kapıya gelerek bağıırıp çağırın** bir alacaklıya verecekti... (sf-22)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona bu "ahde vefasızlık"ın fena bir şey olduğunu söylüyor... (sf-23)

Kitaplar içinde yaşayan, hayatla pek az teması olan Tevfik Bey, biraz flkirlerini müdafaa ihtiyacıyla, **biraz da bu azimkar, cesur, fakat mahdut arkadaşına muziplik etmek için açtığı** bu münakaşalarda bazen kuvvetli bir mantıkla, bazen mahirane mügalatalar ve safsatalarla onu çıkmaza sokar, asabiyet ve hiddetiyle eğlenirdi. (sf-23)

- **Memleketi uğruna işkence çekmiş** bir çocuk için elbette... (sf-24)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Artık **iyiden iyiye asabileşen** Zehra Hanım, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit Şerif Halil Bey:

- **Hayret edilecek** şey, dedi, demek **babası hasta olan** Zehra Hanım, bu değilmiş.. (sf-25)

İki gün sonra **İstanbul' dan gelen** resmi bir telgraf, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Başmuallim, ağır ağır yazıhanenin önüne geldi, elini uzatarak **maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş** kağıdı istedi: (sf-28)

Çehresi o kadar vakur ve sakindi ki maarif müdürü, **böyle zamanlarda söylenmesi mutat olan** beylik ve teselli sözlerine cesaret edemiyor, bekliyordu. (sf-28)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima bu çehreyi alır ve dediğinden dönmezdi. (sf-29)

Tevfik Bey, müşfik ve biraz mahzun bir sesle: - Zehra Hanım kızım...

Bu suali **maarif müdürü değil, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş** bir dostunuz sordu, dedi. (sf-29)

Bu gayyur ve namuslu kızın onun yüzünden çok çektiğine inanıyordu.
Fakat ne de olsa bu, **ölüm döşegine yatmış** bir baba idi. (sf-31)

Trenle yarış eder gibi uçan büyük bir kuşun gölgesi bir zaman bu
ışığın içinde koştu, sonra yavaş yavaş geri kaldı, kayboldu. (sf-34)

Trabzanlarının oymalı parmaklıkları dökülmüş yayvan merdivenler. (sf-34)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu
yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

Babası odaya girerse görmesin diye yüzünü yorganın içine saklamış, sade,
ablasının saçlarına benzeyen saçlarını açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Adeti üzere gece yarısı evine gelen Mürşid Efendi, çok sarhoş
olmasına rağmen bu sesi duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı
isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Zehra, **sevmek ve kendini sevdirmek ihtiyacıyla doğmuş** bir çocuktü. (sf-42)

Fakat o, kabul etmemiş, **Anadolu'da sönük bir vilayete gönderilen**
bir arkadaşıyla becayış etmişti. (sf-43)

Uzakta manevra yapan bir lokomotif kesik kesik düdük çalıyor,
yol kenarında fenerli memurlar dolaşıyordu. (sf-44)

İki hafta evvel **Vefa'da oturan** bir eski ahababı ziyarete gittim. (sf-46)

Hacca gidecek, zekat verecek halimiz yok ya.. (sf-46)

Vehbi Efendi, Zehra 'yı **cumbalarının kafesleri dökülmüş** harap bir eve

soktu. (sf-47)

Küf ve rutubet kokan toprak bir avludan geçirdi, basık tavanlı bir sofaya çıkardı. (sf-47)

Biri Vehbi Efendi 'nin ihtiyar karısı, öteki **cenazeyi beklemeye gelmiş** bir komşu... (sf-47)

İhtiyar adam, **bir bez parçasının ucuna bağlanmış** küflü bir anahtar uzatıyordu. (sf-48)

Mürşid Efendi'nin metrukatını yarın **mezarlığa gelecek** ıskatçılara verirsiniz. (sf-48)

Bu, onun fikrinde, **mutlaka ifa edilmesi lazım gelen** dini bir vazife idi. Fakat muallime, bu defa açıkça reddetti: (sf-49)

Annemi, kardeşimi, büyükannemi türlü eza, cefa içinde öldüren, beni küçük yaşında sokağa atan bu adama nasıl baba dememi istersiniz? (sf-49)

Onu ayakta tutan kuvvet, **hummalı bir faaliyetle işleyen** dimağındaki harikulade uyanıklıktı. (sf-50)

Uyumak için kendini bırakırsa bu soğuk mantık sönecek, **dört bir taraftan hücum edecek** hatıralar, kabuslar içinde boğulacak, mefluç bir insan aczine düşecekti. (sf-50)

İçindeki eşyanın, **ertesi gün cenazeye gelecek** fakirlere verilmesini istemişti. (sf-50)

- Allah için **ıskatacıların çok işine yarayacak** şeyler... dedi. (sf-50)

Benimle beraber diploma alan arkadaşlarımın arasında istikbalden şüphe edenler var. (sf-52)

Ne olurdu şu yaldızlı diplomayı, annemin **çamaşır yıkamaktan çatlamış, şişmiş** zavallı ellerine verebilseydim? (sf-53)

Onbeş gün evvel, beni Dahiliye Nezareti'ne çağırdılar, **açık olan** Sivas vilayeti maiyet memurluğunu teklif ettiler. (sf-53)

Bana teklif edilen memuriyetin Nazır Paşa Hazretlerinin teveccühleri eseri olmadığını, bir daha kimsenin beni Sivas 'ta arayıp sormayacağını biliyordum. (sf-54)

Ben **şimdiye kadar zevki çalışmakta bulmuş** bir gencim. (sf-54)

Gezilecek, görülecek, sefahat edilecek yeri olmayan küçük kasabalarda daha iyi çalışılır. (sf-54)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için bir maiyet memuru maaşı, nazır maaşı gibidir. (sf-55)

Benim yerimde başka birisi olsaydı, çalıştığı odayı, **pencereden görünen** manzarayı, etrafındaki insanları yadırgardı. (sf-55)

Bu yemini **bu küçük masaya bakan** ıslak göz karşısında bir kere daha tekrar ettim. (sf-56)

b) Sıfat-fiil grubu edat grubunun isim unsuru olabilir:

Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de kapının yanında durur, çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Zehra Hanım, **maarif müdürünün fikirlerini bildiği** için

Şerif Halil Bey'e hitap ediyordu. (sf-22)

Birdenbire söz bulamadığı için önündeki kağıt yığını, yazıhanesinin çekmecelerini karıştırıyor, bir şey arıyor gibi görünüyordu. (sf-27)
Odanın kafi derecede aydınlık olmasına rağmen pencereye çevirdi, **kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker** gibi bakıyor, tekrar tekrar okuyordu. (sf-28)

Sekiz sene evvel **bir yangından, bir bozgundan kaçır** gibi kendimi bir kasabaya attım... (sf-30)

Yeisinin içinde vahşi bir gurur ile başını kaldırıyor, **tırnaklarını avuçlarının içine geçirecek** gibi yumruğunu sıkıyordu. (sf-30)

Biraz evvelki vakadan utanmış gibi başını önüne eğerek:
- Düşündüm... Gitmeye karar verdim, dedi. (sf-32)

Nihayet **bir manevi felce uğramış** gibi bu acılar duruyor, benliği ortadan kayboluyor, artık sırf başkaları için düşünmeye, ağlamaya, yaşamaya başlıyordu. (sf-34)

Fakat Mesadet Teyze ile Necib Bey, **dünyada emsali bulunmayacak** kadar iyi insanlardı. (sf-37)

Feriha, **büyümüş de küçülmüş** gibi bir çocuktü. (sf-38)

Zavallı çocuk, **evde can sıkıntısından çıldırarak** gibi olurdu. (sf-39)

Mürşid Efendi, o gece **kendini bilmeyecek** kadar sarhoştü. (sf-40)

Zehra, **o dakikada ölecek** gibi olmuştu. (sf-42)

Vehbi Efendi 'nin karısı, muallimenin omuzlarını okşadı,

elinden valizini aldı, **etraftan işitilmesinden korkuyor** gibi geldi... (sf-47)

Zehra, **günün bütün yorgunluğunu bu dakikada hissediyormuş** gibi, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun bu kapıya baktı. (sf-47)

Hayatta bulunan yegane çocuğu olduğunuz için size aittir...(sf-48)

c) Sıfat-fiil grubu cümle içinde cümlenin bir ögesi olabilir; isim sıfat veya zarf:

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi **yere çömelmiş**, minimini bir ana sınıfı çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Bütün sıhhatini **kuvvetli ve güzel olanlara** sarf etmiştir; onların asker taburları gibi intizamla saf saf dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

Fevkalade bir şeyler öğreneceğini biliyor, **metanetini kaybetmemeye azmetmiş** görünüyordu. (sf-27)

Haline göre onunla evlenmek isteyenler de olmuştu. (sf-36)

Benimle beraber diploma alan arkadaşlarımda **istikbalden şüphe edenler** var. (sf-52)

d) Sıfat-fiil isim-fiilin bir ögesi olarak da görünebilir:

Çocuk, herhalde mücrimleri biliyor, fakat nedense **kim olduklarını söylemekten çekiniyordu**. (sf-21)

Bana, şimdiye kadar **babası ve hatta ailesi hakkında bir kelime söylememiş olması** manidar değil mi? (sf-26)

Mürşid Efendi tarzında bir serseriden işe yarayacak birkaç parça eşya kalacağını ümit etmek ne budalalıktı. (sf-50)

3.3.6.1.1. Yapı Bakımından Sıfat-Fiil Grupları

3.3.6.1.1.1. Geniş Zaman Eki ile Kurulan Sıfat-Fiil Grupları

Bütün boş vakitlerini **kasabanın kenarından geçen** derenin kenarındaki söğütler altında kitap okumakla geçirirdi. (sf-9)

Daire-i intihabiyesini gezmeye gelen Şerif Halil Bey, onun evine misafir olmuştu. (sf-9)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada öğle yemeğini yedikleri esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Kasabanın en sevilen, **emniyet edilen, hatırı sayılan** bir insanıdır. (sf-9)

Bugün ekserisi kocaman ev hanımları olan eski talebesi üzerinde hala eski nüfuzunu muhafaza eder. (sf-9)

Zaten **elinden gelmeyen** iş yok gibidir. (sf-9)

Fakat hadd-i zatinde **çok iyi ve rakik bir adam olan** bu zengin, bir gün daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Mebus, **dizlerine tırmanan** bir kediyi okşuyor, ona sofrta artıklarıyla ziyafet çekiyordu. (sf-10)

Bunlar, mektebin **göze görünen** kısımları, dedi. (sf-10)

Zahiren çok faal ve işgüzar görünen insanlardan daima bir parça şüphe ediyorum. (sf-10)

Kezalik, **görünüü, gösteriü çok mükemmel olan** müesseselere de pek emniyet edemiyorum. (sf-10)

Sonra onda bir nevi hastalık, **hiç durmayan, onu daima için için yakan** bir humma var. (sf-10/11)

Evet, **dibi görünmeyen kuyulara atılan** taş, nasıl çıkardığı sesle onlann derinliğini gösterirse başkallannın elemi de bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, insanlığımızın derecesini öğretir... (sf-12)

Çocuk, **hiç aklıma gelmeyen** yerinde bir cevapla ağzımı tıkadı. (sf-14)

Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran bir talebenin mektepte kalmasını istemenize şaşıyorum. (sf-14)

"**Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları** umumun sıhhati namına nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, bunları da yine umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz" der... (sf-14/15)

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar, hatta bazen onları mektebe davet edip haşladığı da olur. (sf-16)

Bütün sıhhatini **kuvvetli ve güzel olanlara** sarf etmiştir; onların asker taburları gibi intizamla saf saf dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti, arkadaşına, **önünde süküt edilen** sıraları göstererek dedi ki: (sf-19)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, **soyacıkları evi teferruatıyla bilen** yegane aç ve muhtaç çocuğu **samanlıkta oynayan** bir alay çocuğun arasından nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Hem güpegündüz **kasaba sokaklarında dolaşan** üç yabancıнын kimse tarafından görülmemiş olmasına nasıl imkan vardı? (sf-21)

Fakat gözü **masanın üstünde duran** paralara ilişince vazgeçti. (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki toz toprakla karışarak kirli bir çamur vücuda getiriyor, çatlamış dudacağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

- Galiba **şu onbir yaşında hırsız kılavuzluğu eden** mikroptan bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten ne korkunç bir mikroptu. (sf-22)

Mamafih, belki bu parayı **ikide bir kapıya gelerek bağırıp çağıran** bir alacaklıya verecekti... (sf-22)

Kitaplar içinde yaşayan, hayatla pek az teması olan Tevfik Bey, biraz fikirlerini müdafaa ihtiyacıyla, biraz da bu azimkar, cesur, fakat mahdut arkadaşa muziplik etmek için açtığı bu münakaşalarda bazen kuvvetli bir mantıkla, bazen mahirane mügalatalar ve safsatalarla onu çıkmaza sokar, asabiyet ve hiddetiyle eğlenirdi. (sf-23)

Hakikaten düşkün, ruhen malul olanlara, dejenerelere, biraz başka türlü muamele edilmesini anlarım...(sf-24-25)

Artık **iyiden iyiye asabileşen** Zehra Hanım, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit Şerif Halil Bey:

- Hayret edilecek şey, dedi, **demek babası hasta olan** Zehra Hanım, bu değilmiş.. (sf-25)

İki gün sonra **İstanbul' dan gelen** resmi bir telgraf, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen

yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Çehresi o kadar vakur ve sakindi ki maarif müdürü, **böyle zamanlarda söylenmesi mutata olan** beylik ve teselli sözlerine cesaret edemiyor, bekliyordu. (sf-28)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima bu çehreyi alır ve dediğinden dönmezdi. (sf-29)

Akşamüstünden beri mütemadiyen esen rüzgarın çıkardığı seslerle, nihayetsiz **bir deniz hissi veren** bir ova... (sf-34)

Trenle yarış eder gibi uçan büyük bir kuşun gölgesi bir zaman bu ışığın içinde koştu, sonra yavaş yavaş geri kaldı, kayboldu. (sf-34)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

Haline göre onunla evlenmek isteyenler de olmuştu. (sf-36)

Zehra'nın **Ruhsar Teyze'den dört yaş küçük olan** annesinin de yüzü gülmemişti. (sf-36)

O kadar taze idi ki, **onları -ana kız- beraber görenler** kardeş sanırlardı. (sf-36)

Zavallı kadının yegane tesellisi, **gündüzleri yalıtı hemen hiç boş bırakmayan** misafirleriydi. (sf-37)

Necib Bey, **tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan** Mürşid Efendi 'yi kendi maiyetine almış, ona mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Babası odaya girerse görmesin diye yüzünü yorganın içine saklamış, sade,

ablasının saçlarına benzeyen saçlarını açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Adeti üzere gece yarısı evine gelen Mürşid Efendi, çok sarhoş olmasına rağmen bu sesi duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

Zehra, **yirmi senelik bir eski maziye ait olan** bu rüyaya öyle dalmıştı ki o sıcaklığı tekrar ensesinde duyuyor gibi yerinden sıçradı. (sf-39)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Fakat o, kabul etmemiş, **Anadolu'da sönük bir vilayete gönderilen** bir arkadaşıyla becayış etmişti. (sf-43)

Kendisine iyi muamele eden insanlara iyi muamele etti. Fakat **haksızlık ve zulmetmek isteyenler** karşısında acz ile boynunu bükmedi. (sf-44)

Uzakta manevra yapan bir lokomotif kesik kesik düdüğü çalıyor, yol kenarında fenerli memurlar dolaşıyordu. (sf-44)

Zehra'yı istanbul'a çağırın o idi. (sf-45)

İki hafta evvel **Vefa'da oturan** bir eski ahabı ziyarete gittim. (sf-46)

Küf ve rutubet kokan toprak bir avludan geçirdi, basık tavanlı bir sofaya çıkardı. (sf-47)

Muallimenin feryat ederek odaya atılmasını bekleyen kadınlar şaşırıldılar. (sf-47)

Sofada bir eski saat işliyor, **cenazeyi bekleyen** kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu işitiliyordu. (sf-48)

Bu, onun fikrinde, **mutlaka ifa edilmesi lazım gelen** dini bir vazife idi.

Fakat muallime, bu defa açıkça reddetti: (sf-49)

Annemi, kardeşimi, büyükannemi türlü eza, cefa içinde öldüren,

beni küçük yaşında sokağa atan bu adama

nasıl baba dememi istersiniz? (sf-49)

Onu ayakta tutan kuvvet, hummalı bir faaliyetle işleyen dimağındaki

harikulade uyanıklıktı. (sf-50)

Benimle beraber diploma alan arkadaşlarımın arasında **istikbalden**

şüphe edenler var. (sf-52)

Arkadaşlarım arasında ilk memuriyet alan benim. (sf-53)

Onbeş gün evvel, beni Dahiliye Nezareti'ne çağırdılar,

açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu teklif ettiler. (sf-53)

Bana teklif edilen memuriyetin Nazır Paşa Hazretlerinin teveccühleri

eseri olmadığını, bir daha kimsenin beni Sivas 'ta arayıp

sormayacağını biliyordum. (sf-54)

Gezilecek, görülecek, sefahat edilecek yeri olmayan küçük kasabalarda

daha iyi çalışılır. (sf-54)

Benim yerimde başka birisi olsaydı, çalıştığı odayı, **pencereden**

görünen manzarayı, etrafındaki insanları yadırgardı. (sf-55)

Bu yemini **bu küçük masaya bakan** ıslak göz karşısında bir kere

daha tekrar ettim. (sf-56)

Odanın kafi derecede aydınlık olmasına rağmen pencereye çevirdi,

kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi bakıyor,

tekrar tekrar okuyordu. (sf-28)

Sekiz sene evvel **bir yangından, bir bozgundan kaçır** gibi kendimi bir kasabaya attım... (sf-30)

3.3.6.1.1.2. Geçmiş Zaman Eki ile Kurulan Sıfat-Fiil Grupları

Hangi mektepte oduğunu bir yere kaydettim, ama bir türlü bulamıyorum. (sf-7)

Bana **babası filan olduğundan** hiç bahsetmedi...(sf-7)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada **ögle yemeğini yedikleri** esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Çocuklarımıza verdiği terbiye de aynı derecede temiz ve mükemmeldir. (sf-10)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran aynı günah ve zaaf ile malul olduğumu bildiğimiz bir insana çıldırıyoruz, isyan ediyoruz. (sf-11)

Bu Zehra Hanım'ın **acı bir lisan ile kabahatlerini yüzlerine vurduğu** birçok insanlar bilirim ki başlarını mazlumane önlerine; eğdiler. Çünkü onun **en temiz ve namuslu bir insan olduğundan** şüphe etmiyorlardı. (sf-11)

Bilakis, **Allah 'ın en basit bir hakikatini söylediğime** kaniim. (sf-12)

Evet, dibi görünmeyen kuyulara atılan taş, nasıl çıkardığı sesle onlann derinliğini gösterirse başkalarının elemi de **bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı** sesle bize kendimizi, insanlığımızın derecesini öğretir... (sf-12)

Fakat **bu söylediğim** eksikliği tamamlanmadıkça hiçbir zaman istediğimiz

muallim olamayacak. (sf-13)

Çağırdım, **niçin mektebe gitmedik**lerini sordum. (sf-13)

Erken gelmelerini, **ders başladıktan** sonra gelirlerse mektebe kabul etmeyeceğini söylemiş... (sf-13)

Çocuklara, **niçin muallim hanımın sözünü tutmadık**larını sordum. (sf-13)

Zavallının ya giyecek potini yoktu, yahut da ailesi **bin zahmetle aldığı** bir potini her gün giyip çabucak eskitmesine müsaade etmiyordu. (sf-14)

Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de kapının yanında durur, çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Hatta ayak üzerinde, **sökük elbise, kopuk düğme diktiği** olurdu. (sf-15)

Potinini bağladığı küçük kızla bir arkadaş gibi konuşuyor, gülüyordu. (sf-15)

Maarif müdürüyle mebus, **kapıdan girdikleri** zaman onu bir dadı gibi yere çömelmiş, minimini bir ana sınıfı çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar, hatta **bazen onları mektebe davet edip haşladığı** da olur. (sf-16)

Gizli bir istihza ile:

- Şu ağaçlara bakınız, dedi, **Zehra Hanım'ın ruhunu ve çocuklara verdiği** terbiyenin cinsini göstermek için bunlardan iyi misal olamaz. (sf-16)

Fakat **kuvvetli bir irade sahibi olduğunu ve etrafındakilere çok tatlı muamele etmekle beraber emretmeyi de bildiği** anlaşılıyordu. (sf-17)

- Mademki size **babam olmadığımı** söyledim efendim...(sf-18)

Tevfik Bey:

- Ben de **bu işte bir yanlışlık olacağını** beyefendiye söylemişim, dedi. (sf-18)

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, **küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği** minimini mücrimlere mahsus "ıslahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Bunların içinde, **haşin bir ahlakçı olan** Zehra Hanım'ın **yanlış anladığı** çocuklar da var. (sf-19)

Samanlıkta çocuklarla oynarken üç kişinin **kendisini nasıl çağırıp kandırdığını** anlattı. (sf-20)

Hırsızların **kim olduğunu** sordular. (sf-21)

Çocuk, herhalde mücrimleri biliyor, fakat nedense **kim olduklarını** söylemekten çekiniyordu. (sf-21)

Hırsızlardan aldığı paranın üç misli para gösterdiler. (sf-21)

Zehra Hanım, **maarif müdürünün fikirlerini bildiği** için Şerif Halil Bey'e hitap ediyordu. (sf-22)

Ses ve tavırlarıyla arasına Zehra Hanım'ı taklit etmek istediği anlaşılıyordu. (sf-22)

Ne güzel bir fırsat değil mi? Fakat bu çocuk, **yetmişbeş kuruşa o adamlarla mukavele yaptığını** düşünüyor... (sf-23)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey,

ona bu "ahde vefasızlık"ın **fena bir şey olduğunu** söylüyor... (sf-23)

Kitaplar içinde yaşayan, hayatla pek az teması olan Tevfik Bey, biraz fikirlerini müdafaa ihtiyacıyla, **biraz da bu azimkar, cesur, fakat mahdut arkadaşına muziplik etmek için açtığı** bu münakaşalarda bazen kuvvetli bir mantıkla, bazen mahirane mügalatalar ve safsatalarla onu çıkmaza sokar, asabiyet ve hiddetiyle eğlenirdi. (sf-23)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, **bu tasvir ettiğim** hayali çocuk ruhları, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit Şerif Halil Bey:

- Hayret edilecek şey, dedi, demek babası hasta olan Zehra Hanım, bu değilmiş.. (sf-25)

Sözlerinize ne kadar alaka gösterdiğine dikkat etmediniz mi? (sf-25)

Çok tatlı ve samimi konuştuğumuz, bir baba-kız gibi dertleştiğimiz saatler de vardır. (sf-25/26)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, Zehra Hamm'ın babası Mürşid Efendi'nin **ölmek üzere olduğunu**, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Birdenbire söz bulamadığı için önündeki kağıt yığını, yazıhanesinin çekmecelerini karıştırıyor, bir şey arıyor gibi görünüyordu. (sf-27)

Fikirlerine ve mesleğine uymayan bir şey teklif edildiği zaman daima bu çehreyi alır ve dediğinden dönmezdi. (sf-29)

Bunu söylediğim için beni ayıplamazsınız. (sf-31)

Mamafih, en **bitkin görüldüğü** bir dakikada birdenbire toparlanıyor, umulmaz bir cebr-i nefis ile kendine hakim oluyordu. (sf-31)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne başıyla hafif bir selam verdi, kapıyı vurarak çıkıp gitti. (sf-31)

Bu gayyur ve namuslu kızın **onun yüzünden çok çektiğine** inanıyordu. (sf-31)

Dertli anne, **çocuğunun fotoğrafına bakmaya tahammül edemediği** için bu odaya hiç girmezdi. (sf-35)

Büyüdükten, insan içine girdikten sonra onlar arasında da **ne kadar iyiler olduğunu** anlamamış değildi. (sf-35)

Evlenmek için küçük yaşta verdiği kararda hala sebat ediyordu. (sf-35)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak gözlerini tavana kaldırır, içeride annesinin **utla çaldığı** hüznü şarkıları ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Ev misafirsiz kaldığı zaman annesi odasına kapanır, saatlerce kendi kendine ut çalardı. (sf-38)

Kendi içkisine, çapkınlığına dünya kadar para sarf ettiği halde ona bir çift çorap almamak için bin dereden bin su getiriyordu. (sf-38)

Yalnız yavrucağ bir şeyi düşünememişti: **Korkudan ağlarken çıkardığı** hafif iniltileri babasının duyması ihtimalini... (sf-39)

Mektepten çıktıktan sonra Zehra'ya İstanbul'da bir yer vermek istemişlerdi. (sf-43)

Sırf kendi gayreti, kendi doğruluğu sayesinde kazandığı
bu muvaffakiyet, ona nihayetsiz bir gurur veriyordu. (sf-44)

"**Şu ettiğini** beğeniyor musun? Nihayet kendini şu hale koydun ya!"
dedim. (sf-46)

Zaten **birkaç günlük ömrü kaldığı** besbelliydi. (sf-46)

Sofada bir eski saat işliyor, cenazeyi bekleyen kadının **yüksek sesle**
Kur'an okuduğu işitiliyordu. (sf-48)

Hayatta bulunan yegane çocuğu olduğunuz için size aittir...(sf-48)

Muallime, son derece yorgundu. Fakat asabiyetten uyuyamayacağını,
hatta **uyumamak lazım geldiğini** hissediyordu. (sf-49)

Bunların **titrek bir sarhoş elinden çıktığı** belliydi. (sf-50)

Sefalet, zarurete, uykusuz, aç geçirdiğim gecelere elveda... (sf-52)

Ne zaman çoluk çocuğumla sıcak bir odada güzel bir sofrada
yemek yesem, onun **soğuk mutfaklarda ayak üstü soğan,**
ekmek yediğini göreceğim. (sf-53)

Bana teklif edilen memuriyetin **Nazır Paşa Hazretlerinin teveccühleri**
eseri olmadığını, bir daha kimsenin beni Sivas 'ta arayıp sormayacağını
biliyordum. (sf-54)

Diplomamı alalı üç ay bile olmadığı halde hayat hakkında
epeyce tecrübelerine sahip oldum. (sf-54)

Böyle olduğu halde müdür-i umuminin sözlerine inanmış görünerek
teşekkür ettim. (sf-54)

Bu memuriyeti kabul edip bir haftaya kadar harcırah almadığım
takdirde aç kalacaktım. (sf-54)

Diploma aldığımız gün bize devlet ve millete sadakatle hizmet edeceğimize
yemin ettirmişlerdi. (sf-56)

Üstündeki ekme kırıntılarını **-biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla**
yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

Çok garip... Bu Zehra Hanım, size karşı adeta **istiklal ilan etmiş**
vaziyette... (sf-8)

Dörtbuçuk seneden beri (...) de maarif müdürüydü. **Mesleğin kutsiyetine**
inanmış bir idealistti. (sf-8/9)

Kabahatli insan, düşkün insan onun gözünde **ekin tarlalarında**
bitmiş muzır bir ot gibi. (sf-12)

"Olabilir dedi, fakat ben **elime teslim edilmiş** yüz kadar çocuğun
ahlakından mesulüm. (sf-14)

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi
yere çömelmiş, minimini bir ana sınıfı çocuğunun potinini bağlıyor
buldular. (sf-15)

İki tarafına muntazam ağaçlar dikilmiş bir yoldan geçiyorlardı. (sf-16)

İnsan, **şu bahçeyi adeta bir fabrikadan çıkmış** zannedecek. (sf-16)

Bu yerler, **fena ana babalardan doğmuş, fena muhitlerde**
büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle beden ve ruh
maluliyetlerine uğramış biçarelere mahsustur. (sf-19)

Bu yerler, **fena ana babalardan doğmuş, fena muhitlerde büyümüş**, daha aklımız ermeyen sebeplerle beden ve ruh maluliyetlerine uğramış biçarelere mahsustur. (sf-19)

Size yine, **bu sıralarda oturmuş**, çalışmış, ağlamış bir biçareden bahsedeyim. (sf-20)

Kemikleri çıkmış zayıf göğsü, şiddetle kabarıp iniyor, vücudu korkudan, acıdan titriyordu. (sf-21)

Evet, **oniki yaşına bile girmemiş** bir çocuk ki yetmişbeş kuruş gibi bir para için hırsız kılavuzluğu etti... (sf-22)

Söylerse hem başını kurtaracak, hem **bir hayır işleyerek Allah babayı memnun etmiş** olacak, hem de hırsızların verdiği paranın birkaç misli para kazanacak... (sf-23)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona bu "ahde vefasızlık"ın fena bir şey olduğunu söylüyor... (sf-23)

- **Memleketi uğruna işkence çekmiş** bir çocuk için elbette... (sf-24)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Fakat bu arada **yanlış anlaşılma**şların, **yahut iyi anlaşılma**şların da yanmasından çok korkarım... (sf-24-25)

Bana, şimdiye kadar **babası ve hatta ailesi hakkında bir kelime söylememiş** olması manidar değil mi? (sf-26)

Fevkalade bir şeyler öğreneceğini biliyor, **metanetini kaybetmemeye azmetmiş** görünüyordu. (sf-27)

Başmuallim, ağır ağır yazıhanenin önüne geldi, elini uzatarak **maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş** kağıdı istedi: (sf-28)

Bu suali **maarif müdürü değil, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş** bir dostunuz sordu, dedi. (sf-29)

Fakat ne de olsa bu, **ölüm döşegine yatmış** bir baba idi. (sf-31)

Biraz evvelki vakadan utanmış gibi başını önüne eğerek:
- Düşündüm... Gitmeye karar verdim, dedi. (sf-32)

Nihayet **bir manevi felce uğramış** gibi bu acılar duruyor, benliği ortadan kayboluyor, artık sırf başkaları için düşünmeye, ağlamaya, yaşamaya başlıyordu. (sf-34)

Bu yalıya, iki yanındaki yüksek harap duvarlarda otlar bitmiş, loş, ıslak bir sokakta küflü bir demir kapıdan girilirdi... (sf-34)

Trabzanlarının oymalı parmaklıkları dökülmüş yayvan merdivenler. (sf-34)

Tavandaki, bir kısmı içeri akan yağmurlarla silinmiş,
bir kısmı parça parça muşambalar halinde sarkmış - örümcek ağlarıyla sarılı - resimler hala gözünün önündeydi. (sf-34)

Feriha, **büyümüş de küçülmüş** gibi bir çocuktü. (sf-38)

Zehra, **sevmek ve kendini sevdirmek ihtiyacıyla doğmuş** bir çocuktü. (sf-42)

Vehbi Efendi, Zehra 'yı **cumbalarının kafesleri dökülmüş** harap bir eve

soktu. (sf-47)

Biri Vehbi Efendi 'nin ihtiyar karısı, öteki **cenazeyi beklemeye gelmiş** bir komşu... (sf-47)

Zehra, **günün bütün yorgunluğunu bu dakikada hissediyormuş** gibi, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun bu kapıya baktı. (sf-47)

İhtiyar adam, **bir bez parçasının ucuna bağlanmış** küflü bir anahtar uzatıyordu. (sf-48)

Ne olurdu şu yaldızlı diplomayı, annemin **çamaşır yıkamaktan çatlamış, şişmiş** zavallı ellerine verebilseydim? (sf-53)

Böyle olduğu halde **müdür-i umuminin sözlerine inanmış** görünerek teşekkür ettim. (sf-54)

Ben şimdiye kadar zevki çalışmakta bulmuş bir gencim. (sf-54)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için bir maiyet memuru maaşı, nazır maaşı gibidir. (sf-55)

3.3.6.1.1.3. Gelecek Zaman Eki ile Kurulan Sıfat-Fiil Grupları

Birazdan size kasabayı gezdirecek değil miyim? (sf-8)

Daire-i intihabiyenizde göreceğiniz en şayan-ı dikkat müessese bu mekteptir. (sf-8)

Fakat çalışan ve irade sahibi bir insanın da **az para ile ne büyük işler yapabileceğine** bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Merhume validenin mezarına sarf edeceğim para ile mektepte bir kış teneffüshanesi yaptıracağım. (sf-10)

Türbe, ancak **zaman zaman yalağından su içmeye gelecek** birkaç kuşa yarayacak. (sf-10)

Siz **ancak romanlarda tesadüf edilebilecek** ideal bir kahramandan bahsediyor gibisiniz. (sf-11)

Ben, insan ruhlarındaki derinliğı **ancak onunla ölçülebileceğine** kaniim. (sf-12)

Erken gelmelerini, ders başladıktan sonra gelirlerse **mektebe kabul etmeyeceğini** söylemiş... (sf-13)

Rica ediyorlar, **kendine bir fenalık gelmeyeceğini** temin ediyorlar, Allah'tan, doğruluktan, cennet ve cehennemden bahsediyorlar. (sf-21)

Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette **zebanilerin elinden çekeceklerine** mahsuben bir küçük avans veriyorlar... (sf-21)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit Şerif Halil Bey:

- **Hayret edilecek** şey, dedi, demek babası hasta olan Zehra Hanım, bu değilmiş.. (sf-25)

Fevkalade bir şeyler öğreneceğini biliyor, metanetini kaybetmemeye azmetmiş görünüyordu. (sf-27)

Yeisinin içinde vahşi bir gurur ile başını kaldırıyor, **tırnaklarını avuçlarının içine geçirecek** gibi yumruğunu sıkıyordu. (sf-30)

Vakaya temas edecek bir şey söylemekten ikisi de çekindiler. (sf-32)

Fakat Mesadet Teyze ile Necib Bey, **dünyada emsali bulunmayacak** kadar iyi insanlardı. (sf-37)

Zavallı çocuk, **evde can sıkıntısından çıldırarak** gibi olurdu. (sf-39)

Mürşid Efendi, o gece **kendini bilmeyecek** kadar sarhoştı. (sf-40)

Zehra, **o dakikada ölecek** gibi olmuştu. (sf-42)

Hacca gidecek, zekat verecek halimiz yok ya.. (sf-46)

Vehbi Efendi 'nin karısı, Zehra 'nın **yorgun geleceğini** düşünerek ona sıcak bir çorba hazırlamıştı. (sf-48)

Mürşid Efendi'nin metrukatını yarın **mezarlığa gelecek** ıskatçılara verirsiniz. (sf-48)

Uyumak için kendini bırakırsa bu soğuk mantık sönecek, **dört bir taraftan hücum edecek** hatıralar, kabuslar içinde boğulacak, mefluç bir insan aczine düşecekti. (sf-50)

İçindeki eşyanın, **ertesi gün cenazeye gelecek** fakirlere verilmesini istemişti. (sf-50)

- Allah için **ıskatacılarının çok işine yarayacak** şeyler... dedi. (sf-50)

Mürşid Efendi tarzında bir serseriden işe yarayacak birkaç parça eşya kalacağını ümit etmek ne budalalıktı. (sf-50)

Mürşid Efendi tarzında bir serseriden işe yarayacak birkaç parça eşya kalacağını ümit etmek ne budalalıktı. (sf-50)

O kadar acele edecek ne vardı? (sf-53)

Diploma aldığımız gün bize **devlet ve millete sadakatle hizmet edeceğimize** yemin ettirmişlerdi. (sf-56)

3.3.6.1.2. Kullanışları Bakımından Sıfat-Fiil Grupları

3.3.6.1.2.1. Sıfat-Fiil Grubunun Özne İşleviyle Kullanılması

Hatta ayak üzerinde, **sökük elbise, kopuk düğme diktiği** olurdu. (sf-15)

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar, hatta **bazen onları mektebe davet edip haşladığı** da olur. (sf-16)

Fakat **kuvvetli bir irade sahibi olduğunu ve etrafındakilere çok tatlı muamele etmekle beraber emretmeyi de bildiği** anlaşılıyordu. (sf-17)

Ses ve tavırlarıyla arasına Zehra Hanım'ı taklit etmek istediği anlaşılıyordu. (sf-22)

Haline göre onunla evlenmek isteyenler de olmuştu. (sf-36)

O kadar taze idi ki, **onları -ana kız- beraber görenler** kardeş sanırlardı. (sf-36)

Zehra'yı istanbul'a çağırın o idi. (sf-45)

Zaten **birkaç günlük ömrü kaldığı** besbelliydi. (sf-46)

Sofada bir eski saat işliyor, **cenazeyi bekleyen kadının yüksek sesle Kur'an okuduğu** işitiliyordu. (sf-48)

Benimle beraber diploma alan arkadaşlarımda **istikbalden şüphe edenler** var. (sf-52)

O kadar acele edecek ne vardı? (sf-53)

3.3.6.1.2.2. Sıfat-Fiil Grubunun Nesne İşleviyle Kullanılması

"**Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları** umumun sıhhati namına nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, bunları da yine umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz" der... (sf-14/15)

3.3.6.1.2.3. Sıfat-Fiil Grubunun Zarf İşleviyle Kullanılması

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi **yere çömelmiş**, minimini bir ana sınıfı çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

İnsan, **şu bahçeyi adeta bir fabrikadan çıkmış** zannedecek. (sf-16)

Fevkalade bir şeyler öğreneceğini biliyor, **metanetini kaybetmemeye azmetmiş** görünüyordu. (sf-27)

Böyle olduğu halde **müdür-i umuminin sözlerine inanmış görünerek** teşekkür ettim. (sf-54) (Zarf-fiilinin zarf ögesi işlevinde)

3.3.6.1.2.4. Sıfat-Fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması

Bütün sıhhatini **kuvvetli ve güzel olanlara** sarf etmiştir; onların asker taburları gibi intizamla saf saf dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

Hakikaten düşkün, ruhen malul olanlara, dejenerelere, biraz başka türlü muamele edilmesini anlarım...(sf-24-25)

3.3.7.1. Zarf-Fiil Fiil Grubu

Zarf-fiil grubu bir zarf-fiil ile ona bağılı unsurlardan meydana gelen kelime grubudur. Bu grup da fiili gerundium olan bir fiil grubu durumundadır. Gerundium en sonda, gerekli unsurlar ondan önce gelir . Gerundium grubu daima zarf olarak kullanılır. Bu fiil grubunda fiilin gerekli bütün unsurlar, bu adada fail de bol bol kullanılır.²⁷

Yardımcı Unsur (Özne, Nesne, Yer Taml, Zarf)	+	Zarf-Fiil	=	Zarf-Fiil Grubu
---	---	-----------	---	-----------------

Zarf-Fiil ekleri şunlardır: -IncA, -ArAk, -dIkçA, -mAdAn, -Ip, -ken, dığundan/-diğinden,-duğundan/-düğünden, -A, İ.

Muharrem Ergin, zarf-fiil grubu için “gerundium grubu”, Tahsin Banguoğlu “zarf obekleri”, M. Kaya Bilgegil “zarf grupları”, Muhammet Yelten “gerundium grubu”, Leyla Karahan ile Mustafa Özkan “zarf-fiil grubu” terimini kullanmışlardır.

3.3.7.1.1. Yapı Bakımından Zarf-Fiil Grupları

a) -ArAk Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları

Maarif müdürü, **pencereden uzaklara bakarak** gülümsedi. (sf-8)

İstiklal alameti olarak onlara birer davul ile tuğ gönderir,(dik)
maarif idarelerinin kapılarını kemal-i emniyet ve iftihar ile kapardık... (sf-8)

Bundan dört sene evvel küçük bir kız, **minimini bir Darümuallimat mezunu olarak** buraya gelmiş... (sf-9)

Maarif müdürü, **kesik kesik gülerek** cevap verdi. (sf-10)

²⁷ M. Ergin, a.g.e., s. 396.

Maarif müdürü, **arkadaşının yüzüne bakıp gülerək:**

- Böyle bir iddiada bulunmadım. (dedi) (sf-11)

Tevfik Bey, **elini eski arkadaşının dizine vurarak:**

- Bir insan için zaaftan mahrumiyet de büyük bir zaaf değil midir? (sf-12)

Zehra Hanım'ı size **bir kemal heykeli, ideal bir roman kahramanı olarak** tasvir ettim. (sf-12)

Müsaade ederseniz ben **sade bir muallim olarak** çalışırım. (sf-14)

Kızlardan bazıları ya aile terbiyesinin tesiriyle, ya **görenek neticesi olarak** hafiflik ederler. (sf-14)

Zehra Hanım **beş on saniye derin derin havuza bakarak** düşündü, **sonra gülümseyerek:**

- Sualimi mazur görünüz...(sf-18)

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti, arkadaşına, **önünde süküt edilen sıraları göstererek** dedi ki: (sf-19)

Gözlerinden akan yaşlar, **yüzündeki toz toprakla karışarak** kirli bir çamur vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

Fakat Tevfik Bey **sözünü değiştirmeye sebep görmeyerek** devam etmişti. (sf-22)

Mamafih, belki bu parayı **ikide bir kapıya gelerek** bağırıp çağırın bir alacaklıya verecekti... (sf-22)

Söylerse hem başını kurtaracak, hem **bir hayır işleyerek** Allah

babayı memnun etmiş olacak, hem de hırsızların verdiği paranın birkaç misli para kazanacak... (sf-23)

Tevfik Bey, **hafifçe içini çekerek** kapıya doğru yürüyor ve gülümsüyordu: (sf-24)

Maarif müdürü yerinden kalktı, **telgrafı parmakları arasında bükerek:**
- Bir telgraf aldım, dedi, hemen İstanbul'a hareket etmenizi bildiriyorlar. (sf-27)

Başmuallim, ağır ağır yazıhanenin önüne geldi, **elini uzatarak** maarif müdürünün parmakları arasında buruşmuş kağıdı istedi: (sf-28)

Biraz evvelki vakadan utanmış gibi başını önüne eğerek:
- Düşündüm... Gitmeye karar verdim, dedi. (sf-32)

Birkaç defa onu saçlarından tutup **yerlerde sürükleyerek** dövmüştü. (sf-35)

Adnan Bey, **onbeş sene hapse mahkum edilerek** Akka zindanına gönderilmiş, bir iki sene sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

İleride ihtiyar bir kız olarak belki çocuklar arasında, belki de tatil zamanına tesadüf ederse kimsesiz bir mektep odasında ölecekti. (sf-36)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, **yataklarında büzülerek** koyun koyuna ağlamak ve dua etmekten başka bir şey yapamazlardı. (sf-36)

Fazla olarak Mesadet Hanım 'ın da evlerine gelip gitmelerini menetmişti. (sf-37)

Tuvaletini bitirdiği zaman **kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak** gözlerini tavana kaldırır, içeride annesinin utla çaldığı hüznü şarkıları ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Zehra, bu suale cevap vermemiş, **ıslak yüzünü yastığa gömerek** uyku taklidi yapmıştı. (sf-39)

Mürşid Efendi, **ağzında sigarasıyla başını kaldırarak** bu pencerelere bakmış, sonra yavaş yavaş içeri girmiş, merdivenlere doğrulmuştu. (sf-40)

Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakmak, hafifçe başını okşamak, onu esir etmeye kafi gelirdi. (sf-43)

Vehbi Efendi, inmeli ayağını güçlkle sürüyor, **ikide bir bastonuna dayanarak** duruyor, Zehra elinde küçük valiziyle onu takip ediyordu; çehresi çatkın, gözleri karanlık, tek bir kelime söylemiyordu. (sf-45)

Komşu, **namaz bezini düzelterek, hafif bir dua mırıldanarak** cenazenin yanına döndü. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, **Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek** ona sıcak bir çorba hazırlamıştı. (sf-48)

Cenab-ı Hakkın ism-i mukaddesine yemin ederim ki babanız **"Zehra, Zehra..." diye inleyerek** öldü. (sf-49)

Kendilerine **Mülkiye'nn en ehliyetli mezunlarından olarak** takdim edildiniz, bu memuriyeti size münasip gördüler. dedi. (sf-54)

Böyle olduğu halde **müdür-i umuminin sözlerine inanmış görünerek** teşekkür ettim. (sf-54)

Memleket, bu makamı bana **sırf kendi emeğimin mükafatı olarak** verdi. (sf-55)

b) -Ip Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar, hatta bazen **onları mektebe davet edip** haşladığı da olur. (sf-16)

Evvela **kollarından tutup** şiddetle sarstılar, tartakladılar. (sf-21)

Bir köşeye çekilip kendi kendine ölebilirdi...(sf-31)

Birkaç defa onu **saçlarından tutup** yerlerde sürükleyerek dövmüştü. (sf-35)

c) -Inca Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları

Mektebe gelince... (sf-9)

Ateş yakarım... **Bu işler bitinceye** kadar vakit geçiyor" dedi. (sf-13)

Hava kapalı olunca saati nereden anlayayım? (sf-14)

Muallim, "**peder**" sözünü **işitince** vaziyetini değiştirdi, kaşlarını çattı; yüzü sert bir mana aldı: (sf-17)

Fakat gözü **masanın üstünde duran paralara ilişince** vazgeçti. (sf-21)

Vehbi Efendi, **eve gelinceye** kadar mütemadiyen söyledi; Zehra 'ya, babasının hastalığını ve ölümünü bütün teferruatıyla anlattı. (sf-46)

Fakat **o, yemek sonuna doğru berrak ve canlı sesiyle konuşmaya başlayınca** ihtiyarlar şaşırdılar, hatta biraz da içlerinden kızdılar. (sf-48)

Merhumun bizde hasta yattığını haber alınca getirip teslim etti... (sf-48)

Bu, **onun fikrince**, mutlaka ifa edilmesi lazım gelen dini bir vazife idi. (sf-49)

d) -mAdAn Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları

Daha yirmibeş yaşına gelmeden başmuallim yapmışlar, eline kocaman bir kız mektebini teslim etmişler. (sf-9)

e) -DIkçA Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları

Fakat **bu söylediğim eksigi tamarnlanmadıkça** hiçbir zaman istediğimiz muallim olamayacak. (sf-13)

O söyledikçe, sınıf yavaş yavaş hayali çocuk alayıyla doluyordu. (sf-19)

Fakat **sondan başa doğru sahifeler çevrildikçe** yazı nispeten güzelleşiyordu. (sf-50)

f) -ken Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları

Buna mukabil, **talebeyi akşam azatında evlerine gönderirken** kıyafetlerine nezaret etmeyi de kendine ait bir vazife addeder... (sf-16)

Bilhassa **sevdiği çocukların sözü olurken** küçük siyah gözleri canlanıyor, yüzü hemen hemen güzelleşiyordu. (sf-17)

Demin beyefendiyle konuşurken aklıma gelmemişti. (sf-18)

Samanlıkta **çocuklarla oynarken** üç kişinin kendisini nasıl çağırıp kandırdığını anlattı. (sf-20)

Maarif müdürü bu son sözleri söylerken Zehra Hanım tekrar içeri girmişti. (sf-22)

Yalnız yavrucağ bir şeyi düşünememişti: **Korkudan ağlar**ken çıkardığı hafif iniitileri babasının duyması ihtimalini... (sf-39)

Daha o yaşta iken azim sahibi ve vakur bir çocuktur. (sf-42)

Zehra, **Eyüpsultan iskelesinde Vehbi Efendi 'nin evini nasıl arayacağını düşünürken**, onunla karşı karşıya gelmişti. (sf-46)

İhtiyar adam, **onu dar, karanlık, yokuşlu sokaklardan evine götürürken** mütemediyen anlatıyordu. (sf-46)

g) –All Zarf-Fiil Eki ile Kurulan Zarf-Fiil Grupları

Diplomamı alalı üç ay bile olmadığı halde hayat hakkında epeyce tecrübelerine sahip oldum. (sf-54)

3.3.7.1.2. Kullanışları Bakımından Zarf-Fiil Grupları

Zarf-fiil grupları cümle içinde zarf ögesi olarak kullanılır. Metnimizde de tüm zarf-fiil grupları zarf olarak kullanılmıştır.

3.3.8. Unvan Grubu

Unvan grubu bir şahıs ismiyle bir unvan veya akrabalık isminden meydana gelen kelime grubudur. Şahıs ismi önce, unvan veya akrabalık ismi sonra gelir. Her iki unsur da hiç bir ek almaz. Doğrudan doğruya yan yana getirilirler. Unvan grubu vurgusu birinci unsorda, isim unsuru üzerinde bulunur. İsim unsuru tek kelime olabileceği gibi bir birleşik isim veya bir birleşik isim hükümünde bir kelime grubu olabilir.²⁸

şahıs ismi + unvan veya akrabalık ismi = unvan grubu

²⁸ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basımevi, 2004, s. 379-389.

3.3.8.1. Yapıları Bakımından Unvan Grupları

Kasabanızda **Zehra Hanım** isminde bir başmuallim varmış. (sf-7)

Mebus **Şerif Halil Bey**, cüzdanını, yelek ceplerini karıştırıyordu. (sf-7)

Hatta katiplerimiz bile bazen şaşırırlar, resmi evrakta,
"Zehra Hanım Mektebi" diye yazarlar. (sf-8)

Mebus **Şerif Halil Bey** ile Maarif Müdürü **Tevfik Hayri Bey**, iki eski mektep arkadaşı idiler. (sf-8)

Şerif Bey, sonradan mesleğini değiştirmiş, **Tevfik Bey**, maarifçi kalmıştı. (sf-8)

Zehra Hanım, günlerce gitti, geldi. (sf-10)

Paradoks yapıyorsunuz **Tevfik Bey**... (sf-12)

Çocuklara, niçin **muallim hanımın** sözünü tutmadıklarını sordum. (sf-13)

Mebus, yavaşça gülerek dedi ki:

- **Zehra Hanım** bu ufak tefek, kara kuru kız mı? (sf-15)

Tevfik Bey sadece:

- Ben muallimliği, terbiyeyi başka türlü anlıyorum, dedi ve bahsi değiştirdi. (sf-16)

Biraz sonra **Zehra Hanım**, mektep kapılarını kapattı; misafirlerinin yanına geldi. (sf-16)

Tevfik Bey:

- Ben de bu işte bir yanlışlık olacağını beyefendiye söylemişim, dedi. (sf-18)

Şerif Halil Bey:

- Olabilir, dedi, mamafih, bu **Zehra Hanım** siz olmadığınızın memnunum... Efendim, bu **Zehra Hanım** 'ın pederi hastamış... (sf-18)

Zehra Hanım beş on saniye derin derin havuza bakarak düşündü, sonra gülümseyerek:

- Sualimi mazur görünüz... (sf-18)

Bunların içinde, haşın bir ahlakçı olan **Zehra Hanım**'ın yanlış anladığı çocuklar da var. (sf-19)

Maarif müdürü bu son sözleri söylerken **Zehra Hanım** tekrar içeri girmişti. Fakat **Tevfik Bey** sözünü değiştirmeye sebep görmeyerek devam etmişti. (sf-22)

Zehra Hanım, maarif müdürünün fikirlerini bildiği için **Şerif Halil Bey**'e hitap ediyordu. (sf-22)

Pardon, pardon **hoca hanım**... (sf-22)

Zehra Hanım, düşündüklerinin doğruluğuna inanmakla beraber, bir yabancının yanında mağlup olmaktan korkuyor, ağzını açmıyordu. (sf-23)

Şerif Halil Bey, Zehra Hanım'ın kızdığını anlamıştı. (sf-23)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit **Şerif Halil Bey:**

- Hayret edilecek şey, dedi, demek babası hasta olan **Zehra Hanım**, bu değilmiş... (sf-25)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, **Zehra Hamm**'ın babası **Mürşid Efendi**'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola çıkarılmasını bildiriyordu. (sf-27)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek Akka zindanına gönderilmiş, bir iki sene sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

Hususiyle bir **Mesadet Hanım** vardı ki Meveddet için bir ikinci abla olmuştu. (sf-37)

Necib Bey, tembelliği ve serkeşliği sebebiyle işinden kovulan **Mürşid Efendi** 'yi kendi maiyetine almış, ona mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Başkaları olsa bir daha semtlerine uğramazlardı. Fakat **Mesadet Teyze** ile **Necib Bey**, dünyada emsali bulunmayacak kadar iyi insanlardı. (sf-37)

Bu **Vehbi Efendi**, yetmiş yaşlarında, mütekait bir tabur katibi idi. (sf-45)

Vehbi Efendi, Zehra 'nın bu sözleri kendisine bir taş zannetmesinden korktu. (sf-46)

Mürşid Efendi 'yi kolundan tuttum, eve getirdim.. Zaten birkaç günlük ömrü kaldığı besbelliydi. (sf-46)

Biri **Vehbi Efendi** 'nin ihtiyar karısı, öteki cenazeyi beklerneye gelmiş bir komşu... (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, muallimenin omuzlarını okşadı, elinden valizini aldı, etraftan işitilmesinden korkuyor gibi geldi gayet yavaş bir sesle:

- Başın sağ olsun kızım, dünya hali bu... dedi. (sf-47)

Vehbi Efendi tereddütle:

- **Zehra Hanım** kızım, merhumu görmek ister misin? dedi. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, Zehra 'nın yorgun geleceğini düşünerek ona sıcak bir çorba hazırlamıştı. (sf-48)

Zehra'daki sükunet, **Vehbi Efendi**'nin ve karısının dikkatini celp ediyordu. (sf-48)

Vehbi Efendi, bahsi tekrar **Mürşid Efendi**' ye intikal ettirdi: (sf-48)

Vehbi Efendi, artık kendini tutamadı:

- Ona niçin babam, demiyorsunuz kızım...(sf-48)

Biraz sonra **Vehbi Efendi**, tekrar Zehra 'yı cenazenin yanına götürmeyi teklif etti. (sf-49)

Vehbi Efendi, titremeye başladı: (sf-49)

Müdür-i umumi:

- **Nazır Paşa** Hazretlerinin size teveccüh-i mahsuslan var. (sf-54)

Bana teklif edilen memuriyetin **Nazır Paşa** Hazretlerinin teveccühleri eseri olmadığını, bir daha kimsenin beni Sivas 'ta arayıp sormayacağını biliyordum. (sf-54)

3.3.8.2. Kullanışları Bakımından Unvan Grupları

Metnimizde Unvan Grupları Özne işleviyle kullanılmıştır.

3.3.9. Sayı Grubu

Büyük sayı ile küçük sayı eksiz olarak arka arkaya gelir. Tek kelime ile karşılanan sayılarla (bir, üç, ...; on,yirmi, otuz, milyon...) sıfat tamlaması şeklinde (iki yüz, üç yüz..., ,iki bin....) karşılanan sayıların arasında kalan sayılar sayı grubu ile ifade edilir.

Vurgu küçük sayı üzerindedir. Sıfat tamlaması ile ifade edilen sayılarda sayı sözleri arasında çarpma,sayı grubu ile ifade edilen sayılarda ise ilgisi vardır.²⁹

büyük sayı + küçük sayı

3.3.9.1. Yapıları Bakımından Sayı Grupları

Dostlarımdan biri bu hanım için sizden on,**onbeş** gün izin istememi rica etti. (sf-7)

Dörtbuçuk seneden beri (...) de maarif müdürüydü. (sf-8/9)

Şimdi **yirmidokuz**, otuz yaşlarında vardır... (sf-9)

Onbeş gün kadar İstanbul' a gitmesi için kendisine izin istememi rica etmişlerdi de... (sf-18)

Bu, **onbir** yaşında kimsesiz bir kızdı. (sf-20)

- Galiba şu **onbir** yaşında hırsız kılavuzluğu eden mikroptan bahsediyorsunuz, dedi, hakikaten ne korkunç bir mikroptu. (sf-22)

Evet, **oniki** yaşına bile girmemiş bir çocuk ki **yetmişbeş** kuruş gibi bir para için hırsız kılavuzluğu etti... (sf-22)

Evet, bu parmak kadar çocuk **yetmişbeş** kuruş için hırsızlarla bir mukavele yaptı... (sf-23)

²⁹ M. Özkan, H. Tören, O. Esin, a.g.e., s. 569.

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Tevfik Bey: - Hemen hazırlanmalısınız kızım, dedi, tren (....) istasyonuna **ikibuçukta** geliyor... **Onikide**, nihayet yarımında buradan çıkmalısınız ki yetişesiniz... (sf-28-29)

Feriha daha **ondört** yaşını bitirmeden veremden ölmüştü. (sf-40)

Bu Vehbi Efendi, **yetmiş** yaşlarında, mütekait bir tabur katibi idi. (sf-45)

Günde **oniki** saat fasılasız çalışabilirim. (sf-52)

Onbeş gün evvel, beni Dahiliye Nezareti'ne çağırdılar, açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu teklif ettiler. (sf-53)

3.3.10. Birleşik İsim Grubu

Bir nesnenin adı olmak üzere yan yana gelen isimlerin eksiz kullanılarak oluşturduğu kelime grubudur. Birleşik isimlerin hepsi özel isimlerdir. Bütün iki veya daha çok kelimeli şahıs isimleri, isim – soy adlar birleşik isim grubudur.³⁰

isim + isim + = birleşik isim grubu

3.3.10.1. Yapıları Bakımından Birleşik İsim Grupları

Mebus **Şerif Halil** Bey, cüzdanını, yelek ceplerini karıştırıyordu. (sf-7)

Mebus **Şerif Halil** Bey ile Maarif Müdürü **Tevfik Hayri** Bey, iki eski mektep arkadaşı idiler. (sf-8)

³⁰ M. Özkan, H. Tören, O. Esin, a.g.e., s. 566.

Zehra Hanım, maarif müdürünün fikirlerini bildiği için
Şerif Halil Bey'e hitap ediyordu. (sf-22)

Şerif Halil Bey, Zehra Hanım'ın kızdığını anlamıştı. (sf-23)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit **Şerif Halil** Bey:

- Hayret edilecek şey, dedi, demek babası hasta olan Zehra Hanım,
bu değilmiş... (sf-25)

3.3.11. Edat Grubu

Edat grubu bir isim unsuru ile bir son çekim edatının meydana getirdiği kelime grubudur. İsim unsuru önce, son çekim edatı sonra getirilir. İsim unsuru zamir veya isim olmasına ve edatın cinsine göre, son çekim edatları bahsinde belirttiğimiz çeşitli hallere girer ve çeşitli çekim ekleri alır. Edat ise, tabî, grubun eksiz, değişmez unsuru olarak kalır. Edat unsuru daima tek kelime halindedir. İsim unsuru ise tek kelime olabileceği gibi isim yerine kullanılan bir kelime grubu da olabilir. Edat grubu cümlede zarf ve sıfat olarak kullanılır. Grubunun vurgusu birinci unsur üzerinde bulunur. İsim unsurunun vurgusu grubunun vurgusu olur.³¹

a) Edat Grubun İsim Unsuru Tek Kelime Halinde

Artırdığı para ile bilfarz **yemekhaneler için** sofra takımı, yahut **sınıflar için** ders aletleri tedarik eder. (sf-9)

Onları bu saf adamın zihnine **çivi gibi** mıhlamıştı. (sf-10)

Hiddetle kendini müdafaa etti. (sf-13)

³¹ M. Ergin, a.g.e., s. 392.

b) Edat Grubun İsim Unsuru Bir Kelime Grubu Halinde

Demek ki **bu karardan dönmek için** artık vakit de kalmıyordu. (sf-35)

(*isim –fiil grubu*)

Bunu söylediğim için beni ayıplamazsınız. (sf-31) (*İyelik grubu*)

Zehra Hanım ile daima böyle münakaşa ve mücadele etmeyiz... (sf-25)

(*unvan grubu*)

Tevfik Bey **dudağının ucuyla**: - Bilinmez, dedi. (sf-25) (*isim tamlaması*)

Evet, oniki yaşına bile girmemiş bir çocuk ki **yetmişbeş kuruş gibi**

bir para için hırsız kılavuzluğu etti...Belki **o para ile** oyuncak veya fantazyaya alacaktı... (sf-22) (*sıfat tamlaması*)

3.3.11.1. Yapı Bakımından Edat Grupları

3.3.11.1.1. “ile” Edatı ile Kurulan Edat Grupları

İstiklal alameti olarak onlara birer davul ile tuğ gönderir,(dik)

maarif idarelerinin kapılarını **kemal-i emniyet ve iftihar ile** kapardık... (sf-8)

Bütün boş vakitlerini kasabanın kenarından geçen derenin

kenarındaki söğütler altında **kitap okumakla** geçirirdi. (sf-9)

O kadar azim ve gayretle çalışmış ki, terfi ve terakkisine mani olamamışlardır. (sf-9)

Parasız hiçbir şey olmaz, deriz... **Esas itibariyle** çok doğrudur...

Fakat çalışan ve irade sahibi bir insanın da **az para ile** ne büyük işler yapabileceğine bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Artırđı para ile bilfarz yemekhaneler için sofra takımı,
yahut sınıflar için ders aletleri tedarik eder. (sf-9)

Yerli zenginlerden bir kısmının yardımıyla binayı büyüttü,
tamir ettirdi, bahçesini genişletti. (sf-10)

Merhume validenin mezarına sarf edeceğim para ile mektepte
bir kış teneffüshanesi yaptıracağım. (sf-10)

Mebus, dizlerine tırmanan bir kediyi okşuyor,
ona **sofra artıklarıyla** ziyafet çekiyordu. (sf-10)

Hurafe ve hayal ile mütemadiyen mücadele eder,
talebesine ancak ilmin en müspet hakikatlerini öğretir. (sf-10)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran aynı günah ve zaaf ile
malul olduğunu bildiğimiz bir insana çıldırıyoruz, isyan ediyoruz. (sf-11)

Bu Zehra Hanım'ın **acı bir lisan ile** kabahatlerini yüzlerine vurduğu
birçok insanlar bilirim ki başlarını mazlumane önlerine; eğdiler. (sf-11)

Hatta onlar için bile **bazı kayıtlarla**. (sf-12)

Evet, dibi görünmeyen kuyulara atılan taş, nasıl **çıkardığı sesle**
onların derinliğini gösterirse başkalarının elemi de bizim yüreklerimize
düştüğü zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, insanlığımızın derecesini
öğretir... (sf-12)

Hiddetle kendini müdafaa etti. (sf-13)

Efendim, muallim hanım, **nalınla** mektebe gelme”, diyor. (sf-14)

Zavallının ya giyecek potini yoktu, yahut da ailesi **bin zahmetle** aldığı

bir potini her gün giyip çabucak eskitmesine müsaade etmiyordu. (sf-14)

Bu mesele üzerinde **Zehra Hanım ile** uzun uzun konuştuk,
bir türlü anlaşamadık. (sf-14)

Affedilmez bir kabahati varmış; arkadaşlarından bir kısmının **para ile**
vazifelerini yapıyormuş. (sf-14)

Zehra Hanım' a rica ettim, sözlerimi **hayretle** dinledi. (sf-14)

Kızlardan bazıları ya **aile terbiyesinin tesiriyle**, ya görenek neticesi olarak
hafiflik ederler. (sf-14)

Zehra Hanım, onları koleralı hastalar gibi derhal öteki çocuklardan ayırır
ve son derece **huşunetle muamele eder**. (sf-14)

Potinini bağladığı küçük kızla bir arkadaş gibi konuşuyor, gülüyordu. (sf-15)

Ne dikkatle çocukları muayene ediyor. (sf-16)

Sabahleyin **fena bir kıyafetle** mektebe gelen çocukların analarına kızar,
hatta bazen onları mektebe davet edip haşladığı da olur. (sf-16)

Bütün sıhhatini kuvvetli ve güzel olanlara sarf etmiştir; onların **asker**
taburları gibi intizamla saf saf dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

Binanın sağ tarafında büyük bir kestane ağacının altına armut biçiminde
bir havuz yaptırmış, kenarını **çiçek saksılarıyla** süslemişti. (sf-16/ 17)

Fakat kuvvetli bir irade sahibi olduğunu ve **etrafındakilere çok tatlı**
muamele etmekle beraber emretmeyi de bildiği anlaşılıyordu. (sf-17)

Konuşurken bu kaşlar **büyük bir süratle** hareket ediyor,

teessür ve infiallerinin cinsine göre çehresindeki manayı değiştiriyordu. (sf-17)

Demin **beyfendiyle** konuşurken aklıma gelmemişti.

Fakat şimdi gayet iyi hatırlıyorum... (sf-18)

Dört seneden beri **Zehra Hanım 'la** baba kız gibiyiz. (sf-18)

Sıraların önünde duruyor, her birinde oturan talebeden

büyük bir şefkat ve alaka ile uzun uzun bahsediyordu. (sf-19)

O söyledikçe, sınıf yavaş yavaş **hayali çocuk alayıyla** doluyordu. (sf-19)

Yalnız, her sınıfta bir köşeye ayrılmış birkaç sıra vardı ki muallim,
onların önünde **haşin bir çehre ile** süküt ediyordu. (sf-19)

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla
etrafı çevrilmiş tecrithaneler; kanunun, **küçük yaşları sebebiyle**
hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini
mücrimlere mahsus "islahevleri" tesiri yapar. (sf-19)

Hali vakti yerinde bir ailenin sevilmış çocukları olsalardı **buluşlarıyla,**
zarafetleriyle pırıl pırıl parlayacaklardı. (sf-19)

Samanlıkta **çocuklarla** oynarken üç kişinin kendisini nasıl
çağırıp kandırdığını anlattı. (sf-20)

Sokağın öte başında **yüksek bir sesle** ağlamaya başlamış. (sf-20)

Evvela onu **tatlılıkla** kandırmaya başladılar. (sf-21)

Evvela kollarından tutup **şiddetle** sarstılar, tartakladılar. (sf-21)

Gözlerinden akan yaşlar, yüzündeki **toz toprakla** karışarak kirli bir çamur

vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

Ses ve tavırlarıyla arasına Zehra Hanım'ı taklit etmek istediği anlaşılıyordu. (sf-22)

Belki **o para ile** oyuncak veya fantazyaya alacaktı... (sf-22)

Evet, bu parmak kadar çocuk **yetmişbeş kuruş için hırsızlarla** bir mukavele yaptı... (sf-23)

Fakat bu çocuk, yetmişbeş kuruşa **o adamlarla** mukavele yaptığını düşünüyor... (sf-23)

Maarif müdürü ile başmuallim birbirlerini **hürmetle** severlerdi. (sf-23)

Kitaplar içinde yaşayan, hayatla pek az teması olan Tevfik Bey, **biraz fikirlerini müdafaa ihtiyacıyla, biraz da bu azimkar, cesur, fakat mahdut arkadaşına muziplik etmek için açtığı bu münakaşalarda bazen kuvvetli bir mantıkla, bazen mahirane mügalatalar ve safsatalarla onu çıkmaza sokar, asabiyet ve hiddetiyle eğlenirdi.** (sf-23)

Zehra Hanım, **düşündüklerinin doğruluğuna inanmakla beraber,** bir yabancının yanında mağlup olmaktan korkuyor, ağzını açmıyordu. (sf-23)

Yine **sükut ile** mukabele görse, ila ahirihi... Bu çocuğa iftihar nişanı ihsan etmez miydiniz? (sf-24)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları, **temayülleri itibariyle** kardeşirler... (sf-24)

Tevfik Bey **dudağının ucuyla:** - Bilinmez, dedi. (sf-25)

Sonra maarif müdürü **kati bir kanaatle**: - Zan dedim ama, şimdi eminim ki odur, dedi. (sf-25)

Zehra Hanım ile daima böyle münakaşa ve mücadele etmeyiz... (sf-25)

Sakin bir sesle: - Beni emretmişsiniz efendim, dedi. (sf-27)

Zehra Hanım, yine sakın, fakat **çok yavaş bir sesle** sordu: (sf-28)

Hayır... Yalnız mümkün olduğu kadar **süratle** İstanbul'a gitmenizi... (sf-28)

- **Maarifle** alakadar bir mesele olsaydı arz etmekte tereddüt etmezdim. (sf-29)

Tevfik Bey, **müşfik ve biraz mahzun bir sesle**: - Zehra Hanım kızım... Bu suali maarif müdürü değil, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş bir dostunuz sordu, dedi. Onun için bana böyle cevap vermenizi doğru bulmadım. (sf-29)

Bir ben kendimi kurtarabildim... **O da ne güçlükle**... Bilemezsiniz... (sf-30)

Yeisinin içinde **vahşi bir gurur ile** başını kaldırıyor, **tırnaklarını avuçlarının içine geçirecek gibi** yumruğunu sıkıyordu. (sf-30)

Bütün bu mahrumiyetlerle bu lekeyi temizledim sanıyordum. Halbuki ben, açık alınla yaşamaya en layık bir insanım. (sf-30)

Mamafih, en bitkin görüldüğü bir dakikada birdenbire toparlanıyor, **umulmaz bir cebr-i nefis ile** kendine hakim oluyordu. (sf-31)

Yavaş yavaş ayağa kalktı, bileklerini tekrar masaya dayadı, **soğuk ve haşin bir sükunetle**:

- İstanbul'a gitmeyeceğim, dedi... (sf-31)

Bunları söyledikten sonra, maarif müdürüne **başıyla** hafif bir selam verdi, kapıyı vurarak çıkıp gitti. (sf-31)

Tafsilatını bilmemekle beraber bu sergüzeşti az çok tahmin ediyordu. (sf-31)

Merdiven başında tekrar **başmuallim ile** karşılaştı. (sf-32)

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – dört beş yaşındaki torununu dizinde uyutmuş - **yavaş sesle** ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

İhtiyar kadın, kızından sonra yaşamak istemiyordu. Fakat **artık bu çocuğu büyötmek için dört elle** hayata sarılmayı vazife biliyordu. (sf-33)

Tavandaki, bir kısmı **içeri akan yağmurlarla** silinmiş, bir kısmı parça parça muşambalar halinde sarkmış - **örümcek ağlarıyla** sarılı - resimler hala gözünün önündeydi. (sf-34)

Haline göre **onunla** evlenmek isteyenler de olmuştu. (sf-36)

Çünkü fazla sıkıntı ve sefalet görmeden, fazla hakarete uğramadan **bir revolver kurşunuyla** ölüp gitmişti. (sf-36)

Necib Bey, **tembelliği ve serkeşliğı sebebiyle** işinden kovulan Mürşid Efendi 'yi kendi maiyetine almış, ona mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Buna rağmen bu iki aile dostundaki derin vefa ve şefkatli bir nevi sevk-i **tabii ile** sezmişti. (sf-37)

Hususiyle bir Mesadet Hanım vardı ki **Meveddet için** bir ikinci abla olmuştu. (sf-37)

Tuvaletini bitirdiğı zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkauştü yatarak gözlerini tavana kaldırır, içeride annesinin **utla** çaldığı hüznüü şarkıları

ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Zavallı kız, **o hevesle** Beykoz'daki bir akrabasına gidecek, birkaç gece misafir kalacaktı. (sf-38)

Mürşid Efendi, **ağzında sigarasıyla** başını kaldırarak bu pencerelere bakmış, sonra yavaş yavaş içeri girmiş, merdivenlere doğrulmuştu. (sf-40)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı isyan ediyorlar, **vahşi seslerle** "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Annesi, **uzun bir hastalıktan sonra** ölmüştü. (sf-41)

Kitaplarından başını kaldırmıyor, **kimse ile** ahbab olmuyordu. (sf-42)

Bulanık gözleriyle bir an kızına bakmıştı. Fakat bereket versin ki onu tanıyamamıştı. (sf-42)

İkide birde parça parça elbiseleriyle, yırtık potinleri, uzamış sakalıyla mektep kapısına gelse ne yapardı? (sf-42)

Zehra, **sevmek ve kendini sevdirmek ihtiyacıyla** doğmuş bir çocuktü. (sf-42)

Mektepten çıktıktan sonra Zehra'ya İstanbul'da bir yer vermek istemişlerdi. Fakat o, kabul etmemiş, **Anadolu'da sönük bir vilayete gönderilen bir arkadaşıyla** becayış etmişti. (sf-43)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, ruhunun zilletini ve acılarını büyük bir sır gibi saklamıştı. (sf-43)

(.....) da kendini **büyük gayretiyle, bütün hüsn-i niyetiyle** mektebine verdi. (sf-43)

Fakat haksızlık ve zulmetmek isteyenler karşısında **acz ile** boynunu bükmedi. (sf-44)

Vehbi Efendi, inmeli ayağını **güçlkle** sürüyor, ikide bir bastonuna dayanarak duruyor, Zehra elinde **küçük valiziyle** onu takip ediyordu; çehresi çatkın, gözleri karanlık, tek bir kelime söylemiyordu. (sf-45)

Kendi yaşındaki karısıyla beraber Eyüpsultan'da eski bir evde oturuyordu. (sf-45)

Zehra, Eyüpsultan iskelesinde Vehbi Efendi 'nin evini nasıl arayacağını düşünürken, **onunla** karşı karşıya gelmişti. (sf-46)

İşitilmeyecek kadar yavaş bir sesle: "Hastayım, göğsüm tıkanık, sesim çıkmıyor..." dedi. (sf-46)

Vehbi Efendi, eve gelinceye kadar mütemadiyen söyledi; Zehra 'ya, babasının hastalığını ve ölümünü **bütün teferruatıyla** anlattı. (sf-46)

Kadınlar, **mükedder bir çehre ile** Zehra 'yı karşıladılar. (sf-47)

Vehbi Efendi 'nin karısı, muallimenin omuzlarını okşadı, elinden valizini aldı, etraftan işitilmesinden korkuyor gibi geldi **gayet yavaş bir sesle:**

- Başın sağ olsun kızım, dünya hali bu... dedi. (sf-47)

Asabi bir tavırla:

- Hayır... dedi. Hacet yok... (sf-47)

Sofada bir eski saat işliyor, cenazeyi bekleyen kadının **yüksek sesle** Kur'an okuduğu işitiliyordu. (sf-48)

Fakat o, yemek sonuna doğru **berrak ve canlı sesiyle konuşmaya**

başlayınca ihtiyarlar şaşırdılar, hatta biraz da içlerinden kızdılar. (sf-48)

Zehra, **süratle** elini çekti:

- Hayır, hayır, dedi, **bu zat ile** aramda hiçbir münasebet kabul etmiyorum... (sf-48)

Fakat onun karanlık bir **kinle** dolu gözleri, onların bu gözyaşlarını görmüyor, çatık çehresi bir türlü açılmıyordu. (sf-49)

Onu ayakta tutan kuvvet, **hummalı bir faaliyetle** işleyen dimağındaki harikulade uyanıklıktı. (sf-50)

Zehra **makasın ucuyla** kilidi kırdı, kutudaki eşyayı muayeneye başladı. (sf-50)

Renkli bez parçaları, silik fotoğraflar, **kurdele ile** bağlanmış bir tutam saç... (sf-50)

Zehra, aynı **zehirli gülümseme ile** başını salladı: (sf-51)

Benimle beraber diploma alan arkadaşlarımla arasında istikbalden şüphe edenler var. (sf-52)

Ne zaman **çoluk çocuğumla** sıcak bir odada güzel bir sofrada yemek yesem, onun soğuk mutfaklarda ayak üstü soğan, ekmeği yediğini göreceğim. (sf-53)

Mamafih, **bununla** pek fazla iftihar etmek doğru olmaz. (sf-53)

Bu üç ayı Nezaret koridorlarında, kapı diplerinde **iş dilenciliğiyle** geçirdim. (sf-54)

Bu sandalyeye filanın lütfü, **falanın yardım ve tavsiyesiyle** oturmam. (sf-55)

Burada büyük millet **asil ve mağdur çehresiyle** bakıyor, **ıslak gözleriyle** yardım istiyor zannediyorum ve bu beni **daha derin ürpermelerle** sarsıyor, sarsıyor. (sf-56)

Diploma aldığımız gün bize devlet ve millete **sadakatle** hizmet edeceğimize yemin ettirmişlerdi. (sf-56)

Bir arkadaşın delaletiyle ihtiyar, kimsesiz bir Ermeni kadının evinde bir oda tuttum. (sf-56)

Üstündeki ekme kırıntılarını -biraz evvel **büyük bir gönül rahatlığıyla** yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

3.3.11.1.2. “için” Edatı ile Kurulan Edat Grupları

Dostlarımdan biri **bu hanım için** sizden on,onbeş gün izin istememi rica etti. (sf-7)

Belki **izin koparmak için** mübalağa ediyordulara, bir şey yapmak mümkünse... (sf-7)

Başındaki süslü rüyayı hakikat yapmak için yalnız düşünmek, okumak ve söylemek kafi olduğuna inanırdı. (sf-9)

Faal ve uğraşıcı değildi. Zaten burasını, en ziyade **sükuneti için** seviyordu. (sf-9)

Artırdığı para ile bilfarz **yemekhaneler için** sofrta takımı, (tedarik eder) yahut **sınıflar için** ders aletleri tedarik eder. (sf-9)

Mesela **badana, dam, cam tamiri filan gibi şeyler için** para veririz. (sf-9)

Bu mütevazı kasabada **umulmayacak kadar** güzel bir şeydir. (sf-9)

Eşraftan biri, **vefat eden anası için** türbe şeklinde bir mükellef mezar yaptıracaktı. (sf-10)

Bu Zehra Hanım için sizi o cihetten de temin edebilirim. (sf-10)

Tevfik Bey, elini eski arkadaşının dizine vurarak:

- **Bir insan için** zaaftan mahrumiyet de büyük bir zaaf değil midir?
Hatta zaafların en büyüğü...(sf-12)

Güzel, doğru temiz şeyleri çlgınca sevebilir, **onlar için** her fedakarlığı yapıyor. (sf-12)

Yapılmış bir fenalık için mazeret tanımıyor:

Hak namına, hakikat namına insafsızca vurmak... (sf-12)

Bunu **bir adliyecisi, bir hakim için** anlarım. Hatta **onlar için** bile bazı kayıtlarla. (sf-12)

Evet, bu katiyeti, bu huşuneti **bir hakim için** bir dereceye kadar anlarım.
Fakat **bir mektep hocası için**... (sf-12)

Bunun için acımak, birbirimizin feryadını, iniltisini duyabilmek de lazım. (sf-13)

Haşin, hakim bir insan olmak için mutlaka iriyarı olmak mı lazım? (sf-15)

Şerif Halil Bey, izin meselesini açtı; **Zehra Hanım 'ı birdenbire korkutmamak için**: - İstanbul' daki bir dostum bilhassa sizi gönnemi rica etti. Galiba pederinizi tanıyormuş, dedi. (sf-17)

Onbeş gün kadar **İstanbul' a gitmesi için** kendisine izin istememi rica etmişlerdi de... (sf-18)

Bir ekmek parçası, **ufak bir süs için**, yahut sadece **haksız dayaklardan ve zulümlerden korunmak için** hırsızlığa, dolandırıcılığa, yalancılığa çevrilmiş. (sf-19)

Adamcağızı uzaklaştırmak için bir şeytanlık düşünmüş. (sf-20)

Yaşamış olsaydı **cemiyet için** bir felaket olacaktı. (sf-22)

Zehra Hanım, **maarif müdürünün fikirlerini bildiği için** Şerif Halil Bey'e hitap ediyordu. (sf-22)

Bir çocuk ki, **üç beş kuruş için** hırsız kılavuzluğu ve gözcülüğü ediyor, polisin bütün ısrarlarına rağmen hırsızları ele vermemekte taannüt ediyor,ve... (sf-22)

Alay için hocaya gülünç sualler soran bir yaramaz talebe gibi parmağını kaldırdı. (sf-22)

Evet, oniki yaşına bile girmemiş bir çocuk ki yetmişbeş kuruş gibi **bir para için** hırsız kılavuzluğu etti...(sf-22)

Bu, birkaç lira, **onun için** milyon demek... (sf-23)

Kitaplar içinde yaşayan, hayatla pek az teması olan Tefvik Bey, biraz fikirlerini müdafaa ihtiyacıyla, **biraz da bu azimkar, cesur, fakat mahdut arkadaşa muziplik etmek için** açtığı bu münakaşalarda bazen kuvvetli bir mantıkla, bazen mahirane mügalatalar ve safsatolarla onu çıkmaza sokar, asabiyet ve hiddetiyle eğlenirdi. (sf-23)

- Hele Zehra Hanım kızımız, **onun için** bir heykel yapılmasını isterdi. (sf-24)

- **Memleketi uğruna işkence çekmiş bir çocuk için** elbette... (sf-24)

Birdenbire söz bulamadığı için önündeki kağıt yığını, yazıhanesinin

çekmecelerini karıştırıyor, bir şey arıyor gibi görünüyordu. (sf-27)

Onun için bana böyle cevap vermenizi doğru bulmadım. (sf-29)

Bunu söylediğim için beni ayıplamazsınız. (sf-31)

Zehra Hanım'ı iki saat uzaktaki istasyona götürmek için

bir otomobil bulmalarını tembih etti. (sf-32)

Gece böceklerinin vagona dolmaması için lambaları söndürmüşlerdi. (sf-33)

Fakat **artık bu çocuğu büyütme için** dört elle hayata sarılmayı vazife biliyordu. (sf-33)

Nihayet bir manevi felce uğramış gibi bu acılar duruyor, benliği ortadan kayboluyor, artık sırf **başkaları için** düşünmeye, ağlamaya, yaşamaya başlıyordu. (sf-34)

Dertli anne, **çocuğunun fotoğrafına bakmaya tahammül edemediği için** bu odaya hiç girmezdi. (sf-35)

Evlenmek için küçük yaşta verdiği kararda hala sebat ediyordu. (sf-35)

Demek ki **bu karardan dönmek için** artık vakit de kalmıyordu. (sf-35)

Hususiyle bir Mesadet Hanım vardı ki **Meveddet için** bir ikinci abla olmuştu. (sf-37)

Onlara bu fenalığı etmek için kesesinden mektep parası vermekten bile çekinmemişti. (sf-40)

Yalnız **bir insan için** yer değiştirmenin büyük bir ehemmiyeti olamazdı. (sf-43)

Cenazeyi kaldırmak için kızının gelmesini beklemişlerdi. (sf-46)

Hayatta bulunan yegane çocuğu olduğunuz için size aittir...(sf-48)

Fakat şimdi, **onu açmak için** dayanılmaz bir merak hissediyordu. (sf-50)

- **Allah için** ıskatacıların çok işine yarayacak şeyler... dedi. (sf-50)

Bunun için kati vaat aldım. (sf-52)

Annem **beni okutup adam etmek için** senelerce türlü mahrumiyetlere katlandı. (sf-53)

Neticede şuna kanaat getirdim ki **memuriyet almak için** sade diplama kifayet etmiyor. (sf-54)

Arkadaşlardan bazıları **mutlaka İstanbul'da kalmak için** ayak direliyorlar, bin yere başvuruyorlar. (sf-54)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için bir maiyet memuru maaşı, nazır maaşı gibidir. (sf-55)

Bilakis, onu **kendim için** çok fazla yüksek buluyorum. (sf-55)

3.3.11.1.3. “ gibi” Edatı ile Kurulan Edat Grupları

Hasılı, **bildiği gibi** hareket eder. (sf-8)

Keşke bütün mekteplerimizin başında **Zehra Hanım gibi** muallimler olsa da bizim hiç hakkımız kalmasa... (sf-8)

Onu **bir abla, bir ana gibi** dinlerler, bütün müşküllerini ona

hallettirirler. (sf-9)

Mesela **badana, dam, cam tamiri filan gibi** şeyler için para veririz. (sf-9)

Zaten elinden gelmeyen iş **yok gibidir**. (sf-9)

Onları bu saf adamın zihnine **çivi gibi** mıhlamıştı. (sf-10)

Siz **ancak romanlarda tesadüf edilebilecek ideal bir kahramandan bahsediyor gibisiniz**. (sf-11)

Kabahatli insan, düşkün insan onun gözünde **ekin tarlalarında bitmiş muzır bir ot gibi**. (sf-12)

Öyle ya, cürmlerin, günahlann içyüzleri her zaman **bildiğimiz, anladığımız gibi** midir acaba? (sf-12)

Zehra Hanım, onları **koleralı hastalar gibi** derhal öteki çocuklardan ayırır ve son derece huşunetle muamele eder. (sf-14)

Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de kapının yanında durur, çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu **bir dadı gibi** yere çömelmiş, minimini bir ana sınıfı çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Potinini bağladığı küçük kızla **bir arkadaş gibi** konuşuyor, gülüyordu. (sf-15)

Siz, onu bana **heykel gibi** heybetli, **korkunç bir insan gibi** tasvir etmişsiniz... (sf-15)

Bütün sıhhatini kuvvetli ve güzel olanlara sarf etmiştir; onların **asker**

taburları gibi intizamla saf saf dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

Dört seneden beri Zehra Hanım 'la **baba kız gibiyiz**. (sf-18)

Muallimin canlı bir lisanı, **boya gibi, çizgi gibi** sarıh kelimeleri vardı. (sf-19)

Çocuk, işi, **olduğu gibi** anlatıyor, kendini müdafaa etmiyordu. (sf-21)

Alay için hocaya **gülünç sualler soran bir yaramaz talebe gibi** parmağını kaldırdı. (sf-22)

Evet, oniki yaşına bile girmemiş bir çocuk ki **yetmişbeş kuruş gibi** bir para için hırsız kılavuzluğu etti...(sf-22)

Beyim, bunlar **bana biraz sizin şairane hülyalarınız gibi** geliyor.(sf-23)

Çehresi sakın, fakat **ölü benzi gibi** renksizdi. (sf-27)

Tevfik Bey, **telgrafın zorla alınmasından korkuyor gibi** birdenbire elini çekti. (sf-28)

Birdenbire söz bulamadığı için önündeki kağıt yığını, yazıhanesinin çekmecelerini karıştırıyor, **bir şey arıyor gibi** görünüyordu. (sf-27)

Odanın kafi derecede aydınlık olmasına rağmen pencereye çevirdi, **kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi** bakıyor, tekrar tekrar okuyordu. (sf-28)

Bu suali maarif müdürü değil, sizi daima **kızı, küçük kardeşi gibi** sevmiş bir dostunuz sordu, dedi. (sf-29)

Sekiz sene evvel **bir yangından, bir bozgundan kaçır gibi** kendimi

bir kasabaya attım... (sf-30)

Biraz evvelki vakadan utanmış gibi başını önüne eğerek:

- Düşündüm... Gitmeye karar verdim, dedi. (sf-32)

Trenle yarış eder gibi uçan büyük bir kuşun gölgesi bir zaman bu ışığın içinde koştu, sonra yavaş yavaş geri kaldı, kayboldu. (sf-34)

Nihayet bir manevi felce uğramış gibi bu acılar duruyor, benliği ortadan kayboluyor, artık sırf başkaları için düşünmeye, ağlamaya, yaşamaya başlıyordu. (sf-34)

Felaketlerine **bir kardeş gibi** acırlar, onu teselli ederlerdi. (sf-37)

Zehra' da **bütün bedbaht çocuklar gibi** vakitsiz bir inkişaf vardı. (sf-38)

Feriha, **büyümüş de küçülmüş gibi** bir çocuktü. (sf-38)

Zavallı çocuk, **evde can sıkıntısından çıldırarak gibi** olurdu. (sf-39)

Zehra, yirmi senelik bir eski maziye ait olan bu rüyaya öyle dalmıştı ki **o sıcaklığı tekrar ensesinde duyuyor gibi** yerinden sıçradı. (sf-40)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, ruhunun zilletini ve acılarını **büyük bir sır gibi** saklamıştı. (sf-43)

Zehra, **günün bütün yorgunluğunu bu dakikada hissediyormuş gibi**, omuzları çökmüş, başı yana eğilmiş, uzun uzun bu kapıya baktı. (sf-47)

Bazıları da **İzmir, Bursa gibi** yakın ve parlak vilayetleri istiyorlar. (sf-54)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için bir maiyet memuru maaşı, **nazır maaşı gibidir**. (sf-55)

Ben, **başkaları gibi** bu küçük memuriyeti azımsamıyorum. Bilakis, onu kendim için çok fazla yüksek buluyorum. (sf-55)

3.3.11.1.4. “kadar” Edatı ile Kurulan Edat Grupları

Bu mütevazı kasabada **umulmayacak kadar** güzel bir şeydir. (sf-9)

Onları bu saf adamın zihnine çivi gibi mıhlamıştı. (sf-10)

Mamafih yine **zannettiğiniz kadar** değil. (sf-11)

Fakat infiallerimiz, kinlerimiz **evvelki kadar** kuvvetli olmuyor. (sf-11)

Evet, bu katiyeti, bu huşuneti bir hakim için **bir dereceye kadar** anlarım. (sf-12)

Bu işler bitinceye kadar vakit geçiyor" dedi. (sf-13)

"Olabilir dedi, fakat ben elime teslim edilmiş **yüz kadar** çocuğun ahlakından mesulüm. (sf-14)

Bahçede ne kadar sakat, cılız, çarpık ağaç varsa budamıştır. (sf-16)

Onbeş gün kadar İstanbul' a gitmesi için kendisine izin istememi rica etmişlerdi de... (sf-18)

Öyle ya, **bu kadar** parayı başka türlü nasıl elde edebilirdi? (sf-20)

Evet, **bu parmak kadar** çocuk yetmişbeş kuruş için hırsızlarla bir mukavele yaptı... (sf-23)

Teşebbüslerinde yardım ve onlara **sonuna kadar** muavenet etmeyi

taahhüt etti... (sf-23)

Sözlerinize **ne kadar** alaka gösterdiğine dikkat etmediniz mi? (sf-25)

Bana, **şimdiye kadar** babası ve hatta ailesi hakkında bir kelime söylememiş olması manidar değil mi? (sf-26)

Mamafih itiraf edeyim ki, **şimdiye kadar** nazar-ı dikkatimi celp etmemişti.... (sf-26)

Yalnız **mümkün olduğu kadar** süratle İstanbul'a gitmenizi... (sf-28)

Ben **o vakte kadar** size bir otomobil buldururum. (sf-28-29)

O kadar taze idi ki, onları -ana kız- beraber görenler kardeş sanırlardı. (sf-36)

Fakat Mesadet Teyze ile Necib Bey, **dünyada emsali bulunmayacak kadar** iyi insanlardı. (sf-37)

Mürşid Efendi, o gece **kendini bilmeyecek kadar** sarhoştı. (sf-40)

Çelimsiz, içli bir kız çocuğu vücudu, bu mütemadi mahrumiyete **ne kadar** tahammül edebilirdi? (sf-40)

İşte Mürşid Efendi, **bu kadar** fena bir adamdı. (sf-40)

İşitilmeyecek kadar yavaş bir sesle: "Hastayım, göğsüm tıkanık, sesim çıkmıyor..." dedi. (sf-46)

Vehbi Efendi, **eve gelinceye kadar** mütemadiyen söyledi; Zehra 'ya, babasının hastalığını ve ölümünü bütün teferruatıyla anlattı. (sf-46)

Bir yabancı bile bir ölü evinde **bu kadar** lakayt ve sakin

görünemezdi! (sf-48)

Acaba **istediğimiz kadar** mesut olabilecek miyiz? (sf-52)

O kadar acele edecek ne vardı? (sf-53)

Ben **şimdiye kadar** zevki çalışmakta bulmuş bir gencim. (sf-54)

İndiğim han odasında dün gece **sabaha kadar** ateşler içinde yattım. (sf-55)

3.3.11.1.5. “diye” Edatı ile Kurulan Edat Grupları

"Zehra Hanım Mektebi" diye tanır. (sf-8)

Hatta katiplerimiz bile bazen şaşırırlar, **resmi evrakta,**

"Zehra Hanım Mektebi" diye yazarlar. (sf-8)

Akşamüstü sokakta kirli ve kılıksız bir talebe görülürse pek fena üzülür,

"Vazifemi yapamadım, rezil oldum" diye asabileşir. (sf-16)

Mebus:

- **Siz çok zehirli ve zalim bir insan olmuşsunuz, diye** gülüyordu. (sf-16)

Küçük kız, "Teyzemin evinden geliyordum... **Köpeklerden korktum,**

karanlıkta yolumu kaybettim" diye ağlıyormuş. (sf-20)

Babası odaya girerse **görmesin diye** yüzünü yorganın içine saklamış, sade, ablasının saçlarına benzeyen saçlarını açıkta bırakmıştı. (sf-39)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı isyan ediyorlar, vahşi seslerle **"katil, katil" diye** haykırıyorlardı. (sf-40)

Fakat müdire, zavallıyı, "**Babasının tembihi var, kimse ile görüştüremeyiz!"** diye geri çevirmişti. (sf-41)

- **Bir gün daha acele edemez miydin kızım? Merhum, vefatından üç dört saat evvel kendini kaybetti. Bir daha açılmadı... O zaman bile, "Zehra... Zehra..."** diye inlemeye devam ediyordu... (sf-45)

Bizimki, "**Mürşid Efendi, bak kızının kurdelesini bulup getirdik... Kokla ferahlarsın"...**diye kulağına bağırdı. (sf-45)

O zaman bile, "**Zehra... Zehra..."** diye inlemeye devam ediyordu. (sf-45)

Cenab-ı Hakkın ism-i mukaddesine yemin ederim ki babanız "**Zehra, Zehra..."** diye inleyerek öldü. (sf-49)

Mektepten çıktığım gün öyle sanıyordum ki, hangi daireye gitsem, müdür-i umumiye yaldızlı diplomamı gösterirsem gözü kamaşacak, "**buyursunlar efendim**" diye derhal baş köşede bana yer gösterecek. (sf-54)

3.3.11.1.6. “değil” Edatı ile Kurulan Edat Grupları

Birazdan size kasabayı gezdirecek değil miyim? (sf-8)

Bu mütevazı kasabada umulmayacak kadar güzel bir şeydir. (sf-9)

Mamafih yine **zannettiğiniz kadar değil.** (sf-11)

Tevfik Bey, elini eski arkadaşının dizine vurarak: - Bir insan için zaaftan mahrumiyet de **büyük bir zaaf değil** midir? (sf-12)

"Ne yapayım efendim... **Her sabah değil** ya...(sf-13)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit Şerif Halil Bey:

- Hayret edilecek şey, dedi, demek babası hasta olan Zehra Hanım, **bu değilmiş...** (sf-25)

Bu suali **maarif müdürü değil**, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş bir dostunuz sordu, dedi. (sf-29)

Yatacağım, kalkacağım yer **daha belli değil**. (sf-55)

3.3.11.1.7. “bile” Edatı ile Kurulan Edat Grupları

Onlara bu fenalığı etmek için kesesinden mektep parası vermekten bile çekinmemişti. (sf-40)

O zaman bile, "Zehra... Zehra..." diye inlemeye devam ediyordu. (sf-45)

Bir yabancı bile bir ölü evinde bu kadar lakayt ve sakin görünemezdi! (sf-48)

Diplomamı alalı **üç ay bile** olmadığı halde hayat hakkında epeyce tecrübelerle sahip oldum. (sf-54)

3.3.11.1.8. “sonra” Edatı ile Kurulan Edat Grupları

Zaten **biraz sonra** onu göreceksiniz. (sf-7)

Biraz sonra göreceksiniz ya.. (sf-9)

Sualime **pek çok tereddütten sonra** cevap verdi. (sf-14)

Biraz sonra Zehra Hanım, mektep kapılarını kapattı; misafirlerinin yanına geldi. (sf-16)

Biraz sonra mektepten çıktıkları vakit Şerif Halil Bey:
Hayret edilecek şey, dedi, demek babası hasta olan Zehra Hanım,
bu değilmiş... (sf-25)

İki gün sonra İstanbul' dan gelen resmi bir telgraf, Zehra Hamm'ın babası
Mürşid Efendi'nin ölmek üzere olduğunu, muallimin hemen yola
çıkartılmasını bildiriyordu. (sf-27)

İhtiyar kadın, **kızından sonra** yaşamak istemiyordu. (sf-33)

Adnan Bey, onbeş sene hapse mahkum edilerek Akka zindanına gönderilmiş,
bir iki sene sonra oradan ölüm haberi gelmişti. (sf-35)

Mürşid Efendi, **o günden sonra** kızını sokağa çıkmaktan menetmişti. (sf-39)

Biraz sonra soluğu kesildi. (sf-45)

Biraz sonra Vehbi Efendi, tekrar Zehra 'yı cenazenin yanına götürmeyi
teklif etti. (sf-49)

Bundan sonra da şüphesiz öyle yapacağım. (sf-54)

3.3.11.1.9. “evvel” Edatı ile Kurulan Edat Grupları

Bundan dört sene evvel küçük bir kız, minimini bir Darülmualimat
mezunu olarak buraya gelmiş...(sf-9)

İki sene evvel bir yaz gecesi, zenginlerden birinin evi soyuldu. (sf-20)

Sekiz sene evvel bir yangından, bir bozgundan kaçır gibi kendimi
bir kasabaya attım... (sf-30)

Altı sene evvel kızını küçük bir Anadolu kasabasına gelin göndermiş. (sf-33)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Merhum, vefatından **üç dört saat evvel** kendini kaybetti. (sf-45)

İki hafta evvel Vefa'da oturan bir eski ahababı ziyarete gittim. (sf-46)

Onbeş gün evvel, beni Dahiliye Nezareti'ne çağırdılar, açık olan Sivas vilayeti maiyet memurluğunu teklif ettiler. (sf-53)

Üstündeki ekme kırıntılarını **-biraz evvel** büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

3.3.11.1.10. “beri” Edatı ile Kurulan Edat Grupları

Beş seneye yakın bir zamandan beri tanırım. (sf-7)

Dörtbuçuk seneden beri (...) de maarif müdürüydü. (sf-8/9)

Dört seneden beri Zehra Hanım 'la baba kız gibiyiz. (sf-18)

Akşamüstünden beri mütemadiyen esen rüzgarın çıkardığı seslerle, nihayetsiz bir deniz hissi veren bir ova... (sf-34)

Küçükten beri uğraşmaya alışmıştı. (sf-44)

Senelerden beri ne görmüş, ne de ondan bir haber almıştım. (sf-46)

3.3.11.1.11. “A” Datif Eki Alan Edatlar

Mümkün tabii... Ancak, **benim bildiğime göre** Zehra Hanım, kimsesiz bir kadındır. (sf-7)

Çok garip... Bu Zehra Hanım, **size karşı** adeta istiklal ilan etmiş vaziyette... (sf-8)

Buna mukabil, talebeyi akşam azatında evlerine gönderirken kıyafetlerine nezaret etmeyi de **kendine ait** bir vazife addeder... (sf-16)

Konuşurken bu kaşlar büyük bir süratle hareket ediyor, **teessür ve infiallerinin cinsine göre** çehresindeki manayı değiştiriyordu. (sf-17)

Fakat **karısına karşı** çok zalimdi. (sf-35)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık **bu zalim adama karşı** isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Bir çocuk ki, üç beş kuruş için hırsız kılavuzluğu ve gözcülüğü ediyor, **polisın bütün ısrarlarına rağmen** hırsızları ele vermemekte taannüt ediyor,ve... (sf-22)

Tevfik Bey, hafifçe içini çekerek **kapıya doğru** yürüyor ve gülümsüyordu: (sf-24)

Odanın kafi derecede aydınlık olmasına rağmen pencereye çevirdi, kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi bakıyor, tekrar tekrar okuyordu. (sf-28)

Buna rağmen bu iki aile dostundaki derin vefa ve şefkatli bir nevi sevk-i

tabii ile sezmişti. (sf-37)

Adeti üzere gece yarısı evine gelen Mürşid Efendi, **çok sarhoş olmasına rağmen** bu sesi duymuş, odaya girmişti. (sf-39)

Sofanın bir köşesinde **kendine mahsus** bir yeri vardı. (sf-38)

Zehra, **yirmi senelik bir eski maziye ait** olan bu rüyaya öyle dalmıştı ki o sıcaklığı tekrar ensesinde duyuyor gibi yerinden sıçradı. (sf-40)

Kızına ait bir şey bulup versek de ferah ferah ruh teslim etse... (sf-45)

Fakat o, **yemek sonuna doğru** berrak ve canlı sesiyle konuşmaya başlayınca ihtiyarlar şaşırdılar, hatta biraz da içlerinden kızdılar. (sf-48)

Hayatta bulunan yegane çocuğu olduğunuz için **size aittir...** (sf-48)

Fakat **sondan başa doğru** sahifeler çevrildikçe yazı nispeten güzelleşiyordu. (sf-50)

Bu memuriyeti kabul edip **bir haftaya kadar** harcırah almadığımı takdirde aç kalacaktım. (sf-54)

Buna rağmen sabahleyin erkenden vazife başına geldim. (sf-55)

Ben bilakis, **başımdaki sersemliğe, vücudumdaki ağrıya, ağızımdaki acılığa rağmen** çok memnun ve mesudum. (sf-55)

3.3.11.2. Kullanışları Bakımından Edat Grublar

3.3.11.2.1. Edat Grubunun Yükleme İşleviyle

Kullanılması

Zaten elinden gelmeyen iş **yok gibidir**. (sf-9)

Kabahatli insan, düşkün insan onun gözünde **ekin tarlalarında bitmiş muzır bir ot gibi**. (sf-12)

Dört seneden beri Zehra Hanım 'la **baba kız gibiyiz**. (sf-18)

Mahrumiyet içinde büyümüş, aylarca cebi para görmemiş bir insan için bir maiyet memuru maaşı, **nazır maaşı gibidir**. (sf-54)

3.3.11.2.2. Edat Grubunun Zarf İşleviyle

Kullanılması

İncelediğimiz metinde edat gruplar yukarıdaki cümleler dışında hep zarf işleviyle kullanılmıştır.

3.3.12. Bağlama Grubu

Bağlama Grubu; sıralama,bağlama, karşılaştırma ve denkleştirme bağlaçları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur. Bağlama Edatı (ve, ile, ilâ, fakat, ama vb.) isim unsurlarının arasına bulunur. Unsurlardan her biri bir kelime veya kelime grubu olur. Unsurlar şeklen ve eşit olarak birbirine bağlarlar. Her unsur kendi vurgusunu taşır ve vurguları aynıdır. Sıralanan unsurlar ikiden fazla ise bağlaç son iki unsurun arasına girer. Bu bağlaç da yalnız “ve” olabilir. Diğerleri yalnız sıralanan iki unsur arasına girer. Denkleştirme ve karşılaştırma edatları ile yapılan birlikler de bağlama gruplarıdır.³²

Sıralama bağlaçları: ve, ile, ilâ

Denkleştirme bağlaçları: ya, veya, yahut,veyahut

³²M. Ergin, **a.g.e.**, s. 379-380. Ayrıca bkz. L. Karahan, **a.g.e.**, s. 65.

Karşılaştırma bağlaçları: ya...ya, hem...hem, ne...ne, dA...dA

İsim unsuru + bağlama edatı + isim unsuru = bağlama grubu

Faal *ve* *uğraşıcı*

Bağlama Grubunun unsurları isim olabileceği gibi kelime grubu da olabilir.

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, ruhunun zilletini ve acılarını büyük bir sır gibi saklamıştı. (sf-43)

Bu cümledeki bir isim unsuru “*Hiçbir dost*” bir sıfat tamlaması fonksiyonundadır. İkinci unsuru “*arkadaş gözü*” ise bir belirtisiz isim tamlamasıdır. “ruhunun zilletini ve acıları” baplama grubunun ilk isim unsuru ise kendi içinde belirtili isim tamlamasıdır. İkincisi ise kendi içinde iyelik grubudur.

Buna rağmen *bu iki aile dostundaki derin vefa ve şefkatli* bir nevi sevk-i tabii ile sezmişti. (sf-37) { *cümldeki ilk isim unsuru bir sıfat tamlamasıdır.* }

3.3.12.1. Yapı bakımından Bağlama Grupları

3.3.12.1.1. Sıralama Bağlaçları ile Kurulan

Bağlama Grupları

a) “ve” Bağlacı ile

İstanbul 'da **ihtiyar ve alil** bir babası varmış. (sf-7)

İstiklal alameti olarak onlara birer davul ile tuğ gönderir,
maarif idarelerinin kapılarını **kemal-i emniyet ve iftihar** ile kapardık... (sf-8)

Fakat **bir parça gevşek ve hayalperestti.** (sf-8/9)

Başındaki süslü rüyayı hakikat yapmak için yalnız **düşünmek, okumak ve söylemek** kafi olduğuna inanırdı. (sf-9)

Faal ve uğraşıcı değildi. (sf-9)

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada öğle yemeğini yedikleri esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

O kadar **azim ve gayretle** çalışmış ki, **terfi ve terakkisine** mani olamamışlardır. (sf-9)

Fakat **çalışan ve irade sahibi** bir insanın da az para ile ne büyük işler yapabileceğine bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Fakat hadd-i zatinde **çok iyi ve rakik** bir adam olan bu zengin, bir gün daireye geldi, aşağı yukarı şu sözleri söyledi (sf-10)

Zahiren **çok faal ve işgüzar** görünen insanlardan daima bir parça şüphe ediyorum. (sf-10)

Çocuklarımıza verdiği terbiye de aynı derecede **temiz ve mükemmeldir**. (sf-10)

Hurafe ve hayal ile mütemadiyen mücadele eder, talebesine ancak ilmin en müspet hakikatlerini öğretir. (sf-10)

Haksızlığın, yalanın, riyanın hasılı, **bütün ahlaksızlıkların ve zaafların** müthiş bir düşmanıdır. (sf-11)

Bir günahımızı, bir zaafımızı yüzümüze vuran **aynı günah ve zaaf** ile malul olduğunu bildiğimiz bir insana çıldırıyoruz, isyan ediyoruz. (sf-11)

Çünkü onun **en temiz ve namuslu** bir insan olduğundan şüphe etmiyorlardı. (sf-11)

Fikrimce yalnız doğruluk hastalığı, **bir hak ve hakikat** meselesi

etrafında toplanmak kabiliyeti, bir cemiyeti mesut etmeye kafi gelemmez. (sf-13)

Akşamüstü sokakta **kirli ve kılıksız** bir talebe görülürse pek fena üzülür, "Vazifemi yapamadım, rezil oldum" diye asabileşir. (sf-16)

Zehra Hanım'ın ruhunu ve çocuklara verdiği terbiyenin cinsini göstermek için bunlardan iyi misal olamaz. (sf-16)

Bütün sıhhatini **kuvvetli ve güzel** olanlara sarf etmiştir; onların asker taburları gibi intizamlı saf saf dizilmesine çalışmıştır. (sf-16)

Mebus:

- Siz **çok zehirli ve zalim** bir insan olmuşsunuz, diye gülüyordu. (sf-16)

Fakat **kuvvetli bir irade sahibi olduğunu ve etrafındakilere çok tath muamele etmekle beraber emretmeyi** de bildiği anlaşılıyordu. (sf-17)

Dişleri **bembeyaz ve sağlamdı**. (sf-17)

Konuşurken bu kaşlar büyük bir süratle hareket ediyor, **teessür ve infiallerinin** cinsine göre çehresindeki manayı değiştiriyordu. (sf-17)

Yine **mektepten ve çocuklardan** bahsetti. (sf-18)

Sıraların önünde duruyor, her birinde oturan talebeden **büyük bir şefkat ve alaka** ile uzun uzun bahsediyordu. (sf-19)

Bu yerler, fena ana babalardan doğmuş, fena muhitlerde büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle **beden ve ruh maluliyetlerine** uğramış biçarelere mahsustur. (sf-19)

Bir ekmek parçası, ufak bir süs için, yahut sadece **haksız dayaklardan**

ve **zulümler**den korunmak için hırsızlığa, dolandırıcılığa, yalancılığa çevrilmiş. (sf-19)

Kasabaya yeni gelen yabancı hırsızlar, soyacakları evi teferruatıyla bilen yegane **aç ve muhtaç** çocuğu samanlıkta oynayan bir alay çocuğun arasından nasıl ayırabilirdi? (sf-21)

Bu yaşta bir çocukta bu kadar **melanet ve habaset** akla sığar mı? (sf-21)

Rica ediyorlar, kendine bir fenalık gelmeyeceğini temin ediyorlar, Allah'tan, doğruluktan, **cennet ve cehennemden** bahsediyorlar. (sf-21)

Ses ve tavırlarıyla arasına Zehra Hanım'ı taklit etmek istediği anlaşılıyordu. (sf-22)

Belki o para ile **oyuncak veya fantazy**a alacaktı...Yahut da **kendine ve kardeşine** ekmek, hasta büyükannesine ilaç alacaktı... (sf-22)

Teşebbüslerinde **yardım ve onlara sonuna kadar muavenet** etmeyi taahhüt etti... (sf-23)

Kitaplar içinde yaşayan, hayatla pek az teması olan Tefvik Bey, biraz fikirlerini müdafaa ihtiyacıyla, biraz da bu azimkar, cesur, fakat mahdut arkadaşına muziplik etmek için açtığı bu münakaşalarda bazen kuvvetli bir mantıkla, bazen mahirane **mügalatalar ve safsatalar**la onu çıkmaza sokar, **asabiyet ve hiddetiyle** eğlenirdi. (sf-23)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Çok tatlı ve samimi konuştuğumuz, bir baba-kız gibi dertleştiğimiz saatler de vardır. (sf-25/26)

Bana, Şimdiye kadar **babası ve hatta ailesi** hakkında bir kelime söylenmemiŐ olmasđ manidar değil mi? (sf-26)

Çehresi o kadar **vakur ve sakindi** ki maarif müdürü, böyle zamanlarda söylenmesi mutad olan **beylik ve teselli** sözlerine cesaret edemiyor, bekliyordu. (sf-28)

Tevfik Bey, **müşfik ve biraz mahzun** bir sesle: - Zehra Hanım kızım...
Bu suali maarif müdürü değil, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş bir dostunuz sordu, dedi. (sf-29)

Yavaş yavaş ayağa kalktı, bileklerini tekrar masaya dayadı,
soğuk ve haşin bir sükunetle:
- İstanbul'a gitmeyeceğim, dedi... (sf-31)

Tevfik Bey, onu derin bir **sükunet ve hayret** içinde dinlemiş,
söyleyecek söz bulamamıştı. (sf-31)

Bu gayyur ve namuslu kızın onun yüzünden çok çektiğine inanıyordu. (sf-31)

Maarif müdürü, masanın başına oturdu; **dalgın ve neşesiz** alıŐmaya başladı. (sf-32)

Damadı **sarhoş ve ahlaksız** bir reji katibiymiş. (sf-33)

Çünkü **fazla sıkıntı ve sefalet** görmeden, fazla hakarete uğramadan bir revolver kurşunuyla ölüp gitmişti. (sf-36)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, **yataklarında büzülerek koyun koyuna ağlamak ve dua etmekten** başka bir Şey yapamazlardđ. (sf-36)

Necib Bey, **tembelliği ve serkeşliği** sebebiyle işinden kovulan Mürşid

Efendi 'yi kendi maiyetine almış, ona mühim bir iş tevdi etmişti. (sf-37)

Buna rağmen **bu iki aile dostundaki derin vefa ve şefkatli** bir nevi sevk-i tabii ile sezmişti. (sf-37)

Daha o yaşta iken **azim sahibi ve vakur** bir çocuktü. (sf-42)

Zehra, **sevmek ve kendini sevdirmek** ihtiyacıyla doğmuş bir çocuktü. (sf-42)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, **ruhunun zilletini ve acılarını** büyük bir sır gibi saklamıştı. (sf-43)

Fakat **haksızlık ve zulmetmek** isteyenler karşısında acz ile boynunu bükmedi. (sf-44)

Vehbi Efendi, eve gelinceye kadar mütemadiyen söyledi; Zehra 'ya, **babasının hastalığını ve ölümünü** bütün teferruatıyla anlattı. (sf-46)

Küf ve rutubet kokan toprak bir avludan geçirdi, basık tavanlı bir sofaya çıkardı. (sf-47)

Bunu evvela **şaşkınlığa ve yorgunluğa** atfetmişlerdi. Fakat o, yemek sonuna doğru **berrak ve canlı** sesiyle konusmaya başlayınca ihtiyarlar şaşkırdılar, hatta biraz da içlerinden kızdılar. (sf-48)

Bir yabancı bile bir ölü evinde **bu kadar lakayt ve sakin** görünemezdi! (sf-48)

Sararmış bir Mülkiye Mektebi diploması... **Bir tomar mahkeme evrakı ve bir defter...** (sf-50)

Gayem, namuslu ve gayretli bir memur olmak ve küçük, temiz bir aile yuvası kurmaktan ibaret... (sf-52)

Gayem, **namuslu ve gayretli** bir memur olmak ve küçük, temiz bir aile yuvası kurmaktan ibaret... (sf-52)

Bin türlü cefa ve mihnet içinde sönüp gitti. (sf-53)

Bazıları da İzmir, Bursa gibi **yakın ve parlak** vilayetleri istiyorlar. (sf-54)

Ben bilakis, başımdaki sersemliğe, vücudumdaki ağrıya, ağızımdaki acılığa rağmen çok **memnun ve mesudum**. (sf-55)

Bu sandalyeye filanın lütfu, falanın **yardım ve tavsiyesiyle** oturmadım. (sf-55)

Burada büyük millet **asil ve mağdur çehresiyle** bakıyor, ıslak gözleriyle yardım istiyor zannediyorum ve bu beni daha derin ürpermelerle sarsıyor, sarsıyor. (sf-56)

Diploma aldığımız gün bize **devlet ve millete** sadakatle hizmet edeceğimize yemin ettirmişlerdi. (sf-56)

b) “ile” Bağlacı ile

İstiklal alameti olarak onlara birer **davul ile tuğ** gönderir,(dik) maarif idarelerinin kapılarını kemal-i emniyet ve iftihar ile kapardık... (sf-8)

Mebus Şerif Halil Bey ile Maarif Müdürü Tevfik Hayri Bey, iki eski mektep arkadaşı idiler. (sf-8)

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi yere çömelmiş, minimini bir ana sınıfı çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Maarif müdürü ile mebus birbirlerine baktılar. (sf-18)

Maarif müdürü ile başmuallim birbirlerini hürmetle severlerdi. (sf-23)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, **ihtiyar kadınla torununu** yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, yataklarında büzülerek koyun koyuna ağlamak ve dua etmekten başka bir şey yapamazlardı. (sf-36)

Fakat **Mesadet Teyzeile Necib Bey,** dünyada emsali bulunmayacak kadar iyi insanlardı. (sf-37)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Vehbi Efendi ile karısı kendilerini tutamadılar, bu kızın katı kalpliliği karşısında ağlamaya başladılar. (sf-49)

3.3.12.1.2. Karşılaştırma Bağlaçları ile Kurulan Bağlama Grupları

a) “ ya...ya” Bağlacı ile

Bütün sevdikleri ölmüştü, babası hapisteydi. **Ya açlıktan ölmeye, ya sürünüp sukut etmeye** mahkumdu. (sf-41)

b) “ hem...hem” Bağlacı ile

Söylerse **hem** başını kurtaracak, **hem bir hayır işleyerek Allah babayı memnun etmiş** olacak, **hem** de hırsızların verdiği paranın birkaç misli para kazanacak... (sf-23)

3.3.12.2. Kullanışları Bakımından Bağlama Gruplar

a) Bağlama Grubunun Özne İşleviyle Kullanılması

Mebus Şerif Halil Bey ile Maarif Müdürü Tefik Hayri

Bey, iki eski mektep arkadaşı idiler. (sf-8)

Maarif müdürüyle mebus, kapıdan girdikleri zaman onu bir dadı gibi yere çömelmiş, minimini bir ana sınıfı çocuğunun potinini bağlıyor buldular. (sf-15)

Maarif müdürü ile mebus birbirlerine baktılar. (sf-18)

Muallimin canlı bir lisanı, boya gibi, çizgi gibi sarih kelimeleri vardı. (sf-19)

Bu yaşta bir çocukta **bu kadar melanet ve habaset** akla sığar mı? (sf-21)

Maarif müdürü ile başmuallim birbirlerini hürmetle severlerdi. Fakat anlamadıkları noktalar vardı. (sf-23)

Birkaç sene evvel aramızda yaşamış, ağlamış ve ölmüş hakiki çocukla, bu tasvir ettiğim hayali çocuk ruhları, temayülleri itibariyle kardeşirler... (sf-24)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, yataklarında büzülerek koyun koyuna ağlamak ve dua etmekten başka bir şey yapamazlardı. (sf-36)

Fakat **Mesadet Teyze ile Necib Bey**, dünyada emsali bulunmayacak kadar iyi insanlardı. (sf-37)

Acıdan çıldıran büyükanne ile anne, artık bu zalim adama karşı

isyan ediyorlar, vahşi seslerle "katil, katil" diye haykırıyorlardı. (sf-40)

Vehbi Efendi ile karısı kendilerini tutamadılar, bu kızın katı kalpliliği karşısında ağlamaya başladılar. (sf-49)

b) **Bağlama Grubunun Nesne İşleviyle Kullanılması**

Belki o para ile **oyuncak veya fantazyaya** alacaktı... (sf-22)

Teşebbüslerinde **yardım ve onlara sonuna kadar muavenet etmeyi** taahhüt etti... (sf-23)

Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, **ruhunun zilletini ve acılarını** büyük bir sır gibi saklamıştı. (sf-43)

Vehbi Efendi, eve gelinceye kadar mütemediyen söyledi; Zehra 'ya, **babasının hastalığını ve ölümünü** bütün teferruatıyla anlattı. (sf-46)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, **ihtiyar kadınla torununu** yanak yanağa saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

c) **Bağlama Grubunun Yer Tamlayıcısı İşleviyle Kullanılması**

Yine **mektepten ve çocuklardan** bahsetti. (sf-18)

Rica ediyorlar, kendine bir fenalık gelmeyeceğini temin ediyorlar, Allah'tan, doğruluktan, **cennet ve cehennemden** bahsediyorlar. (sf-21)

kendine ve kardeşine ekmek, hasta büyükannesine ilaç alacaktı...(sf-22)

Bunu evvela **şaşkınlığa ve yorgunluğa** atfetmişlerdi. (sf-48)

d) Bağlama Grubunun Zarf İşleviyle Kullanılması

Bir yabancı bile bir ölü evinde **bu kadar lakayt ve sakin** görünemezdi! (sf-48)

Gayem, **namuslu ve gayretli bir memur olmak ve küçük, temiz bir aile yuvası kurmaktan** ibaret... (sf-52)

e) Bağlama Grubunun Yüklem İsmi İşleviyle Kullanılması

Fakat **bir parça gevşek ve hayalperestti.** (sf-8/9)

Faal ve uğraşıcı değildi. (sf-9)

Çocuklarımıza verdiği terbiye de aynı derecede **temiz ve mükemmeldir.** (sf-10)

Üçüncüsü **çok fakir kıyafetli, fakat gayet edalı bir kızdı.** (sf-14)

Dişleri **bembeyaz ve sağlamdı.** (sf-17)

Çehresi **o kadar vakur ve sakindi** ki maarif müdürü, böyle zamanlarda söylenmesi muttat olan beylik ve teselli sözlerine cesaret edemiyor, bekliyordu. (sf-28)

Ben bilakis, başımdaki sersemliğe, vücudumdaki ağrıya, ağzımdaki acılığa rağmen **çok memnun ve mesudum.** (sf-55)

3.3.13. Aitlik Grubu

Aitlik eki her ne kadar yapım eki fonksiyonunda bir ek ise de bilhassa çekim ekinden sonra geldiği yerlerde eklendiği kelimeyi bir başka kelimeye bağlanmak suretiyle başlı başına bir grup kurma fonksiyonu da kazanmış olmaktadır. Aitlik eki – **ki/(-kü)** isimlere eklenmeden önce, isimler ya yalın hahde veya genetik ve lokatif eki eklenmiş olarak bulunurlar. Aitlik ekinden önceki isim, tek kelime olabileceği gibi isim yerine geçen her hangi bir kelime grubu da olabilir.³³

Başındaki süslü rüyayı hakikat yapmak için yalnız düşünmek, okumak ve söylemek kafi olduğuna inanırdı. (sf-9)

Konuşurken bu kaşlar büyük bir süratle hareket ediyor, teessür ve infiallerinin cinsine göre **çehresindeki** manayı değiştiriyordu. (sf-17)

Gözlerinden akan yaşlar, **yüzündeki** toz toprakla karışarak kirli bir çamur vücuda getiriyor, çatlamış dudağının kenarından kan sızıyordu. (sf-21)

Çocuğun **o dakikadaki** halet-i ruhiyesini düşünüyorum... (sf-23)

İnsan görmese **ondört, onbeş yaşındaki** kızlardan biri gülüyor zanneder. (sf-16)

Birdenbire söz bulamadığı için **önündeki** kağıt yığını, yazıhanesinin çekmecelerini karıştırıyor, bir şey arıyor gibi görünüyordu. (sf-27)

Muallimin gözlerindeki yaşlar kuruyor, yanaklarının etleri çekiliyor, sesi tıkanıyordu. (sf-31)

Biraz evvelki vakadan utanmış gibi başını önüne eğerek:
- Düşündüm... Gitmeye karar verdim, dedi. (sf-32)

³³H. Açıkgöz, M. Yelten, a.g.e., s. 53.

Zehra Hanım'ı **iki saat uzaktaki** istasyona götürmek için bir otomobil bulmalarını tembih etti. (sf-32)

Karşısında ihtiyar bir kadın vardı ki – **dört beş yaşındaki** torununu dizinde uyutmuş - yavaş sesle ezberden Kur'an okuyordu. (sf-33)

Bu yalıya, **iki yanındaki** yüksek harap duvarlarda otlar bitmiş, loş, ıslak bir sokakta küflü bir demir kapıdan girilirdi... (sf-34)

Tavandaki, bir kısmı içeri akan yağmurlarla silinmiş, bir kısmı parça parça muşambalar halinde sarkmış - örümcek ağlarıyla sarılı - resimler hala gözünün önündeydi. (sf-34)

Buna rağmen **bu iki aile dostundaki** derin vefa ve şefkatli bir nevi sevk-i tabii ile sezmişti. (sf-37)

Zavallı kız, o hevesle **Beykoz'daki** bir akrabasına gidecek, birkaç gece misafir kalacaktı. (sf-38)

Büyükanne, ara sıra **mektebin karşısındaki** viranede dolaşır, torununun pencerelerden bakmasını beklerdi. (sf-41)

Kendi yaşındaki karısıyla beraber Eyüpsultan'da eski bir evde oturuyordu. (sf-45)

Zehra'daki sükunet, Vehbi Efendi'nin ve karısının dikkatini celp ediyordu. (sf-48)

Aşağıdaki misafir odasında Zehra 'ya temiz bir yatak hazırlamışlardı. (sf-49)

Onu ayakta tutan kuvvet, hummalı bir faaliyetle işleyen **dimaðındaki** harikulade uyanıklıktı. (sf-50)

İçindeki eşyanın, ertesi gün cenazeye gelecek fakirlere verilmesini istemişti. (sf-50)

Zehra makasın ucuyla kilidi kırdı, **kutudaki** eşyayı muayeneye başladı. (sf-50)

Zehra, biraz **evvelki** safdilliğine acı acı gülümsedi: (sf-50)

Benim yerimde başka birisi olsaydı, çalıştığı odayı, pencereden görünen manzarayı, **etrafındaki** insanları yadırgardı. (sf-55)

Üstündeki ekmek kırıntılarını -biraz evvel büyük bir gönül rahatlığıyla yediğim kendi ekmeğimin kırıntılarını- temizledim. (sf-56)

3.3.14. Kuvvetlendirme Grubu

İncelediğimiz eserin cümlelerinde isimlere doğrudan bağlanmış ve cümleye veya bağladığı isim unsuruna anlam olarak bir kuvvetlendirme ifadesini veren “**da**” edatına rastlandık. Bu çalışmamızda bu işlevi kuvvetlendirme grubu olarak göstermeye çalıştık.

Dörtbuçuk seneden beri (...) de maarif müdürüydü. (sf-8/9)

Fakat **çalışan ve irade sahibi bir insanın da** az para ile ne büyük işler yapabileceğine bu mektepten güzel misal gösterilemez. (sf-9)

Teneffüshanenin içine merhumeye ait **bir de** kitabe vazına müsaade buyurulursa vesile-i rahmet olur. (sf-10)

Kezalik, **görünüü, gösterişi çok mükemmel olan müesseselere de** pek emniyet edemiyorum. (sf-10)

Bu Zehra Hanım için sizi **o cihetten de** temin edebilirim. (sf-10)

Çocuklarımıza verdiği terbiye de aynı derecede temiz ve mükemmeldir. (sf-10)

Tevfik Bey, elini eski arkadaşının dizine vurarak: - Bir insan için **zaaftan mahrumiyet de** büyük bir zaaf değil midir? (sf-12)

Evet, dibi görünmeyen kuyulara atılan taş, nasıl çıkardığı sesle onları derinliğini gösterirse **başkalarının elemi de** bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, insanlığımızın derecesini öğretir... (sf-12)

Bunun için acımak, **birbirimizin feryadını, iniltisini duyabilmek de** lazım. (sf-13)

Biliyor musunuz, bu fikrimi ben **kendisine de** daima söylerim. (sf-13)

Hatta bu yüzden **bazı idari ihtilaflarımız da** olmuştur. (sf-13)

Bazı günler de hava kapalı oluyor... (sf-13)

Demek, **onun da** evinde saat yokmuş. (sf-14)

Onun da derdi anlaşılıyordu. (sf-14)

"Kuşpalazına, kızamığa, çiçeğe tutulanları umumun sıhhati namına nasıl arkadaşlarından ayırıyorsak, **bunları da** yine umumun manevi sıhhati için öyle ayırmak mecburiyetindeyiz" der... (sf-14/15)

Sabahları olduğu gibi akşamları **azat vaktinde de** kapının yanında durur, çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. (sf-15)

Sabahleyin fena bir kıyafetle mektebe gelen çocukların analarına kızar, hatta **bazen onları mektebe davet edip haşladığı da** olur. (sf-16)

Buna mukabil, **talebeyi akşam azatında evlerine gönderirken kıyafetlerine nezaret etmeyi de** kendine ait bir vazife addeder... (sf-16)

Fakat **kuvvetli bir irade sahibi olduğunu ve etrafındakilere çok tatlı muamele etmekle beraber emretmeyi de** bildiği anlaşılıyordu. (sf-17)

- Kasabada bir ikinci Zehra Hanım **yok ki...** (sf-17)

Tevfik Bey:

- **Ben de** bu işte bir yanlışlık olacağını beyefendiye söylemişim, dedi. (sf-18)

Bunların içinde, **haşin bir ahlakçı olan Zehra Hanım'ın yanlış anladığı çocuklar da** var. (sf-19)

Öyle çocuklar ki mesela ince, oynak bir zekaya malik. (sf-19)

Şimdi **daha başka şeyler de** aklıma geliyor Şerif Bey... (sf-25)

Çok tatlı ve samimi konuştuğumuz, **bir baba-kız gibi dertleştiğimiz saatler de** vardır. (sf-25/26)

Mürşid Efendi'yi tanımıyorum... **Tanımamakta da** kendimi haklı görüyorum... (sf-31)

Vakaya temas edecek bir şey söylemekten **ikisi de** çekindiler. (sf-32)

Büyüdükten, insan içine girdikten sonra **onlar arasında da** ne kadar iyiler olduğunu anlamamış değildi. (sf-35)

İleride ihtiyar bir kız olarak belki çocuklar arasında, **belki de** tatil zamanına tesadüf ederse kimsesiz bir mektep odasında ölecekti. (sf-36)

Haline göre onunla evlenmek isteyenler de olmuştu. (sf-36)

İkisi de öyle hayırhah, öyle nazik, terbiyeli insanlardı ki... (sf-37)

Fazla olarak **Mesadet Hanım 'ın da** evlerine gelip gitmelerini menetmişti. (sf-37)

Feriha, **büyümüş de** küçülmüş gibi bir çocuktü. (sf-38)

Birkaç da candan arkadaşı vardı. (sf-41)

Fakat o, yemek sonuna doğru berrak ve canlı sesiyle konuşmaya başlayınca ihtiyarlar şaşırđılar, hatta **biraz da** içlerinden kızdılar. (sf-48)

- Olamaz efendim... **Belki de** bana fena evlat diyeceksiniz. (sf-49)

Bazıları da İzmir, Bursa gibi yakın ve parlak vilayetleri istiyorlar. (sf-54)

Bundan sonra da şüphesiz öyle yapacağım. (sf-54)

3.3.15. Hâl Ekli İsimlerle Kurulmuş Kelime Grupları (Kısaltma Grupları)

Datif, Lokatif veya Ablatif hâlindeki isimlerin bir isme ya da sığata gelmesiyle oluşurlar. Bu gruplar genellikle isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil veya cümlelerin kısalmış veya kalıplaşmış biçimlerdir. Bu gruplar kalıplamaya uğrayarak birleşik kelime oluşturabilirler. Cümlede zarf ve sıfat olarak kullanılırlar.³⁴

³⁴ M. Özkan. a.g.e., s. 571.

3.3.15.1. Yönlleme Grubu

Maarif müdürü, Zehra Hanım'ın bu aralık dışarı çıkmasından istifade etti, arkadaşına, önünde süküt edilen sıraları göstererek dedi ki:

- Sınıfların bir kısmı bende, duvarlar, kalın demir parmaklıklarla etrafı çevrilmiş tecrithaneler; **kanunun, küçük yaşları sebebiyle hapishanelere, menfalara, darağaçlarına sevkedemediği minimini mücrimlere mahsus "ıslahevleri"** tesiri yapar. (sf-19)

Öyle çocuklar ki mesela **ince, oynak bir zekaya malik.** (sf-19)

Bu yerler, **fena ana babalardan doğmuş, fena muhitlerde büyümüş, daha aklımız ermeyen sebeplerle beden ve ruh maluliyetlerine uğramış biçarelere** mahsustur. (sf-19)

Eğer derdi para ise Para gösteriyorlar, en nihayet, ahirette **zebanilerin elinden çekeceklerine mahsuben** bir küçük avans veriyorlar...(sf-21)

Halbuki ben, **açık alınla yaşamaya en layık bir insanım.** (sf-30)

Fakat **karısına karşı** çok zalimdi. (sf-35)

3.3.15.2. Bulunma Grubu

isim	+	- dA	+	isim /sıfat
------	---	------	---	-------------

Kasabanızda **Zehra Hanım isminde bir başmuallim** varmış. (sf-7)

Eşraftan biri, vefat eden anası için **türbe şeklinde bir mükellef mezar**

yaptıracaktı. (sf-10)

Çocuk, hiç aklıma gelmeyen **yerinde bir cevapla** ağzımı tıkadı. (sf-14)

Bir gün başmuallim, talebeden **Ferhunde isminde bir kızın** kaydını silmek mecburiyetinde olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

Binanın sağ tarafında büyük bir kestane ağacının altına armut biçiminde bir havuz yaptırmış, kenarını çiçek saksılarıyla süslemişti. (sf-16/ 17)

Bu, **onbir yaşında kimsesiz bir kızdı**. (sf-20)

Daha forme olmamış karışık zihninin, karanlık ruhunun içinde bir şey, ona bu “ahde vefasızlık” ın fena bir şey olduğunu söylüyor. (sf-23)

Bu çocuk, farz-ı mahal olarak, **hali vakti yerinde bir ailenin kızı** olsaydı.. Yine sükut ile mukabele görse, ila ahirihi... Bu çocuğa iftihar nişanı ihsan etmez miydiniz? (sf-24)

Odanın **kafi derecede aydınlık** olmasına rağmen pencereye çevirdi, kelimeleri seçmekte, anlamakta güçlük çeker gibi bakıyor, tekrar tekrar okuyordu. (sf-28)

Bu yalaya, iki yanındaki yüksek harap duvarlarda otlar bitmiş, loş, ıslak **bir sokakta küflü bir demir kapıdan** girilirdi... (sf-34)

Hali vakti yerinde bir adamdı. (sf-35)

Tuvaletini bitirdiği zaman kırık bir salıncaklı iskemleye arkaüstü yatarak gözlerini tavana kaldırır, **içeride annesinin utla çaldığı** hüzünlü şarkıları ince sesiyle söylerdi. (sf-38)

Mürşid Efendi, **ağzında sigarasıyla** başını kaldırarak bu pencerelere bakmış, sonra yavaş yavaş içeri girmiş, merdivenlere doğrulmuştu. (sf-40)

Feriha 'nın ölümü üzerinden daha iki ay geçmemişti ki Mürşid Efendi, Zehra 'yı **ayda bir** çıkmak üzere bir Marabet mektebine yazdırıyordu. (sf-40)

Vehbi Efendi, inmeli ayağını güçlkle sürüyor, **ikide bir bastonuna** dayanarak duruyor, Zehra **elinde küçük valiziyle** onu takip ediyordu; çehresi çatkın, gözleri karanlık, tek bir kelime söylemiyordu. (sf-45)

Bu Vehbi Efendi, **yetmiş yaşlarında, mütekait bir tabur katibi** idi. (sf-45)

Akraba değil ya yedi kat el olsa insan, **bu vaziyette bir biçareyi** çiğneyip geçemiyor... (sf-46)

Günde oniki saat fasılasız çalışabilirim. (sf-52)

3.3.15.3. Ayrılma Grubu

isim + - dAn + isim/sıfat

Fakat çalışan ve irade sahibi bir insanın da az para ile ne büyük işler yapabileceğine **bu mektepten güzel** misal gösterilemez. (sf-9)

Yerli zenginlerden bir kısmının yardımıyla binayı büyüttü, tamir ettirdi, bahçesini genişletti. (sf-10)

Eşraftan biri, vefat eden anası için türbe şeklinde bir mükellef mezar yaptıracaktı. (sf-10)

Tevfik Bey, elini eski arkadaşının dizine vurarak:

- Bir insan için **zaaftan mahrumiyet** de büyük bir zaaf değil midir? Hatta zaafların en büyüğü... (sf-12)

Bir gün başmuallim, **talebeden Ferhunde isminde bir kızın** kaydını silmek mecburiyetinde olduğunu idareye bildirdi. (sf-14)

Affedilmez bir kabahati varmış; **arkadaşlarından bir kısmının** para ile vazifelerini yapıyormuş. (sf-14)

Arkadaşlardan birini başmuallim yaparsınız... (sf-14)

Kızlardan bazıları ya aile terbiyesinin tesiriyle, ya görenek neticesi olarak hafiflik ederler. (sf-14)

İnsan görmese **ondört, onbeş yaşındaki kızlardan biri** gülüyor zanneder. (sf-16)

İki sene evvel bir yaz gecesi, **zenginlerden birinin** evi soyuldu. (sf-20)

Tevfik Bey, **boş sıralardan birine** oturmuştu. (sf-22)

Onlara bu fenalığı etmek için **kesesinden mektep parası** vermekten bile çekinmemişti. (sf-40)

Birkaç da **candan arkadaşı** vardı. (sf-41)

Merhum, **vefatından üç dört saat evvel** kendini kaybetti. (sf-45)

Arkadaşlardan bazıları mutlaka İstanbul'da kalmak için ayak direliyorlar, bin yere başvuruyorlar. (sf-54)

3.3.15.4. Vasita Grubu

Gölge ve çiçekle dolu bir bahçeden geçilen küçük bir odada öğle yemeğini yedikleri esnada, bu Zehra Hanım bahsi açılmıştı. (sf-9)

Fakat onun karanlık **bir kinle dolu gözleri**, onların bu gözyaşlarını görmüyor, çatık çehresi bir türlü açılmıyordu. (sf-49)

İstanbul 'un büyük camilerine gider, muhteşem mihraplar karşısında **gönlüm huşu çırpıntıları, gözlerim vecd yaşlarıyla dolu**, dua ederdim. (sf-56)

3.3.15.5. Akkuzatif Grubu

Kitaplar içinde yaşayan, hayatla pek az teması olan Tevfik Bey, biraz **fikirlerini müdafaa ihtiyacıyla, biraz da bu azimkar, cesur, fakat mahdut arkadaşına muziplik etmek için açtığı** bu münakaşalarda bazen kuvvetli bir mantıkla, bazen mahirane müğalatalar ve safsatlarla onu çıkmaza sokar, asabiyet ve hiddetiyle eğlenirdi. (sf-23)

3.3.11.3. Kısaltma (İsim) Gruplarının Ters Görünüşünde Olan Kelime Grupları

Muharrem Ergin “Türk Dil Bilgisi” kitabında bu grubu Kısaltma Grubu olarak andlandırıp onlar için şunu söylemektedir: “ Bunlar kelime gruplarının ve cümlelerin kısaltması, yıpranması neticesinde ortaya çıkan kelime gruplarıdır. Her hangi bir kaideleri yoktur. Daha geniş bir gruptan kısalmış ve kliseleşmiş gruplardır. Sayıları pek fazla değildir. güle güle, yan yana,baştanbaşa, omuz omuza, sırt sırta, baş aşağı, el ele, git gide, gün aydın, eller yukarı,baş başa gibi gruplar böyle kısaltma gruplarıdır. ³⁵

³⁵ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak basımevi, 2004, s. 396-397

Muhammet Yelten ve Halil Açıkgöz “ Kelime Grupları” kitabında bu grubuna Kısaltmalı Tekrarlar adı verip onları sistemli yapılar halinde göstermektedirler. Yalın Aynen Tekrarlı Datifli Kısaltma: (el) (el)(-e) olduğu gibi.³⁶

Polisler artık bu inatçı yumurcağa **iyiden iyi** kızıyorlardı. (sf-21)

Artık **iyiden iyiye** asabileşen Zehra Hanım, hemen hemen zorla bahsi değiştirdi, mebusa, çocukların elişlerini, resimlerini gösterdi, uzun izahat verdi. (sf-25)

Bir köşeye çekilip **kendi kendine** ölebilirdi...Velev ki böyle bir dakika biz **yüz yüze** gelemeyiz... (sf-31)

ORTALIK, **iyiden iyiye** karanmıştı. (sf-33)

Kış gecelerinde tekrar tekrar anlatılan bu facia, ihtiyar kadınla torununu **yanak yanağa** saatlerce ağlatırdı. (sf-35)

İhtiyar büyükanne ile küçük kız, yataklarında büzülerek **koyun koyuna** ağlamak ve dua etmekten başka bir şey yapamazlardı. (sf-36)

Ev misafirsiz kaldığı zaman annesi odasına kapanır, saatlerce **kendi kendine** ut çalardı. (sf-38)

Göz göze gelmişlerdi, fakat Müşrid Efendi, son derece sarhoştı. (sf-42)

Zehra, Eyüpsultan iskelesinde Vehbi Efendi 'nin evini nasıl arayacağını düşünürken, onunla **karşı karşıya** gelmişti. (sf-46)

³⁶ Açıkgöz, Halil, Yelten, Muhammet, **KELİME GRUPLARI**, bs. ÖZAL MATBAASI, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2005,

SONUÇ

Bu çalışmada cümle çeşitlerinin ve kelime gruplarının ortaya konması için Reşat Nuri Güntekin'in "Acımak" adlı kitabındaki cümle yapıları ve kelime grupları üzerinde durulmuştur.

Üç ana bölümünden oluşan bu tezin giriş bölümünde "söz dizimi"nin genel kavramından ve gramercilerin söz dizimi üzerinde genel görüşlerinden kısaca bahsedilmiştir.

Cümlenin incelendiği birinci bölümünde, cümle bilgisinin kısa anlatımı ve cümleyi oluşturan temel ve yardımcı öğeler üzerinde durulmuştur.

1. Cümlenin temel öğeleri (yüklem, özne) ile yardımcı öğeleri (nesne, zarf ve yer tamlayıcısı), cümle dışı unsurları (seslenme unsurları) ile cümle öğelerinin yapıları, öğelerinin dizilişleri ve kullanışları bakımından sınıflandırarak incelenmiştir.

2. İkinci Bölümde cümle çeşitleri; yapıları, anlamları, dizilişleri ve türlerine göre gösterilmiştir. Yapılarına göre : *Basit, Birleşik, Sıralı, Bağlı, Eksilteli ve Ara Cümleli Cümleler* olarak ayırdık. Birleşik cümleler; *şartlı, ki'li ve iç içe* birleşik cümlelerle gösterildi. Sıralı cümleler; *bağımlı sıralı – cümle öğeleri ortak olan, kip/şahıs ekleri ortak olan bağımlı sıralı cümleler* olarak ele alınıp incelendi. Bağlı cümle; *çeşitli bağlaçlarla birbirleriyle bağlanan cümleler* olarak ortaya konulmuştur.

3. Birleşik cümlelerde rastladığımız bazı Şartlı, Ki'li Birleşik ve İç İçe Birleşik cümlelerden sonra veya önce gelen, asıl cümleden ayıramadığımız sıralı veya bağlama edatlarıyla oluşmuş bağlı cümleleri için *kareli parantez* [...] kullandık; Ayrıca Birleşik Cümlelerde rastladığımız birden fazla yan cümleden oluşan hem şartlı hem ki'li hem de iç içe birleşik cümlelerin, asıl başlıklarında geçen durumunun belirmemesi için de *kareli parantez* kullandık. Aşağıda bu konuyla ilgili birkaç tane cümle göstermektedir.

4. Metnimizdeki kelime grupları şunlardır: isim tamlaması, iyelik grubu, sıfat tamlaması, ikilemeler (tekrarlar), birleşik fiil grubu. Fiil şekillerinde dayalı kelime grupları: İsim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, ünvan grubu, sayı grubu, birleşik isim grubu, edat grubu, bağlama grubu, aitlik grubu, kuvvetlendirme grubu, hâl ekli isimlerle kurulmuş kelime grupları

(kısaltma grupları): yönelme grubu, bulunma grubu, ayrılma grubu, vasıta grubu, akkuzatif grubu, kısaltma (isim) gruplarının tersi görünüşünde olan kelime grupları.

İyelik grubu isim tamlaması içinde ele alınıp değerlendirilmiştir.

1. İsim tamlamaları; özne, nesne, yer tamlayıcısı ve yüklem ismi işleviyle kullanılmıştır.
2. Sıfat tamlamaları; özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem ismi işleviyle kullanılmıştır.
3. İkilemeler (tekrarlar); sadece zarf olarak kullanılmıştır.
4. Birleşik fiil grubu; metinde sadece yüklem işlevi taşımıştır.
5. İsim-fiil grubu, özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem ismi işleviyle kullanılmıştır.
6. Sıfat-fiil grubu; özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf ismi işleviyle kullanılmıştır.
7. Zarf-fiil grubunun tamamının zarf işleviyle kullanıldığı tespit edilmiştir.
8. Edat grubu; eserde ile, için, gibi, kadar, diye,değil, bile, evvel, sonra, beri ve datif ekli kullanımı taşıyan edatları kullanılarak oluşturulmuştur. Kullanışları bakımından edat grupları metinde zarf ve yüklem işlevinde kullanılmıştır.
9. Bağlama grubu; “ve” “ile” sıralama ve karşılaştırma(“ya...ya; hem...hem”) bağlaçlarıyla oluşturulmuştur. Bağlama grupları özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem ismi işleviyle kullanılmıştır.
10. Aitlik grubu; sadece yapı bakımından incelendi.
11. Kuvvetlendirme grubu; sadece yapı bakımından incelendi.
12. Kısaltma grupları içinde alınan; yönelme, bulunma, ayrılma akkuzatif ve vasıta grupları sadece yapı bakımından incelendi.
13. kısaltma (İsim) gruplarının tersi görünüşünde olan kelime grupları metinde zarf olarak kullanılmıştır.

Bugün türkçede çok kullanılan, bağlama ve kuvvetlendirme edatı olarak adlandırılan - da/ -de, sona gelen edatlı cümlelere, metnimizde yeterli sayıda rastladığımız için ve bazı gramerciler tarafından da isimlerden sonra gelen bu edatın, cümlede bir kuvvetlendirme işlevinde kullanıldığı kabul edildiği için bu çalışmamızda isimlerden sonra gelen ve onlara bir kuvvetlendirme fonksiyonu kazandıran –da/de edatlı isimleri bir **kuvvetlendirme grubu** olarak göstermeye çalıştık.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Halil
- Yelten, Muhammet: **KELİME GRUPLARI**, bs. ÖZAL MATBAASI, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2005,
- Atabay, Neşe- Özel, Sevgi
- Çam, Ayfer: **Türkiye Türkçesinin Sözdizimi**, 2. bs. İstanbul, Papatya Yayıncılık, kasım 2003,
- Banguloğlu, Tahsin: **TÜRKÇENİN GRAMERİ**, 7. bs. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004,
- Bilgegil, M. Kaya: **Türkçe Dilbilgisi**, 2. Bs., istanbul, Dergâh Yayınları 1982,
- Bozkurt, Fuat: **Türkiye Türkçesi**, 2. Bs., Ankara, Hatioğlu Yayınları, 2000,
- Delice, H. İbrahim: **Türkçe Sözdizimi**, Kitabevi, 2007, 3. bsk.
- Doğan, Enfel : **Eski Anadolu Türkçesinde Kelime Grupları ve Kullanışları**, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 2001,
- Doğan, Enfel: **“Ahlâk-ı Alâî (Metin-Sözlük-Sentaks İncelemesi)”**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 2006,

- Ergin, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak basımevi, 2004.
- Güneş, Sezai: **Türk Dili Bilgisi**, 3. bs.D.E.Ü. Rektörlük Matbaası, İzmir, 1997,
- Hatiboğlu, Vecihe: **Türkçenin Sözdizimi**, 2. bs. Ankara, DTCF basımevi, 1982,
- Karahan, Leyla: **Türkçede Söz Dizimi**, 9. bs. Ankara , 2005,
- Korkmaz, Zeynep: **Türkiye Türkçesi Grameri – Şekil Bilgisi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2003,
- Özkan, Mustafa-
Tören, Hatice- Esin, Osman: **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı Sözlü Anlatım**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2001,
- Özkan, Mustafa-
Sevinçli Veysi: **Türkiye Türkçesi SÖZ DİZİMİ**, İstanbul, 3F Yayınvi, 2008,
- Özkan, Mustafa: **Tarih İçinde Türk Dili**, 3.bs., istanbul, Filiz Kitabevi, 2004,
- Özkan, Mustafa: **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, 2.bs., istanbul, Filiz Kitabevi, 2001.